5 C 5

1937

36 →

on, että kreivi von der Goltz rouvineen oli tilaisuudessa saapuvilla.

Elokuvaa esitettäessä puhkesi yleisö välittömästi suuriin suosionosoituksiin, kun Tasavallan entinen presidentti Svinhufvud näkyi kankaalla.

Juhla kokonaisuudessaan muodostui kauniiksi tilaisuudeksi.

Aamupäivällä kävi allekirjoittaneen luona onnittelunsa esittämässä Auswärtiges Amtin puolesta salaneuvos von Grundherr ja propagandaministeriön puolesta ministeriaalineuvos Hasenöhrl ja referentti Züchner. Lisäksi esitti henkilökohtaiset onnittelut Viron lähettiläs ja lähetystöneuvos.

Selostukset itsenäisyyspäivän johdosta Saksan lehdistössä ilmestyneistä kirjoituksista lähetetään eri katsauksena.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 73.

Ministeri Wuorimaa

17/12 1937

5000—10—25 4961

Berliinissä 13 p:nä joulukuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2640/773/37.

84/73 Sal. D 37.

16/12-37

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 73 aiheesta:

Siitä, miten uutta johtajapolvea kasvatetaan.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 73.

Berliinissa 13 p:nä joulu kuuta 1937.

84/33 Sal. 8 37
16/12.37
5 CJ

Asia: Siitä, miten uutta johtaja-polvea kasvatetaan.

Valtakunnankansleri Hitler on parissakin puheessaan, luonnehtiessaan kansallissosialismia ja siihen perustuvaa valtiota, sanonut kolmatta valtakuntaa tuhatvuotiseksi valtakunnaksi. Tämän valtakunnan perusteita on nyt viisi vuotta rakennettu ja huomiota kiinnitetty kaikille kehityksen aloille. Että valtakunta sen periaatteiden mukaan pysyisi pystyssä, tarvitsee se ennen kaikkea tarkoituksenmukaisesti kasvatettuja johtajia. Siitä syystä on tästäkin puolesta huolehdittu ja nyttemmin pääpiirtein luotu se kasvatussysteemi, jonka tehtävänä on tämän tarkoituksen täyttäminen. Näistä seikoista mainittakoon seuraavassa muutama sana.

Ensimmäinen kasvatusaste on Adolf Hitler-koulu. Tämännimisiä kouluja on Saksaan perustettu 32 kappaletta. Niihin valitsevat paikalliset puoluejärjestöt vuosittain 4000 kaksitoistavuotista poikaa. Koulun kurssi on kuusivuotinen. Opetus on maksuton. Oppilaiden valinnassa otetaan ensi sijassa huomioon vanhempien poliittinen kanta ja terveys. Vain lujarakenteiset ja poliittisesti moit-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

teettomien vanhempien pojat tulevat kysymykseen. Silmälasien käyttäjiä ei hyväksytä missään tapauksessa. Näissä kouluissa tapahtuu siis yleinen alkeisopetus, samoinkuin ensimmäinen ideologinen kasvatus.

Tästä koulusta päästyä omistetaan ikävuodet 18-25 työpalvelukselle, sotapalvelukselle ja ammattikasvatukselle, viimemainitun tapahtuessa joko yliopistoissa tai jollakin toimialalla, niin että nuorilla miehillä on kykyä valitsemaansa ammattiin.

Kun nämä 4000 nuorta miestä ovat tulleet 25 vuoden ikään, toimitetaan heidän keskuudessaan uusi valinta. Tuhannen parasta, joille annetaan nimi "Saksan nuorison valiot", pidetään edelleen ja lähetetään neljään tarkoitusta varten perustettuun johtajakouluun, joita kutsutaan "Ordensburg'eiksi". He käyvät niissä vuorotellen ja viettävät kaksi talvea Ylä-Baijerin Ordensburgissa "Sonthofen'issa", jossa harjoittavat etupäässä hiihtoa ja oleskelevat paljon alppimajoissa. Täten heidän ruumiinsa karaistaan. Näiden johtajakoulujen oppikurssi on kolmevuotinen. Siellä on henkinen kasvatus puhtaasti kansallissosialistinen ja siellä syntyvät aatteenkantajat ja ylläpitäjät. Puhetaidon kehittämiselle pannaan erikoista painoa. Näiden johtajakoulujen yhteyteen rakennetaan yksinkertaiset, suuret vieraskodit, joihin voidaan majoittaa parituhatta henkeä kerrallaan. Sinne kuljetetaan "Kraft durch Freude"-järjestön matkailijoita lomaansa viettämään ja saatetaan täten suuri kansa välittömään kosketukseen

tulevien johtajiensa kanssa, niin etteivät viimemainitut ole enää täysin vieraita astuessaan julkiseen puoluetoimintaan johtajien paikoille.

Suunnitteilla on vielä opetuksen korkein aste: johtajayliopisto. Sinne pääsevät vain valioiden valiot, jotka kasvatetaan kaikkein korkeimmille johtajapaikoille valtion ja puolueen johdossa. Kuinka laaja tämän yliopiston kurssi tulee olemaan, ei ole tiedossani.

Edelläoleva antaa yleiskuvan siitä systemaattisuudesta, jolla tulevaa Saksaa kasvatetaan, että systeemi säilyisi ja kansallissosialistinen ideologia pysyisi. Se vaara on tietenkin olemassa, että kasvatus muodostuu liian yksipuoliseksi ja että oppinsa lopettaneista ei tule riittävän laajanäköisiä miehiä. Joka tapauksessa on tämä kasvatuspuolen järjestely merkillepantava ilmiö kolmannessa valtakunnassa ja osotus siitä, millä yksityiskohtaisella huolella systeemin jatkuvaisuutta valvotaan.

[signature]

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksen raportti n:o 32

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti

21/6 1937.

5000—10—35 4261

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1399/370/37.

Berliini SSA 21 P:NÄ kesä KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

...OASIAINMINISTERIÖ
39/65 Sal. D. 1937.
25/6. 37
5
C5

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Lähetystön raportti n:o 32.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministerölle lähettää raporttinsa n:o 32:

Saksa ja Pohjois-Eurooppa.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

UE 3: A 4.

BERLIINISSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Berliinissa 21 p:nä kesä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
39/65 Sal. 1937
25/6-37 | 0 | LIL
5 | C5 | ASIA

Asia: Saksa ja Pohjois-Eurooppa.

Viime aikoina Saksassa on jälleen esiintynyt varsin runsaasti lausuntoja pohjoismaisesta politiikasta ja sen arvostelua Saksan kannalta. Myös keskusteluissa olen havainnut, että virallisissa piireissä, ainakin Auswärtiges Amtissa, hyvin valppaasti seurataan kaikkea, mitä Pohjois-Euroopassa varsinkin ulkopoliittisesti tapahtuu. Näin muodoin lienee paikallaan käsitellä jälleen otsikossa mainittua kysymystä. Lyhyesti sanoen Saksan suhtautuminen Pohjoismaihin ja niiden ulkopolitiikkaan on myötämielinen ja positiivinen niin kauan kun Saksan ei ole syytä epäillä niiden puolueettomuutta. Saamani käsityksen mukaan Saksan myötämielistä suhtautumista pohjoismaiden puolueettomuuspolitiikkaan on katsottava lähinnä seuraavaa yleispoliittista taustaa vastaan.

Kun Saksa varsin ~~xxxxi~~ pian kansallissosialistien valtaan tulon jälkeen vieraantui Neuvostoliitosta ja kun Ranska puolestaan käytti tätä tilaisuutta Neuvostoliiton ystävyyden hankkimiseen, näki Saksa joutuneensa entistä enemmän isoloiduksi. Vielä silmiinpistävämmäksi tuli tämä asiaintila Laval'in saadessa

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

aikaan lähentymisen Ranskan ja Italian välillä. Ensimmäinen helpotus Saksan eristetyssä asemassa oli Saksan sovinto Puolan kanssa. Välien korjaaminen viime heinäkuussa Itävaltaan sekä Berliinin-Rooman akselin muodostaminen ovat kieltämättä merkinneet Saksan melkoista ulospääsyä eristyneisyydestä. Saksa on toiseksi saanut nähdä, että se kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä, jota erikoisesti Ranska ja kansainliittoon yhtymisensä jälkeen omalla tavallaan myös Neuvostoliitto ovat ajaneet, ei ole päässyt edistymään. Saksahan on tottunut katsomaan Ranskan ajamaa kollektivismia itseään vastaan tähdätyksi. Kolmanneksi Saksa on saanut todeta, että Ranskan liittosuhteet, jotka Saksan mielestä myös ovat sitä vastaan kohdistetut, ovat viime vuosien kuluessa heikontuneet. Puolan asetuttua itsenäisemmälle kannalle Ranskan suhteen Saksa tahtoi nähdä merkkejä, että Jugoslavia tulisi menettelemään vastaavalla tavalla. Jugoslavian kuluvana vuonna omaksuma ulkopolitiikka merkitsee, kuten lähetystö edellisessä raportissaan on tiedoittanut, saksalaisenkin käsityksen mukaan etääntymistä Ranskasta. Epäilemättä huomattavasti suurempaa pyrkimystä puolueettomuuteen on Saksan mielestä Belgian viimeaikainen menettely. Ranska on saksalaisen arvostelun mukaan siis menettämässä otettaan Euroopassa.

Saksa on siis tyytyväisyydellä voinut todeta useitten eurooppalaisten maitten tendenssin asettua viileämmälle kannalle Ranskaan nähden joko liittolaissuhteen höllentämisen muodossa tai vieraantumisena Ranskan ajamasta kollektivismista ja pyrkimyksenä n.s. puolueettomuuteen. Tässä viimeksi mainitussa mielessä arvostellaan täällä pohjoismaiden asennoitumista niiden pyrkiessä tiivistämään yhteistyötään. Tämä oli havaittavissa

esim. Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz'in arvostelusta, jonka se antoi Helsingin ulkoministeri-konferenssista. Sama seikka on käynyt esille useista viimeaikaisista lausunnoista. Erikseen kannattaa niistä mainita kirjoituksen, joka oli aikakauslehden Völkerbund und Völkerrecht (toimittajana tunnettu oikeusoppinut vapaaherra von Freytagh-Loringhoven) äskettäin ilmestyneessä kesäkuun numerossa. Sanotussa kirjoituksessa lausuttiin, että kaikista häiritsemisyrityksistä huolimatta pohjoismaat yhdessä Hollannin ja Sveitsin sekä mahdollisesti myös Belgian kanssa pysyvät "omaksi ja Euroopan hyödyksi" jyrkän puolueettomuuden kannalla. Sama seikka on käynyt esille Sandlerin ja Munchin täällä tekemien vierailujen aikana julaistuissa inspiroiduissa artikkeleissa. Niissä on huomautettu k.o. maitten halusta pysyä erillään niille vieraista sitoumuksista ja arvostelevasta asenteesta kansainliittoon nähden.

Mutta vaikka Saksa, yllä esitetyn ajatuskannan huomioon ottaen, tahtoo suhtautua, kuten se nykyään tekee, myötätuntoisesti pohjoismaiseen puolueettomuusryhmään, ei tämä merkitse sitä, etteikö täällä alituiseen pidettäisi silmien edessä myös sitä mahdollisuutta, että pohjoismaiden politiikka ei jää todelliseksi, ehdottomaksi t.j.m.s. puolueettomuudeksi, jota edessä olevaa atribuuttia täällä mielellään tehostetaan. Siirryttäessä käsittelemään Saksan mahdollista huolestuneisuutta pohjoismaiden puolueettomuuspolitiikan suhteen on vielä kiinnitettävä katse Baltian maiden asemaan Saksan ulkopolitiikassa. Jouduttuaan vastakohtaisuussuhteeseen Neuvostoliittoon Saksa on saanut käydä diplomaattista taistelua, että Viro ja Latvia eivät joutuisi Neuvostoliiton vaikutusvaltaan eivätkä siihen nojautuisi. Saksalaisen

käsityksen mukaan onkin varsinainen vaara jo sivuutettu tässä suhteessa. Mutta kun Viro ja Latvia eivät ole halunneet hakea selkänojaa myöskään Saksasta, niin on täällä ruvettu seuraamaan ilmeisellä kiinnostuneisuudella kaikkia merkkejä näitten kahden valtion pyrkimyksistä lähestyä pohjoismaita ja Englantia. Tässä yhteydessä Saksassa on huomio kiintynyt Englannin aktiviteettiin sekä pohjois- että Baltian maissa ja siihen, mitä johtopäätöksiä tästä voidaan tehdä.

Viime viikkoina esiintyneissä saksalaisissa lausunnoissa on tuotu esiin Skandinavian maihin ja Suomeen nähden pelko, että niiden puolueettomuuspolitiikka suuntautuisi länsivaltojen, lähinnä Englannin, intressien palvelemiseen. Baltian maiden suhteen taas on lausuttu, että ne muodossa taikka toisessa voivat tulla vedetyiksi mukaan samanlaiseen politiikkaan. Siihen nähden, että nämä lausunnot voidaan varsin hyvin käsittää pohjois- ja Baltian mailles osoitetuiksi "varoituksiksi", on syytä selostaa niistä seuraavaa.

Tukholmasta lähetetyssä uutisessa Kölnischer Zeitung touko- ja kesäkuun vaihteessa tehosti "suuren diplomaattisen työskentelyn" olevan käynnissä Pohjois- ja Koillis-Euroopassa; "koillis-eurooppalainen suunta on tällä tavalla saatava mahdollisimman pian diplomaattiseen lepotilaan, mikä on mahdollista vain Genfin ja kollektiivisen turvallisuussysteemin avulla. Niin ainakin selittävät tehostaen ja yhtäpitävästi skandinavisten ja Baltian maiden ulkoministerit Lontoon, Pariisin ja Moskovan lehtien tukemina. Tällöin näyttää pohjoismaiden puolueettomuuspolitiikka tällä hetkellä kadottaneen kaikki esteet Moskovan tieltä tässä kuorossa". Lehti sanoo, että vielä koskaan ei Neuvostoliitolla ole ollut pohjoismaiden lehdistössä niin hyvää kohtelua kuin näinä kuukausina. Lehti lausuu, että Plymouthin vierailun yhteydessä käytetty sana "Good will" kuuluu kolmioon Lontoo-Moskova-Genf.

Flensburger Nachrichten, kylläkin vain mitätön paikallislehti, kirjoittaa: Pohjoismaat varustautuvat voidakseen suojella "puolueettomuuttaan", joka meistä näyttää nykyään vain puheenparrelta. Uusi skandinavinen aktiviteetti johtuu suurelta osalta Englannin vaikutuksesta.

Leipziger Neueste Nachrichten lausui Tukholmasta lähetetyssä kirjoituksessa 15.6.: Kaikki Skandinavian johtavat valtiomiehet puhuvat jokaisessa tarjoutuvassa tilaisuudessa ehdottomasta puolueettomuustahdosta. Mutta siitä huolimatta ei voida sivuuttaa tosiasiaa, että Englannin vaikutus kaikkialla pohjoismaissa on kasvanut. Sandler on äskettäin tehostamut, että se pienien valtioitten ryhmä, jonka kanssa Ruotsi on yhteistyössä, ei ole saatavissa minkään ryhmämuodostelun puolelle. Olisi toivottavaa, että pohjoismaitten sosialidemokraattiset hallitukset estäisivät sellaisen ymmärtämystä vailla olevan tiedoitustoiminnan lehdistössä, joka ei voi olla jättämättä jälkiä ystävällisiin suhteisiin Saksan ja pohjoismaitten välillä.

Völkischer Beobachter julkaisi 15.6. Helsingistä lähetetyn kirjoituksen nimeltä "Suomen ulkoministeri matkustaa". Siinä lausutaan m.m.: Ohjaavana voimana Suomen ulkoministerin tavattoman lukuisten poliittisten ulkomaanmatkojen takana on epäilemättä toivomus Skandinaviaan tapahtuvan nojautumisen lisäksi solmia myös lujempia siteitä länsivaltoihin ja tukea siten "demokraattisten", liberaalisten ja kansainliitolle uskollisten valtioitten ulkopoliittista yhteistyötä, josta taas toivotaan, että se vaikuttaisi "demokratian pelastumiseen" omassa maassa. Sen rinnalla on kehitettävä niin pitkälle kuin mahdollista suhteita Neuvosto-Venäjään ja saatava suomalais-virolainen ystävyys säilytetyksi. Tapa, jolla herra Holsti toimeenpanee tätä ohjelmaa, herättää vastarintaa laajoissa piireissä kansallista Suomea. Tunnetaan Holstin vanha, jo Suomen vapaussodan ajoilta saakka näkyviin tullut persoonallinen varaukseton ihailu kaikkea kohtaan, mikä tulee Ranskasta tai Englannista. Ei voida tietää eikö Holsti mene liian pitkälle innostuksessaan kansainliiton sekä Ranskan ja Neuvostoliiton ohjaaman kollektiivisen "rauhantyön" hyväksi ja eikö hän aseta erään valtaryhmän intressejä pienen Suomen intressien edelle. Suomessa katsotaan sentähden Suomen ulkopolitiikan tulevaa kehitystä erikoisella mielenkiinnolla, sillä ollaan varsin selvillä siitä, että mikään yksipuolinen tähänastista puolueettomuutta vaarantava sitoutuminen määrättyyn valta- tai intressiryhmään Skandinavian lisäksi ei ole maalle toivottavaa.

Berliner Börsen-Zeitung on julkaissut matkakirjeenvaihtajansa kirjoitussarjan Baltian maista ja Suomesta. 18.6. ilmestyneessä kirjoituksessa "Suomen uusi kurssi" lausutaan m.m.: Kun Suomi luopui ankarasta pidättyväisyydestään ja liittyi skandinavisiin valtioihin, on se vaihtanut niin sanoen itsenäisen puolueettomuuden organisoituun puolueettomuuteen. Suomi on nykyään niiden valtioitten joukossa, jotka muodostavat Lontoosta käsin aikaansaadun "välittävän ylimenovyöhykkeen". Edellytyksenä liittymiselle tämän vyöhykkeen pohjoiseen siipeen oli - kompromissin rinnalla, jonka Suomi teki Ruotsin kanssa sisäpoliittisesti merkityksellisessä kielikysymyksessä - se seikka, että Suomi lievensi ankaraa pidättymistään Neuvostoliiton suhteen. Holstin Moskovan-matkalla osoitettiin, että Suomen pidättyvä asenne itäistä naapuriaan kohtaan ei merkitse vihamielisyyttä ja että Suomi tällä metkalla oli todistanut olevansa puolueeton valtio Edenin ulkopolitiikan ja kansainliiton periaatteitten hengessä. - Pohjoismaisen yhteistyön muodossa esille tulleet kysymykset eivät ole vielä selvitetyt ja sentähden ei ole

ihmeellistä, että konservatiivinen Uusi Suomi kirjoitti vielä ennen viime skandinavista ulkoministerikonferenssia, että skandinavisten valtioitten puolueettomuuspolitiikassa on kysymyksessä, joskin ilman poliittisten liittojen solmimista, puolustusteknillisen sotavalmiuden toteuttaminen. Tällaiset lausunnot osoittavat myös, että laajoissa suomalaisissa piireissä pidetään aseellista puolueettomuutta varmempana kuin aseetonta. Suomessa oltanee selvillä, että Neuvostoliiton suhtautumisessa Suomeen ei pohjaltaan ole mitään muutosta tapahtunut Holstin Moskovan-matkankaan jälkeen. Suomen on nojauduttava toisten skandinavisten valtioitten apuun. Kyseellistä kuitenkin on, onko sieltä saatavissa tosiasiallisesti tehokasta tukea, vaikka myös näille mailе Neuvostoliitto huolimatta nykyisestä "hyväntahtoisuudesta" on ainoa kysymykseentuleva vaara.

Edellämainitussa "Völkerbund und Völkerrecht"in kirjoituksessa esitetään: Herää itsestään kysymys, mistä johtuu toisaalta pohjoismaiden uusi läheisempi yhteenliittyminen ja toiselta puolen Suomen vetäminen siihen mukaan. Ulkomaisissa lehdissä on viitattu kahteen seikkaan. Toinen niistä on sosialidemokraattisen vaikutuksen vahvistuminen Suomessa. Toinen taas on Suomen ulkoministerin taannottainen Moskovan-matka. Siten poistettiin Suomen ja Neuvostoliiton välinen jännitys, joka oli ollut esteenä Suomen lähentymiselle muihin pohjoismaihin. Samalla oli - sanottujen lehtien mukaan - Moskovan-matkan muodossa tullut näkyviin Suomen kääntyminen pois Saksasta, mikä vastaa ennen kaikkea Ruotsin ja Norjan asennoitumista. Samaa suuntautumista osoittaa, niin tehostaa nimenomaan Ranskan lehdistö, Ruotsin ulkoministerin edessä oleva matka Moskovaan. Samoihin puitteisiin - pohjoismaiden vieraantumiseen Saksasta ja lähentymiseen Neuvostoliittoon - kuuluvat Ranskan lehdistön ja diplomatian yritykset aikaansaada läheisempi yhteys Skandinavian ja Baltian valtioitten välillä. Kaikki nämä olisi saatava alistumaan Ranskan johtoon, ylläpitämään ystävällisiä suhteita Neuvostoliittoon ja asettumaan suuren koillisblokin puitteissa aseeksi Saksaa vastaan. Englannin olisi suoritettava valmistustyö ja tältä kannalta on Plymouthin matkalle annettava suuri merkitys. Että Plymouth itse eräässä haastattelussa on kieltänyt kaiken poliittisen tarkoitusperän matkaltaan ei merkitse mitään. Sensijaan on huomattava, että Helsingin-konferenssissa ei tullut esille minkäänlaista halua nyt heti laajentaa skandinavista yhteenliittymää. Herra Munch esiintyi Helsingissä ollessaan Uudelle Suomelle antamassaan haastattelussa kaikkia sellaisia suunnitelmia vastaan ja nimenomaan tehosti Skandinavian valtioilla olevan Baltian valtioitten kanssa niin vähän yhteisetuja, että sanotunlaisen blokin muodostaminen ei tule ensinkään kysymykseen. Koillispakti lienee yksi niitä suunnitelmia, jotka ovat syntyneet sairaalloisesta ranskalaisesta paktomaniasta ja jotka eivät koskaan muutu todellisuudeksi. Muuten on kuvaavaa, että sanotun torjumisen esitti juuri Tanskan ulkoministeri. Ymmärrettävistä syistä Tanskalla on vähiten halua ottaa vihamielinen asenne Saksaa vastaan ja solmia lankoja Moskovaan. On otaksuttavissa, että Ranskan yritykset tehdä Skandinavia työkaluksi Saksaa vastaan suunnatussa hegemoniapolitiikassa on tuomittu epäonnistumaan ja että skandinavisen yhteenliittymisen tarkoituksena on vain lujan yhteyden aikaansaaminen näiden valtioitten välillä, jotka eivät

poliittisesti tahdo muuta kuin varmistaa itselleen riippumattoman puolueettoman politiikan mahdollisuuden.

Leipziger Neueste Nachrichten kirjoitti 10.6.: Plymouth tuo mukanaan Tallinnaan, Riikaan ja Kaunasiin Englannin suostumuksen niihin ehdotuksiin, jotka Ruotsin ulkoministeri viime aikoina on tehnyt Baltian ja Skandinavian valtioitten välistä yhteistyötä koskevassa kysymyksessä. Nämä ehdotukset sisältävät vaatimuksen Koillis-Euroopan pikkuvaltioitten yhteiseksi puolueettomuusjulistukseksi. Eden ja Sandler ovat Lontoossa päässeet yhteisymmärrykseen tällaisen päätöksen hyväksymisestä. Baltilaisissa valtioissa on tyytyväisyyttä tällaisesta kehityksestä. Englannin intressiä Sandlerin suunnitelmaa kohtaan ja yhä selvemmäksi tulevaa Englannin aikomusta edistää pienvaltioblokin syntymistä Itä-Euroopassa tervehditään tyytyväisyydellä Baltian maissa. Muntersin palattua Moskovasta tapahtuu Baltian ententen ulkoministerikonferenssi Kaunasissa. Vasta siellä kiteytyy baltilaisten valtioitten kannanotto Sandlerin ehdotukseen nähden. Vasta silloin näyttäytyy, toteutuuko mahtavan, mutta kuitenkin kaukaisen Englannin toivomus puolueettoman eristysvyöhykkeen muodostumisesta bolshevistisen Venäjän ja Euroopan välillä vai aiheuttaako Neuvostoliiton painostus baltilaiset valtiot jatkamaan diplomaattista peliä, jonka arvo Venäjälle on siinä, että Euroopan reunalla on olemassa epävarmuuden ilmapiiri.

Edellämainitussa kirjoitussarjassaan Berliner Börsen-Zeitung kirjoitti 8.6. Latviasta: Plymouthin Baltianmatka on todistus Englannin uudestaan heränneestä intressistä Itä-Euroopan kysymyksiä kohtaan. Munters selitti Lontoossa ollessaan eräässä haastattelussa, että Latvia orientoituu poliittisesti ja taloudellisesti yhä enemmän Englantiin ja että muut Baltian valtiot menettelevät samoin. Eräässä ohjelmallisessa puheessa Munters äskettäin antoi ymmärtää, että hän on omaksunut Edenin teesin "eristävästä valtiovyöhykkeestä", jonka tarkoituksena on vahvistaa tasapainoa Saksan ja Neuvostoliiton välillä. Muntersin mielipiteen mukaan on Latvian tehtävänä hoitaa etuyhteisyyttä niiden muitten pienempien valtioitten kanssa, jotka ovat Saksan ja Venäjän välillä, ja ~~myös~~ pysyä normaalisuhteissa molempiin näihin suurvaltoihin. Baltilaiset valtiot ovat innokkaasti pyrkineet pääsemään lähempiin suhteisiin Skandinavian valtioitten kanssa, joihin myös Suomi on nyt liittynyt. Lähempi yhteys Skandinaviaan tuntuu Baltian valtioissa olevan omiaan vahvistamaan niiden asemaa. Näiden on kuitenkin täytynyt luopua skandinavisista toiveista. Skandinaviset poliitikot ovat jälleen aivan äsken lausuneet torjuvan ajatuksen "Baltoskandiasta". Tämän jälkeen Baltian maat suuntasivat katseensa Englantiin, jotta ne eivät jäisi vaille kaikkea luotettavaa tukea Saksan ja Neuvostoliiton välillä. Tässä valossa on ymmärrettävissä Plymouthin vierailu Baltian maissa, joskaan ei ole otaksuttavissa, että Plymouthin matka johtaisi mihinkään uuteen poliittiseen sopimukseen. Täydennyksenä Plymouthin matkalle on oleva Sandlerin vierailu.

Julaistessaan uutisen Muntersin lähdöstä vierailulle Moskovaan Berliner Tageblatt kommentoi sitä 15.6 seuraavasti: Matka tapahtuu oikealla hetkellä. Muntersilla oli juuri vieraana Plymouth, jonka kiertomatkan johdosta genèveläisen kollek-

tivismin kanssa yhteydessä olevan skandinavis-baltilaisen solidaarisuuden kysymyksissä lausuttiin pistävä leikkisana, jonka antajana yksityiskeskustelussa oli eräs Foreign Officen korkea virkamies: "Meillä on vain kolme ehdottoman luotettavaa dominionia: Ruotsi, Norja ja Tanska". Plymouthin matkan tarkoituksena eli täyttää Baltikumissa aukko, joka vielä oli koillis-eurooppalais-englantilaisessa puolueettomuusjärjestelmässä. Häntä seurasi Ruotsin ulkoministeri. Ja nyt matkustaa Munters Moskovaan. Täten nähdään se kollektiivisen turvallisuuden kutominen sellaisena kuin sitä Englanti, Ruotsi ja taktillisista syistä pidättyväisempi Neuvostoliitto Saksan pohjoispuolella suorittavat. Kukaan ei epäilemättä paremmin kuin Latvian ulkoministeri ja erikoisesti herra Munters sovellu näitä lankoja kutomaan, jotka kohtalokkaasti yhdistävät Euroopan rauhan veressä riehuvaan Stalinin hoviin.

Eräät näistä lausunnoista eivät päädy epäilyksien esittämiseen erikoisestikaan varsinaisten pohjoismaiden ulkopolitiikkaan nähden. Nekin sanotuista lausunnoista, joissa epäilyksiä esitetään, ovat useassa kohden keskenään ristiriitaisia. Toisissa kirjoituksissa tehostetaan esim., että Baltian maat ovat saaneet jyrkästi kielteisen vastauksen yrityksiinsä päästä pohjoismaiseen valtioryhmään. Toisissa taas sanotaan, että kehitys on selvästi kulkemassa päinvastaiseen suuntaan. Yhteisenä piirteenä esitetyissä lausunnoissa kuitenkin on Englannin aktiviteetin huomioiminen Pohjois-Euroopassa. Eräs Auswärtiges Amtin virkamies lausui minulle äskettäin, että Saksa seuraa erikoisen valppaasti kaikkea Englannin toimintaa Pohjois-Euroopassa ja on siitä myös selvillä hyvin. Plymouthin vierailun johdosta Saksan lähetystön Helsingissä osoittama hermostuneisuus lienee taktillista laatua, sillä sanotun lähetystön raporttienkin perustalla Auswärtiges Amtissa on todettu, että Plymouthin matka ei ole johtanut mihinkään uusiin sopimuksellisiin tai muihin järjestelyihin. Täällä muuten katsotaan, että Ranska on antanut Englannin käsiin johdon diplomaattisessa työskentelyssä Pohjois-Euroopassa kuten yleensä koko Euroopassa.

Jos Saksa näkee, että pohjoismaat antautuvat puolueettomuuspolitiikassaan yksipuolisesti Englannin vaikutusvallan alaisiksi tai osallistuvat sellaisiin kollektiivisiin rauhanturvaamisjärjestelyihin, jotka ovat epämieluisia Saksalle, saa tämä aikaan sen johtopäätöksen tekemisen täällä, että tarkoituksena on "saartaa" Saksa poliittisesti pohjoisesta käsin. Täällä pannaan kieltämättä arvoa kaikille pohjoismaiden osoituksille puolueettomuustahdosta. Osoituksiksi tästä ja tietysti halusta ylläpitää kunnollisia suhteita Saksaan on täällä käsitetty Ruotsin ja Tanskan ulkoministerien äskeiset viralliset vierailut Berliinissä. Samassa tarkoituksessa halutaan nähdä, toteutuuko odotus Kohtin käynnistä Berliinissä. Stauningin lausunnosta, että Tanska ei halua olla mukana pohjoismaisessa puolustusliitossa, eräs Auswärtiges Amtin virkamies huomautti senkin todistavan Tanskan ehdotonta puolueettomuustahtoa. Mitä Suomeen tulee, on kieltämätöntä, että täällä - velvollisuuteni on tietysti sanoa se - on vallalla jonkinlaista epätietoisuutta tai ehkä epäluuloakin ulkoministeriämme kohtaan. Völkischer Beobachterin, puolueen pää-äänenkannattajan, lausunto sisältää kieltämättä harvinaisen häikäilemättömän hyökkäyksen Suomen ulkoasiainministeriä kohtaan. Väitetäänhän siinä, että Suomen ulkoministeri voi asettaa jonkun valtaryhmän edut oman maansa etujen edelle. Täällä ainakin joissakin piireissä nähtävästi pelätään, että Suomi on suuremmassa määrässä kuin toiset pohjoismaat halukas myötävaikuttamaan kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän luomiseen. Vielä on todettava, että kun Ruotsi on Saksassa, kuten lähetystö on tiedoittanut, nousevassa kurssissa, tämä näyttää tapahtuvan Suomen kustannuksella.

Mitä tulee niihin huomioihin, joihin yllä esitetyt lausunnot Baltian maihin nähden antavat aihetta, esitettäköön seuraavaa. Huolimatta Berliner Tageblattin iroonisesta lausunnosta suhtaudutaan Saksassa kuitenkin varsin levollisesti Muntersin Moskovan-matkaan. Vielä kaksi vuotta sitten sellainen olisi täällä epäilemättä käsitetty Latvian vaaliksi orientoitua Neuvostoliittoon käsin ja siten Saksan häviöksi sen ja Neuvostoliiton välisessä kilpailussa ulkopoliittisesta vaikutusvallasta Baltian maissa. M.m. keskustelusta erään Auswärtiges Amtin virkamiehen kanssa sain vaikutelman, että Muntersin Moskovan-matkalle ei Saksassa anneta mitään suorastaan erikoista merkitystä. Siitä seikasta taas, mikä merkitys olisi annettava Englannin aktiviteetille Baltian maissa, täällä tuskin on vielä voitu tehdä varsinaisia johtopäätöksiä.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 45

OSASTO: 9

ASIA: Saksa

Deutsche Hochschule für Politik

3348—24

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Wuorimaa

12/1 1977

5000—10—35 4761

Berliinissä, 12 p:nä tammikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 53/21/37.

3 60 Sal. D -37.

14/1-37

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 1 aiheesta: Saksa ja Espanjan tapahtumat.

Ministeri: Ramsay Svinhufvud

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Berliini ssa 12 p:nä tammi kuuta 1937.

3 60 Pol. 8 - 37.

14/1-37

Asia: Saksa ja Espanjan tapahtumat.

5 | C5

Viime päivien tapahtumat ovat jälleen osottaneet, kuinka tulenarka kohta Espanja nykyään kansainvälisesti on.

Tammikuun ensimmäisellä viikolla vastasivat Saksan ja Italian hallitukset Englannin tiedusteluun erimuotoisin, vaikka samansisältöisin nootein: saksalainen muoto oli kovempi ja karumpi, italialainen pehmeämpi ja notkeampi, jos noottien eroa haluaisi määritellä. Niiden yhdenmukaisesta sisällöstä ja merkityksestä sanoo Wilhelmstrassen epävirallinen julkaisu seuraavaa:

"Lyhyesti sanottuna on saksalais-italialaisen ehdotuksen sisältö: Espanja espanjalaisille. On itsestään selvää, ettei tätä periaatetta sen kautta toteuteta, että tyydytään yksinomaan estämään uusi vapaaehtoisten tulvaaminen. Sen luonnollisena edellyksenä on, että myöskin muut tukemisen ja sekaantumisen muodot lakkaavat ja että ennen kaikkea ne kansainväliset "poliittiset vapaaehtoiset" suljetaan pois,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jotka ensi sijassa ovat sen tiellä, mitä \teiset toivovat: riippumaton ja vieraista vaikutuksista vapaa Espanja. - - - - - Espanjalaisten olojen todellisen rauhoittumisen edellytykset ovat ilmeiset. Yhtä varmaa on, että mitä kauemmin nykyinen tilanne jatkuu, sitä enemmän muuttuvat espanjalaiset vaikeudet kansainvälisiksi konflikteiksi. Että välttämättömien toimenpiteitten täytäntöönpanossa vaikeuksia ilmenee, on varmaa, mutta yhtä varmaa on myöskin, että ne voidaan voittaa, ellei millään taholla tehdä salaisia varaumia eikä käytetä kahdenlaista mittapuuta." Tämä kirjoitettiin tammikuun 9 päivänä, ennen kuin Ranskan lehdistössä yleinen ja yhdenmukainen hyökkäys t.k. 10 päivänä tapahtui Saksaa vastaan sillä perusteella, että Saksan oletettiin laskevan joukkoja maihin Espanjan Marokossa ja pyrkivän siellä saamaan jalansijaa. Tähän hyökkäykseen vastasi Saksan lehdistö seuraavana päivänä yhteisrintamassa, selittäen ranskalaisten syytökset valheiksi ja väittäen ne tehdyn siinä mielessä, että tämän tekosyyn avulla Ranskan yleisesikunnan jo valmistamat suunnitelmat espanjalaisen Marokon valtaamiseksi Ranskalle voitaisiin toteuttaa. Mielialoja oli täten kiihoitettu varsin korkeaan asteeseen, niin että Ranskan suurlähettiläs kutsui tilannetta levottomuutta herättäväksi (alarmant).

Tällaisissa olosuhteissa otti valtakunnankanslerі Hitler Berliinin diplomaattikunnan vastaan uudenvuoden onnitteluille t.k. 11 päivänä. Totesin tällöin

virkatoverieni keskuudessa vallitsevan kaksi erilaista mielipidettä: toiset olivat Ranskan suurlähettilään kannalla, toiset taas sitä mieltä, että on jälleen sanottu joukko suuria sanoja, jotka eivät suuta halkaise. Kaikesta päättäen viimemainitut ovatkin ainakin toistaiseksi enemmän oikeassa, sillä virallisten puheiden jälkeen kansleri Hitler, keskustellessaan Ranskan suurlähettilään kanssa, antoi hänelle vakuutuksen, ettei Saksalla ole minkäänlaisia aikeita eikä pyrkimyksiä sen enemmän itse Espanjaan kuin sen alusmaihinkaan nähden. Tämä vakuutus tulee todennäköisesti jälleen hiljentämään ääntä, siksi kun jotain muuta taas keksitään, josta toinen toistaan voidaan syyttää. Ranskan suurlähettiläs matkusti samana iltana Pariisiin.

Mitä sitten Espanjan avustamiseen Saksan taholta tulee, ei liene epäilystä siitä, että tätä avustusta on tapahtunut samoin kuin sitä ovat muutkin maat antaneet. Tarkkoja tietoja näistä seikoista ei luonnollisestikaan ole saatavissa, sillä virallisesti ne kielletään, mutta on sotilasasiamiehemme kuitenkin voinut seuraavia seikkoja joltisellakin varmuudella todeta. Espanjaan on lähetetty, paitsi lentokoneita ja tankkeja ja muuta aseistusta, joukko ammattitaitoista väkeä kenraali Francon armeijaa järjestämään ja kouluuttamaan. Kaikki ovat "vapaaehtoisia", upseeristoa, aliupseeristoa tai entisiä sellaisia y.m. Se häly, joka Ranskassa Marokon tähden nostettiin, johtuu toden-

näköisesti siitä, että sinne oli saapunut joku määrä saksalaisia instruktoreja, jotka sitten on paisutettu kokonaiseksi armeijaksi. Kuinka paljon saksalaisia todellisuudessa Espanjassa on, siitä ei voi saada tietoa. Neuvostovenäjän täkäläinen sotilasasiamies oli heidän lukunsa arvioinut kuudeksi tuhanneksi, mutta on tämä määrä todennäköisesti saavutettu Moskovan suurennuslasin avulla. Lähempänä totuutta lienevät ne, jotka arvioivat Espanjassa olevien saksalaisten lukumäärän pariksi tuhanneksi.

Yleensä näyttää luotettavien tietojen saanti Espanjasta miltei mahdottomalta, eikä niinkään läheisessä maassa kuin Portugalissa, maan täällä olevan lähettilään lausunnon mukaan, ollenkaan olla selvillä, mikä todellinen tilanne on. Näin ollen on syytä mitä suurimmalla varovaisuudella suhtautua kaikkiin julkisuudessa esiintyviin tietoihin, koska niillä on aina voimakas väritys joko puolelta tai toiselta.

Lopuksi tahtoisin vielä huomauttaa, ettei käsitykseni mukaan Saksa (sen enemmän kuin Italiakaan) tule luopumaan kenraali Francon avustamisesta niin kauan kuin muut valtiot auttavat ja tukevat Madridin (Valencian) hallitusta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Wuorimaa

22/1 1937

5000—10—35 4361

Berliinissä, 22 p:nä tammikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 134/53/37.

ULKOAS...
4/60 Sal. D 37
29/1-37
RYHMA 5 | OSASTO C5 | ASIA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 2 aiheesta: Huomioita Saksasta.

Ministeri: [signature]

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Berliini ssa 22 p:nä tammi kuuta 1937.

Asia:

Huomioita Saksasta.

ULKOASIAIN
4/60 Sal. 37
29/1-37
RYHMA 5 OSASTO C5 ASIA

Useissa aikaisemmissa raporteissani, joissa olen käsitellyt olosuhteita Saksassa, olen aina painostanut sitä, että kansallissosialistinen systeemi yhä enemmän on vakiintunut ja saanut pysyväisen luonteen. Kun nyt vuoden vaihteen jälkeen katselee kulunutta vuotta, vahvistuu vain tässä käsityksessä. Se loistava organisatio, joka puolueessa on luotu sekä agitatiota että valvontaa varten, on niin yksityiskohtiaan myöten järjestetty, ettei siinä luulisi suuriakaan aukkoja olevan. Toiselta puolen vaikuttaa se fanaattinen usko johtajaan, mikä miljooniin nousevassa puoluejärjestössä ja nuorisossa vallitsee, mielialoihin sikäli, ettei arvostelu paljon pääse kuuluville ja sen merkitys yhä vähenee.

Käsitykseni kehityksestä viime vuonna on se, että systeemi, samalla kun se lujittui, myöskin muuttui ankarammaksi. Valvonta on kaikesta päättäen tullut tiukemmaksi ja julkisuudessa kuuluva arvostelu yhä vähentynyt. Sitä paitsi voi sanoa, että se intelligens-

JAKELUOHJE:

Ainoastaan Hallitukselle

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sin keskuudessa ilmennyt tyytymättömyys, josta aikaisemmin olen kertonut, yhä enemmän menettää merkitystään, kun näiden piirien vaikutus säännöllisesti vähenee ja ne joutuvat syrjään jokapäiväisen elämän kehityksestä. Täten heidän käsityksensä ja mielenilmauksensa jäävät kotimaassa tyhjiksi iskuiksi ilmaan. Erittäin huomattava on se merkitys, mikä nuorisolle kansallissosialistisessa valtiossa on annettu ja jota merkitystä viime vuonna eri toimenpitein tehostettiin. Niiden vanhempien piirien osuus uudessa kehityksessä, jotka eivät ole sitä hyväksyneet tai ainakaan ymmärtämyksellä siihen mukautuneet, vähenee yhtä mittaa. Heihin ei kiinnitetä "toivottomasti kadotettuina" mitään huomiota, vaan syrjäytetään askel askeleelta, kunnes niiden merkitys ja vaikutus on lakannut. Nuoriso sen sijaan on päivän ja tulevaisuuden sankari ja esiintyy sen mukaan innostuneesti ja itsetietoisesti. Ja epäilemättä haluaisin väittää, että sillä suunnalla liikkeen vahvin tuki onkin. Heroinen henki on aina vetänyt nuorisoa puoleensa ja niin on nytkin asianlaita.

Kuinka paljon tyytymättömyyttä vähävaraisten luokkien keskuudessa on, siitä on mahdoton saada selvää, mutta käsitykseni on se, että mikäli sitä suuremmassa määrässä olisi, on sekin voimatonta. Toinen asia tietenkin on, jos taloudellinen tilanne kehittyy niin vaikeaksi, että nälkä aiheuttaisi levottomuuksia. Tällaisia olosuhteita en kuitenkaan usko syntyvän, sillä säännöstelyn avulla, joka jo voihin ja rasvoihin nähden on pantu voimaan, voidaan pal-

jon auttaa sikäli, että elintarpeiden jakelu käy tasaisemmaksi. Eikä suoranaisesta puutteesta Saksassa vielä voida, huolimatta hälyyttävistä uutisista, puhua, sillä vaikkakin yksiä tai toisia elintarpeita ei aina ole riittävissä määrin ollut tarjolla, on kuitenkin toisia ollut niin runsaasti, että niiden avulla puute tietyllä alalla on voitu, joskaan ei täysipitoisesti, niin kuitenkin välttävästi korvata. Lisäksi Saksan kansan voimakas discipliini omalta osaltaan on estävä momentti, johon vielä tulee lisäksi se, että kansa enemmän on valmis uhrauksiin, kun sille tehdään selväksi, että sen kärsimykset johtuvat pahasta ja vihamielisestä ulkomaailmasta. Kun vastatiedoituksen tekemiseen ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia, on tilanne sitä helpompi hoitaa. Lopuksi voitanee myös olettaa, että uusi 4-vuotissuunnitelma, josta paljon on luvattu, myös vaikuttaa toistaiseksi työväestön mielialaan edullisesti, onhan kansleri aikaisempia lupauksiaankin täyttänyt ja työväestön piireissä sen kautta saanut paljon luottamusta ja kannatusta.

Kaikki tämä ei luonnollisestikaan merkitse sitä, että olosuhteet olisivat helpot. Taloudellinen puristus painaa erikoisen raskaasti vastuunalaisten piirien mieliä, kuten siitä äskettäin kirjoitin. Se rauhallisuus, joka uskonnon alalla viime vuoden keskivaiheilla näytti syntyneen, ei ole ollut pysyväinen. Protestanttisessa kirkossa on ilmennyt uudelleen vastakohtaisuuksia, joita ei ole saatu lopetetuiksi ja katolisen kirkon ja valtion välit ovat muodostuneet erittäin huonoiksi sen jälkeen kun

viime joulukuussa valtakunnankansleri antoi asetuksen, jolla nuorison kuuluminen Hitler-Jugendiin tehtiin pakolliseksi ja joka käytännöllisesti katsoen teki lopun katolisista nuorisojärjestöistä. Pari Saksan katolilaista piispaa oli pyhien välillä Berchtesgadenissa keskustelemassa valtakunnankanslerin kanssa, mutta ei tämän keskustelun tuloksista ole mitään kuulunut. Todennäköiseltä näyttää se olettamus, että keskustelu on epäonnistunut, koskapa useimmat Saksan katolilaiset piispat ovat lähteneet paavin luo katolisen kirkon asemasta Saksassa neuvottelemaan. Ilmeistä kuitenkin on, ettei paavikaan tässä ihmeita pysty tekemään sellaista voimakkaasti organisoitua totaliteettivaltiota vastaan, kuin Saksa nykyään on, onhan kirkon vaikutus politiikkaan yhtä mittaa laskenut. Ajan mittaan voi kuitenkin katolilaisen väestön mielialan muutos vaikuttaa vahingollisesti, jos siellä pääsee vallalle käsitys, että heidän uskonnollisia tunteitaan syvemmin loukataan ja jos katolinen papisto, jolla varsinkin Baijerissa kuuluu olevan hyvin suuri vaikutus, pystyy tällaista mielialaa synnyttämään.

Mainitsin jo ylempänä, että systeemi viimeaikoina on muuttunut ankarammaksi. Tätä seikkaa osoittavat m.m. seuraavat ilmiöt. SS.-järjestö, joka edustaa varsinaista puolueen poliisia ja jonka käsissä poliittinen poliisi kokonaan on, tulee vähitellen ottamaan haltuunsa valtakunnan koko poliisin. Muista piireistä olevat poliisipäälliköt ja johtajat, vaikka ovatkin vanhoja puoluetaistelijoita, "alte Kämpfer", poistetaan vähitellen ja heidän sijalleen

asetetaan SS.-järjestössä kasvatettuja miehiä. Täten tulee poliisivalvonta erikoisen perusteellisesti koulutettujen voimien käsiin ja siis entistä tiukemmaksi. Toinen merkillepantava seikka on viime vuoden lopulla tapahtunut sanomalehdistön valvonnan ja yhdenmukaistuttamisen tiukentaminen. Berliner Tageblattin päätoimittaja, kansainvälisesti tunnettu Paul Scheffer ja Frankfurter Zeitungin päätoimittaja Karl Kirchner on vapautettu toimistaan ja heidän sijalleen asetettu taatut miehet. Molemmat edellämainitut päätoimittajat pyrkivät täysin lojaalisiin esityksiinsä, jotka mitenkään eivät olleet systeeminvastaisia, saamaan jonkun verran henkilökohtaista väritystä, mikä kuitenkaan ei näy systeemiin sopineen, vaan on nyt lopetettu. Hra Scheffer lähtee kirjeenvaihtajaksi Amerikkaan ja hra Kirchner Lontooseen. Mikäli luotettavalta taholta olen saanut kuulla, on vain ajan kysymys, milloin viimeinenkin ei-kansallissosialistinen päätoimittaja hra Silex Deutsche Allgemeine Zeitungista poistetaan. Kun tämä on tapahtunut, ei Saksan lehdistössä enää pienimpiäkään epäsuotavia sivuvivahduksia pääse ilmenemään.

Viime vaalien jälkeen, maaliskuun 29 päivänä 1936, ei uusi Reichstag ole vielä yhtään kertaa kokoontunut, mutta on se nyt kutsuttu koolle t.k. 30 päiväksi, kuullakseen valtakunnankanslerin deklaration. Tämä selostus tulee saamieni tietojen mukaan lähinnä koskemaan sisäpoliittisia kysymyksiä, mutta sisältämään myöskin rauhallishenkisen, sovinnollisuuteen pyrkivän ulkopoliittisen osan. Mitä sisäpoliittinen osa, joka kaikesta päättäen tulee

tärkeämmäksi, sisältää, siitä en ole saanut tietoja, mutta huhut kulkevat hyvin monenlaisina. Puhutaan uusista toimenpiteistä valtakunnan eri osien entistä suuremmassa yhdistämistarkoituksessa, hallituksen osittaisesta uudelleenjärjestelystä, Reichstagin hajoittamisesta ja uuden nimittämisestä ilman vaaleja. Toiset taas selittävät kanslerin haluavan uusia vaaleja, osoittaakseen jälleen kansan valtavan enemmistön häntä kannattavan. Kun huhut ovat näin epämääräisiä, vieläpä vastakkaisiakin, ei niistä ole enemmän tarpeen tässä puhua, vaan on parempi jäädä odottamaan, mitä mainittu päivä tuo mukanaan.

Ettei edelläoleva esitykseni aiheuttaisi väärinkäsityksiä, on syytä painostaa, ettei systeemi Saksassa ole vallassa yksinomaan voimakeinoin. Se suorastaan uskonnollinen innostus, jolla suuret kansanjoukot on saatu mukaan ja se noissa joukoissa vallitseva jumaloiva luottamus johtajaan ovat ilmiöitä, jotka pohjautuvat muuhun kuin pakkoon. Se on jonkinlainen mystiikka, joka vetää puoleensa. Kieltää ei myöskään voi, että positiivisia vaikutuksia on saavutettu kansan yhdistämisen mielessä ja yhteistunnon kehittämisessä, johon huomattavalta osaltaan on vaikuttanut m.m. menestys ulkopoliittisella alalla ja tunto oman voiman kasvusta. Siitä ei ainakaan ole epäilystä, että ulkonainen vihollinen nostaa tämän kansan itseään yhtenä miehenä puolustamaan.

Aamulehtimies

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Wuorimaa

27/1 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 23 p:nä tammikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 152/66/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 5 60 Sal. 37.
29/1-37
RYHMÄ 5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 3 aiheesta:

Edenin puhe ja Saksa.

Ministeri: Ramsay

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Berliini ssa 23 p:nä tammi kuuta 1937.

ULK
№ 5/60 Pol. B 37.
29/1-37
RYHMÄ 5 C5

Asia:

Edenin puhe ja Saksa.

Se ulkopoliittinen puhe, jonka Brittein valtakunnan ulkoministeri Eden muutamia päiviä sitten parlamentissa piti, on Saksassa herättänyt varsin suurta huomiota ja synnyttänyt tyytymättömyyttä. Lehtitietojen mukaan tulee valtakunnankansleri Hitler itse todennäköisesti t.k. 30 päivänä Reichstagissa tähän puheeseen vastaamaan. Kun kysymyksessä oleva puhe tulee näin merkitykselliseksi, saan seuraavassa selostaa, mitä arvostelua se Saksassa on aiheuttanut.

Paitsi Espanjan kysymyksen käsittelyä on suurin huomio Saksassa kiintynyt siihen osaan hra Edenin puhetta, jossa hän nimenomaan kääntyy Saksaan päin, sanoen Euroopan kohtalon riippuvan Saksan suhtautumisesta eri kysymyksiin ja verrattain selvästi osottamalla Saksaa syylliseksi nykyiseen tilanteeseen. Tätä puheen kärkeä ei ole mielihyvin Berliinissä todettu, varsinkin kun täkäläisen käsityksen mukaan samassa puheessa Neuvostovenäjää käsiteltiin paljon pehmeämmin, milteipä hyvänsuovasti.

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksalaisissa lausunnoissa todetaan Espanjan kysymyksestä, että siinä Saksan ja hra Edenin käsitykset ovat lähestyneet toisiaan: molemmissa maissa ollaan sitä mieltä, että Espanja on jätettävä espanjalaisille. Myös vapaaehtoiskysymyksessä ovat käsitykset lähentyneet. Vielä huomautetaan, että "Edenin toteamus, että värväyksessä vähemmän idealismi kuin rahan houkutus näyttelee osaa, on seikka, mikä valaisee Neuvostovenäjän Lontoon lähettiläänsuhtautumista sekaantumattomuuskomiteassa, mainittu maa kun todennäköisesti mieluummin näkee, että kolmannen internationalen värväämät henkilöt maksetaan vieraalla rahalla."

Mielenkiintoisempi on tietenkin Berliinin suhtautuminen hra Edenin Saksaan kohdistettuihin sanoihin. Ensinnäkin todetaan tyydytyksellä, että hra Eden puheessaan tunnustaa Saksan tasavertaisuuden eurooppalaiseksi välttämättömyydeksi. Kun hän sen sijaan syyttää Saksaa tahallisesta isoloitumispyrkimyksestä, jolla Saksan tasavertaisuus- ja turvallisuuspyrkimyksien kanssa ei ole mitään tekemistä, on tämä Saksan poliittisten pyrkimysten vääristelyä, sillä kun Saksa tuli pakotetuksi itse itseään auttamaan, kun sen oikeutettuja vaatimuksia ei otettu huomioon, niin on se aina uudelleen selittänyt haluavansa olla yhteistyössä muun maailman kanssa ja tehnyt tässä mielessä sarjan rakentavia ehdotuksia. On välttämätöntä luoda luottamuksellinen ilmapiiri ja tässä suhteessa hra Eden on oikeassa, mutta että tämä niin monien pettymysten jälkeen voisi syntyä, on Saksan ensin saatava

takaisin luottamus itseensä ja usko toisten hyvään tahtoon. "Tällaista luottamuksen osotusta voi Saksa siis erinäisiltä muilta tahoilta vaatia, ja olisi viime vuosien historian ja eräiden valtioiden siinä näyttelemän osan kieltämistä ja tuntemattomuutta, jos valtioiden välinen yhteistyö tehdään kysymykseksi yksinomaan saksalaisesta hyvästä tahdosta."

Mitä sitten tulee yhteistyön muotoon, niin riippuu se loppujen lopuksi vain saavutettavista tuloksista. Saksalainen arvostelu ja epäluottamus genfiläiseen kollektivismiin ja sen menettelytapoihin ei johdu doktrinäärisestä juristeriasta, vaan siitä tosiasiasta, ettei tämä systeemi, kuten kokemus osottaa, pysty poistamaan maailmasta jännitystä ja vastakohtia, vaan esittää useimmiten tekofasaadin, jonka taakse kaikki mahdolliset kieroilut kätketään."Tämän systeemin turvin on luotu pakteja, joista Englannin ulkoministerin tavoin voi sanoa, etteivät ne maailmaa paranna, vaan päinvastoin vain lisäävät eurooppalaista vaaramomenttia." Siksi ei olisi syytä doktrinäärisesti pitää kiinni määrätyistä, miltei kompromettoiduista kansainvälisistä menetelmistä, vaan tunnusteltava ja kokeiltava kaikkia mahdollisuuksia, jotka menestyksellisesti näyttävät tarjoavan mahdollisuuksia kysymysten selvittämiseksi.

Näihin näkökohtiin viitataan saksalaisella virallisella taholla hra Edenin puheen johdosta. Jyrkempää kieltä on päivälehdistö käyttänyt ja antanut tyytymättömyytensä voimakkaammin tulla ilmi. Useimmat sanomalehtikirjoitukset ovat kylmiä, vieläpä pisteliäitä. Näyttää siltä kuin olisi

kenraali Göringin matkan menestys Italiassa vaikuttanut rohkaisevasti Saksaan ja täällä tunnettaisiin selkä turvatuksi. Berliner Börsenzeitung huomauttaa, että hra Edenin selitykset voidaan käsittää vain siten, kuin olisi Saksa olemassa yksinomaan sitä varten, että sille englantilaisesta kateederista esitetään moitteita, kehoituksia ja opetuksia. Hra Edenin neuvostovenäläiset sympatiat panevat hänet vaikenemaan venäläisistä vehkeilyistä Espanjassa ja muissa maissa. Enempää ei ole syytä sanomalehtikirjoituksia selostaa, koska ne käyvät samassa hengessä.

Olen katsonut olevan syytä mainita näistä käsityksistä, ennenkuin valtakunnankansleri antaa virallisen vastauksensa hra Edenin sanoihin, vastauksen, jota varmaankin kaikkialla suurella jännityksellä odotetaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 4.

Ministeri Wuorimaa

27/1 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 27 p:nä tammikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 163/72/37.

6/60 Pol. D 37.
20/1-37

5 C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 4 aiheesta: Ranskan pääministeri Blumin puhe ja Saksa.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Berliinissa 27 p:nä tammi kuuta 1937.

Asia: Ranskan pääministeri Blumin puhe ja Saksa.

Ranskan pääministerin puhe t.k. 24 päivänä Lyonissa on luonnollisestikin herättänyt varsin suurta huomiota Saksassa. Tähän puheeseen tulee valtakunnankansleri Hitler t.k. 30 päivänä kokoontuvan Reichstagin istunnossa vastaamaan samalla kertaa kun hän vastaa Englannin ulkoministerille ja esittää ulkopoliittiset käsityksensä. On siitä syystä mielenkiintoista ennen tätä vastausta selostaa, kuinka Saksassa hra Blumin Lyonissa pitämä puhe otettiin vastaan.

Saksan lehdistö yleensä suhtautuu puheeseen negatiivisesti. Ranskan pääministeriä moititaan siitä, että hän jälleen on palannut kuluneisiin ja käyttökelvottomiksi tulleisiin ehdotuksiin ja että koko Ranskan politiikka pyörii renkaassa, muodostaen circulus viciosusen. Kaikki ohjelmakohdat, jotka sisältyvät käsitteeseen "kollektiivinen turvallisuus", hylkää Saksa nyt kuten ennenkin, esitettäköön ne sille kuinka nautittavassa muodossa tahansa. Völkischer Beobachter kirjoittaa: "Ranskan sosialidemokraattisen pääministerin puhe ei tuo Saksalle mitään yllätyksiä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja vain vähän uutta, eikä mitään, jota jo ei olisi edel läkäyvissä ranskalaisen ja kansainvälisen lehdistön katsauksissa ollut. Se nojautuu A:sta Z:aan vastaaviin Edenin selityksiin alahuoneessa samasta asiasta, ja lähtee siitä meitä loukkaavasta katsomuksesta, että koetetaan hyötyä oletetusta hädänalaisesta taloudellisesta ja finanssitilastamme. Tosin tekee hra Blum alkulauseessaan varauman, ettei hän anna tällaisten näkökohtien itseään hallita. Tämä ei kuitenkaan estä häntä jo seuraavassa hengenvedossa olettamaan Hitlerin suostuvan poliittis-taloudelliseen vaihtokauppaan, joka ei todellisuudessa edusta muuta kuin varsin itämaalaista lehmäkauppaa, joka vähemmän tuo uusia turvallisuustakeita Ranskalle itselleen kuin sen pienille ja suurille asiakkaille Keski- ja Itä-Euroopassa, mukaanluettuna Neuvostovenäjä, jonka liittoveljeys tällä hetkellä kansanrintamapiireissä jälleen on korkeammassa kurssissa."

Samaan henkeen käyvät muidenkin lehtien kirjoitukset. Mielenkiintoisempi on sen sijaan tutustua siihen, mikä Auswärtiges Amtin kanta asiassa on, joka luonnollisestikin on intohimottomampi kuin lehdistön lausunnot. Siellä annetaan Blumille tunnustus siitä, että hän avomielisesti on todennut Saksan hyvän uskon ja rehellisen rauhantahdon sekä välttänyt esityksessään koulumestarimaista korostusta. Toiselta puolen kiinnitetään huomio siihen, että esitettyjen menetelmien tarkoituksenmukaisuudessa vielä on monenlaisia erimielisyyksiä. On ehkä syytä verrata toisiinsa molempien menetelmien merkitystä, tarkoitusperiä ja saavutuksia.

Kieltämättä on Saksan onnistunut kansallis

sosialismin valtaantulon jälkeen solmia useiden valtioiden kanssa sopimuksia, jotka eivät ainoastaan - joko suuremmassa tai pienemmässä määrässä - ole huomattavasti selventäneet Saksan ja asianomaisten maiden välisiä suhteita, vaan niiden kautta on myöskin maailmasta poistettu pulmallisia kysymyksiä, jotka pitemmän aikaa ovat raskaasti painaneet Euroopan poliittista ilmapiiriä ja joiden selvittämiseksi turhaan oli koetettu käyttää n.s. kollektiivista menetelmää, Geneven taktiikan mukaan. Ei siis voitane väittää, että nämä sopimukset olisivat millään tavalla Eurooppaa rasittaneet, päinvastoin, sillä monen jännitysmomentin selvittäminen ei ole ilman niitä ollut mahdollinen; niitä ei ole tehty minkään valtion kustannuksella eikä millään maalla, jolla Saksan kanssa sopimuksia on, ole ollut syytä tätä katua. Ainoastaan niitä, joiden päämääränä on vastakohtien ylläpitäminen, voi Saksan menetelmien onnistuminen harmittaa. Kun hra Blum siis sanoillaan samalla epäsuorasti tahtoi moittia niitä valtoja, jotka Saksan kanssa ovat kulkeneet kaksipuolisen järjestelmän tietä, niin asettuu hän täten ristiriitaan tämän politiikan tuloksiin nähden.

Mutta Blumin väite näyttää myöskin olevan eräänlaisessa ristiriidassa itse ranskalaisten menetelmiin. Ei voitane väittää, että Ranska olisi kaikkien valtioiden kanssa vuorovaikutuksessa ainoastaan "kollektiivisuuden tiellä". Lukemattomiin nousee niiden välitönten, hyvinkin konkreettista laatua olevien valtioiden välisten neuvottelujen ja sopimusten lukumäärä, joita Ranskalla on ollut

tai joihin se ainakin on pyrkinyt. Asiaa ei paranna sekään seikka, että ne - tosin kylläkin vain osaksi - on tehty kollektiviteetin varjon alla. Niistä ei ainakaan voi aina sanoa, että ne eivät - kuten saksalaisten sopimusten laita on - olisi kohdistettu jotain muuta valtiota vastaan, ja ovatpa ne suorastaan johtaneet siihen, että eräät ystävät niiden kautta ovat tulleet epäsopuun Saksan kanssa. Aivan niin epäitsekkäitä eivät siis Ranskankaan neuvottelu- ja sopimusmenettelyt ole olleet kuin hra Blum vakuuttaa, huolimatta niiden väitetystä kollektivisuudesta. Olisi valitettavaa, jos hra Blumin puheen ainoana lopputuloksena - huolimatta sen ulkonaisesti kohteliaasta sävystä - täytyisi pitää sitä, että Ranskan ja Saksan välisten suhteiden järjestämiseksi on käytettävä erikoista poikkeusmenetelmää, sekä että Ranskalla olisi erikoisoikeus määrätä, mikä menetelmä kullekin maalle soveltuu. Mutta jos hra Blum todellakin itse teossa aikoo Saksan kanssa, "kuten kaikkien muidenkin kansojen kanssa", ilman minkäänlaisia sivutarkoituksia ja rehellisesti työskennellä ja jos hän voi päättää luopua käyttämästä yksinomaan Saksaan nähden erästä määrättyä menetelmää, silloin ehkä ei enää olisi niin vaikeata ryhtyä luottamukselliseen yhteistyöhön, mikä sinänsä ei olisi muuta kuin lopullinen lisäaskel "kollektiivista rauhoittumista" kohti.

Tämä olisi ajatuksen kulku niissä käsityksissä, jotka pääministeri Blumin puheen johdosta Wilhelmstrassella vallitsevat. Näin ollen ei puheesta kovin paljon

positiivista täkäläisen käsityksen mukaan ole jälelle jäänyt ja Frankfurter Zeitung sanookin, ettei Lyonin puhetta voida pitää tekona, jolla olisi eurooppalaista luonnetta. Miten näissä oloissa menestyksellisiä neuvotteluja Saksan ja Ranskan välillä voidaan käydä, on arvoituksellista, ellei kansleri Hitlerin puhe t.k. 30 päivänä luo tilanteeseen uusia aineksia.

Rauh Harrinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Wuorimaa

28/1 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 28 p:nä tammikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 175/74/37.

7/60 Pal. B 37.

7/2-37		
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 5 aiheesta: Saksan vastaus Espanjan vapaaehtoiskysymyksessä.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Berliini ssa 28 p:nä tammi kuuta 1937.

7/60 Sal. 8 37.

7/2-37

5 C5

Asia: Saksan vastaus Espanjan vapaaehtoiskysymyksessä.

Kolme päivää sitten jätti Saksa vastauksensa Englannin tiedusteluun vapaaehtoiskysymyksessä. Saksan vastaus viivästyi sen johdosta, että ministeripresidentti Göring matkallaan Roomassa neuvotteli asiasta Mussolinin kanssa ja vasta palattuaan saattoi antaa sellaiset tiedot, että vastaus voitiin lähettää yhdenmukaisena Italian vastauksen kanssa. Vastausnootin sisältö on jo ollut Suomen lehdistössä selostettuna, joten siihen sen yksityiskohtaisemmin ei ole syytä puuttua, mainittakoon tässä vain siitä tärkeimmät kohdat.

Sen mukaan on Saksan hallitus jo valmistanut lakiehdotuksen, jolla Saksan kansalaisten matkustaminen Espanjaan sisällissotaan osaaottamista varten kielletään. Valvontatoimenpiteistä tulee Saksa tekemään ehdotuksensa edustajansa kautta Lontoon komitealle. Lisäksi nootissa huomautetaan siitä, ettei Englannin hallitus ole vastannut Saksan hallituksen 7 päivänä tammikuuta tekemään esitykseen, että kaikki ulkomaalaiset, siis propagandan kiihottajat, karkoitettaisiin Espanjasta. Saksan hallitus

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

kiinnittää edelleen suurta huomiota tähän kysymykseen ja epäilee vakavasti, ettei vapaaehtoisten Espanjaan matkustamista koskeva kielto ole kyllin tehokas, vaan että toimenpiteet on ulotettava myöskin niihin, jotka siellä jo ovat.

Tämän ja samansuuntaisen Italian vastauksen jälkeen on tilanne kaikesta päättäen jonkun verran selvinnyt. Missä määrin se kokonaan pääsee selviämään, riippuu hyvin paljon siitä, miten Saksan ja Italian vaatimuksia Espanjassa jo olevien poistamiseksi voidaan tyydyttää tai missä määrin asianomaiset maat tästä vaatimuksesta peräytyvät. Varsin helppo kysymyksen tämän puolen selvittäminen ei ole. Saksan virallisella taholla huomautetaan, että nyt kokonaan riippuu niiden tekijäin hyvästä tahdosta, joiden käsissä suunnitelman onnistuminen tai epäonnistuminen on, milloin ja miten ehdotukset niin laajassa mittakaavassa pannaan voimaan, että ne rehellisesti vastaavat sekaantumattomuuden vaatimuksia. Samalla huomautetaan siitä, että Saksan ja Italian hallitukset jo alusta asti olivat pitäneet välttämättömänä kieltää vapaaehtoisten menon Espanjaan, mutta että tätä toisilta tahoilta ei silloin otettu huomioon. Ei ole kuitenkaan riittävää, että vain tämä vapaaehtoiskysymys ratkaistaan, vaikkakin se polttavimpana kysymyksenä tällä hetkellä on tärkein. On myöskin välttämätöntä, että kaikki ne muutkin epäkohdat selvitetään, jotka Espanjasta ovat tehneet kansainvälisen mellastelupaikan. Tässä suhteessa, niin

huomautetaan, tulee Lontoon komitea antamaan tilaisuuden eri mailleen tunnustaa väriä koko kysymyksen suhteen. Silloin tulee käymään ilmi, millä tavalla eri maissa suhtaudutaan Espanjassa toimivien poliittisten ja sotilaallisten vapaaehtoisten poistamiseen ja Espanjan kansallisomaisuuden tuhoamisen estämiseen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystö raportti n:o 6.

Ministeri Wuorimaa

1/2 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 1 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 233/87/37.

8/60 Sal.		
4/2-37		
5	C5	

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 6 aiheesta:

Valtakunnankansleri Hitler ja kansainvälinen tilanne.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ Salainen

RAPORTTI n:o 6.

Berliini ssa 1 p:nä helmi kuuta 1937.

Asia: Valtakunnankansleri Hitler ja kansainvälinen tilanne.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
8/60 Sal. D. 1937
4/2-37
NIMÄ 5 | OSASTO C5 | ASIA

Siitä kaksi tuntia kestäneestä puheesta, jonka Saksan valtakunnankansleri tammikuun 30 päivänä Reichstagin istunnossa piti ja josta yli puolet käsitteli ulkopolitiikkaa, koetan seuraavassa tehdä mahdollisimman lyhyen yhteenvedon niistä kysymyksistä, jotka koskevat kansainvälistä politiikkaa, kuitenkin niin, että kaikki hra Hitlerin esittämät näkökohdat tulevat täysin selvästi esille, koska on oletettavissa, ettei Suomen lehdistö ole puhetta selostanut kuin verrattain ylimalkaisesti.

Herra Hitler toteaa ensin, että Saksan tasa-arvoisuuden palauttaminen on yksinomaan Saksaa koskeva asia, jonka kautta miltään kansalta ei ole mitään otettu eikä millekään kansalle mitään pahaa tehty. Sen jälkeen julistaa hän, että viimeiset tasa-arvoisuutta loukkaavat rippeet nyt poistetaan ja Saksan rautatiet ja valtakunnanpankki tästä lähtien ovat puhtaita, Saksan hallituksen alaisia laitoksia. Nämä seikat ovat enää taloudellisesti varsin vähäpätöisiä merkitykseltään, joten päätöksellä on miltei puhtaasti poliittinen luonne.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Vihdoin ilmoittaa hän juhlallisesti peruuttavansa sen heikon hallituksen ilman parempaa tietoa antaman allekirjoituksen Versaillesin sopimuksessa, että Saksa oli syyllinen maailmansotaan. Tämän ilmoitettuaan lisää kansleri Hitler, että nyt niin sanottujen yllätysten aika on lopussa. (Tämä lausunto herätti suuren gaudiumin Reichstagin jäsenten keskuudessa.) "Tasa-arvoisena valtiona tulee Saksa tietoisesti ja lojaalisella tavalla eurooppalaiseen tehtäväänsä osallistumaan niiden kysymysten ratkaisussa, jotka meitä ja muita kansoja ovat lähellä."

Tämän jälkeen siirtyi kansleri käsittelemään kansainvälisen politiikan eri ilmiöitä sen puheen perusteella, jonka Englannin ulkoministeri Eden joku aika sitten Englannin parlamentissa piti. Hän huomauttaa ensimmäiseksi siitä perusteellisen virheellisestä lähtökohdasta hra Edenin puheessa, jossa hän olettaa Saksan pyrkivän isoloitumaan. "En yleensä usko, että millään valtiolla koskaan voisi olla pyrkimys julistautua poliittisesti epäintressoiduksi tapahtumista muussa maailmassa. - - - - - - Haluaisin vakuuttaa hra Edenille ensi sijassa, että me saksalaiset emme vähimmässäkään määrässä halua olla isoloituja, emmekä myöskään itseämme tunne ollenkaan isoloiduksi." Kansleri lausuu, että Saksalla ensi sijassa on hyvät suhteet niihin maihin, jotka ovat samaan tapaan saaneet kärsiä kuin Saksa ja siitä vetäneet samanlaiset johtopäätökset. Erikoisesti hän mainitsee saksalais-puolalaisen sopimuksen vaikutuksen maiden välisten suhteiden

parantamisessa, samoin Itävaltaan nähden, erinomaiset suhteet Italiaan ja ystävälliset suhteet Unkariin, Jugoslaviaan, Bulgariaan, Kreikkaan, Portugaliin, Espanjaan jne.

Mitä Ranskaan tulee, huomauttaa kansleri seuraavaa: "Saksa on, ja kertaan sen tässä juhlallisesti, yhä uudelleen vakuuttanut, ettei esim. sen ja Ranskan välillä voi yleensä olla olemassa minkäänlaisia inhimillisesti ajateltavia riitakysymyksiä. Saksan hallitus on sen lisäksi Belgialle ja Hollannille vakuuttanut, että se on valmis tunnustamaan ja takaamaan nämä valtiot koskemattomiksi neutraaliksi alueiksi."

Tämän jälkeen kansleri huomauttaa, ettei pitäisi olla minkäänlaista kiinnekohtaa sillekään väitteelle, että Saksa pyrkisi taloudellisesti isoloitumaan. Saksa on koko ajan pyrkinyt toisten valtioiden kanssa saamaan aikaan parempia kauppasopimuksia ja lisäämään tavaranvaihtoa, mikä onkin tapahtunut. Herra Hitler ei kuitenkaan usko, että kansojen välinen taloudellinen yhteistyö muulla pohjalla voi olla kestävä kuin molemminpuolisen tavaranvaihdon avulla, sillä luotonannot voivat tosin tilapäisesti olla avuksi, mutta ajan mittaan ovat kansainväliset taloudelliset suhteet kuitenkin riippuvat vastavuoroisen tavaranvaihdon laajuudesta. Kun hra Edenin puheesta tuntuu siltä kuin pelkäisi hän Saksan nelivuotissuunnitelman olevan kansainvälistä yhteistyötä estävä tekijä, huomauttaa kansleri Hitler, ettei hän halua jättää ketään epäselvyyteen siitä, että tämä suunnitelma loppuun saakka toteutetaan ja että syyt, jotka tämän toteuttamisen aihe-

uttavat, ovat pakottavia. "Tahdon työtä ja leipää kansalleni. En halua sitä tilapäisesti esim. luoton myöntämisen muodossa, vaan varman, kestävän tuotantoprosessin kautta, jonka voin saattaa vaihtoon muun maailman tuotteiden kanssa tai joka minun on pakko saattaa kiertokulkuun omassa talouselämässä." Kansleri lähtee siis siitä, että jollei muu maailma halua olla kauppayhteydessä Saksan kanssa ja ostaa saksalaisia tuotteita, on nämä tuotteet sijoitettava kotimarkkinoille ja tällaisen tilanteen varalta kotimainen tuotanto kehitettävä niin monipuoliseksi kuin suinkin mahdollista, sillä hän huomauttaa, että ellei Eurooppa herää bolshevistisen tartunnan myllerryksestä, ei kansainvälinen kauppa, huolimatta kaikesta valtiomiesten hyvästä tahdosta, tule kasvamaan, vaan päinvastoin supistumaan. Tässä suhteessa ei hän siis voi yhtyä Englannin ulkoministerin optimistisiin lausuntoihin.

Tämän jälkeen seuraa puheessa jyrkkä hyökkäys bolshevismia vastaan, jonka yhteydessä huomautetaan, ettei Saksa tämän myrkkypesän kanssa tule asettumaan mihinkään muunlaiseen kosketukseen kuin mitä välttämättömät valtiolliset suhteet vaativat. Sitä paitsi olisi kaikki muunlainen sopimuksellinen sitoumus nykyisen bolshevistisen Venäjän kanssa Saksalle täysin arvoton, sillä ei ole mahdollista ajatella, että kansallissosialistiset saksalaiset koskaan täyttäisivät avustusvelvollisuutta bolshevismin suojelemiseksi, "emmekä itsekään haluaisi ottaa vastaan apua bolshevistiselta valtiolta".

Sen jälkeen huomauttaa kansleri kansainliitosta, ettei se nykyisellään vastaa tarkoitustaan, vaan on korjauksen tarpeessa, jos mieli saada se käyttökelpoiseksi. Kun hra Eden vaatii enemmän tekoja ja vähemmän puheita, niin huomauttaa hra Hitler, että kansainliitossa juuri pääasiassa puhutaan ja vähän tehdään ja että sekin ainoa todellinen teko (sanktiot), joihin kansainliitto on ryhtynyt, olisi mieluummin voinut jäädä tekemättä. "Kansainliitto on muutettava, jos se tahtoo tehtävänsä oikein täyttää, kehityskykyisen järjen (evolutionäre Vernunft) eikä vanhoillisen hitauden (reaktionäre Trägheit) elimeksi."

"Niinkuin kansani turvaamiseksi olen taloudellisesti ollut pakotettu ensi sijassa ottamaan huomioon oman voiman ja omat mahdollisuudet, niin olen sitä myöskin poliittisesti ollut." Kansleri vetoaa useihin varustusten supistamistarjouksiinsa, jotka kaikki on hyljätty, paitsi laivastosopimusta Englannin kanssa. On selvää, että puolustukseen tarvittava varustusten määrä riippuu niiden vaarojen suuruudesta, jotka jotain maata uhkaavat. Tästä päättämään on jokainen kansa itse ja yksinomaan asianomainen. Niinkuin Lontoo yksinomaan on oikeutettu päättämään brittiläisen valtakunnan turvallisuustoimenpiteistä, niin on sitä Berliini Saksaan nähden. Kansleri toivoo, että nämä näkökohdat, joihin jo Italia ja Japani ovat yhtyneet, vaikuttaisivat helpottavasti maailmantilanteeseen, jos ne saisivat yleisen tunnustuksen.

Puhuessaan siirtomaista lausui hra Hitler, ettei

Saksalla ole mitään siirtomaavaatimuksia niihin maihin nähden, jotka eivät Saksalta siirtomaita ole ottaneet. Tällä siis kumotaan Portugalin Angolaa ja Espanjan Marokkoa koskevat huhut ja asetetaan vaatimuksille selvä osoite. Lisäksi ei Saksa koskaan ole vaatinut siirtomaita sotilaallisiin, vaan taloudellisiin tarkoituksiin. Kun Saksa tänään elää ankarassa taistelussa elintarpeista ja raaka-aineista, niin tulee vaatimus siirtomaista näin tiheästi asutussa maassa itsestään luonnollisena yhä jälleen uudistettavaksi.

Espanjan suhteen mainitsi kansleri, ettei Saksalla siellä ole muita intressejä kuin taloudellisten etujensa valvominen ja että Saksan sympatiat ideologisista syistä ovat kenraali Francon puolella.

Ulkopoliittisen lausuntonsa valtakunnankansleri kokoaa kahdeksaan kohtaan, joissa hän yleisesti koettaa määritellä ne perusteet, joille ei ainoastaan Euroopan, vaan paljon laajempi rauhoittuminen voi rakentua: 1) Kaikkien kansojen etujen mukaista on, että yksityisillä valtioilla sekä poliittinen että taloudellinen elämä on vakava ja järjestynyt; 2) on välttämätöntä, että yksityisten kansojen elämäntarpeet avoimesti nähdään ja vapaasti tunnustetaan; 3) kansainliitto on muutettava kehityskykyisen järjen elimeksi; 4) kansojen väliset suhteet voivat vain silloin tulla onnellisesti järjestetyiksi ja ratkaistuiksi, kun ne perustuvat vastavuoroiseen kunnioitukseen ja ehdottomaan tasa-arvoisuuteen; 5) on mahdotonta mielivaltaisesti tehdä vastuunalaiseksi toista kansaa varustusten lisäämi-

sestä tai rajoittamisesta, mutta sen sijaan on välttämätöntä tutkia näitä kysymyksiä siinä kokonaisuudessa, joka luo varustusten edellytykset ja niille asiallisesti ovat määräväiä; 6) on mahdotonta saavuttaa todellista kansojen välistä rauhoittumista niin kauan kuin jatkuva yllytys vastuuttoman kansainvälisen ryhmän taholta tapahtuu eikä tätä ilmapiirin myrkyttämistä ja käsitysten väärentämistä estetä; 7) on osoittautunut, että eurooppalaisten kysymysten ratkaisu on tarkoituksenmukainen siinä piirissä ja siinä laajuudessa, missä se on mahdollinen; 8) eurooppalaista rauhaa yleensä hyödyttävä on, että niiden kansallisuuksien kohtelu, jotka ovat pakoitetut vieraissa maissa vähemmistönä elämään, tapahtuu kansallisen kunnian ja tietoisuuden vastavuoroisella huomioonottamisella.

Niinkuin edelläolevasta käy ilmi, ei hra Hitlerin puhe tuonut mukanaan mitään suurempia yllätyksiä eikä mitään konkreettisia esityksiä avoimiin kysymyksiin. Sen suurin ansio on siinä, että se useihin seikkoihin nähden antoi selvityksen Saksan kannasta ja ehkä tätä tietä jossain määrin tulee helpottamaan yleistilanteen arviointia. Puheesta käy myöskin selville se, ettei ole juuri minkäänlaisia toiveita Länsi-Euroopan kysymyksen järjestelystä, ellei Ranska luovu sopimuksestaan Venäjän kanssa ja Venäjän vaikutusta näihin asioihin syrjäytetä tai ainakin tehdä varsin minimaaliseksi. Millä tavalla puhe tulee vaikuttamaan kansainvälisen tilanteen kehitykseen, käynee piankin ilmi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA:

Berliinistä olevan läheltyvä raportti n:o 7

Ministeri Wuorimaa

3/2. 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 3 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 246/92/37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
9 61 Pol. 37.
6/2-37
RYHMÄ OSASTO NRO
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 7 aiheesta:

Kansleri Hitler, tri Schacht ja Saksan talouspolitiikka.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Berliini ssa 3 p:nä helmi kuuta 19 37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
9 61 Sal. 37.
4/2. 37
5 C5

Asia: Kansleri Hitler, tri Schacht ja Saksan talouspolitiikka.

Ensimmäinen osa sitä suurta puhetta, jonka kansleri Hitler tammikuun 30 päivänä piti, käsitteli Saksan sisäisiä kysymyksiä. Kun suurin osa tästä esityksestä koski asioita, joilla ei ole ulospäin suurempaa merkitystä, keskityn seuraavassa ainoastaan niihin seikkoihin, joissa hra Hitler esittää käsityksiään Saksan talouspolitiikasta. Niihin liitän eräitä tri Schachtin vähän aikaisempia samaa asiaa koskevia lausuntoja, koska ne ovat käytännöllisiä toteamuksia eikä yleisluontoisia periaatteita, kuten kanslerin esitykset.

Herra Hitler asettaa kansallissosialistisen ja liberalistisen talouskäsitteen vastakkain. Silloin kun liberalistisen käsityskannan mukaan talous on olemassa pääomaa varten ja kansa taloutta varten, on kansallissosialismin periaatteiden mukaisesti kansa muuttumaton aines, jota talouden on palveltava samoin kuin pääoman on palveltava taloutta. Vapaata, s.t.s. yksinomaan itsenäistä taloutta ei nykyään enää voi olla olemassa. Talous on kansanyhteisön palveluksessa ja sen valvonnan

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

alainen. "Kansamme pelastus ei ole finanssikysymys, vaan yksinomaan kysymys toiselta puolen tarjolla olevan työvoiman, toiselta puolen käytettävissä olevan maan ja maarikkauksien käytöstä." Kysymys on näin ollen ensi sijassa organisatoorista laatua. Ei ole puhe lauseparsista, kuten esim. taloudellinen vapaus, vaan siitä, miten käytettävissä olevien keinojen avulla tarjolla olevalle työvoimalle voidaan hankkia tuottavaa työtä. Niin kauan kuin talous pystyy tämän itsenäisesti tekemään, on hyvä, mutta kun se ei sitä enää voi, on kansan yhteison, s.t.s. tässä tapauksessa valtion, tästä huolehdittava. Sillä kansanyhteisö ei elä rahan keinotekoisesta arvosta, vaan siitä reaalituotannosta, joka vasta rahalle antaa arvon. Juuri tämä tuotanto on rahanarvon kate eikä suinkaan mikään pankki tai kultavarasto. Ja sikäli kuin tuotantoa lisätään, lisääntyy todellinen kansalaisten tulo, sikäli kuin sitä vähennetään, vähenee tämä tulo, riippumatta siitä, mitä palkkoja maksetaan.

Näille periaatteille rakentuu myöskin uusi nelivuotissuunnitelma. "Sen kautta tulevat erikoisesti varustusteollisuudesta vapautuvat saksalaiset työläisjoukot saamaan turvatun, jatkuvan toiminnan taloutemme sisäisessä kiertokulussa." Saksan valtio ei halua olla työnantaja, se tahtoo vain niin paljon valvoa kansan työn jakoa kuin siitä on hyötyä kaikille. Missään tapauksessa se ei pyri saattamaan taloudellista elämää virastoluontoiseksi.

Näistä kanslerin esittämistä periaatteellisista käsityksistä voidaan tietenkin olla eri mieltä, samoin kuin eräitä hänen esittämiään näkökantoja voidaan kumota. Se ei estä, että ne Saksassa virallisesti ovat sitovia ja niiden pohjalla maan talouspolitiikkaa hoidetaan.

Kun Saksan valtiopankin presidentti tri Schacht, joka täydellisesti on puoluepiirien mutta ei johtajan epäsuosiossa, noin 1 1/2 viikkoa sitten täytti 60 vuotta, juhlittiin häntä omassa piirissään suuresti. Puolue oli näistä juhlista syrjässä ja kävi sen piiristä vain kaksi henkilöä onnitteluja esittämässä. Kansleri toimitti ystävällisen, mutta ei erikoisen lämpimän sähkösanoman. Kenraali Göring sen sijaan lähetti Roomasta erittäin ystävällisen sähkösanoman, jossa m.m. toivotti voimia vastaisia tehtäviä varten. Eräässä näistä juhlatilaisuuksista piti tri Schacht puheen, jossa kosketteli Saksan talouspolitiikkaa. Kun tämä puhe antaa hänen käsityksensä noudatetun talouspolitiikan merkityksestä, katson olevan syytä sitä tässä yhteydessä selostaa.

Tri Schacht esitti aluksi, kuinka välttämätöntä on, että talouselämä ja tiede kulkevat käsikädessä ja kuinka suuria vaikeuksia talouselämä nykyisin asettaa tieteen voitettavaksi. Tämän jälkeen hän loi katsauksen kuluneisiin neljään vuoteen ja toi tällöin esiin neljä eri tekijää, joista hänen mielestään Saksan taloudellisen aseman parantuminen on johtunut.

Ensiksi hän mainitsi tärkeimpänä tekijänä kaiken sen uuden <u>rahoittamisen</u>, mitä oli kuluneiden neljän vuo-

den aikana luotu. Miten kä on ollut mahdollista, että suurisuuntainen työnhankintaohjelma, uuden armeijan luominen y.m. on voitu rahoittaa niin lyhyenä aikana ilman ulkomaisia lainoja ja ilman että kotimaisilla rahamarkkinoilla olisi havaittavissa häiriöitä ? Tämä rahoittaminen omin voimin oli mahdollinen ainoastaan sen äärimmäisen ankaran valvonnan ja kurin avulla, minkä alaisena Saksan rahamarkkinat kokonaisuudessaan ovat viime vuosien aikana olleet.

Toisena tekijänä hän esitti velanmaksupolitiikan. Huolimatta siitä, että Saksan velanmaksupolitiikkaa ulkomailla on usein ankarasti arvosteltu, on velkojien kuitenkin täytynyt tunnustaa, että kansallissosialistinen Saksa on täyttänyt siinä suhteessa antamansa lupaukset. Kunnioitus Saksaa kohtaan velallisena on palautettu. Tässä yhteydessä tri Schacht totesi, että viime vuosien lukuisat kultakannasta luopumiset Saksan pysyessä pariteetissaan ovat tehneet mahdolliseksi Saksan valtiovelan lyhentämisen erikoisen huomattavassa määrässä. Viimeisten neljän vuoden aikana on valtiovelkaa pyörein luvuin lyhennetty 8 miljardilla, joten nykyinen ulkomainen velka on enää 11 miljardia RM.

Kolmantena tekijänä tri Schacht mainitsi "uuden suunnitelman", muutoksen Saksan kauppapolitiikassa. Vuonna 1933 ja osan vuotta 1934 oli Saksan ulkomaankauppatase passiivinen. Tästä oli seurauksena, että valtiopankin valuuttavarasto alkoi arveluttavasti vähetä. Kun viennin suurentaminen taloudellisen pulan vallitessa maailmassa näytti verrattain toivottomalta, oli keksittävä muita keinoja

pulman selvittämiseksi. Ulkomaankauppa järjestettiin uudelleen pitäen silmämääränä, että tuonti supistetaan niin pieneksi kuin mahdollista, ostetaan ainoastaan sitä, mikä on tuiki välttämätöntä. Toisekseen, että tuonti ja vienti on pysytettävä tasapainossa, ei osteta enempää kuin voidaan viennillä maksaa. Juuri tässä "uudessa suunnitelmassa" on ollut Saksan kaupan menestymisen salaisuus. Vuotuiset raaka-aineostot on voitu nostaa 26 miljoonasta 42 miljoonaan ja toiselta puolen valmiitten tuotteiden tuonti on pienentynyt pienimpään mahdolliseen. Täten on selvitettävissä, että Saksan kauppasuhteet Etelä-Amerikkaan ja Balkanin maihin ovat viime aikoina osoittaneet ilahduttavaa nousua. "Uuden suunnitelman" ansiota on myöskin, että ulkomaisella maksuvälinedumpingilla ei ole Saksan ulkomaankauppaan nähden ollut lainkaan niin turmiollisia vaikutuksia kuin yleensä odotettiin.

Talouspolitiikan neljäntenä tekijänä mainitsi tri Schacht Saksan pysymisen pariteetissa. Tässä yhteydessä teki hän muutamia periaatteellisia huomautuksia rahaprobleemaan yleensä. Kysymys raha- ja maksuvälinepulmasta on hänen mielestään ratkaistu sillä, jos liikkeessä oleva rahamäärä voidaan pitää niin ahtaassa kiertokulussa, että joka aika voidaan samalla setelillä ostaa sama määrä tavaraa. Lisäksi täytyy tuotannon ja liikkeessä olevan rahamäärän olla toisiinsa oikeassa suhteessa.

Lopuksi puhui tri Schacht epätaloudellisesta tuottamisesta mainiten, että Saksan nykyinen taloudellinen

asema ei vielä ole niin hyvä, ettei olisi otettava huomioon, mitä tuotetaan ja mitenkä tuotetaan: taloudellisuus kaikessa tuotannossa on ajan vaatima.

Varsinaisen katsauksen Saksan talousoloihin tulen laatimaan vasta sen jälkeen kun riittävää aineistoa sen laatimiseksi on saatavissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Huorimaa

6/2 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 6 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 289/105/37.

OASIAINL.

10/61 Sal. D 37.

9/2-37

OSASTO

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 8 aiheesta: Oslon sopimus ja Saksa.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Berliinissa 6 p:nä helmikuuta 1937.

10/61 Pol. 37.

9/2 -37

Asia:

Oslon sopimus ja Saksa.

Ne keskustelut, joita viimeaikoina on käyty, samoin kuin Pohjoismaissa, Hollannissa ja Belgiassa osoitettu julkinen mielenkiinto n.s. Oslon sopimukseen, ovat Saksassa herättäneet verrattain suurta huomiota ja on asiaa sanomalehdissä runsaasti käsitelty. Sanomalehtikäsittely on lähtenyt siltä pohjalta, että merkillepannuissa ilmiöissä on uumottu jotain vaaraa Saksan kaupallisille eduille. Kirjoituksista on käynyt ilmi sen suuntainen henki, että pyrkimyksenä olisi Saksan sulkeminen pois asianomaisilta markkinoilta ja täten Saksan kaupankäynnin huomattava vaikeuttaminen. Tähän suuntaan käyviä lausuntoja on ollut huomattavimmissa saksalaisissa lehdissä, kuten Berliner Tageblatt, Berliner Börsenzeitung, Frankfurter Zeitung, Deutsche Allgemeine Zeitung, Völkischer Beobachter y.m.

Paljon rauhallisempi näyttää asian arviointi olevan täkäläisen ulkoasiainministeriön piirissä, jossa kysymyksen merkitystä arvostellaan paljon laajemmalta näkökulmalta. Siellä esiintyviä käsityksiä selostan lyhyesti seuraavassa.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Todetaan ensinnäkin, että Oslo-sopimusvaltioiden välinen kosketus viimeaikoina on huomattavasti vilkastunut ja ovat sen viimeisinä merkkeinä Ruotsin kuninkaan ja ulkoministerin käynti Brysselissä ja hra Sandlerin vierailu Haagissa. Samalla lausutaan käsitys, ettei tämä kosketus yksinomaan voi rajoittua taloudellisiin kysymyksiin, vaan että keskustelujen alaisena varmaankin on ollut myös poliittinen tilanne.

Ei ole epäilyksenalaista, että koko Abessinian riitakysymyksen kehitystä pohjimmiltaan itsensä neutraaliksi tuntevien valtioiden taholta on pidetty erehdyksellisenä ja suurena pettymyksenä. Luottamus n.s. kollektiivisten toimenpiteiden menestykseen on vahvasti horjunut; myöskin on mahdollista, että epäilyksiä on syntynyt kollektiivisten päätösten erehtymättömyyden suhteen. Kaikki nämä tekijät ovat varmaankin olleet mukana vaikuttamassa siihen, että pienemmät valtiot ovat joutuneet enemmän kiinnittämään huomiota varsinaisiin tehtäviinsä ja etuihinsa, etsiäkseen keinoja, miten ne voisivat välttää niitä vaaroja, jotka suurvaltojen välisestä kateudesta ja kilpailusta saattavat johtua.

On täysin ymmärrettävää, että myöskin Belgia katsoo itselleen tärkeäksi tulla luetuksi niiden kansojen joukkoon, jotka perinnäisesti pysyvät konfliktien ulkopuolella. Tämä maa on jo niin kauan ollut kansainvälisenä taistelutantereena, että se varmaankin ilolla toteaa Englannin, Ranskan ja Saksan antaman puolueettomuustakuun.

Tämä kannanotto ei kuitenkaan merkitse sitä, että pohjoismaalais-atlantilainen valtioryhmä luopuisi jäsenyydestä ja uskostaan kansainliittoon, eivätkä nämä maat myöskään halua sanoutua irti niistä velvollisuuksista, jotka nimenomaan ja välittömästi johtuvat kansainliittosopimuksesta, mutta heidän harrastuspiirinsä ulkopuolella ovat sellaisten geneveläisten suositusten ja päätösten vahvistamiset, jotka saattavat olla vaarallisia ja erheellisiä. Tämä asennoituminen ei suinkaan merkitse isolointipyrkimyksiä, vaan osoittaa päinvastoin juuri sellaisen poliittisen muodostelman malliesimerkkiä, joka - päinvastoin kuin muut yhtymät - ei tarkoita mitään sellaisia rintamamuodostuksia, jotka syrjäiseen helposti tekevät salaliiton vaikutuksen. Millä tavoin yksityiskohdittain kysymyksessä olevien valtioiden yhtyminen näillä perusteilla voidaan saavuttaa, ei vielä käy ilmi, mutta oleellisempaa kuin muodollis-doktrinäärinen puoli on niille kaikille varmaankin itse tarkoitus. Joka tapauksessa on varmaa, etteivät tällaiset pyrkimykset voi missään päin synnyttää paheksumista ja että niiden menestys voi ainoastaan olla eduksi kokonaisrauhalle.

Niinkuin edellaolevasta kay ilmi, ei ulkoasiain johdon taholla ole haluttu erikoisesti korostaa kaupallisia näkökohtia, jotka tämän kysymyksen yhteydessä saattavat ilmetä ja joita, kuten mainittu, Saksan lehdistö on ehkä liiaksikin korostanut, vaan on koetettu painostaa asian yleistä merkitystä.

Rainer Hosiasson

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Wuorimaa

15/2 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 15 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 396/122/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
11 /61 Sal. 1937.
19/2-37 Lit.
RYHMÄ OSASTO ASIA
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 9 aiheesta: Ministeri Holstin Moskovan matka.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Berliini ssa 15 p:nä helmi kuuta 19 37.

Asia: Ministeri Holstin
Moskovan matka.

Kun tieto Suomen ulkoministerin matkasta Moskovaan muutama viikko sitten tuli Saksassa tunnetuksi, otettiin se vastaan sekavin tuntein. Siitä ovat todistuksena ne varsin jyrkät kirjoitukset, joiden eräissä pienissä saksalaisissa lehdissä silloin sallittiin ilmestyä ja joissa matkasuunnitelmaa verrattain ankarasti arvosteltiin. Näitä kirjoituksia on lähetystö Ministeriölle aikanaan selostanut. Auswärtiges Amtin taholla on kuitenkin hyvin suurta pidättyväisyyttä noudatettu eikä myöskään ole arvattavasti tämän viraston vaikutuksesta minkään vaikutusvaltaisten ja kansainvälisesti tunnettujen lehtien sallittu asiaa arvostelevasti käsitellä. Ennen lähtöä kirjoitti Frankfurter Zeitung matkasta hyvin asiallisen selostuksen ja samaan suuntaan ovat myöhemmin kirjoittaneet sekä Börsenzeitung että Völkischer Beobachter. Todennäköisesti ovat tähän suhtautumiseen vaikuttaneet osaltaan ne selitykset, jotka Helsingissä Saksan lähettiläälle on annettu että myöskin ne keskustelut, joita allekirjoittaneella eräiden

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Auswärtiges Amtin virkamiesten kanssa, heitä sattumalta tavatessani, on ollut.

Ministeri Holstin palattua Moskovasta kirjoitta Saksan ulkoministeriön puolivirallinen julkaisu käynnistä, kohdistaen arvostelunsa ulkoasiainkomissaari Litvinovin pitämään puheeseen ja välttämällä kaikkea arvostelua Suomeen nähden. Kirjoitus on kokonaisuudessaan seuraava:

"Merkittävä poliittinen tapaus viimepäivinä on epäilemättä ollut Suomen ulkoministeri Holstin matka Moskovaan. Suomen ulkoministeri on varmaankin tehnyt päätöksensä Moskovaan menostaan toivossa, että parantaa tämän ystävällisen eleen kautta Suomen ja suuren neuvostovenäläisen naapurivaltion välillä vallitsevaa ilmapiiriä, joka ei suinkaan aina ole pilvetön.

Neuvostovenäjän ulkoasiainkomissaari Litvinov ei ole kuitenkaan voinut olla käyttämättä tämän matkan tarjoamaa tilaisuutta kuvatakseen bolshevistisen Venäjän ulkopolitiikan kaikessa loistavassa valaistuksessaan. Tervetuliaispuheessaan hän ensin viittasi siihen, kuinka myötätuntoisesti Moskova suhtautuu kansojen itsemääräämisoikeuteen. Todistuksena tästä hän mainitsi, miten Neuvostounioon jo v. 1918 alussa heti tunnusti Suomen riippumattomuuden ja itsenäisyyden - mainitsematta kuitenkaan mitään siitä, että muutamia kuukausia sen jälkeen idästä käsin järjestetyn sisäisen "kapinan" kautta Suomessa koetettiin tämä suurellinen ele uuden iskun kautta tehdä jälleen tyhjäksi.

Hyvin epäilyttävältä tuntunee myöskin, tuleeko hra Litvinov saamaan ketään kovin vakuutetuksi väittäessään Neuvostoliiton koko toiminnan kansainvälisellä näyttämöllä ensi sijassa pyrkivän varmentamaan sekä suurten että pienten kansojen turvallisuudentunnetta. Erinäiset tapaukset Georgiassa, Unkarissa, Kiinassa, Espanjassa y.m. puhuvat aivan toista kieltä. Niiden leimaaminen, joilla lakkaamatta nämä tapahtumat ovat silmiensä edessä ja jotka näiden kokemusten perusteella toivovat voivansa tehokkaasti puolustautua omalla alueellaan, sotaisiksi ja rauhalle vaarallisiksi - kuten hra Litvinov tekee - tuntuu hyvinkin lapselliselta; etenkin jos ottaa huomioon, että Moskova ei ainoastaan noudata sitä menetelmää, että se käyttää sisäisen kapinan synnyttämistä asianomaisessa maassa keinona tarkoituksensa saavuttamiseksi, vaan että koko neuvostovenäläinen armeija - kuten jo sen valastakin käy ilmi - on juuri sitä varten, että se sopivassa tapauksessa työskentelee omien rajojensakin ulkopuolella maailmanvallankumouksen merkeissä "köyhälistön vapauttamiseksi".

Ottaen huomioon nämä seikat lienee hyvin vähän toiveita siitä, että Suomen ulkoministerin matka millään tavalla edistäisi Neuvostovenäjän ulkopolitiikan yleisiä suuntaviivoja, eivätkä useat seikat Neuvostovenäjän sekä sisä- että ulkopuolella myöskään puhu tuloksien puolesta tässä suhteessa. Etenkin kansainliitto, johon hra Litvinov myöskin tässä tilaisuudessa vetosi,

on Neuvostovenäjän yhteistyön vuoksi joutunut epäsuosioon. Moskovan politiikkaan kuuluu aina mahdollisuuksien mukaan koettaa peittää varsinaiset tarkoitukset sekä että se tekemiensä huonojen kokemusten perusteella - koska tietää, että sen toimintaa seurataan - koettaa noudattaa rajanaapurimaihinsa nähden toistaiseksi eräänlaista pidättyväisyyttä. Mutta Moskovasta käsin johdetun III. internationaalin, jonka takana seisoo Neuvostovenäjän koko voima, perimmäiset tarkoitukset pysyvät kuitenkin, huolimatta tästä taktillisesta huomaavaisuudesta - sen tietää Suomenkin kansa liian hyvin - muuttumatta entisellään."

Niinkuin tästäkin kirjoituksesta ilmenee, on vältetty suoranaista Suomeen kohdistuvaa arvostelua. Samoin on asia edellämainitussa Völkischer Beobachterin Tukholman-kirjeessä, julaistu t.k. 13 päivänä, jonka lopussa sanotaan, ettei Suomen ulkoministerin Moskovan matka missään tapauksessa merkitse Suomen ulkopolitiikan uutta suuntautumista, vaan että sen tarkoituksena on pohjoismaisen puolueettomuuden vahvistaminen, ilman että sillä olisi kärkeä mitään muuta valtiota vastaan.

Minulla on se vaikutelma, ettei Berliinissä sinänsä ole ollut mitään Moskovan matkaa vastaan, mutta että ilmenevä arvostelu lähinnä on keskittynyt matkan ajankohtaan, jota täällä tietääkseni ei pidetä täysin onnistuneesti valittuna. Tämänsuuntaisia viittailuja on minulle pari kertaa tehty. Asian käsittely Saksassa jäänee kuitenkin tähän, ellei mitään muita seikkoja myöhemmin tule ilmenemään, jotka herättäisivät täälläpäin epäilyksiä.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri Wuorimaa

18/2 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 18 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 432/127/37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 12/61 Sal. 1937.
22/2-37
RYHMÄ 5 | OSASTO CS | ASIA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 10 aiheesta: Belgian puolueettomuus.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Berliinissä, 18:nä helmi kuuta 19 37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
12/61 Sal. 37.
22/2-37
5 C5

Asia:

Belgian puolueettomuus.

Sain eilen tilaisuuden pitempään keskusteluun Belgian täkäläisen lähettilään kanssa.

Kuten tunnettua, pyrkii Belgia vahvistamaan asemaansa puolueettomana valtiona ja pääsemään irti sitoumuksistaan Ranskaan. Sen politiikalla on sikäli ollut menestystä, että niinhyvin Ranska ja Englanti kuin Saksa nyttemmin ovat sitoutuneet takaamaan maan puolueettomuuden. Tällä pohjalla on Belgian diplomatia ollut aktiivinen ja Belgian täkäläinen lähettiläs myöskin täällä toimii suhteiden parantamiseksi Saksan kanssa. Hän kertoikin näiden suhteiden nyt olevan varsin hyvät, ja että useilla aloilla niitä koetetaan kehittää ja parantaa. Tässä toiminnassa on hän kuitenkin huomannut vaikeuksia sikäli, että tätä sovinnon syntymistä on koetettu estää ja häiritseviä momentteja ilmennyt hetkinä, jolloin asiain järjestyminen on osottanut hyvää edistymistä. Hän ei voinut tulla muuhun tulokseen kuin että tämä häiritsemistyö on Moskovasta päin lähtöisin, sillä kenelläkään muulla ei Belgian tapauksessa voi katsoa

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

olevan intressiä korttien sekottamiseen. Moskova, jonka takimmaisena intressinä on maailmanvallankumouksen aikaansaaminen, ei tietenkään voi sulattaa sitä, että sovinnollinen henki pääsee vallalle ja mielialat rauhoittuvat. Siitä syystä on sen yritettävä sotkea suhteita kaikkialla, missä se vaan on mahdollista.

Meilläkin on syytä mielenkiinnolla panna merkille nämä toisen pienen valtion edustajan tekemät huomiot, hänen pyrkiessään toimimaan maansa aseman ja turvallisuuden parantamiseksi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksen raportti n:o 11.

Ministeri Wuorimaa

19/2 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 19 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

№ 434/128/37.

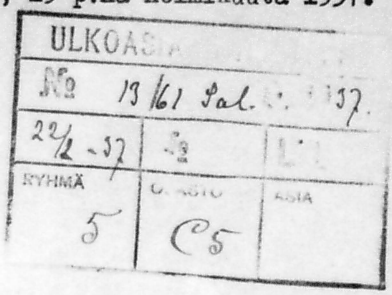

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 11 aiheesta: Saksan evankeelinen kirkko.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Berliini ssa 19 p:nä helmi kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 13/61 Sal. 1937.
22/2-37
RYHMÄ 5 OSASTO C5 ASIA

Asia:

Saksan evankeelinen kirkko.

Se uusi tilanne, joka on syntynyt evankeelisen kirkon kysymyksessä Saksassa, antaa aihetta lyhyesti kosketella tämän asian kehitystä.

Kun sovintoa evankeelisessa kirkossa ei eri yrityksistä huolimatta ole saatu syntymään, on valtakunnankansleri Hitler antanut asetuksen, jolla kaikki evankeeliseen kirkkoon kuuluvat kutsutaan kirkollisiin vaaleihin. Vaalien kautta on luotava Saksan evankeelisen kirkon kirkkosynoodi, jonka tehtäväksi jää mainitun kirkon vastainen johto ja järjestely. Asetus ei sisällä lähempiä määräyksiä, vaan tulee ne antamaan valtakunnan kirkollisasiainministeri Kerrl.

Ensi silmäyksellä näyttää, että valtiosysteemi vetäytyisi pois taistelukentältä ja jättäisi järjestyksen luomisen kirkolle itselleen. Mutta mille kirkolle? "Saksan evankeelista kirkkoa", josta kansleri asetuksessaan puhuu, ei oikeastaan ole olemassa, kun sen viimeinenkin edustava elin kirkkovaltuuskunta (Kirchenausschuss) on eronsa kautta lakannut olemasta. Kirkolla ei ole enää johtosääntöä,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

ei hallitusta, eikä edes neuvottelevia elimiä. Valtio yksin on ottanut alotteen valtakunnankirkon uudelleen perustamiseksi, valtio, joka koettaa pidättää hajoittavia voimia ja vielä kerran estää täydellisen lahoamisen. Hitlerin kirkkopolitiikka palaa siihen kohtaan, jossa se oli 1933, kun kirkkokansa kutsuttiin vaaleihin.

Joka noita 1933 vaaleja tarkkaili, pani merkille, että normaaleissa olosuhteissa tapahtuneilla vaaleilla oli hajoittava vaikutus, sillä varsinkin niiden jälkeen leimahti eri kirkollisten suuntien välinen riita ilmiliekkiin. "Saksalaiset kristityt" koettivat saada koko kirkollisen vallan käsiinsä ja esiintyivät lipuin ja rummuin kaduilla sekä kansankokouksin. Raamatun dogmeista kiinnipitävät protestantit, jotka sittemmin muodostivat n.s. tunnustuskirkon, valittivat edellämainittujen sortoa. Preussissa tuottivat vaalit 2/3 enemmistön saksalaisille kristityille. Seurauksena oli, että saksalaiset kristityt kirkkosynoodissa myös saivat enemmistön, joka sieltä pian kokonaan karkoitti tunnustuskirkon kannattajat. Tämän kautta saivat saksalaiset kristityt kaikki preussilaiset paikat koko maata käsittävässä evankeelisessa kansallissynoodissa, joka sitten kokoontui ensimmäisen ja viimeisen kerran Wittenbergissä, jossa hra Ludwig Mülleristä tehtiin valtakunnanpiispa. 2000 evankeelista pappia esitti protestikirjoituksen, joka jätettiin huomioonottamatta.

Kun sitten sekaannus kirkossa yhä kasvoi, nimitti valtakunnankansleri v. 1935 hallitukseen kirkkoministerin (hra Kerrl), joka asetti kirkkovaltuuskunnan

(Kirchenausschuss) evankeelisen kirkon asioita hoitamaan. Piispa Müller joutui kokonaan syrjään, eikä hänestä sen jälkeen ole muuta kuulunut, kuin että hän kieltäytyi luopumasta valtakunnanpiispan asemasta, mikä todellista tilannetta ei kuitenkaan muuttanut. Kirkkovaltuuskunnan toiminta näytti tyynnyttävän kirkkoriidan pitkäksi aikaa, kunnes se pari kuukautta sitten uudelleen pulpahti julkisuudessa esiin niin jyrkässä muodossa, että kirkkovaltuuskunta ei katsonut enää mahdolliseksi jatkaa toimintaansa, vaan erosi. Tämän johdosta on nyt umpikujasta pääsemiseksi julistettu uudet kirkolliset vaalit, joiden aikaa ei vielä kuitenkaan ole määrätty.

Voitanee jokseenkin suurella varmuudella olettaa, että korkeimmat valtionelimet näihin uusiin vaaleihin tulevat suhtautumaan puolueettomasti. Toinen kysymys on sitten, onko demokraattisten periaatteiden mukaan kokoontumis- ja keskusteluvapaus nykypäivien Saksassa mahdollinen. Miten kansallissosialistinen puolue, jonka huomattavassa osassa kirkkokysymyksestä ei enää haluta melua aiheuttaa eikä kuulla, asiaan suhtautuu, on mahdoton sanoa. Saksalaiset kristityt, jotka kaikki tunnustautuvat kansallissosialismiin, lienevät edullisessa asemassa puolueeseen nähden. Ilmapiiri, jossa vaalit tapahtuvat, tulee olemaan eri osissa maata varsin erilainen, riippuen kunkin suunnan kannatuksen laajuudesta.

Kysymyksenalaista on "tunnustuskirkon" suhtautuminen vaaleihin, osallistuuko se niihin vai ei. Samoin on mahdoton arvioida, miten menettelevät n.s. indifferentit

protestantit, jotka muodollisesti eivät ole kirkosta eronneet, mutta eivät myöskään kirkolliseen elämään osaaottaneet. Mahdollisesti jäävät he kokonaan pois. Silloin tulee vaaleissa kirkon heikkous ja rikkinäisyys voimakkaasti näkyviin, sillä tilastollisesti 40 miljoonaa käsittävän kirkon korkeimman johdon, synoodin, valintaan osallistuisivat vain hajaryhmät ja kirkon dekadenssi tulisi ilmeiseksi koko maailmalle.

Kun uudet vaalit on määrätty vain valtakunnankirkon järjestelyä varten, on todennäköisesti tarkoituksena lopettaa kaikki alueelliset kirkkohallinnot (Altpreussiche Union, Landeskirchen), joilla ei myöskään enää ole mitään järjestettyä hallintoa. Eri puolilla maata tulevat kaikki asteet puhdasoppisista luterilaisista saksalaisiin kristittyihin ilmenemään ja oletettavissa on, että tulkoon keskushallinto minkälainen tahansa, aina tulee se jossain päin saamaan oppositiota.

Viimeisellä toimenpiteellään pyrkinee kansleri Hitler saamaan evankeelisen kirkkoriidan pois päiväjärjestyksestä ja antaa kirkon sitä itse omassa keskuudessaan yrittää. Ellei tämä onnistu, ei jääne jälelle muuta kuin valtion mahtisana, sillä totaliteettivaltiolle lienee varsin vaikea jatkuvaa riitaa tälläkään alalla sallia.

Aarne Kroonmaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Wuorimaa

23/2 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 23 p:nä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 454/142/37.

14 61 Sal. 37.

25/2 - 37

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 12 aiheesta: Saksan armeija ja kansallissosialismi.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Berliinissä 23 p:nä helmikuuta 1937.

14/61 Sal. 37.

25/2. 37

5 C5

Asia: Saksan armeija ja kansallissosialismi.

Ulkomaalaisten keskuudessa sekä Berliinissä että Saksan rajojen ulkopuolella kuulee hyvin usein esitettävän väitteen, että Saksan armeija sopivalla hetkellä tulee ottamaan Saksassa vallan käsiinsä, hävittämään kansallissosialismin ja palauttamaan keisarivallan. Toiset taas väittävät, että armeija nykyisen diktatuurin sijalle asettaisi sotilasdiktatuurin. Lienee syytä seuraavassa tarkastella näiden väitteiden mahdollisuuksia ja todellisuuspohjaa.

Kokemus, jonka yli kolme ja puoli vuotta Saksassa kestäneenä oleskeluaikanani olen tehnyt, on se - tässä ei ole kysymyksessä minkäänlainen kannanotto systeemiin nähden - , että niistä tiedoista, joita Saksan olosuhteista ulkomailla tänä aikana on levitetty, suurempi prosentti on osottautunut vääräksi ja pienempi prosentti oikeaksi. Kun Saksan julkinen sana ei salli koko totuuden esittämistä, ei sitä ole myöskään muiden maiden journalistiikka tehnyt, vaan värittänyt ja julaissut kirjoituksensa joko sen mukaan, minkälaiset

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sympatiat Saksaan ovat olleet tai sen mukaan, mikä kanta Saksassa vallitsevaan systeemiin nähden asianomaisessa julkaisupiirissä on vallinnut.

Kun kansleri Hitler systemaattisesti kaikissa puheissaan on painostanut rauhanrakkauttaan ja rauhan välttämättömyyttä ja omasta puolestaan tehnyt tarjouksia tämän rauhan vahvistamiseksi, niin ei ole mitään syytä olettaa, ettei hän tätä olisi tehnyt rehellisessä mielessä. Minulle on usein painostettu sitä seikkaa, että hra Hitler, oltuaan rintamasotilaana länsirintamalla, niin syvästi tuntee sodan kauhut, ettei hän niiden uudistumista halua, varsinkin kun kaikille on selvää, että uusi sota on entistä julmempi. Toinen kysymys tietenkin on, onko tämä sodanvastainen henki yhtä voimakas <u>kaikissa</u> hänen kannattajapiireissään. Ettei enemmän positiivista rauhanasian hyväksi ole saatu aikaan, johtuu luonnollisesti siitä täydellisestä epäluottamuksesta, joka kaikilla on kaikkia kohtaan. Eikä tätä luottamusta suinkaan lisää yhä kasvava varustus kaikilla tahoilla, vaan johtaa se epäilemättä lopuksi konfliktiin omalla painollaan, ilman että toinen on enemmän tai vähemmän syyllinen tai syytön kuin toinenkaan.

Tästä yleisestä käsityksestäni palaan raporttini otsakeasiaan, selostaakseni kansallissosialismin ja armeijan välistä suhdetta, jolla on varsin suuri merkitys Saksan puolustuskykyyn nähden. Käsitykseni mukaan ovat ne ulkomaalaisissa piireissä esiintyvät väitteet, joista alussa mainitsin, huomattavasti erheelliset. Sellaista vastakohtaa

armeijan ja kansallissosialismin välillä kuin väitetään, ei ole olemassa. Sotilasasiamiehemme on minulle vakuuttanut, että nuorempi upseeripolvi samoin kuin valmistuvat upseerit ovat hengeltään täysin kansallissosialistisia, joten siltä taholta mitään vastustusta ei tule syntymään. Mitä vanhempaan upseeristoon tulee, on se, jos siellä eri käsityksiä ilmenisikin, siinä määrin dicipliinitietoinen, ettei se käsittääkseni tule asettumaan korkeinta johtoa vastaan. Henkilökohtaisten keskustelujeni johdosta maa-, meri- ja ilmavoimien päällikköjen kanssa olen vakuutettu siitä, että nämä ovat täysin uskollisia kansleri Hitlerille samalla kuin he nauttivat hänen ehdotonta luottamustaan. Uuden julkisen vakuutuksen tästä seikasta sain t.k. 21 päivänä järjestetyssä sankarien muistojuhlassa, jossa Saksan sotavoimien päällikkö, sotaministeri v. **Blomberg**, piti puheen. Seuraavassa otan tästä puheesta, joka kuvastaa armeijan suhdetta valtakunnankansleriin henkilökohtaisesti ja kansallissosialismiin yleensä, seuraavat otteet.

"Olemme ensinnäkin kansan sisäisessä elämässä hävittäneet ne rajat, jotka luokkaviha ja sääty-ylpeys olivat luoneet. Olemme sen sijalle asettaneet toveruuden, yhteishengen ja kansallissosialistisen kurin. - - - - - Sillä niinkuin johtajan sisäpolitiikassa ytimenä on ollut kaikkien kansanvoimien rauhallinen yhteensulattaminen, on hänen ulkopolitiikkansa johtotähtenä ollut kansainvälisen rauhan säilyttäminen. Rajojemme takana ei olisi

halveksittava sitä tosiasiaa, että Saksan kansa loppumattomien nöyryytysten ja sorron jälkeen kaikille naapureilleen on ojentanut sovinnon käden. - - - - - Vapaana kansana olemme nyt keskellä Eurooppaa; toisten kansojen vapautta ei meidän taholtamme uhkaa mikään vaara. Se, joka näkee kansainvälisen järjestyksen perusteet vapaudessa, tasa-arvoisuudessa ja kansojen omintakeisuudessa, ymmärtää sen leppymättömän taistelujulistuksen, jonka kansallissosialismi on bolshevismin maailmanvaaraa vastaan singonnut. - - - - - Kunnioitamme kuolleita sotilaitamme sillä, että tervehdimme Adolf Hitleriä ja palvelemme häntä. Kansallissosialistisesta hengestä syntyneenä on armeija kansallissosialistisen maailmankatsomuksen ja elämänmuodostuksen kantaja ja julistaja. Yhdessä kansallissosialistisen saksalaisen työväenpuolueen kanssa, johon se tuntee itsensä erottamattomasti liittyneeksi, muodostaa se uuden valtakunnan selkärangan ja perustan. Se antaa sille voiman ylläpitääkseen asemaansa ulkopoliittisessa voimainmittelyssä ja valvoo kansan rauhaa. - - - - - Tahdomme olla hyviä sotilaita ja hyviä kansallissosialisteja. Ei ole olemassa valintaa toisen tai toisen hyväksi. Molemmat kuuluvat yhteen ja molemmat ovat pohjaltaan samaa. Meidän täytyy olla valmiit ratkaisevana hetkenä, jonka kellonlyömä ei riipu meistä. - - - - - Kiitoksemme johtajalle on siinä, että me hänelle lupaamme ei ainoastaan hyvinä, vaan ennen kaikkea huonoina päivinä yksimielisinä seisoa hänen takanaan. Tiedän, että armeija tulee osoittautumaan sille

annetun luottamuksen arvoiseksi."

Luulen, ettei selvempää todistusta armeijan suhteesta valtakunnankansleriin ja kansallissosialismiin voida antaa. Samoin on kaikkiin päinvastaisiin tietoihin ja arveluihin syytä suhtautua mitä suurimmalla varovaisuudella ja pidättyväisyydellä.

Aarne Sorsa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Wuorimaa

1/3 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 1 p:nä maaliskuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
15/61 Sal. 1937.
5/3-37 | LÄL
5 | C5 | ASIA

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 494/154/37.

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 13 aiheesta: Ulkoministeri von Neurathin käynti Wienissä.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Berliini ssa 1 p:nä maalis kuuta 1937.

Asia: Ulkoministeri von Neurathin käynti Wienissä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
15/61 Sal. 1937.
5/3-37
OSASTO
ASIA
5 C5

Sekä saksalaisilta että täällä olevalta Itävallan lähettiläältä olen saanut kuulla, että molemmin puolin ollaan tyytyväisiä ulkoministeri von Neurathin Wienin-matkaan. Se on täyttänyt sen tarkoituksen, mikä sille oli asetettu. Saksalaisella taholla huomautetaan, että koska Saksan ja Itävallan välisissä suhteissa aineelliset tekijät ovat vähemmän tärkeät kuin psykologiset, ei myöskään sopimuksilla, niinkuin toisten valtioiden välillä on tavallista ja välttämätöntä, ole samaa ratkaisevaa merkitystä. Sen sijaan on näiden maiden edustajien välisissä keskusteluissa kulttuurisuhteiden syventämistä tarkoittaville kysymyksille annettava suurempi merkitys kuin tavallisesti.

Mitään ihmeellisiä saavutuksia tapaamisella ei saatu aikaan eikä se alun perin ollut tarkoituskaan. Saksalais-itävaltalaiset suhteet, ottaen huomioon niiden aikaisemman terävyyden, ovat siksi monimutkaisia ja arkaluontoisia, ettei niitä käden käänteessä voida korjata, vaan vaativat rauhallista, pitkäaikaista kehittelyä.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

"Rohkaisevaa molemmille puolille on kuitenkin vakaumus siitä, että kansa kummassakin maassa on näiden pyrkimysten takana", huomautetaan Auswärtiges Amtissa. Erikoisella tyydytyksellä on siellä myöskin todettu se sydämellinen vastaanotto, joka ministeri v. Neurathin ja hänen seurueensa osaksi tuli ja merkitään matka positiivisena saavutuksena. Mitään yksityiskohtaisempaa käsitellyistä kysymyksistä ei ole annettu tiedoksi. On vain huomautettu, että ulkomaisen lehdistön kannunvalannat saksalais-italialaisista vastakohdista ynnä muista matkan yhteydessä esitetyistä seikoista ovat täysin perättömiä ja vain poliittisen ilmapiirin myrkyttämistarkoituksessa levitettyjä.

Kun tiedustelin Itävallan lähettiläältä, mikä merkitys Itävallassa annetaan niille kansallissosialistisille mielenosoituksille, jotka Wienissä ministeri v. Neurathin saapuessa toimeenpantiin, huomautti lähettiläs, että ne ovat täysin vähäarvoisia, koska Itävallassa on vain vähän kansallissosialisteja ja nämä olivat kokoontuneet mielenosoitustarkoituksessa hra v. Neurathin saapumispäiväksi Wieniin, jossa mielenosoituksen aikaansaaminen oli sitäkin helpompaa, kun poliisille oli annettu ohjeet välttää kovakouraista kohtelua. Hänen arvionsa mukaan ei mielenosottajia ollut kuin 10.000 henkeä. Miten väitteen kansallissosialismin vähäisyyteen nähden Itävallassa lienee, sitä en ole pätevä arvostelemaan, huomautan vain, että eräs korkeassa asemassa

oleva saksalainen, joka ulkoministeri v. Neurathin Wienissä oleskelun aikana ja sen yhteydessä myöskin oli siellä, sanoi mielenosoitusten olleen niin valtavia, ettei hän ollut voinut sellaista odottaakaan ja että kansallis-sosialistinen liike Itävallassa kaikista estämistoimen-piteistä huolimatta on varsin laaja. Ministeri v. Neurathia seuranneet Auswärtiges Amtin herrat eivät tähän puoleen kysymystä ole halunneet kajota ja luu-lenpa melkein, että mielenosoitukset Wieniin saapumisen yhteydessä itse ulkoministerillekin olivat verrattain kiusalliset. Tällaiset ilmiöt osottavat kuitenkin, että maitten välisissä suhteissa vielä on varsin paljon selvittämistä ja tasoittamista.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Wuorimaa

8/3 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 8 p:nä maalisk. 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 525/167/37.

16/61 Sal. D 37.

11/3-37

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 14 aiheesta:
Ministeripresidentti Göringin Puolan matka.

Ministeri: Ramsay

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Berliini ssa 8 p:nä maalis kuuta 19 37.

16/61 Sal. B 37.

11/3.37

5 C5

Asia: Ministeripresidentti Göringin Puolan matka.

Tavatessani noin viikko sitten ministeripresidentti Göringin mainitsi hän Puolan matkastaan vain lyhyesti, että se sekä metsästyksen kannalta että muissakin suhteissa oli ollut täysin tyydyttävä. Kun hän ei asiasta enempää maininnut, tiedustelin Puolan täkäläiseltä suurlähettiläältä, millaiseksi hän arvioi kysymyksessäolevan matkan merkityksen.

Matka, sanoi hän, ei tuonut mukanaan mitään uutta, vaan on kaikki jäänyt entiselleen. Sen tarkoituksena oli ensi sijassa ministeripresidentti Göringin tutustuminen marsalkka Rydz-Smiglyyn, keskustella saksalais-puolalaisista taloudellisista suhteista ja yleensä ylläpitää jatkuvaa henkilökohtaista kontaktia Saksan ja Puolan johtavien piirien välillä. Tämä tarkoitus tulikin täysin saavutetuksi ilman että mitään uutta sen yhteydessä olisi syntynyt.

Maiden välisissä suhteissa ei näin ollen mitään muutosta ole tapahtunut.

Aarne Wuorimaa

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksön raportti n:o 15.

Ministeri Wuorimaa

8/3 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 8 p:nä maaliskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nro 526/168/37.

17/62 Pol. 37.
4/3-37
5 C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 15 aiheesta: Saksalais-tshekkoslovakialaiset suhteet.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Berliini ssa 8 p:nä maalis kuuta 19 37.

Asia: Saksalais-tshekkoslovakialaiset suhteet.

Yleisenä huomioonesineenä ovat jo pitemmän aikaa olleet ne kovat hyökkäykset, jotka Saksasta käsin sen lehdistön kautta Tshekkoslovakiaa vastaan ovat olleet suunnatut. Ne alkoivat hyökkäyksellä tshekkoslovakialais-neuvostovenäläistä sopimusta vastaan ja syytöksillä siitä, että Tshekkoslovakia on antautunut Neuvostovenäjän lentotukikohdaksi hyökkäystä varten Saksaan. Myöhemmin tuli siihen lisäksi syytökset sitä sortoa vastaan, jota Tshekkoslovakiassa saksalaista vähemmistöä kohtaan harjoitetaan. Viimemainituissa syytöksissä lienee eniten perää, koska tshekkoslovakialaisellakin taholla myönnetään, ettei asiassa kaikkea mahdollista ole tehty. Sen sijaan siellä kielletään lentokenttien rakentaminen bolshevikeja varten y.m. saksalaiset syytökset.

Mikäli olen asiantuntevalta taholta kuullut, on viimeaikoina keskusteluja ollut käynnissä näiden suhteita häiritsevien terävyyksien poistamiseksi, mutta ei niissä kovinkaan pitkälle ole päästy. Kun tshekkoslovakialaiselta taholta syytöksiin nähden on pyydetty

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

konkreettisia todistuksia, ei Saksassa niitä ole voitu antaa. Tietämäni mukaan on lehdistölle kuitenkin nyttemmin annettu ohjeet olla hyökkäämättä Tshekkoslovakian kimppuun sen Venäjän-sopimuksen johdosta ja lentokenttäasiassa, mutta sen sijaan jätetty vapaat kädet käsitellä vähemmistökysymystä. Pariin viikkoon ei todellakaan ole Saksan lehdissä ollut muuta kuin Tshekkoslovakian saksalaista vähemmistöä koskevia kirjoituksia, mutta ovat ne olleet sitä ankarampia. Tilanne ei näin ollen vieläkään ole selvinnyt, vaan vaatii runsaasti ponnistuksia, ennen kuin niin pitkälle päästään, mikäli lainkaan päästään, että suhteet muodostuisivat korrekteiksi, sillä nykyään ne eivät täältä katsottuna ole edes sitä, vaikka ministeri Krofta puheessaan Prahassa näyttääkin olleen toista mieltä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Wuorimaa

12/3 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 12 p:nä maaliskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 551/178/37.

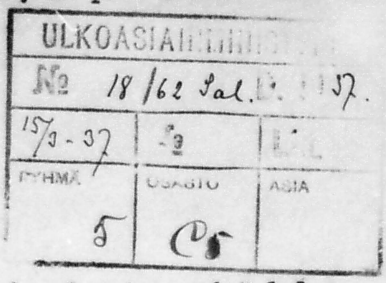

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 16 aiheesta:

L ä n s i s o p i m u s .

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Berliini ssa 12 p:nä maalis kuuta 1937.

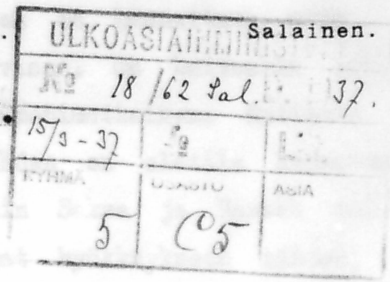

Asia: Länsisopimus.

Kävin 11/3 ulkoasiain valtiosihteerin luona kuulemassa, mitä Saksassa arvellaan nykyhetken kansainvälisestä tilanteesta. Tällöin kertoi hän m.m. seuraavaa.

Espanjan kysymys on viime syksystä lähtien ollut kansainvälisesti siksi keskeinen tekijä, että muut probleemit pakostakin sen rinnalla ovat jääneet taka-alalle. Kun nyt tässä asiassa on päästy niin pitkälle, että Espanjan kansallissota on saatu rajoitetuksi sisäiseksi taisteluksi, jolla ei ole enää välitöntä ulkopoliittista merkitystä, tulevat muut kysymykset jälleen päiväjärjestykseen. Tällöin on ensi sijalla n.s. Länsisopimus.

Kun Englanti viime vuoden marraskuun 19 päivänä teki tunnetun kyselynsä eri maissa, vastasi siihen Ranska varsin nopeasti. Belgian vastaus tuli vasta muutama viikko sitten, jossa se ilmoittaa pyrkivänsä vain taattavan asemaan ilman, että sillä itsellään olisi velvollisuuksia. Saksan ja Italian vastaukset ovat valmistumassa.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksan vastauksen suhteen on huomattava, että se tulee olemaan varsin positiivinen. On kuitenkin eräitä kysymyksiä, joiden selvittely on monimutkainen. Entiseen Locarnosopimuksen tilanteeseen nähden on olotila huomattavasti muuttunut. Kun silloin vain Saksa ja Ranska olivat Italian ja Englannin takaamat hyökkäykseen nähden, vaatii nyt myös Englanti itselleen samanlaista takuuta. Vaikka tämä takuu onkin itse asiassa teoreettinen, sillä sellaista tilannetta ei juuri voi pitää mahdollisena, että sen enemmän Saksa kuin Ranskakaan hyökkäisi Englannin kimppuun, niin on tällainen takuuvaatimus kuitenkin uusi tekijä vastaisessa sopimuksessa. Se tulee vielä erikoisemmaksi sen kautta, ettei neljäs osallistuva suurvalta, Italia, saisi takuuta. On luonnollista, että jos muiden turvallisuus taataan, on se myös taattava Italialle. Tätä seikkaa tulee myöskin Italia vastauksessaan tehostamaan.

Toinen vaikea kysymys on niiden sopimusten soveltaminen Länsipaktiin, joita tällä välin on solmittu (ranskalais-neuvostovenäläinen) ja jotka ovat muuttaneet yleistilannetta varsin huomattavasti. Kun näiden sopimusten vaikutus saattaisi muodostua sellaiseksi, että tuleva Länsisopimus voisi tosiasiallisesti menettää merkityksensä, on tämä puoli kysymystä saatava selvitetyksi.

Näistä kahdesta seikasta huomautti valtiosihteeri erikoisesti, antaen samalla ymmärtää, että Italian vastaus tulee olemaan samaan suuntaan käyvä. Vastauksen yksityiskohdista ei hän luonnollisestikaan voinut kertoa, kun se

ei vielä kokonaisuudessaan ollut valmis eikä osotteenomistajalle jätetty. Sen sovinnollista henkeä hän kuitenkin erikoisesti painosti.

Tällainen Englannille annettava vastauksen sisältö vastaa täysin sitä suuntaa, joka täällä yhä selvemmin viime aikoina on käynyt ilmi. Eri puheissa kaikenlaisissa tilaisuuksissa on painostettu entistä voimakkaammin Saksan rauhantahtoa, niin että ainakin eräiden diplomaattipiirien keskuudessa on kysytty, mikä tällaisen kehityksen on aiheuttanut ja mitä se merkitsee. Käsittääkseni ei se ole muuta kuin todistus siitä, ettei Saksa ainakaan nykyään halua sotaisia selkkauksia, vaan pyrkii välttämään tilanteen kärjistämistä. Tätähän osottaa myös se selostus vastauksesta Englannille, josta yllä olen kertonut.

Kuinka vastakkaisesti kansainvälistä tilannetta arvostellaan, mainitsen seuraavassa kaksi lausuntoa. Ranskan suurlähettiläs oli sitä mieltä, että ellei Saksa ryhdy sotaan tänä tai ensi vuonna, ei sotaa enää tule, sillä kahden vuoden kuluttua ovat Englanti, Ranska ja Venäjä siinä määrin varustautuneet, ettei Saksalla ole mitään voiton toiveita. Venäjän suurlähettiläs taas oli vakuutettu siitä, ettei kahden vuoden aikana mitään sotaa tule, mutta sen jälkeen ei enää ole varmuutta tapahtumien kulusta. Olen nämä lausunnot esittänyt vain osottaakseni, kuinka mahdotonta on mitään selvää kuvaa nykyisistä oloista saada ja kuinka sekava yleinen

tilanne on. Tuleeko länsipaktineuvotteluista Saksan ja Italian vastausten jälkeen vähitellen seuloutumaan jotain positiivista, joka yleistä tilannetta rauhoittaa, jää nähtäväksi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Wuorimaa

17/9 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 17 p:nä maaliskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 583/187/37.

ULKOASIAINMINIS

19 62 Sal. 37.

22/3-37

OSASTO

5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 17 aiheesta:

Länsisopimus.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Berliini ssa 17 p:nä maalis kuuta 19 37.

19 62 Sal. 8 37.

22/3 - 37

Asia: Länsisopimus.

ARKISTO
5 C5

Raportissani n:o 16 selostin Saksan vastausta sikäli kuin silloin vielä jättämättömänä ollen, sen sisällöstä olin saanut kuulla. Hallitusten välisen sopimuksen perusteella ei länsisopimusta koskevia asiakirjoja julaista, joten Saksan ja Italian vastauksista yksityiskohtaisempaa selvyyttä tuskin tullaankaan saamaan. Maailman lehdistö on tosin eri puolia vastauksista käsitellyt, mutta on epätietoista, kuinka monet siellä esitetyistä näkökohdista esiintyvät asianomaisissa asiakirjoissa, kuinka paljon on olettamuksia. Siitä syystä katson asianmukaiseksi seuraavassa selostaa niitä käsityksiä, joita Wilhelmstrassella on esitetty erilaisista Saksan vastauksen johdosta ulkomaisessa lehdistössä esiintyneistä lausunnoista, joista ilmeisesti ainakin osa on ollut väärin tulkittua, osa suorastaan virheellistä.

Varmaa on, että kaikki tuollaiset "kollektiivisen turvallisuuden" nimessä tapahtuneet arvostelut eivät ole missään suhteessa tosiasialliseen tilanteeseen

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sekä todistavat Saksan noudattaman linjan väärin arvostelemista. Sillä vaikkakin Saksan ehdotukset julkisuudessa eivät olekaan yksityiskohtiaan myöten tunnetut, voi kuitenkin varmuudella sanoa, etteivät ne missään suhteessa anna aihetta tuollaisille väitteille. Valitettavasti yhdistävät erinäiset ystävyyssopimukset Idän Länteen, vaikeuttaen työskentelyä rauhan ja selvien välien aikaansaamiseksi ja tehden sen monimutkaisemmaksi. Mutta joka rakastaa rauhaa, hänellä ei voine olla mitään huomauttamista sitä vastaan, että Saksa pitää tarpeellisena vaatia takeita näissä sopimuksissa päätetyn automatiikan väärinkäyttöä vastaan. Joka tätä ei hyväksy, osoittaa tällä kannattavansa tuota automatiikkaa, s.t.s. omavaltaista tuomarinosaa sodan ja rauhan määräämisessä, erehtymättömyysvaatimus, jota päinvastaisessa tapauksessa ei suinkaan pidettäisi itsestään selvänä.

Jos taasen väitetään, että esim. Venäjänsopimukseen ei sisälly minkäänlaista automatiikkaa, on se vain silmänlumetta, sillä joskaan ei itse tekstissä siitä puhuta, niin on se täysin selvästi sopimuksen liitteessä määritelty. Sanotaanhan pöytäkirjassa nimenomaan, että avustusvelvollisuus astuu myöskin silloin voimaan, vaikkei Neuvosto jostakin syystä ole antanut minkäänlaista suositusta tai ei ole tullut yksimieliseen päätökseen. Genèven puitteissa

tehty sopimus ei rakennu sille periaatteelle, että molemmat asiapuolet alistuisivat Neuvoston päätökseen; se on ainoastaan ulkonainen ja asiallisesti merkityksetön yhteys Kansainliiton säännöksiin, jonka tarkoituksena on estää molempien sopimuspuolten omavaltaiset edesottamukset tulemasta näkyviin. Myöskin toinen, ranskalaiselta taholta yhä uudelleen julistettu "turvallisuus" avustusvelvollisuuden automaattista toimintaa vastaan, nim. Locarno-takaajien mukaanottaminen, tuntuu tähänastisten ranskalaisten selitysten mukaan kysymyksenalaiselta. Onhan tähän saakka selitetty Locarno-takaajien merkityksen pääasiassa olevan neuvottelevaa laatua, joilta Ranska tarpeen tullen voisi tiedustella, toisiko avustuskoneiston lopettaminen mahdollisesti mukanaan toimenpiteitä Englannin taholta Ranskaa vastaan. Mutta tämähän on aivan toista kuin Venäjän-sopimuksen selvä ja velvoittava alistaminen sellaisen oikeusasteen tuomion alaiseksi, joka välittömästi ei ole siihen osallistunut.

Nämä lienevät mielenkiintoisimmat saksalaisella taholla tehdyt huomautukset julkisen arvostelun suhteen länsipaktikysymyksessä muissa maissa. Erittäin helpoksi eivät keskustelut asiasta tule muodostumaan, lieneepä kysymyksenalaista, saadaanko yleensä mitään positiivista aikaan. Saksalais-italialainen, kaikesta päättäen jyrkän kielteinen kanta Kansainliittoon nähden tuottanee vaikeuksia samoin kuin lienee hyvin vähän odotetta-

vissa, että Ranska suostuisi muuttamaan ranskalais-venäläistä sopimusta sellaiseksi, kuin täällä toivotaan, vaikkakin täytyy sanoa, että saksalaiset vaatimukset ovat varsin kohtuullisia siinä, ettei asianomainen saa olla itse tuomarina hyökkääjää määriteltäessä. Erikoisen toivorikkaalta ei tilanne näin ollen näytä ja jos nämä keskustelut epäonnistuvat, tulee kansainvälinen poliittinen tilanne Euroopassa epäilemättä jälleen kiristymään.

Aarne Thesleff

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetyksön raportti n:o 18.

Ministeri Wuorimaa

4/4 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 2 p:nä huhtikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 698/208/37

20/62 Sal. 37.

6/4. 37 | Sa

OSASTO | ASIA

5 | C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 18 aiheesta:

Huomioita Saksasta.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Berliinissä 1 p:nä huhti kuuta 1937.

20/62 Sal. 37.
6/4. 37 S
C5

Asia: Huomioita Saksasta.

Vaikkei ulkonaisesti mitään huomattavampia ilmiöitä Saksan sisäisissä oloissa olekaan ollut, lienee syytä kertoa erinäisistä pienemmistä seikoista, jotka antavat pilkahduksen, joskaan ei yleistä kuvaa, tilanteesta maassa.

Taloudelliset vaikeudet jatkuvat edelleen ja lienevät todellisuudessa entistä suuremmat. Elintarvealalla on puutetta olemassa eri aloilla. Voi ja rasvaaineet ovat annostelun alaisia, kananmunien saanti on pitkät ajat ollut varsin puutteellista. Sen sijaan lienee aiemmin ilmennyt lihan puute saatu tuntuvasti vähenemään, ehkäpä kokonaan poistetuksi. Kun viime vuoden viljasato oli odotettua huonompi ja varastot riittämättömät, on leipureille määrätty sekotuspakko, jolloin leivän valmistuksessa on käytettävä maissi-, papu-, viljankuori- y.m. jauhoja ilman että leipurit ovat velvolliset ilmoittamaan sekotuksen laadusta julkisesti. Täten koetetaan välttää viljan osto ulkomailta. Onnistutaanko siinä uuteen satoon mennessä, jää nähtäväksi.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ettei tällainen tilanne ole synnyttämättä tyytymättömyyttä, lienee pidettävä ilmeisenä, varsinkin jos ottaa huomioon, että hinnat varsinkin teollisuustuotteitten aloilla ja raaka-ainehintojen noustessa, osottavat kohoavaa suuntaa, kuten alempana selviää. Kielto palkkojen korottamisesta, jotka muutenkin tuntuvat elinkustannustasoon nähden alhaisilta, ei myöskään ole omiaan mielialaa nostamaan. Tämän tyytymättömyyden suuruutta on kuitenkin mahdoton määritellä, eivätkä tuollaiset ilmiöt pääse julki, kun systeemi on siksi hyvin organisoitu. Tästä syystä ei tyytymättömyys ole nykyään mikään merkityksellinen tekijä, eikä sille mitään suurempaa arvoa Saksan oloja arvosteltaessa voitane antaa.

Saksan hallitus on viime vuoden lopulla tarttunut keinoon, johon sen maailmansodanaikainenkin talous perustui. Marraskuussa julaistut rajahintamääräykset eroavat entisistä rajahintamääräyksistä ainoastaan totaliteettinsa kautta, ne kun koskevat kaikkia hintainkorotuksia yleensä. Muuten ei tämä hintapolitiikka ole ainoa yhtymäkohta, joka Saksan nykyisellä talouslainsäädännöllä on sodanaikaiseen talouteen nähden. Hintojen valvonnan ohella on huomattavissa myöskin erittäin tarkka kulutusvalvonta sekä mitä suurimmalla johdonmukaisuudella toimeenpantu korvikeainevalmistus.

Olisi ehkä liian aikaista nyt jo mennä näitä kokeiluja tuomitsemaan. Saksan viralliset indeksiluvut eivät paljoakaan valaise todellista hintojen kehitystä.

Ennestäänhän on tunnettua, että lukuisat, jo aikaisemmin kartellien y.m. kautta sidotut hinnat, jotka sisältyvät indeksiin, vaikuttavat ehkäisevästi siihen. Johdonmukaisesti ajatellen pitäisi marraskuussa annetun hintainnostamiskiellon, jonka mukaan hinnat määrättiin yhtä suuriksi kuin lokakuun 18 päivänä olleet, seurauksena olla, että indeksiluvut jäisivät täysin muuttumattomiksi. Mielenkiintoista on kuitenkin todeta, että näissä luvuissa tämän aikamäärän jälkeen sattuneet muutokset eivät ole olleet lainkaan pienemmät kuin aikaisempinakaan jaksoina.

Saksan tukkukauppaindeksi

	Keskim.	Tammik.	Heinäk.	Lokak.	Tammik.
1913 = 100	1935	1936	1936	1936	1937
Maatalousaineet	102,2	105,2	106,1	103,8	103,1
Kasvill.aineet	113,4	113,6	117,2	110,6	112,9
Teuraseläimet	84,3	90,3	89,1	89,4	85,0
Eläintuotteet	107,1	110,4	198,8	111,6	110,3
Teoll.raaka-aineet ja puolivalmisteet	91,6	93,4	93,2	94,7	96,9
Metallit	47,5	49,3	50,0	52,8	64,1
Kutomateollisuus	82,3	88,2	87,8	89,5	92,5
Vuodat ja nahat	60,2	65,3	69,8	72,5	74,2
Teoll. täysvalm.	119,4	119,7	121,2	122,4	123,2
Tuotantovälineet	113,3	113,1	113,0	113,2	113,2
Kulutushyödykkeet	124,0	124,6	127,4	129,4	130,7
Kokonaisindeksi	101,8	103,6	104,2	104,3	105,3

Raaka-aineiden, etenkin metallien, suuren hintojen nousun voi myöskin todeta yhteisindeksiluvuissa. Mutta myös kotimaisiin tuotteisiin, kuten esim. kasvismaatalous-

aineisiin nähden on hintainnousua lokakuun jälkeen ollut huomattavissa. Varmaa on kuitenkin, että kun uusien korvikeaineiden valmistus lopullisesti on saatu käyntiin, pakoittaa se korottamaan hintoja useilla eri aloilla ja odottaa voikin, että hintainnostokieltoon nähden tehdään tässä suhteessa vastaavat poikkeukset. Ne valtavat pääomasijoitukset, joita Saksassa nykyään keinotekoisen raaka-ainevalmistuksen alalla tehdään, perustuvat siihen edellytykseen, että valtio takaa hinnat. Tulevaisuus tulee näyttämään, voidaanko tästä johtuvia seurauksia ehkä rajoittaa tai tulevatko ne vaikuttamaan hinta- ja palkkatasoon yleensä.

Elinkustannusindeksi käy tukkukauppaindeksistä ainoastaan hyvin heikosti esille. Sen mukaan olisivat ravintokustannukset viime vuonna vielä entisestään alentuneet, vaikkakin myönnetään niukkuutta vallinneen etenkin rasva-aineiden jakelussa. Ainoastaan vaatetuskustannusten indeksi osoittaa suurta nousua:

Elinkustannusindeksi

1913/14 = 100	Keskim. 1935	Tammik. 1936	Heinäk. 1936	Lokak. 1936	Tammik. 1937
Yhteensä	123,0	124,3	125,3	124,4	124,5
Ravinto	120,4	122,3	124,0	121,7	121,4
Vaatetus	117,8	118,5	119,9	122,2	124,2
Asunto	121,2	121,3	121,3	121,3	121,3
Lämmitys ja valaistus	126,2	127,1	124,5	126,6	126,6
Eril.menoja	140,6	141,1	141,4	141,6	141,8

Eräässä äskettäin pitämässään puheessa mainitsi tri Schacht, ettei Saksan finanssioimiskysymys ole mikään "ihme". Reichsbank on täysin tietoinen kaikista vaikeuksista samoinkuin siitä, etteivät Saksan varat suinkaan ole loppumattomat. Tulevaisuuden asettamat kysymykset ovat ainakin yhtä vaikeat kuin jo voitetutkin. Rahataloudellinen tilanne voidaan siitä huolimatta hoitaa ja selvittää, kuitenkin sillä edellytyksellä, ettei ryhdytä mihinkään seikkailuihin eikä finanssiointia viedä "ins Blaue hinein". Tri Schachtin puheesta jää se vaikutelma, että finanssioimiskysymys, huolimatta kaikista vaikeuksista, ei ole mahdoton, kun vaan onnistutaan pitämään ohjat käsissä.

Toinen merkillepantava puhe on ministeripresidentti Göringin kehoitus Saksan maataloudelle ponnistaa entistä lujemmin maataloustuotannon lisäämisessä. Viime vuonna oli maataloustuotanto vielä 17 % riippuvainen ulkomaista. Maataloustuotteitten tuontiin tarvittiin vielä 1/3 tuonnin arvosta. Että deviisien käyttö tähän saataisiin vähenemään ja enemmän vapautuisi teollisten raaka-aineiden tuontiin, on nyt keinolannoitusaineiden hintoja tuntuvasti (30 %) laskettu. Täten koetetaan maanviljelijöitä innostaa uusiin ponnistuksiin. Lähetystö on näistä toimenpiteistä maatalouden edistämiseksi erikseen laajemmin kirjoittanut, tässä olkoon asia lyhyesti vain mainittu yhtenä tärkeänä ilmiönä viime ajalta.

Kuten aikaisemmin on kerrottu, on Saksan kaikissa teollisuuslaitoksissa asetettu luottamusmiesneuvostot

syntyneitä riitaisuuksia selvittämään. Nämä neuvostot on valittava vuosittain, mutta kun vaalien viime kuussa piti tapahtua, ilmoitettiinkin, että nykyiset neuvostot jäävät edelleen vuodeksi toimiinsa. Teollisuuslaitoksen suuruuden mukaan muodostetaan luottamusneuvostot 2-10 hengen suuruisiksi. Määräämisvaltaa niillä ei ole, mutta voivat tehdä ehdotuksia liikkeen tai laitoksen toiminnan suhteen ja, kuten mainittu, toimia sovittelijana. Vaali tapahtuu siten, että laitoksen johtaja laatii ehdokasluettelon. Valitsijat voivat tämän luettelon hyväksyä kokonaisuudessaan, osittain tai pyyhkiä pois kaikki nimet. Mikäli kerrotaan, oli tätä pyyhkimisoikeutta v. 1935 (v. 1936 määrättiin vaalit ensin, mutta peruutettiin sitten, joten nykyiset neuvostojen jäsenet joutuvat istumaan ainakin 3 vuotta yhden asemesta) eräissä suurissa yrityksissä, joissa tarkka valvonta on mahdoton, runsaasti käytetty, osaksi niin paljon, että johto ei katsonut voivansa vaalien tuloksia julaista. Eräissä tapauksissa ei kuuleman mukaan vaalia ollenkaan syntynyt, vaan täytyi valtion sovittelijan (Treuhänder der Arbeit) nimittää luottamusneuvostot. Jos epäilyksiä samanlaisista tuloksista nytkin on olemassa, ei ole ihme, vaikka entisten neuvostojen valtuuksia pidennettiin.

Eräs päivän polttavia kysymyksiä on kirkkokysymys. Mitä protestanttiseen kirkkoon tulee, olen tilanteesta tehnyt äskettäin selkoa raportissa n:o 11. Siihen on vähän lisättävää. Luvatut vaalit eivät vielä ole

tapahtuneet, eikä niiden ajasta lienekään tarkempaa tietoa. Tunnustuskirkon berliiniläinen johtaja pastori Niemöller piti pääsiäisenä saarnan, jossa kuuluu ankarasti arvostelleen valtion toimenpiteitä kirkollisella alalla. Katolisessa kirkossa on riita korkeimmillaan. Paavi antoi ennen pääsiäistä lukea encyklikan, jossa katolilaisia kehoitettiin pysymään uskollisina kirkolle ja syytettiin Saksan hallitusta konkordaatin rikkomisesta. Paavin nuntius kävi Auswärtiges Amtissa esittämässä protestinsa. Näihin tapahtumiin selitetään Wilhelmstrassella, ettei konkordaatti ole kuin raamisopimus, jolta puuttuu yksityiskohdat. Kun viimemainittuja laadittiin, kieltäytyi paavi niitä hyväksymästä, joten nykyinen tilanne luonnollisestikin tuo mukanaan väärinkäsityksiä. Sitä paitsi sekaantuu katolinen kirkko niin paljon politiikkaan, antaen vastustajillekin runsaasti väritettyä aineistoa, ettei sellaista voida sallia. Jos papisto pysyisi puhtaasti kirkollisella alalla ja sallisi kansallissosialistisen poliittisen valtio-opin estämättä levitä kansan keskuuteen ja tätä edistäisi, ei vastakohtia olisi olemassa. Tällä hetkellä riita koskee lähinnä koulukysymystä, sillä Saksassa on luotu yleinen koulumuoto (Gemeinschaftsschule), joka kaikkialla yhtäläisenä otetaan käytäntöön ja katolilaisten koulujen on suljettava ovensa. Katolisuudelle on tämä tietenkin suurin tappio, mikä sitä

voi kohdata. Vielä pääsiäispyhinä saarnasivat piispat ja papit valtion toimintaa vastaan kirkollisella alalla. Miten tämä kirkkokonflikti tulee kehittymään ja selviämään, sitä tuskin kukaan voinee varmuudella sanoa. Näyttää kuitenkin siltä, että ellei suuria muutoksia tule tapahtumaan, katolinen kirkko ainakin koulukysymyksessä tulee vetämään lyhyemmän korren.

Aarne Koroma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 19.

v.:o Asiainhoitaja Pakarlahti

16/4 1937

5000—10—35 4261

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 852/233/37.

Berliini SSA 16 P:NÄ huhti KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 19.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 19:

Saksan kirkkoriidan nykyinen vaihe.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

UE 3: A 4.

B e r l i i n i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Berliini ssa 16 p:nä huhti kuuta 1937.

22/62 Sal. 37

20/4.37

5 C5

Asia: Saksan kirkkoriidan nykyinen vaihe.

Uutta ainesta Saksan kirkollisiin kiistakysymyksiin on tuonut Hitlerin tunnettu kohtaaminen Ludendorff'in kanssa. Tällöin Hitlerin ja Ludendorffin välillä tapahtuneen sovinnonteon tarkoituksena eivät ilmeisesti olleet lainkaan uskonnolliset seikat, vaan oli kysymyksessä ele osoittaa Ludendorffin Hitlerille antama kannatus niille laajoille kansalaiskerroksille, erikoisesti entisille rintamasotilaille, jotka näkevät Ludendorffissa maailmansodan suuren saksalaisen sotapäällikön. Tästä viimeksimainitun seikan tehostamisesta ovat osoituksena ne kunnianosoitukset, jotka sotalaitoksen johto myös valtakunnankanslerin puolesta eilen Ludendorffille esitti hänen 55-vuotisena sotilasjubileumipäivänään. On epäilemättä oikeaan osunut erään täkäläisen lehden lausunto: "Tieto äskettäin tapahtuneesta Ludendorffin keskustelusta johtajan kanssa pudotti monilta hyviltä saksalaisilta kiven sydämeltä." Ludendorff antoi sanotussa kohtauksessa tunnustuksen Hitlerille yleensä Versaillesin rauhan repimisestä sekä ennen kaikkea siitä tosiasiasta, että

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksa on jälleen asekelpoinen ja herra Reinillä. Hitler puolestaan tervehti sitä, että kolmas valtakunta ja sen sotalaitos ovat jälleen luottamuksellisessa henkilökohtaisessa kosketuksessa maailmansodan sotaherran kanssa.

Uuspakanallisessa lehdessään "Am Quell der heiligen deutschen Kraft" Ludendorff tekee eräitä lisäilmoituksia tapaamisen tuloksista. Hän ilmoittaa Hitlerin kumonneen ne rajoitukset, joiden alaisina Ludendorffin maailmankatsomuksellinen toiminta on tähän asti ollut; niillä saksalaisilla, jotka tunnustautuvat Ludendorffin ajamaan Deutsches Gotterkenntnis-uskontoon, on nyt täydellinen tasa-arvoisuus puolueohjelman 24 §:n tarkoittamien positiivista kristinuskoa edustavien uskonliikkeitten rinnalla. Ludendorff lisää odottavansa kaikkien sekä puolueeseen kuuluvien että sen ulkopuolella olevien kannattajiensa pitävän aina muistissaan, että hänen taistelunsa on taistelua Saksan kansan lujuuden puolesta kansallisen ja totaalisen valtion puitteissa.

Saksan päivälehdistössä ei ole julkaistu - toisin sanoen ei ole saatu julkaista - näitä tietoja Hitlerin myönnytyksistä Ludendorffin uuspakanalliselle liikkeelle. Vaikuttimena on tällöin epäilemättä ollut se näkökohta, että toimintavapauden myöntämisellä tälle liikkeelle ei vaikeutettaisi jo muutenkin kärjistyneitten kirkollisten olojen rauhoittumista. Sanottuja tietoja ei epäilemättä kuitenkaan voida enää pitää salassa, kun Ludendorff omassa lehdessään on ne kerran saattanut jul-

kisuuteen. Kun puolueessa on huomattavilla paikoilla - eihän tarvitse mainita muita kuin Rosenbergin omine, myös puolueen ideologiaa valaisevine maailmankatsomuksineen - omalaatuista kristillisyyttä edustavia henkilöitä ja kun nyt Ludendorffin uuspakanallinen liike on saanut myönnytyksen kanslerin taholta, niin ei erehdyttäne oletettaessa, että siten on vain lisätty uskonnollisten piirien levottomuutta ja vaikeutettu kirkollisten olojen selvittämistä sekä evankeelisen että katolisen kirkon keskuudessa.

Mitä evankeeliseen kirkkoon ja siinä vallitsevaan hajaannustilaan tulee, niin on tilanne täysin epämääräinen. Uusien kirkollisten vaalien (ks. lähetystön raportti n:o 11, 192.37) toimeenpanemisen ajasta ei ole vielä tietoa. Muutama viikko sitten pitämässään puheessa, jota kylläkään ei ole sellaisenaan saatu lehdissä julkaista, kirkollisministeri Kerrl lausui, että vaalien toimeenpaneminen ei ole mahdollista ennen kuin on olemassa takeet "yhtenäisen kansantahdon" muodostumisesta. Tämä lausunto viittaisi siihen, että sekasortotilasta vapautuminen evankeelisessa kirkossa ei ainakaan vaalien avulla olisi varsin lähiaikoina odotettavissa.

Katolinen kirkkoriita (ks. lähetystön raportti n:o 18, 1.4.37, sivu 6-8) on myös jatkuvasti ilmiliekissä. Paavihan antoi maaliskuun 21 päivänä paimenkirjeen, jossa hän kävi ankarasti Saksan valtiovallan kimppuun syyttäen

sitä konkordaatin rikkomisesta. Tämä paavin toimenpide herätti virallisella taholla täällä ankaraa arvostelua, mutta merkillepantavaa on, että vastatoimenpiteitä on saatu odottaa yli kolme viikkoa. Saksan Vatikaanin-suurlähettilään välityksellä lienee asiasta kyllä tapahtunut neuvotteluja, mutta tuloksetta. Huhtikuun 13 päivänä suurlähettiläs vasta jätti paaville Saksan protestin sanotun paimenkirjeen johdosta. Tämä protestin antamisen lykkäytyminenkin osoittaa sitä kolmisen viikkoa kestänyttä horjumista, joka on aiheutunut tiettävästi Auswärtiges Amtin ja puolue-elimien erilaisista katsantokannoista. Luultiin jo, että Saksa tyytyisi vain suulliseen vastalauseeseen, joka oli tehty kohta paimenkirjeen jälkeen, mutta lopulta päädyttiin jyrkkäsanaisempaan kirjalliseen vastalauseeseen. Tämä käänne on tapahtunut äskettäin Godesbergissä pidettyjen Hitlerin ja eräiden puolueen johtomiesten välisten neuvottelujen johdosta, joissa viimeksimainitut edustivat varsin jyrkkää kantaa. Ohimennen mainittakoon, että tieto kirjallisen vastalauseen jättämisestä paaville julaistiin Saksan lehdistössä vasta vähän sen jälkeen kun ulkomaiset lehdet jo olivat siitä tiedoittaneet.

Völkischer Beobachter edusti eräässä kirjoituksessaan sellaista käsityskantaa, että paavin paimenkirjeen jälkeen konkordaatilla ei ole enää sitovaa oikeusvoimaa. Vatikaanille jätetty vastalause ei kuitenkaan mene näin pitkälle. Jo prestige-syistä pidettiin vastalau-

seen tekemistä nähtävästi lopulta välttämättömänä. Valtakunnanhallitus ei voinut taipua pasvin edessä. Mutta mitään positiivista ei vastalauseella myöskään ole saavutettu, vaan on päinvastoin ajettu suhteet Vatikaaniin umpikujaan, josta ulospääsy tuo varmasti monta kovaa pähkinää.

Nähtäväksi jää, minkälaisia vaikutuksia syntyneestä tilanteesta on katolisen väestön suhtautumiseen hallitusjärjestelmään. Eräänä, viime päivinä jälleen esille tulleena keinona kompromettoida katolisen papiston poliittista kannanottoa on käytetty väitteitä joittenkin yksityisten katolisten pappien kosketuksesta takavuosina kommunistien kanssa rintaman muodostamiseksi kansallissosialismia vastaan. Selvää kuitenkin on, että katolinen vastarinta ei ole helposti nujerrettavissa. Mieliala katolisten - ja muittenkin uskonnollisten piirien keskuudessa saksalaisten kristittyjen ulkopuolella - on kieltämättä hyvin levoton. Useat henkilöt, joiden kanssa olen asiasta keskustellut, ovat lausuneet, että kirkollinen tilanne on "sietämätön", "kauhistuttava" tai jms. Näin vakavasti ei asiaa arvostella puolueen radikaalisissa piireissä, jotka toiselta puolen näyttävät olevan valmiita menemään vaikka uuteen "kulttuuritaisteluun". Vielä ei ole selvillä, mikä on Hitlerin lopullinen kanta.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 20.

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti

21/4 1937

5000—12—35—5337

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 877/243/37.

Berliini SSA 22 P:NÄ huhti KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

24/63 Sal. 37.

27/4-37

5 C5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 20.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 20:

Saksalaisia lausuntoja valtaryhmittelystä Itämerellä.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Berliini ssa 21 p:nä huhti kuuta 1937.

24/63 Sal. 37.
27/4-37 20
5 C5

Asia: Saksalaisia lausuntoja valtaryhmittelystä Itämerellä.

Kun kansallissosialistinen Saksa muutti, jouduttuaan jyrkkään vastakohtaisuussuhteeseen Neuvostoliittoon, suhtautumisensa Viroon ja Latviaan aikaisempaan verrattuna positiiviseksi, toivoi Saksa saavansa ne lähemmäksi itseään ja estetyksi niitä Liettuan tapaan kallistumasta Neuvostoliittoon päin. Saksassa tuskin otettiin silloin huomioon, että Baltian maiden mielestä voi olla olemassa muitakin vaihtoehtoja kuin Saksa tai Neuvostoliitto. Näyttää siltä, että nykyään pidetään täällä mahdollisena muunkinlaista kehityskulkua. Esiintyneelle uudelle arvioinnille antaa perustan ehkäpä lähinnä Suomen omaksuma skandinavinen orientointi, jota Baltian maiden täällä joillakin tahoilla arvellaan koettavan seurata.

Viime vuosien kuluessa on Saksassa, kuten tunnettua, jouduttu ajoittain myös levottomuudella seuraamaan Baltian maiden ulkopoliittista orientointia. Viimeksi kuluneina kuukausina ei täällä tosin näy esiintyneen levottomuutta tässä suhteessa, mutta yhä vielä-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kin tulee silloin tällöin esille pelko, että/muutkin Baltian maat/kuin Liettua antautuisivat Neuvostoliiton vanaveteen ja että ne missään tapauksessa eivät ainakaan vielä nykyään osaa olla tarpeeksi varuillaan itäiseen naapuriinsa nähden. Niinpä Völkischer Beobachter, puolueen pää-äänenkannattaja, viikon päivät sitten julkaisemassaan, m.m. täkäläisten baltilaisten diplomaattien parissa varsin suurta huomiota herättäneessä kirjoituksessa lausui olevan syytä kysyä, eivätkö Riian ja Moskovan väliset suhteet vielä kehittyisi sellaisiksi, että juuri Latvia tulee kerran olemaan punaisen armeijan murtautumiskohta. Lehti lausuu Baltian maissa, varsinkin Latviassa ja Liettuassa, ajateltavan, että niiden on mahdotonta nojautua suurempiin valtioihin, kuten Saksaan ja Puolaan. Syynä tällaiseen kannanottoon on lehden mukaan Latviassa ja Liettuassa vallitseva alemmuustunne. Lehti lausuu edelleen, että vastaavana varjopuolena on Virossa ja Suomessa taipumus skandinaviseen "hyvien päivien elämiseen", sineelliseen hyvinvointiin, jolloin unohdetaan mielellään, että 200 km idempänä on punainen armeija ja että se voi yhtenä yönä tehdä lopun tästä rauhallisesta idyllistä. Lehti valittaa edelleen, että Baltian poliittisella ententellä ei ole - Vilnan kysymyksen takia - minkäänlaista sotilaallista yhteistoimintamahdollisuutta, joka Neuvostoliiton rajalla on kuitenkin ainoa poliittisten yhdistelmien käyttökelpoisuu-

den koetuskivi. Lehti lopettaa: On ihmeellistä, että ne epäilykset, joihin baltilaiset sotilashenkilöt ovat joutuneet, eivät ole saaneet kaikkia poliitikoita vielä vakuutetuiksi. Kun Puola toimii innokkaasti Itämeren ja Mustanmeren välisen blokin aikaansaamiseksi, on se ehkä lisävaroitus sen teorian raukeamiselle, että Neuvostoliitto etsisi ensin kaukaisessa idässä ulospääsyn sisäisille vaikeuksilleen.

Käsitellessään pari päivää sitten Helsingin ulkoministerikonferenssin kokoontumista ja sitä edeltänyttä Muntersin Helsingin-vierailua Börsen-Zeitung huomautti Muntersin lausuntojen mukaan Latvian pyrkivän siihen, että Itämeren ympärillä olevien pienten valtioitten olisi päästävä keskinäiseen yhteistyöhön. Lehti lausui tämän ajatuksen saaneen paljon kannattajia Baltian maissa. Lehti jatkaa: Huhtikuun lopulla Kaunasissa tapahtuvassa Baltian maitten ulkoministerikonferenssissa tulee varmaankin kysymys yhteistyöstä Skandinavian kanssa keskusteltavaksi, sitäkin suuremmalla syyllä, kun Sandlerin odotetaan kesäkuussa vierailevan Baltian maissa. Reunavaltioita ja Skandinaviaa uhkaa vain yksi vaara, Neuvostoliitto. Münchener Neueste Nachrichten puolestaan lausuu Muntersin matkan Helsinkiin merkitsevän välitystehtävää Baltian ja Skandinavian maiden yhteistyön aikaansaamiseksi.

On vaikeata sanoa, arvioiko Saksan ulkoasiainjohto Baltian maiden pyrkivän pohjoismaiseen valtioryhmään. Joka tapauksessa on lehtilausuntojenkin perustalla ilmeistä, että täällä pidetään sanotunlaista kehityssuun-

taa mahdollisena. Edellä mainitussa Völkischer Beobachter' in kirjoituksessa puhuttiin siitä jossain määrin pilkallisessa mielessä ja tuli siinä esille pettymystä siitä, että Baltian maat eivät ole taipuvaisia nojautumaan Saksaan tai sen ystävään Puolaan. Mutta erinäisissä muissa lausunnoissa esiintyy toisenlainen kieli. Börsen-Zeitung toteaa tyytyväisenä pohjoismaisen ryhmän hylkäävän ranskalaisen kollektiivisuussysteemin ja pyrkivän ehdottomaan puolueettomuuteen. Samaa lausuu myös Kölnische Zeitung. Münchener Neueste Nachrichten ja Preussische Zeitung sensijaan tuovat esiin, että suuren pohjoismaisen puolueettomuusblokin syntymisestä hyötyisi eniten Englanti. Mainitut lehden lausuvat: Saksalais-englantilaisen laivastosopimuksen johdosta Neuvostoliitto on menettänyt mahdollisuuden herruuteen Itämerellä. Baltilais-skandinavinen blokki tulisi estämään, että Saksan ylivalta Itämeren alueella, merellä tai maalla, voisi joskus tulla häiritseväksi Englannille, joka tästä syystä tukee pohjoismaisen ryhmän vahvistumista ja laajentumista. Lordi Plymouthin matka Suomessa ja Baltian maissa osoittaa näiden ajatuksien lujittamista. Baltilais-skandinavinen blokki vähentäisi ei ainoastaan Saksan ja Neuvostoliiton vaikutusvaltaa Itämerellä, vaan myöskin Puolan. Beck on koettanut aikaansaada yhtymistä Baltian ja Skandinavian kanssa, mutta Ruotsin ulkoministerillä on ollut suuremmat mahdollisuudet jo siitäkin syystä, että Ruotsilla ei ole valtapoliittisia pyyteitä näillä alueilla. - Myös Berliner Börsen-Zeitung

tehostaa, että lordi Plymouthin vierailu Suomeen ja Baltian maihin on todistus Englannin intressistä Pohjois-Eurooppaan ja osoitus niistä heijastusvaikutuksista, jotka vallitsevat suurten ja pienten valtioitten politiikan välillä.

Olisi epäilemättä ennenaikaista väittää minkään ylläesitetyn lausunnon kuvastavan Saksan ulkoasiainjohdon käsityksiä. Tähän saakka esiintyneet kiinnekohdat arvioinnille Baltian maiden ulkopolitiikan pyrkimyksistä ja mahdollisuuksista päästä pohjoismaiseen ryhmään ovat - Berliinistä katsoen - siksi vähäiset ja epävarmat, että Saksassa - niin paljon kuin sitä tämä kysymys kiinnostaakin - tuskin on voitu vielä muodostaa asiasta selvää käsitystä. Viime aikoina esiintyneisiin lausuntoihin lienee kuitenkin syytä kiinnittää huomiota jo yksistään senkin takia, että ne viittaavat jo kahteenkin merkille pantavaan eri seikkaan. Toinen niistä on jonkinlainen pettymys siitä, että Saksan ja Neuvostoliiton kilpailleessa poliittisesta vaikutusvallasta Baltian maissa Viro ja Latvia eivät ole turvautuneet Saksankaan tukeen. Toinen sanotuista seikoista taas on se, että nykyisen ulkopoliittisen konstellation vallitessa Saksassa ollaan, pienempänä pahana, hyvillään siitä, että pohjoismaisen ryhmän lujittumisen ja ehkä laajentumisenkin muodossa sadon korjaa suurvalloista Englanti eikä Neuvostoliitto.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystö raportti n:o 21.

v.a. Asiainhoitaja Pakoslahti

22/4 1932

5000—12—35—5337

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 901/261/37

Berliini SSA 22 P:NÄ huhti KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

25/63 Sal. 87

27/4-37 2

5 C5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 21.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 21:

Huhut Saksan ja Neuvostoliiton lähentymisestä.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

B e r l i i n i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o **21.**

Berliini ssa **22** p:nä **huhti** kuuta 19**37.**

25 62 Sal. 37
27/4-37
5 C5

Asia: **Huhut Saksan ja Neuvosto-liiton lähentymisestä.**

Sen jälkeen kuin ulkomaisissa lehdissä oli esiintynyt otsakeasiaa koskevia uutisia, ryhtyi myös Saksan lehdistö käsittelemään niitä. Viralliista dementiaa, jollaisia täällä on annettu usein paljon vähäisemmistäkin aiheista, ei ole tullut. Lehdistön täysin samaan suuntaan kulkevat lausunnot osoittavat, että ne on laadittu ylemmältä taholta määrättyjen yhtenäisten ohjeitten mukaisesti.

Lehtikirjoituksissa leimataan mahdottomaksi jokainen ajatuskin Saksan ja Neuvostoliiton lähentymisestä. Tällöin esitetään itse asiassa vain kaksi näkökohtaa. Toinen ja tärkeimmällä sijalla esitetty näkökohta on se, että Hitlerin Saksa on niin usein ja niin syvästi julistautunut bolshevismin vastustajaksi, että molempien maiden välillä on ylipääsemätön kuilu. Toinen näkökohta taas pyrkii selittämään, kuinka ovat syntyneet huhut lähentymisestä. Täällä väitetään niiden johtuneen Ranskan ja myös Tshekkoslovakian pyrkimyksistä osoittaa kotimaan opinionille ja liittolaisilleen Venäjän-ystävyyden tärke-

JAKELUOHJE:
tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

yttä: Jos ystävyyssuhde Neuvostoliittoon menetetään, on Ranskalla ja Pikku Ententellä silloin vastassaan ei ainoastaan Saksa, vaan myös Neuvostoliitto, jota Saksa nyt kosii. Puolan asema on näin ollen erikoisen vaarallinen, joten sille liittosuhde Ranskaan on entistä tärkeämpi.

Mitä tulee saksalaisiin väitteisiin asian periaatteellisesta puolesta, niin on syytä muistaa seuraavaa. Yhteistoimintaa vastaan Venäjän kanssa Saksalla ei olisi mitään huomauttamista. Mitä tulee suhtautumiseen kommunistiseen Venäjään, niin - olkoonkin että Saksan kansalle on saarnattu antibolshevismia - ei ole mikään mahdottomuus kansallissosialistisessakaan diktatuurimaassa, että tulee ajankohta, jolloin vallassaolijat kääntävät hieman puhettaan, esim. selittäen, että kommunistinen kiihoitustyö on lakannut tai jms. Yhtenäisen propagandan avulla täyskäännös suhteessa johonkin vieraaseen maahan on sisäpoliittisesti hoidettavissa, kuten osoittaa kokemus sovinnonteosta siihen asti niin vihatun Puolan kanssa. Ei ole vailla mielenkiintoa tässä yhteydessä todeta, mitä eräs kansallissosialistinen piirijohtaja vastikään julkisessa puheessa suurimmalta osalta ulkomaalaisen kuulijakunnan edessä Saksan propagandakoneistosta lausui: "Näiden tuhansien ja taas tuhansien elävien propagandistien avulla voi jokainen valtioajatus lyhyessä ajassa tulla viimeisenkin Saksan kansalaisen ajatukseksi".

Lehdistön äänensävy ei lähentymishuhuja kumottaessa ole ollut lähes tulkoonkaan niin karkeaa Neuvostoliittoa kohtaan kuin aikaisemmin, vaan kieltämättä huomattavasti säyseämpi, ellei sanoisi suorastaan asiallisempi. Samaa on sanottava ministeri Hessin muutama päivä sitten pitämästä puheesta, jossa hän käsitteli myös bolshevismia. Ja huomattava on edelleen, että käsitellessään huhuja lähentymispyrkimyksistä Saksan lehdistö ei ole esittänyt mitään konkreettisia vasta-argumentteja eturistiriidoista, vaan on tyytynyt edellä mainittujen kahden näkökohdan esittämiseen. - Tässä yhteydessä lienee syytä panna merkille myös seuraava seikka Saksan antibolshevistisen asenteen nykyisestä vaiheesta. Viime marraskuussa solmittu Saksan ja Japanin välinen antikommunistinen sopimus on ollut viime aikoina julkisuudessa varsin unhoon vaipuneena. Erään saamani tiedon mukaan johtuu tämä siitä, että Englanti on antanut von Ribbentropin ymmärtää, että sopimus on välillisesti tähdätty myös Englantia vastaan. Ribbentropin toimiston taholta olen kuullut, että nykyään ei ole olemassa minkäänlaisia aikomuksia, - päinvastoin kuin annettiin ymmärtää sopimuksen tekemisen jälkeen, sopimuksen laajentamisesta siten, että siihen liittyisi myös muita valtioita.

Huomiota on herättänyt eräissä täkäläisissä diplomaattipiireissä, että juuri ennen kysymyksessä olevien huhujen tulemista julkisuuteen Neuvostoliiton täkäläinen

suurlähettiläs ja sotilasasiamies olivat kutsuttuina Moskovassa käymään. Erään täkäläisen diplomaatin oli Neuvostoliiton sotilasasiamies antanut ymmärtää tämän asian yhteydessä, että "ei savua ilman tulta". Schachtin tunnettu lausunto Brüsselissä, jolloin hän lausunnossaan viittasi suotavuuteen taloussuhteitten kehittämisestä Saksan ja Neuvostoliiton välillä, on antanut jonkun verran lisävirikettä sanotuille huhuille. Tämän johdosta Schachtin osakkeet ovat ortodoksisissa puoluepiireissä entisestäänkin laskeneet.

Täkäläiset viralliset piirit kieltävät, kuten odottaa saattoikin, kaiken perän sanottujen huhujen paikkansapitäväisyydeltä. Eräs yleensä hyvin informoitu kansallissosialistisen puolueen jäsen, jonka olen oppinut tuntemaan asioita maltillisesti ja reaalisesti ajattelevana ja niitä myös tuntevana, lausui minulle, että parin vuoden kuluttua paremminkin voidaan keskustella Saksan ja Neuvostoliiton suhteitten uusjärjestelystä. Täkäläisissä diplomaattipiireissä on vallalla erilaisia käsityksiä. Toiset katsovat kysymyksessä olevien huhujen olevan kaikkea perää vailla. Mutta olen kuullut m.m. seuraavan selityksen:

Noin vuosi sitten olisi Saksan puolelta tehty kaikessa hiljaisuudessa aloite, pääasiassa sotilaspiirien vaikutuksesta, suhteiden parantamiseksi Neuvostoliittoon sekä taloudellisen vuorovaikutuksen vilkastuttamiseksi. Neu-

vostoliitto olisi tällöin vaatinut Saksalta selväsanaista vakuutusta kaikkien niiden pyrkimysten lopettamisesta, jotka tunnetaan nimellä "Drang nach Osten". Siihen ei Saksa ollut valmis ja niin asia raukesi. Tällä kertaa on enemmänkin Neuvostoliitto halunnut tunnustella maaperää, johon se on saanut kielteisen reagoinnin, mutta ei kuitenkaan niin jyrkässä muodossa kuin olisi ollut mahdollista ottaen huomioon viime Nürnbergin-kokouksen. Tällaiseen tunnusteluyritykseen Neuvostoliitto on tahtonut ryhtyä Englannin varustautumisen johdosta, jonka - sittenkun se on toteutettu - Neuvostoliitto pelkää omalla painollaan ja Neuvostoliitosta riippumatta voivan määrätä valtojen välisten suhteitten kehittymisen.

Myös seuraavan, varsin loogilliselta tuntuvan selityksen olen kuullut:

Sekä Saksa että Neuvostoliitto ovat halunneet antaa esiintyä huhuja niiden välisestä lähentymisestä. Osoittamalla, että sillä voi aina olla käytettävissään tie yhteistoimintaan Neuvostoliiton kanssa Saksa tahtoo harjoittaa tällä hetkellä länsivaltoihin painostusta länsipaktiasiassa. Neuvostoliitto taas tahtoo peloittaa lähinnä Ranskaa saadakseen sen pysymään entistä varmemmasti molempien maiden välisessä sopimussuhteessa. Kertojani kutsui tätä kuvaavasti "molemminpuoliseksi, ilman toisen suostumusta tehdyksi poliittiseksi provokatioksi".

Kun otetaan huomioon, että Saksan ja Neuvostolii-

ton välillä on ainakin nykyään olemassa vain ideologinen vastakohta, mutta ei konkreettisia välittömiä eturistiriitaisuuksia, niin saatanee olla varmoja, että nyt esiintynee huhut ja tiedot näiden kahden maan lähentymisestä eivät tule olemaan laatuaan viimeiset. Kaikista saksalaisista vakuutteluista huolimatta täällä on sotilas-, talous- ja poliittisia piirejä, jotka eivät ole kadottaneet näköpiiristään mahdollisuutta lähentymisestä Neuvostoliittoon. Eräät täkäläiset sotilasasiamiehet ovat näinä päivinä lausuneet niiden sotilaspoliittisten näkökohtien, jotka puoltavat samottua lähentymistä, olevan niin ilmeisiä ja tärkeitä, että olisi suorastaan mahdotonta uskoa saksalaisten olevan kiinnittämättä niihin huomiota. Kaupallisten näkökohtien kannalta asiaa arvosteltaessa kiintyy huomio heti siihen, että kansallissosialistinenkaan Saksa ei suinkaan ole halunnut lopettaa taloussuhteita Neuvostoliittoon, vaan päinvastoin tahtoisi, kuten Schacht'in lausunto osoittaa, niitä vilkastuttaa. Mitä taas tulee Saksan ulkoasiainhallintoon, lausui joku aika sitten eräs Auswärtiges Amtin virkamies minulle, että siellä on - erotetun Nadolnyn ym. jälkeenkin - "reaalipoliitikoita", jotka näkevät välttämättömyyden harjoittaa määrätyissä oloissa yhteistoimintaa Neuvostoliitonkin kanssa.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksö raportti n:o 22.

v. a. Asiainhoitaja Pakaslahti.

29/4 1937

5000—12—35—5337

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 951/268/37.

Berliini SSA 29 P:NÄ huhti KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti.

27/63 Sal. 37.
4/5-37
OSASTO
5 C5

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 22:

Pohjoismaiden ulkoministerikonferenssi Helsingissä.

V.a. asiainhoitaja: Taro Pakaslahti.

B e r l i i n i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o **22.**

Berliini ssa **29** p:nä **huhti** kuuta 19**37.**

Asia: **Pohjoismaiden ulkoministeri-konferenssi Helsingissä.**

Helsingin ulkoministerikonferenssi on herättänyt Saksassa kieltämättä paljoa suurempaa huomiota kuin mitkään aikaisemmat pohjoismaiset ulkoministerikokoukset viime vuosina. Jo niissä muutamissa lausunnoissa, joita lehdistössä esiintyi ennen konferenssia, tehostettiin pohjoismaisen politiikan tervettä puolueettomuuspyrkimystä. Kokouksen jälkeen on sen kulusta ollut täkäläisessä lehdistössä pitkiä asiallisia selostuksia, mm. Völkischer Beobachter'issa. Kommentaareissa huomautetaan pohjoismaisen valtioryhmän voimistumisesta yleensä huomauttamalla, että kysymyksessä ei ole minkään varsinaisen poliittisen blokin tai puolustusliiton syntyminen. Berliner Börsen-Zeitung kuitenkin antoi uutisen otsikoksi sanat "Skandinavinen entente syntymässä". Eräät muut lehdet, mm. Kölnissä ilmestyvä Westdeutscher Beobachter, lausuvat, että rauhallinen arvostelutapa on ominaista pohjoismaille, joten sieltä käsin ei ole odotettavissa sensatioita; viimeksi mainittu lehti lopettaa: "Mutta siellä harjoitetaan kyllä järkevää politiikkaa, joka osottautuu myös siinä tosiasiassa, että Suomi on löytänyt tien skandinaavisiin valtioihin."

JAKELUOHJE:

tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Merkille pantavaa on, että Auswärtiges Amtin epävirallinen julkaisu Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz käsitteli Helsingin-konferenssia (eilen ilmestyneessä, 27.4. päivätyssä numerossaan), kuten lähetystö sähkeellisesti Ministeriölle ilmoitti. Katsoen tämän lausunnon arvovaltaisuuteen saksalaisen käsityksen ilmaisijana lienee syytä ottaa se tähän kokonaisuudessaan:

"Helsingissä on äskettäin pidetty pohjoismaiden ulkoministerien kokous, joka sanottujen maitten lehdistössä on herättänyt erikoista vastakaikua ja jonka on katsottu merkitsevän tärkeätä lisäaskelta yhä kiinteämmän yhteistyön tiellä. Tämä päämäärä vastaa vanhaa ja eurooppalaisen politiikan nykyisen epävarman tilan johdosta ilmeisesti vielä voimistunutta pyrkimystä tämän valtioryhmän keskuudessa, jossa yhteisten etujen merkityksestä aina on oltu selvillä, tosiasia, joka viime vuosina yhä useammin on johtanut yhteiseen esiintymiseen eurooppalaisen politiikan näyttämöllä. Suomen skandinavinen orientointi antoi näille lähentymispyrkimyksille uuden leiman, ja samalla kävi myöskin selvästi ilmi, että haluttiin saada tähän saakka useinkin enemmän tunnepohjaan perustuva yhteenkuuluvaisuus konkreettiselle pohjalle sekä kehittää se täsmälliset päämäärät ja tehtävät omaksumalla poliittiseksi ja taloudelliseksi realiteetiksi.

Tässä hengessä on, kuten Helsingissä julaistusta kokouksen selonteosta ilmenee, myöskin nyt pidetyssä konferenssissa toimittu. Että eri keskustelukysymyksistä en-

simmäiseksi mainitaan kansainliiton probleemit, on kyllä-kin luonnollista. Pohjoismaat ovat alusta alkaen osoittaneet erikoista harrastusta Genève'in liittoa kohtaan. Vaikka ne nykyään, etenkin Italiaa vastaan kohdistetun pakotemenetelmän kokemusten jälkeen, suhtautuvat siihen arvostellenkin ja vaikka niiden on täytynyt luopua useista kansainliittoon aikaisemmin kohdistamistaan toiveista ja odotuksista, ovat ne kuitenkin periaatteessa yhä kansainliittoajatuksen kannalla. Tällöin on myös erikoisesti tunnustettava, että juuri pohjoismaiden piiristä yhä uudelleen on tehty huomattavia alotteita tämän laitoksen ajanmukaistuttamiseksi, kuitenkin ilman, että olisi ainakaan toistaiseksi voitu murtaa kiinnipysymistä Genève'in liitossa sekä sen vanhentuneessa peruskirjassa ja dogmeissa.

Kansainväliseen politiikkaan nähden on Helsingissä tällä kertaa pohdittu erikoisen perusteellisesti varustautumiskysymystä, ollen keskeisimpänä tunnettu ehdotus, että toukokuussa kokoontuvan aseriisuntakonferenssin toimistolle jätettäisiin ehdotukset varustautumisohjelmien julkaisemisesta ja varustautumismenoista. Mielenkiintoista pohjoismaisen valtioryhmän suhtautumisessa on, että se on halukas itsenäisesti toimimaan sekä solmimaan keskuudessaan sopimuksen - johon myöskin muut pienet valtiot voisivat liittyä - siinä tapauksessa, että sen pyrkimykset itse Genève'issä eivät johtaisi mihinkään tuloksiin.

Tämän ohella on Helsingissä ollut etualalla myöskin kysymys läheisemmästä taloudellisesta yhteenliittymisestä, saaden se uutta vauhtia. Sitä ei todista ainoastaan se seikka, että pyritään edistämään kauppa- ja tavaravaihtoa Oslo-sopimuksenn kuuluvien maitten välillä, vaan myöskin poliittisia näkökohtia silmälläpitäen tehty merkittävä ehdotus, että olisi luotava takeet pohjoismaitten tavaransaannille "poikkeuksellisten olosuhteiden vallitessa".

Tämän pohjoismaitten yhteenkuuluvaisuusajatuksen konkreettiseksi muodostuminen on ollut mahdollinen vain sen vuoksi, että ulkopoliittinen asennoituminen on läheinen ja päämäärät samat, mikä kaikki on seurauksena näille valtioille yhteisestä puolueettomuustahdosta sekä pyrkimyksistä pysytellä syrjässä kaikista ulkopuolisista ristiriidoista, riippuvaisuudesta ja intriigeistä. Tätä pyrkimystä todelliseen riippumattomuuteen, jolla pohjoismaat eivät ainoastaan tee mitä arvokkainta palvelusta itselleen, vaan tuovat sen kautta eurooppalaiseen tilanteeseen stabiliteettia ja luottamusta, on Saksa aina ilolla tervehtinyt ja myötätunnolla seurannut. Monesta muusta valtiosta ei tätä voi samassa määrässä sanoa. Joka tapauksessa on viime aikoina tehty yrityksiä saada, joko maailmankatsomuksellisilla tai taloudellisilla motiiveilla, toisinaan myöskin käyttäen iskusanaa "kollektiivinen turvallisuus", pohjoismaat luopumaan perinnäisestä

riippumattomuus- ja itsenäisyyden säilyttämispolitiikastaan sekä siirtymään täysin määrättyihin rintamiin, jolloin on jopa tuotu esiin ilkeämielisiä epäilyksiä Saksan rauhanpolitiikkaa kohtaan. Että tällaisen osaottavan huolenpidon ja tarkoituksia vastaavien neuvojen takana ovat aivan toiset tarkoitusperät, on itsestään selvää, kuten myöskin on päätöntä puhua "saksalaisesta vaarasta", joilla Saksan ja pohjoismaitten välisiä hyviä suhteita koetetaan rikkoa. Itsearvostelun ja historiallisten ja poliittisten tosiasioiden ennakkoluulottoman arvioinnin pitäisi kyllä tehdä pohjoismaille mahdolliseksi säilyttää edelleenkin puolueettomuuskantansa sekä sen luottamusasenteen, jonka ne ovat jo kauan sitten osanneet itselleen hankkia, ja voivan huolehtia siitä, ettei niiden tähän saakka joka suunnalle hyviin naapurisuhteisiin pyrkivään politiikkaan, joka samalla myöskin on eurooppalainen välttämättömyys ja jolle kenenkään ei pitäisi osoittaa pahansuopaisuutta eikä tuottaa häiriötä, lankeaisi mitään varjoa."

Tämä lausunto antaa aihetta mm. seuraaviin huomioihin:

Siihen aikaan kuin Suomen eduskunta julkilausui Suomen skandinavisen orientoinnin oli epäilyksiä siitä, kuinka Saksa suhtautuu siihen. Sen jälkeen kuluneena välisikana on samoin silloin tällöin tullut esille joku merkki siitä, että Suomen skandinavista orientointia ei seurata täällä pelkästään tyytyväisyydellä. Yhtenä äskeisenä esimerkkinä siitä viitattakoon lähetystön raportissa

n:o 20, 21.4.37, mainittuun Völkischer Beobachter'in hieman ivalliseen lausuntoon mm. Suomen suuntautumisesta Skandinaviaan. Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz'in nyt ilmestynyt lausunto on kuitenkin niin luja ja selvä sanonnaltaan, että se tuskin jättää tilaa epäilyksille virallisen Saksan kannasta. Mm. lause hyviä naapuruussuhteita kaikille tahoille ajavasta traditionaalisesta pohjoismaisesta politiikasta myös eurooppalaisena välttämättömyytenä on selvä osoitus tästä.

Kun Korrespondenz'in lausunnossa torjutaan Saksaa kohtaan esitettyjä epäilyksiä sen politiikasta pohjoismaihin nähden ja kun lausunnossa samalla viitataan eräitten muitten yrityksiin saada pohjoismaat palvelemaan omia poliittisia tarkoitusperiään, niin lienee näille huomautuksille aktuellina aiheena eräs ranskalainen lehtilausunto siitä, että Saksa on ollut pettynyt pohjoismaisen valtioryhmän tiivistymisestä. Huomautuksella, että eräät vallat ovat koettaneet käyttää pohjoismaita omien päämääriensä hyväksi tarkoitettanee ei ainoastaan Ranskaa ja Neuvostoliittoa, vaan myös Englantia, viimeksi mainittua lähinnä taloudellisessa suhteessa (vrt. myös raportissa n:o 20, 21.4.37 selostettuja saksalaisia lausuntoja Englannin suhtautumisesta pohjoismaihin ja Baltian valtioihin), ensiksimainittuja taas kai silmälläpitäen kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän rakentamista (itäpaktia ehkä myös).

Korrespondenz'in lausunnossa tehostetaan pohjoismai-

den pyrkimystä pysyä irti ulkopuolisista ristiriidoista. Lähinnä Belgian viimeaikaisen Saksalle tervetulleen menettelyn johdosta täällä on ryhdytty erikoisella mielihyvällä kaikissa lehtilausunnoissakin puhumaan, milloin siihen saattaa olla vastaavaa aihetta, määrättyjen valtioitten kohdalla niiden pyrkimyksestä "ehdottomaan", "todelliseen" jne. puolueettomuuteen osoitukseksi näiden halusta olla olematta mukana kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän luomisessa. Täten on tahdottu osoittaa lähinnä Ranskan ja Neuvostoliiton edustamien poliittisten suuntaviivojen tappiota. Epäilemättä tässä mielessä on käsitettävä Korrespondenz'in lausunto myös pohjoismaihin nähden. Myös sanomalehdistä on käynyt esille, että halutaan tavallaan rinnastaa pohjoismaiden kannanotto Belgian menettelyn kanssa.

Korrespondenz'in kirjoituksen viimeisessä lauseessa puhutaan pohjoismaiden halusta ylläpitää hyviä naapurisuhteita kaikille tahoille. Lienee lupa käsittää Korrespondenz'in viittaavan tällä pohjoismaiden suhtautumiseen myös Neuvostoliittoon. Voitaneen katsoa, että ainakin virallisesti täällä jo on totuttu pitämään luonnollisena sitä, että pohjoismaat ja tällöin nimenomaan Suomi pyrkivät mahdollisimman korrekteihin suhteisiin Neuvostoliittoon. Käydessäni eilen Auswärtiges Amtissa lausui siellä pohjoismaiden ja Baltian valtioitten asioita esittelevä virkamies olevan hyvin käsitettävää, että pienenä maana ("bei seiner Grösse") Suomen täytyy ylläpitää Neuvostoliittoon

korrekteja suhteita. Samanlaista rauhoittumista täkäläisissä piireissä pohjoismaiden suhtautumisessa Neuvostoliittoon osoittaa, että Deutsche Allgemeine Zeitung kirjoitti muutama päivä sitten ministeri Sandlerin suunnitellusta Moskovan-matkasta mm.: "Kuten Holstin käyntiä valmisteltaessa koettaa Neuvostoliitto nyt selittää Skandinavian valtioilla, erikoisesti Ruotsilla olevan hyökkäysaikomuksia Neuvostoliittoon nähden tai ainakin väittää, että "hyökkääjät", ennen kaikkea siis Saksa, koettaisivat mahdollisuuksien mukaisesti hankkia siellä itselleen strategisia ja sotilastaloudellisia asemia. Sellaisella perustalla on sitten helposti esitettävissä neuvostoulkopolitiikan "menestys", kun Ruotsin ulkoministerin virallisen vierailun johdosta vaihdetaan ystävällisiä puheita. Tosiasiassa ei liene kysymys mistään Ruotsin ulkopolitiikan suunnanmuutoksesta. Skandinavian valtiot, samoinkuin Suomi, seuraavat jyrkimmän puolueettomuuden politiikkaa ja koettavat, että ne eivät joudu vedetyksi mukaan neuvostoyritysten verkkoon "kollektiivisen turvallisuuden" aatteen takia. Mutta Moskova taistelee juuri tätä "puolueetonta" asennetta vastaan, joskin tuloksetta. Niin ollen pyritään siellä ajoissa varmistamaan ainakin optillista saavutusta, jonka selvästi lasketaan vaikuttavan baltilaisiin naapurivaltioihin. On kysymyksessä pidättää ainakin nämä, joita äskettäin on "kunnioitettu" yleisesikuntapäällikön marsalkka Jegorowin käynnillä, irti puolueettomien piiristä."

Tässä yhteydessä lienee paikallaan mainita pari kohtaa Tanskan ulkoministerin Munchin muutama päivä sitten Deutsche Allgemeine Zeitung'ille antamasta haastattelusta. Siinä hän lausui, haastattelijan tiedustelun johdosta, mm. että Tanskassa ei lasketa Saksan tai minkään muun valtion olevan Tanskan "vihollisen", että kysymystä skandinavisesta puolustusliitosta mikään pohjoismainen valtio ei ole ottanut esille ja että Tanska ei ole mennyt Englannin hyväksi mihinkään sitoumuksiin elintarvetoimituksista sodan aikana, jollaisesta eräät saksalaiset lehdet tiesivät kertoa Stauningin käynnin yhteydessä äskettäin Lontoossa.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 27.

v. a. Asiainhoitaja Pakaslahti

20/4 1937

5000—12—35—5337

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 952/269/37.

Berliini SSA 30 P:NÄ huhti KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

28/63 Sal. 1937.

4/5-37.

5 C5

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 23 aiheesta:

B e l g i a .

V.a.Asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti

UE 3: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Berliini ssa 30 p:nä huhti kuuta 19 37.

28 63 Pal. 37.

4/5-37

Asia: Belgia.

5 C5

Saksassa on kuningas Leopoldin viime lokakuussa pitämän puheen jälkeen mielellään tehostettu, että syynä Belgian pyrkimykseen päästä irti Locarnon sopimuksen ja viime vuoden maaliskuussa tehdyn Ranskan-Englannin-Belgian välipuheen velvoituksista on Ranskan Neuvostoliiton kanssa solmima sopimus. Belgian puolueettomuuspyrkimystä tahdotaan Saksassa näin ollen pitää rinnakkaisilmiönä Saksan irtisanoutumiselle vuosi sitten Locarnon sopimuksesta. Vastaavasti kiistetään täällä oikeutus ranskalaiselta käsitykseltä, että Belgian viimeaikaisen politiikan syynä on Saksan äsken mainittu toimenpide ja Reinin demilitarisoidun vyöhykkeen saattaminen Saksan myös sotilaalliseen suverenisuuteen.

Kun Englannin, Ranskan ja Belgian väliset neuvottelut ovat nyt johtaneet Belgian vapauttamiseen sen tähänastisista sopimusvelvoituksista, on Saksassa tervehditty tätä tulosta ilmeisellä tyytyväisyydellä. Paitsi että Belgian pyrkimys puolueettomuuteen merkitsee jo sinänsä jonkinlaista helpotusta Saksalle, on saksalaisen käsityksen mukaan uusi järjestely Belgian kysymyksessä isku Saksan vastustamaa kollektiivista turvallisuusjär-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jestelmää ja yleensä kansainliittosysteemiä vastaan. Lisäksi merkitsee Belgian vapautuminen k.o. velvoituksista noin vuoden ajan vallinneen väliaikaisen tilanteen rikkomista. Toiselta puolen on Saksan täytynyt tietysti kuitenkin nähdä, että seurauksena on myös ollut Lontoon ja Pariisin välisen yhteisymmärryksen tiivistyminen. Kannattaa vielä mainita, että Saksassa todetaan ilmeisellä tyytyväisyydellä, että järjestely Belgian kysymyksessä on tapahtunut kansainliiton ulkopuolella, tuoden tämä seikka taas esiin esimerkin siitä, kuinka juuri kansainliiton ulkopuolella voidaan saavuttaa positiivisia tuloksia kansainvälisessä yhteistyössä.

Englantilais-ranskalaisen selityksen jälkeen kiinnitettiin Saksassa melkoista huomiota kahteen, täkäläisen käsityksen mukaan selvennystä kaipaavaan kohtaan. Toinen näistä epäselvyyksistä oli kysymys kansainliiton peruskirjan 16 artiklan tulkitsemisesta ja tämän seikan merkityksestä käytännössä Belgian kohdalta. Toinen epäselvyys taas oli epätietoisuus siitä, voisiko nyt tapahtuneen noottienvaihdon jälkeenkin tulla kysymykseen sellaisia Ranskan ja Englannin välisiä yleisesikuntaneuvotteluja, joihin myös Belgia osallistuisi. Belgian ulkoministerin Spaakin eilen pitämä puhe on kuitenkin hälventänyt mainittuja täällä vielä jäljelle jääneitä epäilyksiä. Jälkimmäisen niistä se on poistanut. Ja edelliseen nähden on sanottava, että Saksassa on ilmeisesti käsitetty Spaakin puhe siten, että Belgia, lähinnä

ehkä kansainliiton peruskirjan reformin yhteydessä, varmasti pyrkii irti 16 artiklan velvoituksistakin.

Kuten muuallakin, on myös Saksassa Belgian kysymyksessä nyt aikaansaatu järjestely asetettu oleelliseen yhteyteen yritysten kanssa saada solmituksi uusi länsipakti. Viimeisten kahdentoista kuukauden aikana on Saksassa mielellään tuotu etualalle, että sen jälkeen kuin Ranska sai viime vuoden maaliskuussa Englannilta avunsaantilupauksen Ranskalla ei itse asiassa ole erikoista intressiä uuden länsisopimuksen aikaansaamiseksi, koska - saksalaisen käsityksen mukaan - Ranska pitää nykyistä väliaikaista tilannetta itselleen edullisempana. Mitä taas tulee Englannin suhtautumiseen länsipaktineuvotteluihin, lausutaan täällä, että myös Englannin kannanotto, sen vaatiessa myös itselleen takuuta, on ollut omiaan hidastuttamaan neuvotteluja ja viemään ne asiaan kuulumattomille laduille, kun Englannin vaatimus toteutettuna - niin näkee täällä usein huomautettavan - toisi mukaan varsinaisten länsikysymysten lisäksi ei ainoastaan Välimeren-politiikkaan, vaan myös vieläkin etäämmälle kuuluvia kysymyksiä; näin ollen länsipakti, regionaalisena sopimuksena, ja sen pohjana oleva ajatus aikaansaada ja vahvistaa turvallisuus määrätyllä alueella kadottaisi arvonsa. Joka tapauksessa näyttää saksalaisenkin käsityksen mukaan nyt aikaansaatu järjestely Belgian kysymyksessä voivan merkitä edistysaskelta länsipaktineuvotteluissa. Saksa on epäilemättä halukas uudistamaan kansainvälisessä muodossa, lähinnä kaksi-

puolisessa välipuheessa Saksan ja Belgian välillä, sellaisen Belgian puolueettomuuden takaamisen, joka on sisältynyt Hitlerin valtiopäivälausuntoihin. Mutta ensi vaikutelma tuntuu Saksassa, sekä lehdistössä että esim. Auswärtiges Amtissa, olevan, että länsipaktineuvottelut tulevat edistymään jatkuvasti varsin hitaassa tempossa.

V.a.Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: Cs

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 24.

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti

30/4 1937.

5000—12—35—5337

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 953/270/37.

Berliini SSA 30 P:NÄ huhti KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ
29/63 Sal. 1937.
4/5-37
5 C5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 24 aiheesta: Saksa ja Kaakkois-Euroopan tapahtumat.

V.a.Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Berliini ssa 30 p:nä huhti kuuta 19 37.

Asia: Saksa ja Kaakkois-Euroopan tapahtumat.

Se ulkopoliittinen aktiviteetti, johon kuuluvat Jugoslavian-Italian sopimus, kohtaus Mussolini-Schuschnigg Venetsiassa ja Beckin Bukarestin matka, on huomioitu Saksassa hyvin tarkasti. Täällä edustetaan sitä käsitystä, myös Auswärtiges Amtissa, että viimeaikaiset tapahtumat ovat höllentäneet Pikku-Ententeä sekä että vastaavasti Jugoslavia ja Romania ovat, Tshekkoslovakian aseman siitä kärsiessä, jossain määrin astuneet uusille laduille, jotka ovat tervetulleita myös Saksalle.

Täällä noteerattiin tyytyväisinä, että Pikku-Entenen konferenssissa Beogradissa ei saavuttanut hyväksymistä ajatus keskinäisen avunantovelvollisuuden laajentamisesta Pikku-Entenen piirissä. Jatkona tälle kehitykselle tunnutaan täällä pidettävän Italian ja Jugoslavian suhteitten järjestämistä uudelle kannalle. Akseli Berliini-Rooma ulottaa täten vaikutusvaltaansa Balkanille ja Jugoslavia ei ole enää niin lujasti kiinni Pikku-Ententessä kuin aikaisemmin.

Schuschniggin ja Mussolinin tapaaminen Venetsiassa on saksalaisten lausuntojen mukaan osoittanut,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että Itävallankaan taholta ei ole tullut Ranskan, Tshekkoslovakian ja Neuvostoliiton toivomaa häiriötä Saksan-Italian yhteisymmärrykseen. Mutta kokonaan riippumatta Venetsian kokouksessa nähtävästi kuitenkin esiintyneistä erilaisista mielipiteistä on Saksan kannalta tämän kokouksen tärkein tulos siellä tapahtunut toteaminen, että olojen "systematisointi" Tonavan-laaksossa ei ole ajateltavissa eikä toteutettavissa ilman Saksan aktiivista osanottoa. Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz toteaakin tyytyväisenä, että kaikki sellaiset suunnitelmat kuin esim. Hodza-suunnitelma, joiden tarkoituksena on sulkea Saksaa poliittisesta ja taloudellisesta yhteistyöstä Tonavan-laaksossa tai monin varauksin sitä rajoittaa, on nyt lopullisesti haudattu. Täällä onkin tuotu esiin, että Praha on tyytymätön Venetsian kohtauksen tuloksiin, jotka sitäpaitsi ovat sen käsityksen mukaan, joka näyttää täällä vallitsevan, valmistaneet mahdollisuuksia myös Itävallan ja Jugoslavian yhteistyön syntymiselle. Paitsi kysymystä yhteistyöstä Tonavan laaksossa kiinnosti Saksaa Venetsian-kokouksen suhteen mahdollisuus, että se olisi voinut vaikuttaa myös Itävallan sisäpolitiikkaan siihen suuntaan kuin Giornale d'Italian tunnetussa kirjoituksessa Itävallan natsien pääsemisestä vieläpä hallitusvastuuseenkin lausuttiin. Tässä suhteessa saksalaisten toivomukset näyttävät kuitenkin olleen perusteettoman suuret. Mutta Saksan kannalta on jo huomattava tulos, että Tshekkoslovakian mahdollinen lähentyminen Itävaltaan on estynyt ja ensiksi-

mainitun maan vaikutus Tonavan laakson olojen järjestelyyn Venetsian neuvottelujen johdosta kieltämättä vähentynyt. Mainittakoon vielä, että miltei samanaikaisesti Venetsian-kohtauksen kanssa tapahtui Itävallan sisäministerin Glaise-Horstenaun vierailu Saksassa. Hän on Saksan ja Itävallan välisen viime heinäkuisen sopimuksen aktiivisia valmistelijoita (jonka jälkeen hän sitten tuli mukaan Itävallan hallitukseen). On ilmeistä, että Saksa on halunnut käyttää hänen käyntiään täällä heinäkuun sopimuksen vielä kaipaamaan vahvistamiseen.

Beckin vierailulle Bukarestissa on täällä haluttu antaa hyvin ilmeinen Neuvostoliiton vastainen sävy. Sitä mukaan kuin on esiintynyt tietoja mahdollisuuksista, että Romania seuraisi Tshekkoslovakian esimerkkiä ja tekisi Neuvostoliiton kanssa sopimuksen, joka antaisi venäläisille joukoille läpikulkuoikeuden Romanian kautta, on Saksassa katsottu Puolan-Romanian liiton perusteitten horjuneen. Saksalaisen käsityksen mukaan Beckin Bukarestin-matka merkitsee uutta vaihetta tässä kehityksessä: Puolan pysyessä viime vuosina varsin suuressa määrässä selvillä vesillä suhteessaan Neuvostoliittoon on Romania horjunut, mutta nyt on Romania palautunut liittolaissuhteeseensa Puolaan. "Tänä väliaikana on Romaniassa kypsynyt tietoisuus, että ystävällisten suhteitten säilyttämisen ja naapurisuhteitten ylläpitämisen ei tarvitse mennä niin pitkälle eikä pukeutua sellaisiin muotoihin, että toisten valtioitten täytyisi tuntea ne oman turvallisuutensa uhaksi", lausuu Auswärtiges Amtin julkaisu. Täten katsotaan Saksassa Romanian halunneen olla muodostamatta Neuvostoliiton ja Tshekkoslovakian

välistä, näiden toivomaa yhdyssidettä, jota ne sopimuksensa täydennykseksi tarvitsisivat. Kaikki tämä merkitsee, ei ainoastaan käännettä Romanian Venäjän-politiikassa, vaan myös Romanian etääntymistä Tshekkoslovakiasta ja sitä tietä Pikku-Ententen höllentymistä sekä Puolan vaikutusvallan kasvamista myös olojen järjestämiseen nähden koko Tonavan laaksossa, minkä Saksa katsoo olevan itselleen hyödyksi.

V.a.Asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä oleva lähetystön rap. n:o 25.

Ministeri Wuorimaa.

18/5 1937.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 13 p:nä toukokuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 1042/294/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 30/64 Pol. 37
19/5.37 № LIT.
OSASTO ASIA
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 25 aiheesta: Muutoksia Saksan ulkoministeriössä.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Berliini ssa 13 p:nä touko kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
30/64 Sal. 1937
9/5.37
OSASTO ASIA
5 C5

Asia: Muutoksia Saksan ulkoministeriössä.

Sen jälkeen kun muutamia kuukausia sitten kansallissosialistisen puolueen ulkosaksalaisia hoitavan järjestön johtaja Gauleiter Bohle nimitettiin virkamieheksi Auswärtiges Amtiin, saaden valtiosihteeriä vastaavan arvoaseman, on ensinmainittu puoluevirasto saanut valtioviraston luonteen, joka, tosin itsenäisesti toimien, kuitenkin on muodostunut osaksi Auswärtiges Amtia. Samalla on hra Bohlen vaikutus Auswärtiges Amtissa tullut tuntuvaksi. Hänen järjestönsähän on ollut se laitos, jonka kautta, puolueen etuja silmälläpitäen, Saksan ulkomaisen edustuksen toimintaa on valvottu. Näyttää nyt siltä, kuin itse keskusvirastossakin ryhdyttäisiin paikkojen miehityksessä huomioonottamaan puolueeseen kuuluvia henkilöitä. Nuorin polvi lienee sitä kokonaisuudessaan, vanhemmassa polvessa ei ole ollut riittävää kokemusta omaavaa väkeä, josta syystä Auswärtiges Amt tähän saakka enemmän kuin mikään muu virasto on saanut olla koskematon, mutta jonka toimintaa tarkoin on seurattu.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Eräitten ammattitovereitteni kautta sain kuulla, että edelläolevassa mielessä monivuotinen Auswärtiges Amtin kauppaosaston johtaja ministeriaalitirehtööri Ritter lähiaikoina nimitetään suurlähettilääksi Rio de Janeiroon. Nimityksen todenperäisyydelle sain Auswärtiges Amtissa vahvistuksen. Hänen seuraajastaan ei vielä ole tietoa, mutta pidettiin todennäköisenä, että siksi tulisi Pretoriassa oleva lähettiläs Wiehl, joka siis nauttii luottamusta. Meidän kannaltamme on seikalla sikäli merkitystä, että hra Ritter on niin läheisesti Suomen-Saksan kauppasuhteita seurannut ja niihin vaikuttanut, että muutos meille saattaa vastaisten asiain käsittelyyn vaikuttaa vaikeuttavasti.

Muitakin muutoksia on virkamiehistössä tapahtunut. Niinpä kuului v.t. valtiosihteeri Dieckhoff, erittäin sympaattinen ja rauhallinen herra, joutuneen joissain asioissa erimielisyyksiin puolueen kanssa, josta syystä häntä ei nimitettykään vakinaiseksi, vaan siirrettiin Washingtoniin ambassadööriksi ja valtiosihteeriksi tuli puolueen vanha jäsen von Mackensen lähettilään paikalta Unkarista. Uusi valtiosihteeri on tunnetun sotamarsalkan poika ja naimisissa ulkoministeri v. Neurathin tyttären kanssa. Henkilönä hänkin tekee erittäin miellyttävän vaikutuksen.

Muitakin pienempiä muutoksia tapahtuu yhtä mittaa, epäilemättä selvästi määrätyissä merkeissä, mikä muuten olosuhteisiin katsoen onkin täysin luonnollista.

Lopuksi mainitsen erään täällä olevan suurlähettilään minulle kertoman tiedon, jota en kuitenkaan sellai-

senaan pidä todennäköisenä. Kertojani mainitsi nim. että v. Ribbentrop kruunajaisten jälkeen kutsuttaisiin Lontoosta pois, kun hän ei liene siellä erikoisesti persona grata ja että hra v. Neurath lähtisi sinne, vaihtaen paikkaa edellämainitun kanssa. Mahdollistahan tietenkin on, että hra v. Ribbentrop kutsutaan pois, mutta vähemmän luultavaa on, että hra v. Neurath uudelleen lähtisi Lontooseen, samoin kuin en uskoisi sitäkään, että kansleri näin monen työvuoden jälkeen hänet syrjäyttäisi, varsinkin kun hän noin vuoden kuluttua tullee täysin palvelleeksi. Että hra v. Ribbentrop on mahdollinen vastainen ulkoasiainministeri, sitä ei liene syytä epäillä.

Merkillepantava ilmiö nimityksissä on kuitenkin se, että Auswärtiges Amtin poliittisen osaston päälliköksi pari viikkoa sitten nimitettiin Bernissä oleva lähettiläs v. Weizsäcker, joka ei liene puolueen jäsen, mutta joka viime syksynä useita kuukausia hoiti väliaikaisesti tätä tointa, palaten sitten takaisin Berniin, josta siis nyt lopullisesti lähtee.

Aarne Koroma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 26.

Ministeri Wuorimaa.

14/5 1937.

5000—6—34 2355

Berliinissä, 14 p:nä toukokuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1043/295/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 31/64 ac. D. 19 37
19/5.37
IFIMA 5 OSASTO C5 ASIA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 26 aiheesta:

Ulkopoliittisia huomioita Berliinin horisontilta.

Ministeri: [signature]

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Berliini ssa 14 p:nä touko kuuta 1937.

Asia: Ulkopoliittisia huomioita Berliinin horisontilta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
31/64 ne. 37
19/5.37
5 C5

Aikaisempi kevät oli ulkopoliittisessa mielessä varsin hiljaista, eikä mitään merkittävämpää ollut kerrottavana. Viime viikkoina on kuitenkin ollut lukuisia ilmiöitä, jotka ovat vetäneet huomion puoleensa. Monia valtiomiesten matkoja on tapahtunut ja tapahtuu edelleen, Espanjan olosuhteet ovat saaneet tavallaan uuden luonteen, englantilais-italialaisissa suhteissa on tapahtunut uusi kärjistyminen jne.

Näiden ilmiöiden johdosta olen puhutellut uutta Auswärtiges Amtin valtiosihteeriä ja tavannut muitakin Auswärtiges Amtin virkamiehiä sekä useita ammattitovereita, joiden kanssa eri kysymyksistä on ollut keskustelua. Koetan seuraavassa tehdä näistä keskusteluista ja niissä kuulemistani seikoista selkoa.

Enimmän mielenkiintoa on Berliinin diplomaattisissa piireissä herättänyt se tavattoman vilkas valtiollinen vierailumatkustelu, joka viime aikoina on ollut todettavissa Saksan ja Italian välillä ja joka edelleen näyttää jatkuvan. Tämän ilmiön suhteen on todettava,

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että vierailut ovat pääasiassa olleet kohteliaisuusvierailuja, joilla ulospäin on haluttu osottaa sitä läheistä suhdetta, joka vallitsee molempien maitten välillä, mutta jotka eivät ole tuoneet mitään uutta jo vallinneeseen tilanteeseen. Niinpä ei minkäänlaisia uusia sopimuksia ole tehty, jotka vallitsevia olosuhteita muuttaisivat. Ulkoministeri v. Neurathin keskustelut Roomassa keskittyivät kolmeen pääseikkaan: 1. suhde Itävaltaan, 2. Espanjan kysymys ja 3. vastaiset länsisopimusneuvottelut.

Mitä Itävaltaan tulee, uudistettiin Roomassa jälleen vakuutukset siitä, että Italian ja Saksan suhteet Tonavanmaihin ja ennenkaikkea Itävaltaan perustuvat toiselta puolen Rooman pöytäkirjoihin, toiselta saksalais-itävaltalaiseen sopimukseen ja että täydellinen yhteisymmärrys tässä suhteessa vallitsee. Hra Schuschniggin Venetzian matka Mussolinia tapaamaan muodostui tästä syystä hänen kannaltaan epäonnistumiseksi, kun hän ei Mussolinilta saanutkaan sitä tukea Saksaa vastaan, jota hän oli toivonut. Luotettavan kertojan mukaan on Mussolini hra Schuschniggille suoraan huomauttanut, ettei restauratio Itävallassa voi tulla kysymykseen. Täten on Schuschnigg, jonka hallitus muutenkaan ei liene kovin lujalla pohjalla, joutunut toteamaan jääneensä omien etujensa hoitamisessa alakynteen, saksalais-italialaisten intressien rinnalla. Ettei hän jäisi kokonaan näiden kahden suurvallan armoille, on hän nyt ryhtynyt ajamaan linjaa Prag-Paris, jolta toivoo hädässään apua. Onnistuuko hän tässä ja pystyvätkö Prag ja Paris mitään

auttamaan, on toinen kysymys. Sisäpoliittinen tilanne Itävallassa vaikeuttaa tietenkin vielä lisäksi hra Schuschniggin asemaa.

Lienee jo vuosi siitä, kun kerroin Saksan käyttävän vaikutustaan Beogradissa saadakseen Jugoslavian-Italian suhteet paranemaan. Nyt on tämä tosiasia ja sopimuksella vahvistettu. Tämän askeleen jälkeen toimivat sekä Saksa että Italia siihen suuntaan, että Unkarin ja Jugoslavian suhteet tulisivat hyviksi. Tulos ilmenee myöhemmin. Saksan pyrkimyksenä lienee saada Tshekkoslovakia isoloiduksi ja tukenee sitä Italia tässä suhteessa. Hyvällä tiellä tässä ainakin ollaan ja levottomuus tilanteen johdosta Pragissa lienee huomattava, kuten asiainhoitaja Yöntilän raporteistakin ilmenee ja kuten eräs Pragista saapunut täkäläinen diplomaattikin kertoi. Pikku-Entente ei ole hajonnut, mutta sen ehjyys tuntuvasti heikontunut. Sen koossapitävänä voimana on vain se momentti, jonka tähden se alkuaan luotiin: Unkarin jälleenlaajentamisen estäminen. Muuten kulkevat kaikki enemmän tai vähemmän omia teitään, huolimatta kauneista fraaseista. Bukarestissa toimivat Saksa ja Italia myös aktiivisesti Venäjän ja Ranskan vaikutuksen taittamiseksi. Näin on koko Tonavapiiri ankaran poliittisen taistelun kohteena, jonka tulosta ja vaikutusta jännityksellä saa seurata.

Mitä Espanjan kysymykseen tulee, en siitä ole onnistunut lähempiä tietoja saamaan. Vain niin paljon on myönnetty, että asiasta Roomassa laajemmin keskusteltiin. Että Saksa jo pidemmän aikaa on ollut syrjään vetäyty-

neenä, on tosiasia. Mahdollista on, että se Italialle on luvannut moraalisen tukensa sitä vastaan, ettei Italia liiaksi kiinnostu Itävaltaan. Eräs diplomaatti selitti Saksan syrjään vetäytymistä sillä, että kun Espanjan sota näyttää hiljalleen ja hitaasti itsestään sammuvan ilman, että kumpikaan puoli saa lopullista voittoa, ei asiaa saada lopullisesti ratkaistuksi muuten kuin suurvaltain taholta tapahtuvalla välityksellä. Jos tämän välityksen suorittavat Ranska ja Englanti, ei Italia sitä koskaan hyväksy, jos sen sijaan Saksa on siinä mukana, voi se saada yleisen hyväksymisen. Onko tämä arvailu oikea, on kysymyksenalaista, tällaista ratkaisua luulisin kuitenkin saatavan kauan odottaa.

Länsisopimuksen suhteen ei mitään uutta ole ilmennyt. Saksan aikanaan jättämään vastaukseen Englannille odotetaan kannanottoa, mutta ei sitä Saksan taholta millään tavoin haluta kiirehtiä, koska viivyttelypolitiikka nykyään parhaiten sopii Saksan etuihin. Niin paljon on kuitenkin kuulunut, että Englannin vastaus on valmistumassa ja tulee laadittavaksi varsin ystävälliseen sävyyn. Belgian uusi asema vaikuttaa tietenkin jossain määrin uuteen länsisopimukseen. Saksassa ollaan varsin tyytyväisiä Belgian kantaan ja niihin tuloksiin, jotka Belgia jo on saavuttanut, mutta odotetaan vielä Belgian täydellisen neutraalisuuden saavuttamista ja näytettä Belgian taholta, että se todella tähän pyrkii ei vain sanoissa vaan teoissa. Selvin todistus tästä olisi se, että Belgia ryhtyisi varustamaan muitakin kuin itärajaansa itse-

näisyytensä turvaamiseksi. Kun Saksakin aikoinaan ilmoitti olevansa valmis takaamaan Belgian koskemattomuuden, tuntee se nyt itsensä jossain määrin loukatuksi sen kautta, että se Englannin ja Ranskan takuusopimuksessa syrjäytettiin, eikä kutsuttu mukaan.

Englannin ja Saksan suhteissa alkaa nyt uusi periodi sen kautta, että Englannin uusi suurlähettiläs Sir Nevile Henderson on ryhtynyt toimeensa. Hänen edeltäjänsä Sir Eric Phipps, joka siirrettiin Pariisiin, ei liene täällä tehnyt muuta kuin täyttänyt hallituksensa ohjeet. Mikäli eräs ammattitoverini, joka tuntee Sir Nevilen aikaisemmilta ajoilta ja omasta maastaan, on kertonut, on viimemainittu erittäin toimelias mies, joka ei rajoitu vain postikonttoriksi, vaan aktiivisesti itse toimii oikeaksi harkitsemassaan suunnassa ja painostaa hallitustaan sitä noudattamaan. Se puhe, jonka Sir Nevile muutama päivä sitten valtakirjaansa hra Hitlerille jättäessään piti, ei myöskään ole tavallinen kohteliaisuuspuhe, vaan sisältää muutakin. Siinä sanotaan m.m.: " - - - ei ole vain muodollisuus, kun lausun, että aloitan elämäni tämän suuren saksalaisen heimokansan (kindred) keskuudessa siinä vakaassa tarkoituksessa, että voimieni mukaan pyrin edistämään englantilais-saksalaista yhteisymmärrystä - - - - . Olen siinä käsityksessä, ettei välillämme ole olemassa mitään kysymystä, jota ei voitaisi rauhallisessa yhteistoiminnassa ja molemminpuolisella hyvällä tahdolla selvittää - - - - ." Yhtä ystävälliseen sävyyn vastasi valtakunnankansleri. Tähän sovinnolliseen ajatustenvaihtoon

toimitti kuitenkin Saksan sanomalehdistö seuraavana päivänä soraäänen, hyökäten jälleen mitä ankarimmin (tietenkin propagandaministeriöstä saamiensa ohjeiden mukaan) Englannin lehdistön kimppuun niiden Saksaan kohdistuneitten syytösten johdosta, jotka koskivat espanjalaisen kaupungin Guernican pommitusta. Tämä epämiellyttävä jälkisoitto ei uudelle suurlähettiläälle liene ollut erikoisen mieluinen.

Erikoisen mielenkiinnon kohteena Saksassa on se keskustelu, joka on käynnissä Kansainliiton liittosopimuksen 16 artiklan johdosta. Saksa näkisi mieluimmin, että kaikki pienet vallat selittäisivät samaan tapaan kuin Hollanti, ettei mainittua artiklaa ole tarpeen noudattaa, jos se käy maan etuja vastaan, mutta jo se selitys, että pienemmät maat pyrkivät puolueettomuusryhmityksiin, todetaan täällä tyydytyksellä, sillä se jo sisältää määrätynlaisen etääntymisen 16 artiklan automatiikasta ja kollektiivisuuskäsitteestä, mitä täällä katsotaan suurimmaksi vaaraksi rauhan säilymiselle, koska siihen sisältyy rajaton määrä velvollisuuksia, joiden laajuutta ei voi edeltäpäin arvata eikä arvioida.

Mitä pohjoismaihin tulee, on suhtautuminen Saksassa yleensä suopea. Englannin vaikutuksen kasvua siellä kuitenkin jossain määrin pelätään. Mielenkiinnolla seurataan yhteistyön kehitystä pohjoismaiden kesken, jonka toivotaan johtavan puolueettomuusajatuksen toteutumiseen tällä Euroopan kulmalla, mikä Saksan kannalta olisi suotavinta. Ulkoministerien kokousta on tarkoin seurattu, samoin kuin myöhemmin pidettyjä puheita, joista ulkoministeri Sandlerin viimeinen

puhe on useissa suhteissa tyydytyksellä otettu vastaan. Ulkoministeri Sandler saapuu 22. 5. Berliiniin päiväksi, matkallaan Genèveen, viralliselle käynnille tavatakseen hra v. Neurathin ja neuvotellakseen hänen kanssaan. Hra Sandler on antanut lähettiläänsä täällä tiedustaa, näkisikö Saksan hallitus mielellään hänen käyvän täällä ja sopisiko kysymyksenalainen päivä, johon mielihyvin suostuttiin. Ruotsin lähettiläs mainitsi hra Sandlerin haluavan käydä Berliinissä, ennen kuin hän lähtee Moskovaan. Pitäisin tärkeänä, että Suomenkin ulkoministeri vierailisi sopivassa tilaisuudessa täällä, ettei syntyisi käsitystä siitä, ettei hyviä suhteita Saksaan haluta säilyttää.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 27.

v.a. Asiainhoitaja Pakaslahti

28/5 1937.

5000—10—35 4261

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1157/327/37

Berliini SSA 28 P:NÄ touko KUUTA 1937.

VIITTAUS:

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

33/64 Sal. D 37.

2/6. 37

5 C5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 27.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 27:

Ruotsin ulkoministerin vierailu Berliinissä.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

UE 3: A 4.

Berliinissä oleva lähetystö. Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Berliini ssa 28 p:nä touko kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
2/6-37
5 C 5

Asia:

Ruotsin ulkoministerin vierailu Berliinissä.

Kauttakulkumatkallaan Genève'iin ulkoministeri Sandler oli tämän kuun 22 päivänä virallisella vierailulla Berliinissä vapaaherra von Neurathin luona. Molemmin puolin on oltu tyytyväisiä vierailuun ja sen aikana käytyihin keskusteluihin. Sikäli kuin olen kuullut, on ministeri Sandler hyvin avomielisesti tehnyt selkoa Ruotsin hallituksen ulkopoliittisista katsantokannoista, matkoistaan ulkoministerinä yms.

Kuluvan toukokuun 26 päivänä Berliner Börsen-Zeitungissa julaistiin pääkirjoitus Sandlerin käynnistä täällä. Sikäli kuin olen saanut tietää, on tämä artikkeli inspiroitu viralliselta taholta ja on tarkoitettu osoittamaan saksalaista käsitystä Saksan ja Ruotsin välisistä suhteista. Näin ollen lienee syytä kiinnittää huomiota sanotun artikkelin sisältöön. Siinä lausutaan:

"Tällaisia vapaita keskusteluja on aina tervehdittävä, etenkin niiden voidessa päättyä molemminpuoliseen vakuuttautumiseen siitä, että suhteet ovat traditionaali-

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sesti hyvät. Saksaa ja Ruotsia eivät, kuten tiedetään, erota mitkään vastakkaiset edut. Kulttuuri- ja ennen kaikkea taloudelliset yhteydet ovat vanhat ja niin vankat, ettei kukaan ajattele niiden muuttamista hetkellisten sivuetujen hyväksi. Sellainen maa kuin Ruotsi, jolla täytyy olla vahva, soliidisti kehitetty kaupankäynti, ei voi esimerkiksi antautua siihen, että sen kaupallinen ja talouspoliittinen menestyminen tehdään riippuvaiseksi äkillisistä ja keinotekoisista konjunktuureista, jotka kuten tunnettua jo nyt aiheuttavat tulevaisuuden suruja niillä onnellistetuille suurvaltioille. Kuten tunnettua, kuuluu Ruotsi taloudellisesti n.k. Oslo-ryhmään. Mutta näillä taloudelliselta rakenteeltaan verrattain samanlaisilla mailla ei ole toisilleen paljoakaan erikoista tarjottavana. Joskaan näille tästä syystä ei voi antaa suurta taloudellista merkitystä, niin on niillä kuitenkin tervehdittävä tarkoitusperä vahvistaa taloudellisella alalla suuren kansainvälisen yhteysajatuksen ymmärtämystä."

Kun van Zeeland otti Englannin ja Ranskan hallituksilta vastaan tehtävän tutkia mahdollisuuksia kansainvälistä kauppaa haittaavien esteiden ja rajoitusten vähentämisestä, asetettiin tämä Saksassa ilmeisesti yhteyteen m.m. Oslo-ryhmän pyrkimysten kanssa. Muistetaan, että kohta sanotun toimeksiannon jälkeen Schacht matkusti Brysseliin saadakseen tilaisuuden keskusteluihin van Zeelandin kanssa. Sen jälkeen on täällä suurin piirtein vaietty koko kysymyksestä. Myöskään Oslo-ryhmää koskevia saksalai-

sia lausuntoja ei viime aikoina ole esiintynyt. On kiintoisaa todeta, että Ruotsin ulkoministerin vierailun yhteydessä Berliinissä Börsen-Zeitung saksalaisen mielipiteen ilmaisuna lausuu Oslo-ryhmän tulevaisuudenmahdollisuuksista sen käsityksen, että Oslo-valtioitten keskinäisellä taloudellisella yhteistyöllä ei ole sanottavaa merkitystä.[x)]

Puhtaasti ulkopoliittisistakysymyksistä Börsen-Zeitungin k.o. inspiroidussa kirjoituksessa lausutaan:

"Sikäli kuin Ruotsin osuus poliittisiin tapahtumiin Euroopassa tulee kysymykseen, niin on herra Sandler äskettäin merkinnyt Ruotsin ja sen skandinavisten naapurien aseman "valtioiksi ilman liittoja", jotka eivät halua tulla vedetyksi mukaan kaikenlaisiin kombinatioihin. Saksassa hän tulee aina saamaan mitä suurinta ymmärtämystä tätä käsitystä kohtaan, etenkin kun periaate pysyä loitolla arvaamattomista velvollisuuksista, kuten Belgian esimerkki osoittaa, yhä enemmän leviää ja kokemukset kansainliiton vaatimuksista ovat myös Skandinavian valtioissa vahvistaneet toivomusta muuttaa kansainliitto pakote- ja toimeenpanovälineestä järjestöksi, joka omistautuisi tyytymättömyyden ja sodansyiden poistamiseen."

Tämä mielipideilmaisu kulkee samalla linjalla kuin

---

x) Samansuuntaisen, hieman jyrkemmänkin arvostelun lausui Völkischer Beobachter eräässä Rotterdamin-kirjeenvaihtajansa lähettämässä uutisessa muutama päivä sitten. Siinä lausuttiin, että Oslo-valtioitten poliittinen yhteistoiminta ei voi päästä syntymään ja syynä ovat samat seikat, jotka estävät Oslo-ryhmän taloudellisen yhteistyön kehittymisen.

eräät viimeaikaiset saksalaiset lausunnot, joista lähetystö on tehnyt selkoa. Tästäkin lausunnosta on nähtävissä, että Saksassa pyritään asettamaan pohjoismaisen ryhmän viimeaikaisen stabilisoitumisen taustaksi - samaten kuin Belgian tapauksessa - asianomaisten maiden pyrkimys päästä mahdollisimman erilleen sitoumuksista, jotka voisivat johtaa ne osallistumaan kansainvälisiin selkkauksiin. Saksalaisessa mielessä tämä tarkoittaisi sanottujen maiden eristymistä Ranskan ym. ajamasta kollektiivisesta turvallisuussysteemistä. Tällä hetkellä on vielä vaikea antaa lopullista arvostelua, uskotaanko Saksan taholla pohjoismaisen ryhmän stabilisoitumisen merkitsevän todella sanotunlaista kehityssuuntaa. Mutta näyttää siltä, että kysymyksessä ei ole Saksan puolelta enää pelkkä toivo tällaisen tilanteen syntymisestä, vaan myös käsitys, että on perusteltua aihetta katsoa mainitunlaisten tendenssien olevan olemassa.

Sandlerin Berliinin-vierailua on täällä vielä haluttu käyttää osoituksen antamiseen Ruotsin lehdistölle suhtautumistavasta Saksan sisäpolitiikkaan sekä tämän kirjoittelun merkityksestä saksalais-ruotsalaisille suhteille. Börsen-Zeitungin kirjoituksen loppuosa kuuluu nim. seuraavasti: "Valitettavasti on usein tapahtunut, että osa ruotsalaista sanomalehdistöä ei ole huomannut näiden kahden itämerenvaltion välillä luonnostaan vallitsevaa hyvää suhdetta, vaan poliittisesta kiistelemishalusta ajatellut voivansa sekaantua saksalaisiin tapahtumiin, vaikka se ei

ole ollut Ruotsillekaan eduksi, ja kysymyksessäoleva sanomalehdistö tuskin on senlaatuista, että se kykenee antamaan asiallisen lausunnon valtiomuodosta ja tavasta, millä Saksan kansa poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen elämänsä järjestää. Ollen kaukana suurista tapahtumista Ruotsi on sukupolvien ajan säästynyt kohtaloniskuilta. Tätä rauhaa ei sille kukaan paremmin suo kuin sen saksalainen naapuri. Vastapalveluksena se on oikeutettu odottamaan, että henkilöt, joiden ei doktrinäärisistä syistä kuitenkaan odoteta osoittavan mitään ymmärtämystä, ainakin saksalaisia kysymyksiä käsitellessään osoittaisivat naapuruuden velvoittamaa pidättyväisyyttä, mikä olisi molemmille maille eduksi."

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 28.

v.s. Asiainhoitaja Pakoslehti.

8/6 1937.

5000—10—35 4261

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1279/349/37

Berliini SSA 8 P:NÄ kesä KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 28.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
35/64 Sal. D. 1937.
12/6-37 2 LIK
5 C5

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 28:

Tanskan ulkoministerin vierailu Berliinissä.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti

UE 3: A 4.

B e r l i i n i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Berliini ssa 8 p:nä kesä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
35/64 Pol. D. 1937.
12/6-37 | Vo | LIT.
6 | C5 | ASIA

Asia:

Tanskan ulkoministerin vierailu Berliinissä.

Paluumatkalla Genève'istä Tanskan ulkoministeri Munch oli virallisella käynnillä Berliinissä kuluvan kuun 4-6 päivinä. Kuten toisessa yhteydessä olen ilmoittanut, tehtiin aloite tämän vierailun suorittamiseksi Tanskan puolelta samoinkuin Sandlerin vähän aikaisemmin tapahtuneeseen Berliinin-käyntiin oli aloite otettu Ruotsin taholta. Sikäli kuin olen kuullut eräältä Auswärtiges Amtin virkamieheltä, on mahdollista, että Norjan ulkoministeri lähitulevaisuudessa saapuu viralliselle vierailulle Berliiniin.

Sandlerin täällä käynnin jälkeen Berliner Börsen-Zeitung julkaisi lähetystön raportissa n:o 27, 28.5.37, selostetun viralliselta taholta inspiroidun kirjoituksen saksalais-ruotsalaisista suhteista. Heti Munchin vierailun jälkeen sama lehti julkaisi artikkelin saksalais-tanskalaisista suhteista. Tiedossani ei ole, onko myös tämä kirjoitus Auswärtiges Amtin inspiroima. Niin tuntuisi kuitenkin olevan asianlaita, mm. siitä päättäen, että kir-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

joitus kulkee jokseenkin tarkalleen samoilla linjoilla, sekä taloudellisten että yleispoliittisten, kansainliittoa koskevien kysymysten suhteen, kuin edellämainittu Saksan-Ruotsin välejä käsittelevä lausunto, kuten seuraavasta käy esille.

Lehti tehostaa, että Saksan ja Tanskan ulkoministerien keskusteluissa on ollut huomattava osuus taloudellisilla kysymyksillä. Sandlerin vierailun yhteydessä kysymyksessä oleva lehti lausui, että Oslo-ryhmän taloudellisella yhteistyöllä ei ole paljoakaan merkitystä. Munchin käynnin yhteydessä lehti kirjoittaa: "Sekä Saksalle että Tanskalle on tärkeätä pitää taloudellinen keskinäinen kanssakäymisensä vapaana sattumista ja takaiskuista sekä turvata varma kehitys. Sentähden ei Tanskan kuuluvaisuudella Oslo-ryhmään ole poissulkevaa luonnetta, vaan siinä tavoitellun vapaamman tavaranvaihdon k.o. seitsemän valtion välillä täytyy ottaa huomioon Tanskan läheiset taloussuhteet Saksaan ja Englantiin." Rivien välistä on varsin selvästi luettavissa, että Tanska ei voi kehittää kaupallista yhteistoimintaansa muitten Oslo-valtioitten kanssa enempää Englannin kuin Saksankaan kustannuksella.

Siirtyessään käsittelemään Tanskan ulkopolitiikkaa lehti käyttää osittain vieläpä samoja sanoja kuin taannottaisessa lausunnossaan Ruotsista: "Samoinkuin Ruotsi kuuluu Tanska 'valtioihin ilman liittoja', joiden pyrkimyksenä on pysyä irti suurvaltojen välisistä jännityksistä

ja vieraista sitoumuksista. Tunnetusti seuraa sellaisia sitoumuksia myös kansainliitosta, ja tietyt läheisen menneisyyden tapahtumat ovat tehneet niin sanotuille puolueettomille valtioille selväksi, kuinka nopeasti niitä voidaan väärinkäyttää kollektiivisen turvallisuuden ja automaattisen pakotemenettelytavan merkeissä ilman että siten olisi palveltu rauhaa." Tämän jälkeen seuraa tunnustusta Munchille, jonka asenteenottoa kansainliitonneuvoston jäsenenä pari vuotta sitten ei ole unohdettu kysymyksen ollen neuvoston tuomiosta Saksalle yleisen asevelvollisuuden toimeenpanon johdosta: "Vaikkakin Munch on henkilökohtaisesti kansainliiton lämmin kannattaja, on hän sen toimintaa aina arvostellut pää kylmänä eikä ole, tunnetusti ainoana neuvoston jäsenenä, ollut mukana antamassa typerää 'tuomiota' Saksasta huhtikuussa 1935." Lehti jatkaa: "Saksan välittömänä naapurina Tanska tulee varomaan erikoisella huolella hyvän tahtonsa väärinkäyttöä Genève'in ja muiden kollektivistien taholta. Siitä syystä on Tanskan pääministeri äskettäin torjunut ajatuksen näytellä 'pohjoismaisessa puolustusliitossa' osaa, joka asiallisesti olisi ollut tarpeeton ja tendenssiltään vaikeasti yhdistettävissä hyviin suhteisiin Saksaan. Puolueeton ja objektiivinen asenne, joka kieltäytyy ideologien tahi vieraitten etujen palveluksessa vaikeuttamasta luonnollisia suhteitaan suureen naapuriinsa, osoittautuu Tanskalle aina hyödyllisimmäksi politiikaksi. Munch, joka vuo-

desta 1929 saakka on ollut Tanskan ulkoministeri, pyrkii noudattamaan tätä linjaa." Huomiota herättää lausunnon tässä osassa mm. selitys mahdollisessa pohjoismaisessa puolustusliitossa Tanskalla ehkä olevan osuuden sopeutumattomuudesta Tanskan hyviin suhteisiin Saksaan. Saksan lehdissä on viime vuosienkin varrella silloin tällöin ollut kirjoituksia - joskaan ei huomattavia kirjoituksia - pohjoismaisen puolustusliiton mahdollisuuksista ja niiden arvioinnista, mutta sanotunlaista ajatusta ei niissä ole ainakaan näin selvästi vielä esiintynyt. Sikäli kuin "pohjoismaisesta puolustusliitosta" täällä on ollut kirjoituksia, on se yleensä käsitetty Neuvostoliittoa vastaan tähdätyksi, mikä saanee itse asiassa selityksensä osaltaan myös Saksan ja Neuvostoliiton nykyisten suhteitten laadusta. Milloin sanotunlaisia lehtilausuntoja on joskus ollut, on niissä useimmiten käsitelty mahdollisuuksia Suomen, Ruotsin ja myös Norjan keskinäisestä sotilaallisesta yhteistyöstä.

Samaten kuin Sandlerin käynnin johdosta julkaistussa kirjoituksessa lausuttiin erinäisiä toivomuksia Ruotsin lehdistölle sen suhtautumistavasta Saksaan, menetellään Börsen-Zeitungin nyt puheenaolevassa kirjoituksessa vastaavalla tavalla Tanskan suhteen ja käytetään tällöin jonkin verran ankarampaa ja määrätympää kieltä kuin edellisessä kirjoituksessa: "Tanskan hallituspuolueitten lehdistön suuremmalla pidättäväisyydellä voitaisiin

vielä saada aikaan paljon molempien valtioitten hyväksi. Se valmius, jolla Tanskan lehdistö usein ottaa vastaan ja kommentoi tiettyjä pahansuopia uutisia, haittaa enemmän kuin Kööpenhaminassa tiedetään. Mutta sitäpaitsi menettää pienten valtioitten lehdistö sillä tavalla merkitystään ja arvonantoaan... Tahto arvostelun henkiseen ja poliittiseen riippumattomuuteen voi pohjoismaisille valtioille tulla entistä merkityksellisemmäksi viime aikojen eurooppalaisen kehityksen valossa. Sillä mitä Eurooppa tarvitsee, ei ole liittojen, pykälien ja ylivarustautumisen merkitsemä rauha, vaan rauha tyytyväisten välillä. Olisi juuri pohjoismaisille valtioille kaunis ja korkea tehtävä ennakkoluulottomasta kannanotosta lähtien asettua tällaista puoltamaan."

Mainittakoon vielä, että myös eräät muut lehdet ovat lausuneet vierailun yhteydessä samanlaisia ajatuksia, joskin lyhyemmässä muodossa, mm. Deutsche Allgemeine Zeitung. Senkin kirjoituksessa tehostetaan Munchin pidättymistä äänestyksestä kansainliiton neuvoston kokouksessa huhtikuun 17 päivänä 1935 sekä hänen kriitillistä asenteenottoaan kansainliiton suhteen. Kannattaa panna merkille, kuinka nyt Munchin virallisen vierailun yhteydessä Berliinissä on lausuttu hänelle tunnustuksen sanoja tuosta hänen kannanotostaan kaksi vuotta sitten ja kuinka siten halutaan osoittaa, että tätä hänen menettelyään ei ole Saksan puolelta unohdettu.

Muuten on todettavissa, että Tanskaan ja aivan erikoisesti Ruotsiin on täällä viime viikkoina kiinnitetty runsaasti myötämielistä huomiota. Tuntuu siltä, että nimenomaan Ruotsin puolelta oltaisiin täällä nykyään varsin aktiivisia ja että tämä maa olisi jälleen nousevassa kurssissa täkäläisissä piireissä.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pikkalainen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 29

v.o. Asiainhoitaja Pakaslahti

8/6 1937.

5000—10—35 4261

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1280/350/37

Berliini SSA 8 P:NÄ kesä KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 29.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 36/65 Sal. D. 1937.
12/6-37 | No | LIP.
RYHMÄ 5 | OSASTO C5 | ASIA

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 29:

Oslo-valtioitten Haagin-sopimus

ja Saksa.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

UE 3: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Berliini ssa 8 p:nä kesä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 36/65 Pol. D. 1 37.
12/6-37

Asia:

Oslo-valtioitten Haagin-sopimus ja Saksa.

Kuten lähetystö on aikaisemmin tehnyt selkoa, on Saksassa ymmärrettävistä syistä tarkasti seurattu Oslo-ryhmän toimintaa. Kun van Zeeland otti vastaan tunnetun tehtävänsä, saattoi erinäisistä lausunnoista nähdä, että Saksan taholta pidettiin silmät auki, jotta nähtäisiin merkitsisikö sanottu toimeksianto sellaista yhteyttä ja yhtymäkohtaa Oslo-ryhmän toimintaan, että viimeksimainittu saisi osakseen Englannin kannatusta käytännössä. Pian nähtiin, että ainakaan toistaiseksi näin ei ollut asianlaita. Kuten lähetystön raportissa n:o 27 huomautettiin, ei asiasta täällä sen jälkeen paljoa kuulunut.

Juuri ennen Haagin-sopimuksen solmiamista 28.5. esiintyi täällä eräitä kielteisiä arvosteluja Oslo-ryhmän toimintamahdollisuuksista. Jonkinlaisessa vastakohdassa näihin arvosteluihin olivat uutiset uuden sopimuksen solmimisesta. Joissakin uutisissa oli otsikkona "Oslo-ryhmä tulee aktiiviseksi", "Oslo-ryhmä kulkee eteenpäin" jne. Sittemmin esiintyneissä yksityiskohtaisissa arvioinneissa on tullut kuitenkin miltei poikkeuksetta esille käsitys,

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että tehty sopimus on vaikutuksiltaan hyvin minimaalinen. Yhtäpitävästi huomautetaan m.m. lehtilausunnoissa, että kauppapoliittisten rajoitusten lieventäminen riippuu toimenpiteistä suurvaltojen, ennen kaikkea Yhdysvaltojen ja Englannin, välillä. Berliner Tageblatt lausuu, että nimenomaan Englannin torjuva asenne panee epäilemään, että Oslo-ryhmän regionalisista sopimuksista ei synny kehitystä, jolla olisi yleismaailmallista taloudellista mittapuuta, sekä että Englanti on haluton mihinkään taloudellisiin ryhmämuodosteluihin brittiläisen imperiumin ulkopuolella. Kuten sanottu, samaan suuntaan kulkevat myös muut lausunnot.

Lisättäköön kuitenkin, että esiintyneissä arvosteluissa on eräänä yleispiirteenä myötätuntoinen sävy. Niissä annetaan periaatteellinen tunnustus Oslo-ryhmän pyrkimyksille ja tähänastisille aikaansaannoksille. Kun arvosteluissa asetutaan tälle kannalle, menetellään näin epäilemättä siitä käsityksestä lähtien, että Oslo-maitten keskinäisen tavaranvaihdon edistäminen tuskin voi vahingoittaa näitten maitten kaupallisia suhteita Saksaan ja että viimeksimainitut osaltaan nimenomaan asettavat tietyt rajat Oslo-maitten keskinäisille myönnytyksille. Tällaiseen ajatuskantaan viittasi m.m. Börsen-Zeitungin arvostelu Oslo-ryhmästä Munchin Berliinin-vierailun yhteydessä (lähetystön raportti n:o 28, 8.6.37). Deutsche Allgemeine Zeitung käsitteli uutta Oslo-sopimusta koskevassa kirjoituksessaan myös

kysymystä siitä, millä tavalla Saksa voisi myötävaikuttaa kansainvälistä kauppaa rajoittavien esteitten lieventämiseen. Lehti huomauttaa, että se olisi ehkä mahdollista koettamalla luopua clearing-järjestelmästä ja siirtyä sellaiseen maksusopimusjärjestelmään, jota Saksa noudattaa jo Englantiin, Belgiaan ja Kanadaan nähden ja jonka puitteissa maksut suoritetaan vapailla deviiseillä. Berliner Börsen-Zeitung huomauttaa, että Schacht on usein esittänyt van Zeelandin näkökohtia vastaavia ajatuksia.

Völkischer Beobachterin lausunto suhtautumisesta uuteen Oslo-sopimukseen eroaa sikäli muista lausunnoista, että siinä kiinnitetään huomiota myös poliittiseen puoleen Oslo-ryhmän toiminnassa. Lausuttuaan ensiksi, että uudesta Oslo-sopimuksesta ei voi olla suurempaa tulosta kuin aikaisemmastakaan, lehti huomauttaa, että yhtenä jokaisen tällaisen yrityksenkin perusedellytyksenä on, että tämän tapaisille puhtaasti taloudellisille sopimuksille ei anneta minkäänlaista poliittista väritystä, jota tarkoittavia yrityksiä on jo tehty. Tämä puolueen pää-äänenkannattajan viittaus on epäilemättä tarkoitettu varoitukseksi Oslo-ryhmän maille, etteivät ne taloudellisen yhteistoimintansa varjolla antautuisi muitten maitten poliittisten etujen palvelemiseen. Ei ole kaukana otaksuma, että Völkischer Beobachter tarkoittaa Englantia, joka saksalaisen käsityksen mukaan on nykyään hyvin aktiivinen Pohjois-Eurooppaankin nähden. Kysymyksen tähän puoleen lähetystöllä lienee piakkoin tilaisuus palata.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 80.

v.t. Asiainhoitaja Takaslahti

15/6 1937

5000—10—35 4261

Pr

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1317/358/37.

Berliini SSA 15 P:NÄ kesä KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N:

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIO LLE

ASIA: Raportti n:o 30.

ULKOASIAINMINISTE
37/65 Sal. D. 1937.
19/6-37 | 2
5 | C5

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 30:

Espanjan-kysymys ja Saksa.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti

UE 3: A 4.

B e r l i i n i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Berliini ssa 15 p:nä Kesä kuuta 19 37.

KOASIAINMINISTE
37/65 Sal. 37.
19/6-37

Asia:

Espanjan-kysymys ja Saksa.

On tavallaan epäonni Saksan politiikalle, että se oli omasta mielestään, epäilemättä prestige-syistä, pakotettu panssarilaiva "Deutschlandia" vastaan tapahtuneen loukkauksen johdosta ryhtymään Almerian pommituksen muodossa radikaaliseen kostotoimenpiteeseen ja että Saksa yleensä joutui sanotunlaiseen selkkaukseen Espanjan kysymyksessä. Näin on asianlaita nimenomaan siltä kannalta katsottuna, että Saksa ~~tosiasiassa~~ viime vuoden loppupuolelta saakka on tosiasiallisesti pysynyt tarkoituksellisesti passiivisena Espanjan kansalaissodan suhteen ja pyrkinyt vetämään sormensa pois koko Espanjan pelistä.

Syinä Saksan politiikan jo pidemmän ajan esiintyneeseen pyrkimykseen asettua lopultakin passiiviselle kannalle Espanjan kansalaissodan suhteen voidaan esittää ensi sijassa ehkä seuraavat kolme tekijää:

1) Espanjan kansalaissodan puhjetessa Saksassa, kuten ehkä monissa muissakin maissa, laskettiin, että kansalaissota tulisi johtamaan Francon voittoon ja joka

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tapuksessa olemaan ainakin lyhytaikainen. Saksa laski voivansa tehokkaastikin avustaa tällaisten olosuhteitten vallitessa Francoa. Laskelmat kuitenkin pettivät kansalaissodan muodostuessa pitkäaikaiseksi. Saksassa nähtiin, että sen resurssit yksinkertaisesti eivät riitä näin pitkäaikaiseen Francon avustamiseen. Pelkästään tältä kannalta katsoen Saksa näki olevansa välttämättömyyden edessä lopettaa avustustoimintansa Francon puolelle. Näin kokonaan riippumatta siitä, että täällä näyttää ajan kuluessa syntyneen ja vahvistuneen se käsitys, että Francon voiton mahdollisuudet ovat ei ainoastaan vähentyneet, vaan myös häipymässä. Tapasin äskettäin erään saksalaisen sanomalehtimiehen, joka on viettänyt useita kuukausia Francon hallussa olevalla alueella. Vaikka hänen omakohtaiset tietonsa olivatkin jo jonkun verran vanhentuneet, niin oli hänen vakaumuksensa, että Franco joutuu häviölle.

2) Saksan ja Italian välinen yhteisymmärrys, jota niin monella tavalla on demonstroitu viime kuukausien kuluessa, on tavallaan vaatinut, että Saksa on asettunut Italian kanssa solidaariseksi Espanjan-kysymyksessä ainakin moraalisesti ja tällöin tietysti nimenomaan Francon hyväksi. Kun Francon chance't ovat olleet yhä vain pienenemässä ja kun Espanjan-kysymys siihen liittyvine valtapoliittisine tekijöineen Välimerellä ei sittenkään välittömästi kuulu Saksan intressipiiriin, Saksa on

katsonut tätä kysymystä realipoliittisesti ja niin ollen haluaa vetää sormensa pois siitä.

3) Espanjan-kysymys on osaltaan synnyttänyt ja lisännyt Italian ja Englannin välistä jännitystä. Vaikka Saksa haluaa ja pyrkii ylläpitämään yhteisymmärrystä Italian kanssa, ei Saksa kuitenkaan ole halukas tämän kysymyksen takia riskeeraamaan suhteitaan Englantiin. Jotta Saksa ei turmelisi niitä, on se halunnut asettua passiiviselle kannalle Espanjan kansalaissotaan nähden.

Näin ollen on ymmärrettävissä, että Saksalle oli itse asiassa erittäin epätervetullutta, että se joutui "Deutschlandin" tapauksen muodossa jonkinlaiseksi "uhriksi" Espanjan kysymyksessä ja että sen oli prestigesyistä ryhdyttävä jyrkkään kostotoimenpiteeseen, sanalla sanoen aktiiviseksi Espanjan kansalaissotaan nähden. Mutta ottaen huomioon ylläesitetyt kolme eri tekijää on ymmärrettävissä, että Saksa on koettanut sovittaa prestigeasemansa ja sen johdosta välttämättömän jyrkkyytensä siten, että se saattaa pyrkiä kontrollisysteemin palauttamiseen siihen myös itse jälleen osallistumalla, päästäkseen Espanjan-kysymykseen nähden jälleen siihen puolueettomaan asemaan, jonka se viime vuoden lopulta saakka määrätietoisesti oli omaksunut, sekä samalla Espanjan ristiriidan paikallistuttamisen kannalle.

Kun Almerian pommituksen jälkeen ulkomailta kuului arvostelevia ääniä tämän toimenpiteen johdosta, pa-

heksuttiin niitä täällä jyrkästi ja esitettiin Saksan kaikkein luonnollisimmaksi oikeudeksi, vieläpä velvollisuudeksi sanotunlainen kostotoimenpide. Kun Lontoossa nyt tehdyissä yhteisissä valtojenvälisissä päätöksissä tällaiset mahdolliset hyvitystoimenpiteet tulevaisuudessa rajoitetaan tapahtuviksi vasta konsultation jälkeen neljän valvontavallan kesken, poikkeaa saavutettu yksimielisyys vastaisiin toimenpiteisiin nähden siis siitä menettelystä, jota Saksa noudatti Ibizan välikohtauksen johdosta. Tällainen Saksan myöntyminen on kuitenkin täysin ymmärrettävissä edellä selostettujen Saksan yleistä Espanjan-politiikkaa jo pitemmän aikaa ohjanneitten näkökohtien valossa. Ja kun Lontoon kommunikeassa alleviivataan, että kaikki loukkaukset valvontalaivoja vastaan katsotaan valvontavaltoja koskeviksi yhteisiksi asioiksi, on tätä seikkaa Saksassa voitu käyttää osoittamaan suurelle yleisölle muitten valvontavaltojen solidaarista asennetta Saksan kanssa "Deutschlandin" kaltaisiin tapauksiin nähden. Tämän mukaisesti on Saksassa nyt mielellään tehostettu, että äskeinen selkkaus ei ole heikontanut, vaan vahvistanut Englannin, Ranskan, Italian ja Saksan yhteistä pyrkimystä ristiriidan lokalisoimiseksi. Mitä taas prestige-syihin tulee, oli Saksan täysin mahdollista sanotussa suhteessa panna puumerkkinsä Lontoossa saavutetun yhteisymmärryksen alle, kun tämä nimenomaan sallii ja edellyttää mahdollisten hyökkäysten tapahtuessa valvontalaivoja vastaan niiden tehokkaan itsepuolustuksen. Viimeksimainittu oli vaatimus, josta Saksa

epäilemättä ei olisi voinut luppua. Jo prestige-syistähän on saksalaisille sotalaivoille annettu jyrkkä käsky avata tuli Valencian laivoja tai lentokoneita vastaan niiden mahdollisesti esiintyessä hyökkäävästi.

Kun Englanti toimi välittäjänä "Deutschlandin" johdosta aiheutuneen välikohtauksen selittämiseksi ja kun tulivat ensimmäiset tiedot suunnitelmasta vaatia molemmilta Espanjan kansalaissotaa käyviltä puolilta niitä garantioita, joita Lontoossa nyttemmin tehdyt päätökset edellyttävät, saattoi panna merkille, kuinka Saksassa suhtauduttiin yliolkaisesti ajatukseen vaatia Valencialta sanotunlaisia vakuutuksia, joihin täkäläisen käsityksen mukaan ei kuitenkaan voitaisi luottaa. Kun Saksa on kuitenkin hyväksynyt Englannin välittävän kannan, voidaan todeta Saksan halunneen pyrkiä tässäkin kohden varsinkin täkäläiselle yleiselle mielipiteelle kiusallisesta momentista huolimatta positiiviseen tulokseen pääsemiseen valvontakysymyksessä edellä jo useasti mainittujen Saksan Espanjan-politiikan yleislinjojen mukaisesti.

Ibizan tapauksen jälkeen tuotiin kaikissa saksalaisissa lausunnoissa, jotka, kuten arvata saattaa, olivat erinomaisen jyrkkäsanaisia, esiin Moskovan joko kanssa- tai pääsyyllisyys sanottuun tapaukseen nähden. Kun nyt sen jälkeen on Englannin johdolla ja välityksellä neuvoteltu toimenpiteistä silloin syntyneen tilanteen likvidoimiseksi, on täällä kiinnitetty erikoista

huomiota Neuvostoliiton ja Ranskan kannanottoon, jonka viimeksimainitun välityksellä on pelätty Neuvostoliiton tahtovan vaikuttaa. Kun esiintyi tietoja Ranskan ehdotuksista kontrollisysteemin uudistamiseksi, katsottiin Saksassa joko syystä tai syyttä, että nämä ehdotukset edistävät Neuvostoliiton pyrkimyksiä estää yhteisymmärryksen saavuttamista Lontoossa; täällä uskotaan epäilemättä Neuvostoliiton mielellään näkevän sekasortoisen tilan syntymisen Espanjan-kysymyksessä. Kun Ranska ei kuitenkaan ole pitänyt kiinni sanotuista ehdotuksista valvontajärjestelmän uudistamiseksi ainakaan niiden heti tapahtuvan toteuttamisen muodossa, on tämä seikka todettu täällä Ranskan asenteen tunnustukseksi ja vastaavasti osaltaan Neuvostoliiton politiikan apäonnistumiseksi. Kun täällä ilmeisesti näin ajatellaan, on tämäkin myötävaikuttanut Saksan myöntymiseen nyt saavutettujen Lontoonpäätöksien parissa kohdassa, jotka tavallaan merkitsevät perääntymistä Saksan puolelta.

Kannattaa vielä panna merkille pari seikkaa Espanjan viime tapahtumista puheenollen.

Kun Saksa viimeisen puolen vuoden aikana on katsonut etujensa mukaiseksi pyrkiä olemaan todellisuudessa puolueettomalla kannalla Espanjan kansalaissodan suhteen, on Saksa muitten kysymysten avulla antanut pontta Berliinin-Rooman akselin olemassaololle ja sen tehostamiselle. Kun "Deutschlandin" tapauksen johdosta Saksa,

paitsi että se toimeenpani Almerian pommituksen, väliaikaisesti erosi puuttumattomuuskomiteasta, oli Italia heti valmis asettumaan samalle linjalle Saksan kanssa Berliinin-Rooman akselin demonstroimiseksi Espanjan-kysymyksessä huolimatta Saksan tosiasiallisesta välinpitämättömyydestä tähän kysymykseen nähden jo varsin pitkän ajan kuluessa.

Kun viimeaikaiset järjestelyt ja neuvottelut Espanjan-kysymyksessä saivat versinaisesti alkunsa saksalaista valvonta-alusta vastaan tapahtuneen loukkauksen johdosta ja kun täten koko kysymys läheisesti on koskenut Saksaa, on täällä esiintynyt jonkinlaista tärkeyttä - tätä vaikutelmaa ei ulkopuolinen ole voinut välttää - Saksan sikäli ratkaisevasta sanasta, että ilman sitä - enempää kuin kyllä muittenkaan asianomaisten maitten suostumusta, mihin puoleen asiaa täällä ymmärrettävistä syistä ei ole kiinnitetty samanlaista huomiota - ei voitaisi päästä tulokseen k.o. kansainvälisissä neuvotteluissa. Täten on haluttu jossain määrin omahyväisesti tuoda esiin, että Saksalla ja Italialla on ollut avain hallussaan näihin neuvotteluihin nähden. Ottaen huomioon alussa esitetyn Saksan Espanjan-politiikan asennoitumisen kansalaissodan pitkistymisen jälkeen on Saksan kannalta kuitenkin luonnollista ja johdonmukaista sen halukkuus sentapaiseen modus vivendi'iin kuin nyttemmin on tapahtunut.

V.a. asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 31.

v.a. Asiainhoitaja Takaslahti

17/6 1937

5000—10—35 4261

Pol.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1363/366/37. 38 65 Sal. 37.

Berliini SSA 17 P:NÄ kesä KUUTA 19 37. 22/6 37

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 31.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 31:

Saksan ulkoministerin

Balkanin-matka.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti

UE 3: A 4.

Berliinissa oleva lähetystö. Salainen.

RAPORTTI n:o 31.

Berliini ssa 17 p:nä kesä kuuta 1937.

38 65 Sal. 37.
22/6-37
5 CJ

Asia:

Saksan ulkoministerin
Balkanin-matka.

Bulgarian ja Unkarin kanssa Saksalla on ollut maailmansodan jälkeisenä aikana hyvin ystävälliset suhteet. Viime vuosina ovat välit myös Jugoslaviaan osoittaneet huomattavaa parantumista. Nämä siis tähänkin asti tyydyttävät erilliset suhteet sanottuihin maihin ovat viime aikoina olleet kiteytymässä selvemmin nähtäväksi kokonaisuudeksi. Tämän kehityssuunnan ovat tehneet mahdolliseksi viimeaikaiset tapahtumat Balkanilla taustanaan Berliinin ja Rooman välinen yhteisymmärrys. Ulkoministeri von Neurathin äskeinen matka Beogradiin, Sofiaan ja Budapestiin on luonteeltaan näin ollen kieltämättä myös varsin symboolinen.

Niin kauan kuin Bulgaria ja Jugoslavia olivat vastakohtaisuussuhteessa toisiinsa, oli Saksan vaikeata rakentaa kiinteitä poliittisia ystävyyssuhteita jompaan kumpaan, jottei Saksa siten vaarantaisi asemaansa toiseen nähden. Sovinto Jugoslavian ja Bulgarian välillä poisti Saksalta tämän esteen. Kuvaavasti lausuikin m.m. Frankfurter Zeitung äskettäin, että Saksan tie Sofiaan

JAKELUOHJE:
tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kulkee Beogradin kautta. Mutta merkityksellisempi kuin Bulgaria oli Saksalle Jugoslavia. Kuten lähetystö on viime vuosien kuluessa raportoinut, on Saksassa ollut silmiinpistävää harrastusta ystävyyden lujittamiseksi Jugoslavian kanssa, aluksi varsinkin kaupallisella alalla. Suuremmassa määrässä kuin Jugoslavian-Bulgarian huonot välit vaikeutti tämän ystävyyden kiteyttämistä epäsopu Jugoslavian ja Italian välillä. Jugoslavian mahdollisen ystävyyden hankkimiseksi Saksa ei halunnut pilata suhteitaan Roomaan. Saksa on epäilemättä käyttänyt vaikutusvaltaansa Roomassa myötävaikuttaakseen taannottain tapahtuneen Italian-Jugoslavian sovinnon saavuttamiseen. Kun tämä tulos on nyt käsissä, on Saksa saanut Balkanilla sikäli entiseen verrattuna vapaammat kädet, että sen ei tarvitse pelätä suhteittensa lujittamisesta varsinkaan Jugoslaviaan tai Bulgariaan kolmannen, Saksan ystäväpiiriin kuuluvan valtion närkästyvän. Saksalaisen käsityksen mukaan on kysymys tässä suhteessa Unkariinkin nähden varsin suotuisalla tolalla. Ei ainoastaan italialaisen, vaan myös saksalaisen diplomatian työskentelyn yhtenä kohteena on tällä hetkellä epäilemättä toiselta puolen Jugoslavian, toiselta puolen Unkarin ja Itävallan jatkuva lähentäminen, epäilemättä samalla vastapainona Wienin esille tulleille pyrkimyksille päästä yhteisymmärrykseen Prahan kanssa.

Edellytyksenä kaikelle tälle on ollut Berliinin-Rooman akseli. Ilman sitä, kuten täälläkin on selvästi voinut havaita, ei olisi ollut ajateltavissa von Neurathin nyt tapahtunut virallinen vierailu Beogradissa.

Saksa näkee Berliinin-Rooman akselin syntymisen sekä Jugoslavian-Bulgarian ja Italian-Jugoslavian sovinnon jälkeen itsellään olevan entistä huomattavammat mahdollisuudet aktiiviseen politiikkaan Balkanilla. Romaniaan nähden on tilanne kuitenkin vielä vähemmän selvä. Unkarin-Romanian ristiriita on ollut omiaan estämään Saksan poliittisten suhteitten tiivistämistä Romaniaan. Mutta tässäkin kohden on täällä nykyään vallalla suurempaa optimismia kuin ennen. Eräs Auswärtiges Amtin virkamies kertoi, että saksalaisen käsityksen mukaan Unkarin ja Romanian lähentyminen on lähiaikoina mahdollinen. Mutta myös muussa suhteessa ansaitsee oman mainintansa Romanian ulkopolitiikan arviointi Saksan kannalta myös tässä yhteydessä, vaikkakaan Saksan ulkoministerin matka ei kulkenut Bukarestiin, mikä monistakaan syistä tällä hetkellä tuskin olisi ollut ajateltavissa. Kuten lähetystö on jo aikaisemmin saanut tilaisuuden tiedoittaa, on täällä se käsitys vallalla, että erikoisesti Romanian ja Puolan liittolaissuhteen elvyttämisen takia Romanian ulkopolitiikka on Titulescun eron jälkeen kulkemassa Saksallekin tervetulleita latuja myöten. Täällä uskotaan, että kuningas Carol tulee estämään kaikki mahdolliset yritykset Romanian taivuttamiseksi noudattamaan Ranskan ja Tshekkoslovakian toivomaa politiikkaa Neuvostoliittoon nähden. Eräs Auswärtiges Amtin virkamies kertoi kuningas Carolin lausuneen tämän asian yhteydessä: "Ei ole niinkään vaarallista antaa neuvostovenäläisten joukkojen marssia Romanian kautta Tshekkoslovakian avuksi, mutta Romanialle merkitsisi katas-

troofia lyötyjen venäläisten joukkojen paluu Tshekkoslovakiasta Romanian alueelle". Kuten sanottu, Saksassa tunnutaan luotettavan Romanian nykyiseen ulkopolitiikkaan. Vastaavasti ja ottaen huomioon Jugoslavian viimeaikainen ulkopoliittinen asennoituminen täällä näytään oltavan taipuvaisia katsomaan, että Pikku-Ententeä ei ole olemassa enää juuri muuta kuin paperilla (näin lausui ainakin yllämainittu Auswärtiges Amtin virkamies). Toinen asia on, eikö tällaisten johtopäätöksien tekeminen mene kuitenkin liian pitkälle.

Mussolinin ja Schuschniggin Venetsian-kohtauksessa tapahtunut Saksan kannalta tärkeä toteamus, että ilman Saksan aktiivista osanottoa olojen "systematisointi" Tonavanmaissa ei ole mahdollista, muodostaa osaltaan merkillepantavan taustan Neurathin Balkanin-vierailulle. Sen muodossa Saksa epäilemättä on pyrkinyt demonstroimaan sanottua Venetsian-kohtauksen tulosta. Saksan taloudellinen ja kaupallinen vaikutus Balkanin maissa on tunnettu, ja ilmeistä on, että Saksan kanssakäyminen tällä suunnalla nyttemmin on ei ainoastaan laajentumassa taloudellisella alalla, vaan voimistumassa myös poliittisesti.

On vielä paikallaan kiinnittää huomiota erääseen seikkaan. Jokaisen valtion pyrkimystä "todelliseen" puolueettomuuteen on Saksassa seurattu tyytyväisyydellä. Joskaan Jugoslavian uutta asennoitumista ei ole haluttu suorastaan verrata esim. Belgian puolueettomuuspyrkimykseen, niin on kuitenkin täkäläisessä arvostelussa nähtävissä se tendenssi,

että Jugoslavian puolelta on kysymyksessä päästä loitommalle liittolaisuussuhteista ja pyrkiä "puolueettomuuteen". Saksalaisista lausunnoista on käynyt esille, että täällä katsotaan Jugoslavian uuden ulkopoliittisen kurssin olevan reaktiota Ranskaa vastaan ja siten tavallaan vastaavan Puolan 3½ vuotta sitten ottamaa askelta.

V.a. asiainhoitaja: Aarno Pakaslahti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: V

OSASTO: C V

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 93.

Ministeri Wuorimaa

26/6 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 26 p:nä kesäkuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 1460/383/37

Por.

...KOASIAINMINISTER...
40/65 Sal. ... 37.
29/6-37 | No
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 33 aiheesta: Suomen - Saksan autoliikenne.

Ministeri: [signature]

Flodström

UE 13: A 4.

4 jätj
Kürallinen
J. H.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 33.

Berliini ssa 26 p:nä kesä kuuta 1937.

Asia: Suomen-Saksan autoliikenne.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
40/65 Sal. 37.
29/6-37 No
5 C 5

Nordische Gesellschaftin Reichstagungilla Lübeckissä kuluvan kesäkuun 18-21 päivinä piti kansallissosialististen autojoukkojen johtaja Hühnlein esitelmän pohjoismaisesta autoliikenteestä, joka antaa minulle aiheen tehdä erään Suomea koskevan ehdotuksen.

Hra Hühnlein totesi, että kansainväliset triptyk'it ja carnet de passages'it eivät käytännöllisesti tuo mitään etuja, mutta aiheuttavat niiden hankkijoille turhaa ajankulua ja kustannuksia. Tulliviranomaisten kussakin maassa antama todistus saapuvalle ulkomaalaiselle autolle on täysin riittävä asiakirja, koska auton maasta lähtiessä lähtöraja-asemalla se on esitettävä ja siitä käy ilmi auton maassaoleskeluaika ja kaikki muut sitä koskevat tiedot, joiden perusteella voidaan arvostella, onko maassa vallitsevia määräyksiä ulkomaalaisen auton oleskelusta noudatettu ja voidaan ryhtyä tarpeenvaatimiin toimenpiteisiin, jos sellainen on välttämätöntä. Esitelmästä kävi vielä ilmi, että Saksan ja kaikkien muiden

JAKELUOHJE: Tavallinen

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Pohjoismaiden, paitsi Suomen, välillä kansainväliset autopaperit on poistettu ja autoilija ilman muuta voi matkustaa yli rajan, jolloin rajatulliviranomaisen antama todistus ja omassa maassa annettu ajokortti riittävät vapaaseen liikkumiseen toisessa maassa.

Vaikkakin tällä hetkellä Suomen ja Saksan väliselle autoliikenteelle edellämainitunlainen järjestely liikenteen pienuuden tähden ei liene kovin suurimerkityksellinen, mutta sen käyttäjille kuitenkin suuriarvoinen, ehdotan kunnioittaen, että saisin Suomen puolesta tehdä esityksen kansallisten ajokorttien kelpoisuudesta ja kansainvälisten autopaperien poistamisesta käytännöstä Suomen ja Saksan välillä. Tällainen toimenpide olisi osaltaan vaatimattomana osoituksena Suomen halusta ylläpitää hyviä suhteita Saksaan ja siitäkin syystä nykyhetkellä, jolloin epäilyksiä täällä näyttää heränneen, entistä tärkeämpi. Pyydän, että asia käsiteltäisiin kiireellisenä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 34.

Ministeri Wuorimaa

8/7 1932

5000—10—35 4261

Berliinissä, 8 p:nä heinäk. 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1616/Y93/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 41/65 Sal. D. 1937
17/7-37 | 2 |
RYHMÄ 5 | OSASTO C5 | ASIA

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 34 aiheesta:

Englannin suurlähettiläs.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Berliini ssa 8 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 41/65 Sal. 1937
13/7-37
5 C5 ASIA

Asia:

Englannin suurlähettiläs.

Raportissani n:o 26, päivätty viime toukokuun 14 päivälle, kerroin Englannin uuden suurlähettilään Sir Nevile Hendersonin saapumisesta tänne ja mainitsin eräitä ennakkotietoja hänen tavastaan toimia. Seuraavassa on minulla syytä palata tähän asiaan.

Niinkuin jo ennakkotietoina mainitsin, on Sir Nevile varsin aktiivisella tavalla ryhtynyt toimimaan. Kun täällä kesäkuussa oli saksalais-englantilaisen yhdistyksen kokous, piti suurlähettiläs siellä hyvin huomattavan poliittisen puheen, jossa hän painosti saksalais-englantilaisen ystävyyden tärkeyttä ja antoi englantilaisille kehoituksen käydä Saksassa tutustumassa oloihin, saadakseen niistä oikean kuvan, niin että ulkomailla levitetyt valheelliset ja väärät tiedot Englannissa tulisivat korjatuiksi. Tässä puheessaan lausui suurlähettiläs m.m. seuraavaa: "Minä uskon, että yhteistyöllemme ei voi ajatella parempaa alkua kuin pyrkimys poistaa eräät väärinkäsitykset ja välillämme vallitseva - sen olen, ikävä kyllä, pakoitettu myöntämään - epäluottamus. Muutamat näistä väärinkäsityksistä ovat sitä laatua, ettei niiden

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

saisi antaa jatkua. Tahtoisin tänään mainita vain kaksi tuollaista väärinkäsitystä, joista toinen on englantilaisella, toinen saksalaisella taholla, ja jos aloitamme niitä selvittelemällä, emme ole käyttäneet aikaamme turhaan tänä iltana. Englannissa esim. on liian monella aivan väärä käsitys siitä, mihin kansallissosialistinen hallitus todella pyrkii. Muuten he eivät panisi niin paljon painoa kansallissosialistiselle diktatuurille, vaan sille suurenmoiselle sosiaaliselle kokeilulle, johon Saksassa on ryhdytty. Heidän ei pitäisi niin paljon arvostella, vaan olisi heidän tehtävä siitä muutamia opettavia johtopäätöksiä. Surkutella täytyy, kun huomaa, miten suuressa määrin yksityiskohtiin, jotka englantilaisia eivät miellytä, kiinnitetään huomiota, ja miten vähän annetaan arvoa kokonaisuudelle. Ja nyt siirtykäämme Saksaan. Vaikkakin olen täällä vasta muutamia viikkoja, on minulle jo useampaan kertaan lausuttu se mielipide, että Englanti kaikkialla haluaa asettua Saksan tielle. Voin vakuuttaa teille, ettei Englanti ole ryhtynyt mihinkään sellaiseen yritykseen eikä edes ajattelekaan sellaiseen ryhtyä. Me ymmärrämme täysin Saksan suuren kutsumuksen maailmassa: saksalainen kulttuuri, saksalainen filosofia ja saksalaiset ihanteet ovat jaloimpia maan päällä: saksalaista perinpohjaisuutta, saksalaista teollisuutta ja saksalaista kauppaa on jo ammoisista ajoista Englannissa rajattomasti ihailtu." Tämä suurlähettiläänpuhe herätti Englannissakin niin paljon huomiota, että siitä parlamentissa tehtiin välikysymys, johon ulkoministeri Eden oli huomauttanut, että ambassadööri oli

puhunut yksityisluontoisessa tilaisuudessa eikä hallituksen edustajana, joten hänellä ei ole syytä asiaan puuttua. Tämä hra Edenin lausunto tuntui tavallaan jonkunlaiselta Sir Nevilen puheen desavuoinnilta, vaikkei se sitä tietenkään suorastaan ollut. Mainitsen tämän seikan vain osoitteeksi siitä itsenäisestä tavasta, jolla suurlähettiläs toimii samoin kuin myöskin siitä, että hän ilmeisesti on asettanut pyrkimyksekseen aikaansaada hyvät suhteet Saksan ja Englannin välillä.

Kun tämän kuun 6 päivänä kävin Sir Nevilen luona ensikäynnilläni, joutuivat tietenkin päivän suurpoliittiset kysymykset puheenalaiseksi. Selostan seuraavassa suurlähettilään esittämiä käsityksiä.

Tiedustellessani mitä uutta Espanjan kysymyksestä kuuluu, kohautti suurlähettiläs olkapäitään ja huomautti tilanteen olevan täysin epäselvän. Ranska on hysteerinen, Englanti pidättyväinen, Saksa ei halua sotaa ja mitä Italia haluaa, sitä hän ei sanonut tietävänsä. Sain hänen puheestaan sen käsityksen, että asia tällä hetkellä on jonkinlaisessa umpikujassa ja ettei ole vielä millään tavalla selvinnyt, miten siitä päästään. Mitä Saksaan tulee, sanoi hän itselleen täälläoloaikanaan jo täysin selvinneen, ettei Saksa halua millään ehdolla sotaa, vaan että se tarvitsee rauhaa taloudellisten ja sisäisten olojensa selvittämiseksi ja vakiinnuttamiseksi. Tyytymättömyyttä Saksassa tosin eri tahoilla on olemassa, mutta ei hän katsonut voivansa sille antaa suurempaa merkitystä ja oli vakuutettu siitä, että Saksan kansa ulkopoliittis-

ten selkkausten sattuessa tulee olemaan täysin yksimielinen. Saksan pyrkimyksenä ei ole sulattaa vieraita kansallisuuksia itseensä, korkeintaan voi sen intressissä olla sudeettisaksalaisten kohtalon parantaminen. Tämä lausunto koskee nykyistä ja lähintä aikaa, minkälainen tilanne muutamien vuosien kuluttua on, sitä on nykyään mahdoton arvioida.

Sir Nevile luki minulle otteen eräästä ranskalaisesta lehdestä, jossa sanottiin Saksan pyrkivän saamaan haltuunsa osan Marokkoa ja Kanarian saaret sekä että Sir Nevile tässä hengessä on hallitustaan informoinut. Suurlähettiläs sanoi lukemisen lopetettuaan hänen suhteensa tehdyt väitteet valheiksi ja huomautti, että Ranskan ambassadööri mahdollisesti hallitukselleen tällaista on kirjoittanut, mutta ettei hän moista roskaa koskaan kirjoittaisi. Hän oli ilmeisesti harmistunut tästä valheellisesta kirjoittelusta.

Sen jälkeen tiedusteli hän Suomen oloja ja suhteita Saksaan sekä huomautti, että "teillä tietenkin suhteellisen onnellisessa asemassa ollen pyritään neutraliteettiin ja hyviin suhteisiin kaikkien kanssa eikä välitetä utopisesta kollektiivisesta turvallisuudesta", jolla ei mitään saavuteta, vaan jota käytetään vain iskusanana. Huomautin tähän, että meillä pyritään kansainliiton vaikutusta tukemaan ja sen kautta saavuttamaan mahdollisen suuri turvallisuus. Tähän sanoi hän, että se onkin oikein, mutta kansainliitto on luotava sellai-

selle pohjalle, että sieltä turvallisuus kehitetään pienestä piiristä ylöspäin mahdollisimman laajaksi turvallisuudeksi, ja että on järjetöntä alkaa ylhäältä alaspäin, kollektiivisella turvallisuudella, joka on vasta lopullisten pyrkimysten huippuna.

Aarne Saarinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 35.

Ministeri Wuorimaa

9/7 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 9 p:nä heinäkuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 1617/414/37.

ULKOASIAINMINISTERI
№ 42/66 Sal D. 1937
17/7-37 | № | Lit.
RYHM. 5 | OSASTO CS | AIHA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 35 aiheesta: Lyypekin pohjoismaiset päivät.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 35.

Berliinissa 9 p:nä heinä kuuta 1937.

Asia: Lyypekin pohjoismaiset päivät.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
42/66 Sal. D. 1937
17/7 37 | Sa | Liit.
ASIASTO | ASIA
5 | C5

Kun viimevuotiset Nordische Gesellschaftin järjestämät pohjoismaiset päivät kävivät erikoisesti Suomen merkeissä, oli niiden pääkohteena tänä vuonna Ruotsi ja Tanska. Molemmista viimemainituista maista oli osanottajia lukuisasti saapunut ja esittivät sikäläiset ryhmät laulua ja tansseja. Suomesta oli tänä vuonna ainoastaan muutama osanottaja. Virallisina ulkomaisina edustajina olivat saapuvilla Ruotsin, Tanskan ja Suomen lähettiläät. Norjasta näkyi päivillä olevan myös lukuisia osanottajia. Kaikkiaan oli ulkomaisia osanottajia saapunut n. 1500, mikä on lähes puolta enemmän kuin viime vuonna. Täten näyttää näistä vuosittaisista päivistä muodostuvan yhä suurempi kulttuurikosketuskeskus Pohjoismaiden ja Saksan välillä.

Asiallisena ohjelmana tänä vuonna olivat keskustelut liikennekysymyksistä. Tästä syystä olivat kaikkien maiden johtavat miehet saapuneet Lyypekkiin. Niinpä oli siellä Saksan kulkulaitosministeri, Suomen ja Ruotsin rautatiehallitusten päälliköt, Suomen tie- ja vesirakennusylihallituksen pääjohtaja ja norjalaisia

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ammattimiehiä. Käytännöllisiä tuloksia ei näissä keskusteluissa tietenkään saavutettu, mutta voi niissä esitetyistä ajatuksista olla runsaasti hyötyä vastaisia suunnitteluja varten. Yksityiskohtaisemmin voinevat asianomaiset suomalaiset herrat tehdä esityksiä, mikäli aihetta sellaiseen on. Eräästä esiintulleesta autoliikennettä koskevasta kysymyksestä olen omasta puolestani jo raportissani n:o 33 tehnyt esityksen.

Kokouksen mielenkiintoisin tapahtuma oli Nordische Gesellschaftin ylisuojelijan, Reichsleiter Alfred Rosenbergin puhe. Ensi kertaa Saksassa oloni aikana totesin johtavan kansallissosialistisen henkilön puolelta lausunnon, joka oli varsin huomattava. Hän sanoi pohjoismaisen sosialidemokratian kokonaan poikkeavan siitä, mitä Saksassa sosialidemokratialla ymmärretään, josta syystä saksalaisten suhtautuminen siihen on kokonaan toinen kuin entiseen omaan sosialidemokratiaansa. Ymmärsin hänen puheensa niin, että hän katsoi pohjoismaista sosialidemokratiaa kansallisia etuja valvovaksi ja niitä puolustavaksi, kun sen sijaan kansallissosialistisen käsityksen mukaan saksalainen sosialidemokratia kansalliselle ajatukselle ei antanut mitään arvoa. Tämä lausunto oli epäilemättä tarkoitettu sovinnolliseksi kädenojennukseksi Pohjoismaihin päin, joiden kanssa Saksassa pyritään luomaan ja ylläpitämään hyvät suhteet ja niitä kehittämään.

Eräissä Nordische Gesellschaftin järjestämissä iltakutsuissa sattui pieni välikohtaus. Kun kaikki viralliset

puheet oli pidetty ja Tanskan lähettiläs vanhimpana edustajana kaikkien läsnäolevien lähettiläiden puolesta oli pitänyt kiitospuheen ja virallisten puheiden sarja jo oli loppunut, nousi joku norjalainen sanomalehtimies ylös, pitäen räiskyvän pangermanistisen puheen, jossa hän m.m. antoi letkauksia sekä Tanskalle että Suomelle. Suomeen hän kohdisti sanat, että jollei ruotsalaisia maassa kohdella hyvin, loppuu skandinavinen yhteistyö Suomen kanssa. Heti puheen jälkeen saapui luokseni hra Rosenbergin lähin mies valittamaan esitystä, joka oli tapahtunut ohjelman ulkopuolella ja pahoitteli esitettyä lausuntoa, joka saksalaisiinkin oli tehnyt erittäin huonon vaikutuksen. Huomautin tähän, etten voi antaa mitään arvoa jonkun yksityisen henkilön höyrypäisille lausunnoille, johon välikohtaus loppui. Olen tämän seikan halunnut mainita, jos se jossain muodossa tulisi puheenalaiseksi.

Juhlat kokonaisuudessaan olivat varsin onnistuneet ja jättivät miellyttävän vaikutuksen. Ensi kerran oli niillä saapuvilla myöskin osanottajia Virosta ja Hollannista, sillä saksalaisten tarkoitus on laajentaa järjestönsä toimintaa kaikkia Itämerenmaita koskevaksi, ottamalla mukaan myöskin Hollannin.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön rap. n:o 36.

Ministeri Vuorimaa.

12/7.37.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 13 p:nä heinäkuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 1638/122/37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 44/66 D. 13/37
16/7·37 Liit.
RYHMÄ 5 | OSASTO C5 | ASIA

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 36 aiheesta:

Saksan taloudellinen tilanne.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Berliini ssa 12 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
№ 44/66 ... 1937
16/7.37 № Liit.
RYHMÄ OSASTO ASIA
5 C5

Asia:

Saksan taloudellinen tilanne.

Seuraavassa selostan Saksan taloudellista tilannetta sen mukaan kuin siitä saa kuvan Reichs-Kredit-Gesellschaftin puolivuodenkatsauksesta. Kysymyksessä on siis selostus, joka Saksassa on laskettu julkisuuteen ja joka niin ollen varovaisesti esittää vallitsevat vaikeudet. Sen mukaan on tuotanto ja taloudellinen toiminta kuluvan vuoden aikana edelleen laajentunut.

Ensimmäisellä vuosineljänneksellä on tuotannon laajuus korkeasuhdannevuoteen 1928 verrattuna (100) saavuttanut suhdeluvun 109,6 ja siten ylittänyt lähes 10 %:lla mainitun vuoden tason. Viime vuodesta on kasvu 13,5 %. Työttömyys on laskenut 3/4 miljoonaan ja on sen toukokuinen määrä alhaisempi kuin 12 vuoteen mainitussa kuussa. Tästä johtuen on myöskin valtion talouspolitiikka tarkoitusperältään olennaisesti muuttunut. Työttömyys on supistunut tasolle, joka on katsottava normaaliksi ja monien taloushaarojen tuotantokyky on täysin kuormitettu. Mielenkiintoinen onkin päätelmä, jonka mukaan tuotanto nyttemmin olisi saavuttanut mahdollisuutensa rajat; tuo-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

tantokyky on jotensakin kokonaan käytetty; osittain esiintyy jopa ammattityöväen puutetta; raaka-aineiden hankinta kohtaa yhä suurempia vaikeuksia. Toisen nelivuotissuunnitelman päämääränä onkin valtion varoin aikaansaadun noususuhdanteen tuloksien turvaaminen. Senmukaan suunnitelman lähin tehtävä on tyydyttää väestön tarpeet elintarpeiden ja vaatetustarvikkeiden suhteen, turvata tuotantosuhdanne säännöstelemällä virallisin toimenpitein työvoiman, tuotantomahdollisuuksien ja varastojen käyttöä sekä säilyttää taloudelliset suhteet ulkomaailmaan niinikään säännöstelemällä ja ohjaamalla hinta-, palkka-, luotto- ja valuuttapolitiikkaa. Valtion puuttuminen talouselämän eri aloille esiintyy mitä moninaisimmissa muodoissa, kuten seuraavastakin ilmenee.

Teollisuus on edelleen voimakkaasti laajentunut. Jos maailman teollisuustuotanto v. 1928 merkitään 100:ksi, niin saadaan seuraavat suhdeluvut: ensimmäinen vuosineljännes 1937 = 125,1 vastaten indeksiä 109,9 viime vuodelta (neljännes), vuoden 1936 vertausluvuksi saadaan 117,6, v. 1935 = 103,2 ja v. 1934 = 91,7. Korkeimman suhdeluvun saavuttaa Japani = 191 (vuosineljännes 1937), seuraa Chile luvulla 150,4, sen jälkeen Englanti 130 ja neljäntenä Saksa 109,6 ennen Yhdysvaltoja 104,5. Vuonna 1932 oli Saksan tuotantoindeksi 54 ja on siten neljän kertomusvuoden kuluessa enemmän kuin kaksinkertaistunut.

Teollisuussuhdanteen kannattavana voimana on kuitenkin kauttaaltaan valtion sijoitustoiminta, nimenomaan varustustoiminta. Toiveet, jotka tähtäävät siihen, että julkistalou-

dellinen sijoitustoiminta nelivuotissuunnitelman avulla voitaisiin korvata yksityisyritteliäisyyteen perustuvalla toiminnalla, eivät tähän mennessä ole toteutuneet ja tuskin lähitulevaisuudessakaan niin tulee käymään.

Tuotantovälineiden valmistusmäärää osoittava indeksi 114,8 on 16 % korkeampi vuotta aikaisempaa ja osoittaa 151 %:n nousua vuodesta 1932.

Kulutustarviketeollisuus alkaa myöskin vähitellen osallistua yleiseen noususuuntaan. Vuosineljänneksen suhdanneluku oli 97,2; nousua edellisestä vuodesta 6 % ja vuodesta 1932 31 %. Pääomasijoitusten merkitystä selvittävät seuraavat luvut: 1936 oli kokonaistuotannon arvo 65,1 miljardia RM ja sijoitukset 13,8 miljaardia eli 21,2 % edellisestä, vuonna 1929 taasen tuotantoarvo oli 84 miljardia RM ja sijoitukset 13,2 miljardia eli 15,7 % tuotannosta.

Rakennustoiminta osoittaa jatkuvaa nousua, joskin määrätty hidastuminen raaka-ainepuutteen vuoksi onkin todettavissa. Vuodesta 1933 lähtien on työttömien rakennusammattityöläisten lukumäärä laskenut 425.000:sta 53.000:teen ja aputyöläisten 256.000:sta 49.000:teen. Rakennustuotannon arvo viime vuodelta oli 9 miljardia Rm., mikä määrältään ylittää vuosien 1928/29 tason. Myöskin rakennustoiminnassa on valtion osuus ratkaiseva. Viime vuonna nousivat valtion tilaukset 5,8 miljardiin RM eli 63 %:iin koko määrästä; tilanne ei ole muuttunut 1937 ensipuolivuotiskauden kuluessa. Suuri osa valtion tilauksista lankeaa tierakennusohjelman (Reichsautobahnen) toteuttamiseen. Nordische Gesellschaftin vuosipäivillä Lyypekissä kertoi kulkulaitosminis-

teri Dorpmüller, että autoteitä varten bensiinihinnan yhteydessä kannettava vero tuottaa niin paljon, että se riittää teihin kulutetun pääoman korkoihin ja kuoletuksiin. Huomattava osuutensa on myöskin niillä sijoituksilla, mitkä teollisuus käyttää pulanjälkeiseen korjaus- ja uudistustoimintaan. Samoin näyttelevät nelivuotissuunnitelman (raaka-aineomavaraisuus: bensiini-, keinokumi-, keinovilla- ja painokangasteollisuudet) toteuttamiseksi suoritettavat uudisrakennukset huomattavaa osaa; puhumattakaan kaivosteollisuuden laajentamiseen käytetyistä pääomasijoituksista.

Asuntorakennustoiminta on sensijaan jäänyt hieman taka-alalle. Vuosineljänneksen aikana rakennettujen asuntoyksikköjen lukumäärä oli 18.070, vastaten 19.790 vuosi takaperin. Sensijaan julkisten ja teollisuusuudisrakennusten lukumäärä on kasvanut 3.414:stä 4.680:een.

Rautateollisuus on saavuttanut tuotantorajansa. Tuotantoa osoittava suhdeluku on 30 % korkeampi v:n 1928 tasoa. V. 1937 ensineljänneksellä oli rautateollisuuden tuotanto 5,1 milj.tonnia, joka määrä on 3,6 % korkeampi viimevuotista. Raakaraudan tarve on kuitenkin kasvanut voimakkaammin kuin tuotanto, joten käyttöä on täytynyt säännöstellä tunnetuilla toimenpiteillä (Dringlichkeits-Reihenfolge). Tästä on kuitenkin seurannut vaikeuksia, koska yritteliäisyyden rajoittaminen vie toisten raaka-aineiden ja rautateollisuuden tarvitsemien tarvikkeiden alikäyttöön, pakoittaen aputeollisuudet vastaavaan alituotantoon.

Raudan ja teräksen tuotanto on hieman taantunut viime vuodesta. Tämä taasen johtunee siitä, että kuukausit-

tainen malmintuonti on jonkunverran laskenut (tuonti 1937 4 kk. = 1,39 milj.t., vuonna 1936 1,54 milj.tonnia).

Saksan malmitarpeen tyydyttäminen kohtaa useista syistä yhä suurempia vaikeuksia. Yleismaailmallinen noususuhdanne ja kaikkialla tapahtuva kiihtyvä varustautuminen vähentää malminsaantimahdollisuuksia; sitä paitsi monet maat ovat vientikiellon turvanneet raaka-aineensaantimahdollisuutensa. Toisaalta taasen ovat sellaiset maat, joissa valuuttasäännöstelyä ei ole, turvanneet malminsaantinsa pitkäaikaisilla sopimuksilla, mihinkä Saksa kasvavien valuuttavaikeuksiensa ja taloussysteeminsä vuoksi ei pysty. Etupäässä näistä seikoista johtuen on Saksan viennin laajentamispyrkimykset olleet vailla menestystä.

Hiilikaivosteollisuus on vasta vähitellen mukautunut yleiseen suhdannesuuntaan. Nelivuotissuunnitelma korviketeollisuuksineen, jotka valtaosaltaan perustuvat hiilen käyttöön, on kuitenkin vaikuttanut kaivostoimintaan elvyttävästi. Rouhintavarastot, joiden kuukausittainen keskimäärä v. 1932 oli 15,1 milj.tonnia, laskivat v. 1936 6,2 milj. tonnin määrään sekä vuosineljänneksellä 1937 5,4 milj. tonniin. Kuukausittaisten hiilitoimitusten määrä, joka v. 1936 ensineljänneksellä oli keskimäärin 15,9 milj.tonnia, nousi kuluvan vuoden vastaavana aikana lähes 18 miljoonaan tonniin. Kotimainen kulutus oli keskimäärin 14,7 milj.tonnia, jota vastaa 13 milj.t. viime vuoden ensineljänneksellä. Tuonti on jossain määrin supistunut, mutta vienti sitä vastoin noussut. Varsinkin Belgia ja Ranska ovat uusien sopimusten perusteella tuottaneet entistä

suurempia kivihiilimääriä.

Koneteollisuuden tuotantokyvystä on n. 93,8 % käytännössä. Keskimääräiseksi kuukausi-indeksiksi saadaan ensineljänne llä 103,7, vastaten 83,6 viime vuonna; vertausvuotena on edelleen 1928 (100). Vielä selvemmin kuvastuu nousu tilausten määrää osoittavassa suhdeluvussa, joka on 193,8, vastaten 128,2 vuotta aikaisemmin. Kotimaasta saapuneet tilaukset nousivat indeksinä lausuttuna 245,5 (v. 1936 = 155) ja ulkomailta saapuneet 80,7 (v.1936 = 62,9), vertausvuosi samoin 1928. Toimitusajat ovat huomattavasti pidentyneet. Saksan koneteollisuuden vientiarvo nousi neljän ensimmäisen kuukauden aikana 240 milj.RM:aan, ollen 32 % korkeampi vuoden 1936 arvoa. Autoteollisuuden osuus on viennin kasvussa erittäin huomattava, nousten vastaavana aikana 53 milj.RM:aan (1936 = 33 milj.RM). Autoteollisuuden tuotantoindeksi nousi viimevuotisesta 135,9:stä 155,4:ään. Sähköteollisuudessa mainittu indeksi on 180, t.s. 80 % korkeampi vuoden 1928 tuotantoa.

Yleinen tulojen nousu alkaa vasta nyt voimakkaammin vaikuttaa kulutustarviketeollisuuden tuotantonumeroihin, vaikkakin se jää vielä suuresti jälkeen yleisestä suhdannekehityksestä.

Tekstiiliteollisuuden tuotantoindeksiksi saadaan 98,4 (v.1936 96,8; v. 1928 = 100). Tuotantokyvystä on käytännössä 65,2 % (1936 = 58,9 %). Vaatetusteollisuuden kapasiteetista on 56,2 % käytännössä, vastaten 49,6 % v. 1936. Suhdannetutkimuslaitoksen laskelmien mukaan nousi

tekstiiliteollisuuden vuosivaihto 9,2 miljardiin RM:aan v. 1936, vastaten 6,9 miljardia v. 1933 sekä 11,8 miljardia v. 1928; tekstiiliteollisuuden osalle tulee niin muodoin teollisuuden kokonaistuotannosta 15 %. Viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna on mainitun teollisuuden toimintaaste noussut 11 %:lla. Epäilemättä kehitys olisi ollut vielä voimakkaampi, ellei raaka-aineiden puute täälläkin olisi vaikuttanut estävästi. Vuosittainen raakakuitu-tarve nousee n. 0,84 milj.tonniin, josta v. 1933 0,7 sekä v. 1936 0,56 milj.tonnia oli tuotava ulkoa. Käsilläolevista varastoista täytyi v. 1936 käyttää arviolta 5-10 % tämän tarpeen tyydyttämiseen. Puuttuva määrä 0,2 milj.tonnia korvattiin käyttäen 140.000 tonnia lumppuja (Reiswolle), 47.000 tonnia kotimaisia kuitutuotteita sekä 100.000 tonnia keinokuitua. Keinovillateollisuus yksinomaan nousi 1,3 milj.kg:sta v. 1932 15,6 milj.kg:aan vuonna 1935 ja on vuonna 1936 noussut lähes kolminkertaiseksi eli n. 45 milj.kg. Kuluvana vuonna on tarkoitus lisätä tuotanto kaksinkertaiseksi. Ulkomaisen raaka-aineen kysyntä on aivan tavaton, joten tuonti on täytynyt kontingentoimalla säännöstellä. Lopuksi on mainittava, että tekstiilituotteiden vienti nousi vuoden ensi neljänneksellä 131,9 milj.RM:aan (1936 = 118,8).

Ravinto- ja nautintoaineteollisuus toimii samoin parantuneissa olosuhteissa. Ainoastaan suklaateollisuus, johtuen raaka-aineen puutteesta, sekä panimoteollisuus, säätsuhteiden aiheuttamasta viivästymisestä johtuen, tekevät poikkeuksen.

Liikenteen laajuus on samaten hyötynyt noususuhdan-

teesta. Valtionrautateiden tavaraliikenne oli 1936 11 % suurempi kuin vuotta aikaisemmin sekä 62 % korkeampi vuoden 1932 tasoa. Liikenteen kasvu ensi neljänneksen aikana oli 12 %; huhtikuussa nousu oli jopa 28 %. Henkilöliikenne on samoin kasvanut. Kuitenkin tulot sekä tavara- että henkilöliikenteestä ovat 10 % pienemmät vastaavia tuloja vuonna 1930. Alennetuin rahdein kuljetettiin tavaraliikenteestä 68 % sekä henkilöliikenteestä noin 70 %. Ensi neljänneksen aikana 1937 kuljetettiin tavaroita keskimäärin 32,44 milj.tonnia (v. 1936 30,64) kuukausittain, henkilöliikenteessä luvut ovat 147 milj.henkeä, vastaten 128 milj. v. 1936.

Postiliikenteessä oli toimitettujen kirjeiden lukumäärä 16 % suurempi vuoden 1933:n määrää. Nousu vuosineljänneksellä oli 9 % edellisestä vuodesta. Myöskin lentoliikenne on voimakkaasti kasvanut.

Merenkulun alalla ei rahtien nousu ole päässyt täysin vaikuttamaan, sillä noin 80 % Saksan laivaliikenteestä on säännöllistä linjaliikennettä ja siten ainoastaan jälelläoleva 20 % on päässyt hyötymään vapailla rahtimarkkinoilla vallitsevasta noususuunnasta.

Ravintotalouden tilanne on tällä hetkellä erittäin mielenkiintoinen, sillä huolimatta maatalouden voimaperäistyttämisestä, ei viime sato riittänyt tyydyttämään koko tarvetta. Varastot ovat senvuoksi varsin vähäiset. Leipäviljan vajauksen arvioi asianomainen virasto (Reichsnährstand) 500.000 tonniksi. Huhtikuun lopussa nousivat viljavarastot yhteensä 2,3 milj.tonniin; rehuviljavarastot

1,6 milj.tonniin. Viime vuoden touko-, kesä- ja heinäkuussa nousi leipäviljan kulutus 2,53 milj. tonniin; tästä selviää että samansuuruista kulutusta nykyiset varastot eivät pystyty tyydyttämään, jonka vuoksi uusilla jauhatusmääräyksillä (maissia 7 % kaikkeen viljaan), on tahdottu turvata leivän-tarve uuden sadon alkuun saakka. Tällöin tulevat tietysti kaikki varastot täysin käytettyä, joten ensi talvikautena saattaa nousta huomattavia vaikeuksia, varsinkin jos uusi sato epäonnistuu taikka tuontimahdollisuuksia ei löydetä. Jo maalis-huhtikuussa nousi leipäviljan tuonti 82.700 tonnia ja maissin 186.000 tonnia viimevuotista suuremmaksi. Tilastollisen toimiston tiedoituksen mukaan on viljelysala kuluvana vuonna jonkin verran aikaisempaa suurempi. Satotoiveet arvioidaan virallisella taholla keskinkertaisiksi. Puutetta ravintoaineiden saannissa on epäilemättä olemassa, jota todistaa sekin, että tällä hetkellä Berliinissä esim. kananmunia on miltei mahdoton saada.

Valtion pakkotoimenpiteet kohdistuvat elinkeinoelämän kaikille aloille ja joutuu niistä niin kuluttaja kuin tuottajakin kärsimään.

Työttömyys on laskenut 3/4 miljoonaan ja on siten alempi vuosien 1928/29 tasoa. Toimessaolevien luku oli huhtikuussa 1937 18,4 milj.henkeä (1929 = 18,1 milj.) Huhtikuussa oli teollisuustyöläisen työaika keskimäärin 7,82 tuntia, vastaten 7,67 tuntia korkeasuhdannevuonna 1929. Sekä rakennustoiminnan että rautateollisuuden piirissä vallitsee tuntuva ammattityöväen puute, joka koetetaan välttää virallisin toimenpitein.

Palkkatulot ovat vastaavasti lisääntyneet. V. 1936 niiden määrä nousi 35 miljardiin, luvut vuosilta 1935, -34 ja -33 ovat 32,2, 29,2 sekä 26 miljardia RM. Vuosineljänneksellä ne nousivat n. 9 miljardiin, mikä summa on n. 0,9 miljardia RM suurempi viimevuotista, Työväestön palkkatulot ovat nousseet n. 64 %:lla ja virkailijoiden n. 40 %:lla vuodesta 1933. Vuoteen 1929 verrattuna on työläisten palkkatulojen nimelliskorkeus ainoastaan 80 % , kun taasen virkailijoiden nousee 103 %:iin. Työläisten palkkataso ei siis ole vielä saavuttanut viime noususuhdanteen tasoa. Palkka- ja hintatason säilyttämiseksi vakaana ei tariffipalkkoja ole vielä nostettu. Miespuolinen ammattityöläinen ansaitsee tunnissa 78,3 pfenningiä, opinsaanut työläinen 68,3 Pfg. ja aputyöläinen 62,3 Pfg. Määrätty palkkatason kohoaminen on kuitenkin tapahtunut sen kautta, että osa ammattityöväestöstä on työvoiman puutteen takia siirretty korkeampaan palkkaustariffiluokkaan. Tätä todistaa sekin, että niiden työläisten lukumäärä, joiden viikkopalkka nousee yli 36 RM:n, on vuodesta 1932 suunnilleen kaksinkertaistunut.

Kertomuksessa esitetty väite, että elintasoindeksiin verrattuna 30 RM:n viikkopalkka vuonna 1936 vastaisi 36 RM:n palkkaa vuonna 1929, on otettava varovaisesti, sillä elintasoindeksit ovat vain sikäli verrannolliset, mikäli niissä on myöskin huomioitu sellaiset sivutekijät kuin tuotteiden laadun huonontuminen sekä siirtyminen kalliimpiin tavaroihin tavaraniukkuudesta johtuen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 37.

Ministeri Voionmaa.

13/7 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 13 p:nä heinäkuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERI
№ 45/66 Sal. D. 1937
16/7.37 № Liit.
RYHMÄ 5 OSASTO C5 ASIA

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 1639/423/37.

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 37 aiheesta:

Saksa - Italia - Englanti.

Ministeri: Aamehtiorinna

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 37.

Berliinissa 13 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No. 4566 Sal. D. 1937
16/7.37 Liit.
RYHMÄ OSASTO ASIA
5 C5

Asia:

Saksa - Italia - Englanti.

Kun t.k. 10 päivänä kävin ulkoasiain valtiosihteerin v. Mackensenin puheilla, kosketeltiin kansainvälisistä kysymyksistä ennen kaikkea Espanjan tapahtumia.

Valtiosihteeri kertoi tällöin, että Saksan-Italian ehdotus, jota Englanti nimenomaan oli pyytänyt, oli siksi kohtuullinen, siinä kun myönnettiin Valencian hallituksellekin sotaakäyvän oikeus, mikä täältä katsottuna on suuri myönnytys, että sen välitön hylkääminen Englannin taholta oli enemmän kuin yllättävä. Olisi ainakin voinut odottaa, että siitä olisi keskusteltu, eikä heti asetuttu non-possumus kannalle. Tämä Englannin ele on näin ollen tehnyt täällä epäsuotuisan vaikutuksen. Kun sitten kuitenkin puuttumattomuuskomiteassa annettiin ratkaisun etsiminen Englannille, on tämä seikka tyydytyksellä Berliinissä merkitty ja odotetaan englantilaisia esityksiä.

Kansainvälisen kauppakamarikongressin yhteydessä sain tilaisuuden lyhyesti tavata ulkoministeri v. Neurathin, joka poliittisiin kysymyksiin viitaten lyhyesti mainitsi (Saksan-Italian ehdotus oli silloin juuri jätetty ja

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Englannin puolelta hyljätty), että lähiaikoina tulee kuumasti taisteltavaksi (es wird heiss vorgehen), mutta kaikki tulee rauhallisesti selviämään. Tämä lienee käsitettävä niin, ettei Saksan taholta jännettä tulla liiaksi pingoittamaan, vaan ollaan valmiita sovittelemaan, kunhan vaan Saksankin näkökohtia kohtuullisessa määrässä otetaan huomioon.

Olen nim. siinä käsityksessä, että saksalaisella taholla pyritään suhteiden parantamiseen Englantiin päin. Eräässä edellisessä raportissani olen jo kertonut, mitä Englannin uusi suurlähettiläs tässä suhteessa tekee. Mikäli tietoni ovat oikeat, on Saksan johtopiireissä olemassa kaksi suuntaa ulkopolitiikan suhteen. Toinen, jossa varsinkin korkeat puoluepiirit lienevät mukana, pyrkii yhä kiinteämpään yhteistoimintaan Italian kanssa ja toinen, johon kuulunee varsinkin ulkoasiain ja armeijan johto, pitää Englannin ystävyyden saavuttamista tärkeämpänä ja läheisiä suhteita Italiaan erikoisesti nykyoloissa tarpeellisina. Viimemainitun suunnan kannattajat saavat voimakkaan tuen Englannin suurlähettiläältä.

Mitä Saksan ja Italian suhteisiin tulee, ovat ne tällä hetkellä siksi kiinteät, ja vallitseva opportuniteettipolitiikka vaatiikin sitä, ettei mitään suurempia kansainvälisiä asioita koskevia ratkaisuja tehdä ilman keskinäistä kosketusta. Tästä syystä joutuu kumpikin puoli tinkimään omista eduistaan. Kun esim. Saksa antaa Italian näkökannoille suuremman vaikutuksen ottaessaan asenteen Espanjan kysymyksiin, niin taas Italia on perääntynyt Saksan eduksi Itävallassa ja osittain Tonavanmaissakin.

Mutta tämä tapahtuu tietenkin olosuhteiden pakottamana. En usko, ja sitä ovat useat virkaveljenikin väittäneet, että Saksan ja Italian välillä olisi mitään sellaisia sitovia allianssi tai muita sopimuksia, jotka automaattisesti määrätyissä olosuhteissa rupeaisivat vaikuttamaan. Määrätty tilanne saattaa viedä maat vielä lähemmäksi toisiaan, toinen syntyvä tilanne ne vieroittaa. Useista saksalaisista lausunnoista, joita olen kuullut, voin tehdä sen johtopäätoksen, ettei luottamus Italiaan täällä suinkaan ole ehdoton.

Sen sijaan luulisin lähentymisen Englantiin, jos se käivisi mahdolliseksi, saavan Saksan jakamattoman kannatuksen. Tässä suhteessa tehdään täällä varmasti kovia ponnistuksia. Risteilijä "Leipzigin" tapaus on kuitenkin haitallisesti vaikuttanut asiain kulkuun. Ulkoministeri v. Neurathin matka, joka luotettavalta taholta saamieni tietojen mukaan oli Englannin pääministerin Chamberlainin eikä Edenin alotetta, tuli peruutetuksi. Milloin se nyt voi tapahtua, on täysin avoin. Valtiosihteeri von Mackensen sanoi, ettei sitä voida ajatella, ennen kuin tilanne kehittyy sellaiseksi, että sen tuloksia voidaan pitää varmasti positiivisina, koska matkalla tulee olemaan suurpoliittinen merkitys. Eräs virkatoverini huomautti matkan lykkäytymisen synnyttäneen Ranskassa pettymyksen, koska se alkujaan ajateltuna ajankohtana ei olisi antanut mitään tuloksia ja koitunut Ranskalle vain hyödyksi.

Että Englannissakin on laajoja piirejä, joissa hyvien suhteiden luomista Saksaan pidetään toivottavana,

ei liene kiellettävissä ja on siitä ministeri Gripenbergkin tiedoittanut. Osoituksena siitä on m.m. kansainvälinen kauppakamarikongressi, jossa englantilaiset edustajat (Guinnes) esittivät, että Englannin ja Yhdysvaltain pitäisi antaa Saksalle riittävän suuri, kohtuullisella korolla juokseva laina, joka tekisi mahdolliseksi Saksan palaamisen vapaaseen kansainväliseen kaupankäyntiin. Tällainen esitys tosin ei vielä merkitse mitään tulosta, mutta voitaneen kuitenkin katsoa symptomaattiseksi ilmiöksi.

Kun tilanteen selviäminen kuitenkin riippuu enemmän poliittisista kuin taloudellisista tekijöistä, on nykyään miltei mahdoton arvioida, miten kehitys tulee käymään. Nykyään vallitsevia saksalaisia mielialoja kuvannee edelläoleva kuitenkin oikein.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 38.

Ministeri Wuorimaa.

14/7 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 14 p:nä heinäkuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 46/66 Sac. 1937
20/7.37
5 C5

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 1640/424/37.

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 38 aiheesta: Kirkkokysymys Saksassa.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Berliini ssa 14 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
46/66 Pac. 1937
20/7.37
5 C5

Asia:

Kirkkokysymys Saksassa.

Kirkollinen tilanne Saksassa on nykyään siinä määrin sekava, että siitä on erinomaisen vaikea saada mitään selvyyttä. Seuraavassa yritän kuitenkin lyhyesti esittää siitä saamiani vaikutelmia.

Mitä protestanttiseen kirkkoon tulee, vallitsi siinä pitkät ajat suhteellinen hiljaisuus, vaikkakin koko ajan sisäisesti taisteluja käytiinkin. Viime viikkoina on kuitenkin julkisuuskin päässyt huomaamaan sen taistelun, mikä on ollut käynnissä. N.s. tunnustuskirkko on jyrkimmin esiintynyt valtiovallan toimenpiteitä arvostelevasti ja sen taisteleva henki, Berliinin Dahlem-seurakunnan pastori Niemöller, ent. kuuluisa vedenalaisen päällikkö maailmansodassa, joutunut rohkeitten saarnojensa ja valtion toiminnan julkisen arvostelun johdosta vangituksi. Hänen apulaisensa jatkavat taistelua ja esittivät seurakunnalle viime sunnuntaina pastori Niemöllerin vankilastaan lähettämän tervehdyksen, jossa hän kehottaa uskovaisia lujuuteen. Protestanttisen kirkon asema valtiota vastaan on kuitenkin paljon heikompi kuin katolisen, jonka johto on maan ulkopuolella.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Katolista kirkkoa koetetaan kaikenlaisilla prosesseilla julkisuudessa häväistä ja tehdä se kansalle epämieluisaksi. Kuinka suuressa määrässä tämä onnistuu, jää nähtäväksi. Yksityisrikokset ja virheet pyritään yleistämään ja selittämään koko laitos mädäntyneeksi. Katolinen kirkko edustajineen esiintyy rohkeasti syytöksiä vastaan ja joka sunnuntai arvostellaan saarnoissa valtion menettelyä. Yhdessä suhteessa lienee valtio jo kuitenkin saavuttanut varsin huomattavan voiton. Katolisten hallussa ja johdossa olevat koulut lienevät suurimmalta osaltaan jo suljetut tai sulkeutumaisillaan ja n.s. maallikkokoulu, jossa kirkonmiehet eivät ole opettajina, saanut nuorison kasvatuksen haltuunsa. Täten on kova kolaus katolisen kirkon vaikutusvallalle annettu. Miten riita tulee selviämään, on mahdotonta ennustaa.

Valtion taholla väitetään, että kirkko sekaantuu valtiopolitiikkaan ja että tämä on ehdottomasti lopetettava. Minulle on sanottu, että Lutherin reformatio jäi kesken ja että se nyt viedään loppuun. Jäikö se dogmaattisesti kesken, ei ole minun arvosteltavissani, mutta että se sikäli jäi kesken, että lähes puolet Saksasta jäi katoliseksi ja kaikki kirkon omistamat rikkaudet noilla seuduilla kirkolle, on tosi. Tässä voisi ajatella olevan määrätyn valtion intressin: ottaa Saksan katolisen kirkon varallisuus valtiolle, niin kuin Kustaa Vaasa aikoinaan teki Ruotsissa. Mutta tämä saattaa olla vain yksi momentti valtion taistelussa kirkkoa vastaan. Tärkeämmät lienevät sittenkin maailmankatsomukselliset

näkökohdat, jotka asettavat kirkon ja kansallissosialismin vastakkain. Nuorison saaminen pois kirkon vaikutuksen alaisuudesta ja kasvattaminen kansallissosialistiseen ideologiaan lienee sittenkin pohjimmainen syy ristiriitaan. Kuinka tämä valtava taistelu, jossa käytettäviä aseita ei erikoisemmin valita, tulee päättymään, jää mielenkiintoiseksi nähdä. Että sen vaikutus on hyvin syvällekäyvä kansan keskuudessa, lienee sanomattakin selvää.

Hannes Kiosmaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 39

Ministeri Wuorimaa.

22/7 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä 22 päivänä heinäkuuta 1937.

N:o 1716/455-37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 47166/20 37
29/7.37
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 39 aiheesta:
Neuvosto-Venäjän uusi lähettiläs.

M i n i s t e r i : Ramsay

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 39.

Berliini ssa 22 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Nro 4467 Sal. 37
29/7.37
5 C5

Asia: Neuvosto-Venäjän uusi lähettiläs.

21 päivänä kuluvaa kuuta jätti Neuvosto-Venäjän uusi lähettiläs Jurenev valtakirjansa valtakunnankanslerille Berchtesgadenissa, johonka valtakunnankansleri virastoineen loppukesäksi on siirtynyt. Kun maiden väliset suhteet ovat siksi kireät kuin Saksan ja Venäjän väliset nykyään ovat, lienee mielenkiintoista mainita, mitä molemmat herrat toisilleen ovat lausuneet. Jättäen pois tavanmukaiset kansainväliset kohteliaisuusfraasit mainitsen seuraavassa asialliset kohdat kummastakin puheesta.

Suurlähettiläs Jurenev lausui: " Sillä edellytyksellä, että normaalien suhteiden luominen ja ylläpitäminen Neuvostotasavallan ja Saksan välillä vastaavat molempien valtioiden etuja ja ovat omiaan edistämään yleistä rauhan työtä, tulen kiinnittämään koko huomioni tämän tärkeän tehtävän täyttämiseksi. "

Valtakunnankansleri vastasi: "Selityksenne, että tulette ponnistamaan voimanne normaalien suhteiden säilyttämiseksi ja ylläpitämiseksi Saksan ja Neuvostotasavallan välillä olen tyydytyksellä todennut. Olen kanssanne yhtä mieltä siitä, että

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tällainen suhde Saksan ja Neuvostotasavallan välillä tänään enemmän kuin koskaan vastaa välttämätöntä vaatimusta sekaantumattomuuteen (Nichteinmischung) ja sen kautta myöskin molempien maiden etuja, niin että se voi olla hyödyksi yleiselle rauhan asialle."

Puheet olivat molemmat poikkeuksellisen lyhyet ja, kuten edellä olevasta näkyy, on valtakunnankansleri käynyt käyttänyt tilaisuutta hyväkseen huomauttaakseen Venäjälle sen menettelystä sekaantumattomuuskomiteassa ja Espanjan asiassa yleensä.

Stenroos

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 40

Ministeri Hackzellille.

22/7 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä 22 päivänä heinäkuuta 1937.

N:o 1717/456-37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
48 67 Lae. D. 1937
29/7.37
No Lit.
RYHMÄ OSASTO ASIA
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 40 aiheesta:

Saksan-Englannin laivastosopimus.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 40

Berliini ssa 22 p:nä heinä kuuta 1937.

4867 Sae. 1937

29/7.37

Asia: Saksan - Englannin laivastosopimus.

5 C5

Käydessäni 21.7. Auswärtiges Amtin poliittisen osaston päällikön puheilla kysyin häneltä, miten Saksassa arvioidaan uutta Lontoon laivastosopimusta.

Hän sanoi, ettei aikaisempi Saksan - Englannin laivastosopimus, joka määrää laivastojen suhteen 35:100, millään tavoin uuden täydennyssopimuksen kautta ole muuttunut, vaan ainoastaan sitä selventänyt kvalitatiivisesti. Venäjän ja Englannin välillä aikaansaatu sopimus on myös Saksassa tyydytyksellä todettu, koska se jättää suhteet Itämerellä sellaisiksi, ettei Saksalla ole syytä siinä suhteessa erikoisempiin muistutuksiin. Ainoa seikka, ja se on varsin varteenotettava, on kuitenkin se, että Venäjälle on jäänyt vapaat kädet laivastorakennuksiin Kaukaisessa Idässä. Kun siellä olevat telakat eivät pysty rakentamaan suuria (esim. 40.000 tonnin) sota-aluksia, tulee Venäjä ne todennäköisesti rakentamaan Kronstadtissa ja silloin saattaa syntyä tilanne, ettei se näitä aluksiaan siirräkään Vladivostokiin, vaan jättää Itämerelle. Kysymys siitä, missä siis Venäjä suuret laivansa rakentaa, on jäänyt avoimeksi ja saattaa määrätyissä olosuhteissa muodostua vakavaksi. Tämä on siis seik-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ka, johon Saksassa tullaan kiinnittämään huomiota. Venäjän toimintavapaus Idässä on luonnollisesti johtunut siitä, ettei Jaappani ole laivastosopimuksiin liittynyt.

Kun kaikki sopimuksia koskevat asiakirjat Englannin hallituksen toimesta on sanomalehdissä julaistu, ei niihin ole sen enempää syytä tässä kajota.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berlinissä olevan Lähetystön raportti n:o 41.

Ministeri Wuorimaa.

23/7 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä 23 päivänä heinäkuuta 1937.

N:o 1718/457-37

ULKOASIAINMINISTERI
№ 49 67 Sae. D. 1937
29/7.37
Liit.
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 41 aiheesta:

Sekaantumattomuus Espanjan asioihin.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 41

Berliini ssa 23 p:nä heinä kuuta 1937.

Asia: Sekaantumattomuus Espanjan asioihin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ 4967 Sec. 37 29/7.37 5 C5

Kun pari päivää sitten Auswärtiges Amtissa puhuttelin ministerialitirehtööri von WEIZSÄCKERiä, tuli Espanjan kysymyskin keskustelun alaiseksi.

Englannin hallituksen välitysehdotus on Saksassa otettu tyydytyksellä vastaan ja Ranskan esittämät reservatiot saaneet ankaraa arvostelua. Saksa haluaa vilpittömästi pyrkiä siihen, että Espanjan sota mahdollisimman pian saadaan rajoitetuksi sisäiseksi vastakohdaksi, josta kaikki ulkomaat pitävät sormensa poissa. Tämä ei kuitenkaan tähän saakka täysin määrin ole onnistunut ja siksi on edelleen vaara kansainvälisistä konflikteista olemassa. Kontrollikoneiston uudelleen luominen ja parantaminen on päivän tärkein kysymys. Kansainvälisestä valvonnasta riippuva on tietenkin uusien ulkopuolisten apuvoimien lähettämisen estäminen, samoinkuin ulkomaalaisten vapaaehtoisten poiskutsuminen niin etteivät ne yhdestä paikasta lähde maasta pois ja toisesta mene takaisin, vaan todella eristäytyvät kokonaan. Mitä sekaantumattomuuteen ja vapaaehtoisten poistamiseen tulee, on sekä Saksan että Italian vaatimuksena että se tapahtuu pariteettisesti.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Auswärtiges Amtin epävirallinen julkaisu lausuu asiasta m.m. seuraavaa: "Sekaantumattomuuskomitea ei saa langeta näyttelemään osaa, johon eräät toiset organit ovat vajonneet, nim. työskentelemään joidenkin määrättyjen erikoisetujen hyväksi tai vain kuulijaparvekkeita varten. Kaikki kansat odottavat tänään Lontoon komissiolta, että se Espanjan kansalaissodan konkreettisessa tapauksessa taitavasti ja tarmokkaasti toteuttaa todellisen sekaantumattomuuden, rajoittaa ristiriidan sen kaikissa muodoissa paikalliseksi ja säilyttää kaikille muille Euroopan kansoille rauhan".

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön rap. v:o 41.

Ministeri Wuorimaa.

28/7-37.

1000—7—37. 3448

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1745-471/37

Berliini SSA 28 P:NÄ heinä KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE

ASIA: Raportti n:o 42.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 50/67 Sal. D. 1937
2/8-37. Lit.
RYHMÄ 5 C5. ASIA

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 42:

Ylä-Silesian kysymys.

Ministeri: [signature]

UE 3: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Berliini ssa 28 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
2/8. 37
5 C5

Asia:

Ylä-Silesian kysymys.

Sen jälkeen, kun n.s. Genfin ylimenosopimus Ylä-Silesia-asiassa Saksan ja Puolan välillä 15 päivänä heinäkuuta 1937 lakkasi olemasta voimassa, on Puola saavuttanut täysin vapaat kädet mainitulla alueella. Saksan lehdistö on asiasta varsin paljon viime aikoina kirjoitellut siinä hengessä, että kun Puola nyt saavuttaa tuolla Saksaan vuosisatoja kuuluneella hiilialueella, jossa saksalaisia intressejä edelleenkin on paljon olemassa, täyden suvereniteetin, se tätä suvereniteettia käyttelisi v. 1934 tehdyn saksalais-puolalaisen sopimuksen hengessä, ottamalla huomioon myös saksalaisia toivomuksia.

Saksalaisella taholla arvioidaan uutta tilannetta seuraavaan tapaan. Huolimatta niistä alakuloisista tunteista, jotka kehityksen kulku synnyttää, tahdotaan Saksassa katsella eteenpäin ja vetää viiva entisten tapahtumien yli. Kuitenkin toivotaan, että myös saman hengen elävöittämänä puolalaisella taholla noudatetaan vastaavaa menettelyä. Valitettavasti ei siellä kuitenkaan ole puuttunut mielenosoituksia, eikä toimenpiteitä, jotka eivät

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ainoastaan ole pyrkineet toteuttamaan kansallisia saavutuksia, vaan sen lisäksi kuvaamaan tilannetta tavalla, joka tuskin vastaa molemminpuolisesti toivottuja suhteita Saksan ja Puolan välillä. Varsinkin Sejmiin jätetyt lakiehdotukset asiassa ovat osittain laaditut sellaisessa hengessä, etteivät ne helpota niiden luottamuksellisten suhteiden säilyttämistä ja kehittämistä, joiden Saksan ja Puolan välillä tulisi vallita.

Kaikki nämä ilmiöt tuovat mieleen sen, että vaikeudet, jotka aikoinaan saksalais_puolalaisella sopimuksella voitettiin, selvitettiin välittömillä keskusteluilla. Tällaisen menetelmän, välittömän neuvottelun, pitäisi nytkin, jos sitä yritettäisiin, johtaa hyödyllisiin tuloksiin, jotka vastaisivat yhtä hyvin Puolan kansallisia vaatimuksia kuin ottaisivat huomioon saksalaisia toivomuksia. Saksassa tahdottaisiin näin ollen saada keskinäisillä neuvotteluilla tilanne myös Yl-Silesian saksalaisille sellaiseksi, ettei siellä syntyisi hankauskohtaa muuten hyvissä suhteissa.

Miten Puola näihin saksalaisiin julkilausumiin tulee suhtautumaan, jää nähtäväksi.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön rap. n:o 43.

Ministeri Uuorimaa.

30/7 -37.

1000—7—37. 3448

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1772-480/37

Berliini SSA 30 P:NÄ heinä KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 43.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
51/67 Sue 37
2/8.37
5 C5

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 43:

Saksan ja Neuvosto-Venäjän suhteista.

Ministeri: [signature]

UE 3: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Berliini ssa 30 p:nä heinä kuuta 1937.

5167 he. 37

2/8.37

5 C5

Asia: Saksan ja Neuvosto-Venäjän suhteista.

Kun Neuvosto-Venäjän uusi lähettiläs Jureneff heinäkuun 30 päivänä kävi luonani vierailulla, tulivat myöskin saksalais-neuvostovenäläiset suhteet puheeksi. Ambassadööri mainitsi silloin, että kun poliittiset suhteet ovat siksi kylmät kuin ne viime aikoina ovat olleet, ei tervehdyspuheissakaan valtakirjan antamisen tapahtuessa voitu, kuten tavallisesti, puhua ystävällisistä väleistä, vaan esitettiin toivomukset ja pyrkimys välien korjaamiseen. Ensi vaikutelman tapaamisesta Saksan johtavien miesten kanssa sanoi hän olleen erittäin hyvän ja esitti käsityksenään, että maiden väliset suhteet ajan mittaan kyllä tulevat paranemaan ja että hän tässä mielessä tulee omasta puolestaan tekemään voitavansa. Saksassa vallitseva sisäinen systeemi ja maailmankatsomus eivät saa olla minkäänlaisena esteenä hyvien suhteiden luomiselle. Kaupallisella alalla on edelleenkin toimittu ja Saksa haluaisi varsinkin Venäjältä ostaa raaka-aineita, mutta eivät nämäkään kaupalliset suhteet voi kehittyä laajoiksi, ennenkuin poliittinen ilmapiiri on saatu puhdistetuksi. Saksan

JAKELUOHJE: tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja Venäjän kauppa käy nykyään puhtaana vaihtokauppana, jota tietenkin parempien olosuhteiden vallitessa paljon voitaisiin laajentaa.

SUOMEN PANKKI
FINLANDS BANK

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 44.

Ministeri Wuorimaa

4/8 - 1937.

1000—7—37. 3448

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1850-573/37

Berliini SSA 11 P:NÄ elo KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ
52/67 Sal. D. 1937.
17/8-37 | 5 | Lit.
RYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 44.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 44:

Tapahtumat Kiinassa.

Ministeri: [signature]

UE 3: A 4.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 44.

Berliini ssa 11 p:nä elo kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
52 167 Sal. D. 1937.
17/8-37 3 Liit.
5 CS

Asia:

Tapahtumat Kiinassa.

Joitain paivia sitten jouduin pitempään keskusteluun erään Saksan korkeimpaan sotilasjohtoon kuuluvan kenraalin kanssa, joka muutamia kuukausia sitten oli ollut puoli vuotta kestaneellä tutkimusmatkalla Kiinassa. Kun lienee mielenkiintoista tietää, miten hän arvosteli nykyistä tilannetta ja sen mahdollista kehitystä, selostan seuraavassa hänen lausuntojaan.

Marsalkka Tsiang-Kai-Schek on viime vuosien kuluessa varsin laajalti onnistunut herättämään henkiin kiinalaisen kansallistunnon ja myoskin saanut suurimman osan eri Kiinan alueilta johtavia kenraaleja ymmärtämään Kiinan yhtenäisyyden merkityksen ja taipumaan hänen johtoonsa. Samalla on hän onnistunut jarjestamaän Kiinan armeijaa niissä puitteissa, jotka Kiinan taloudellinen tilanne sallii hyvin huomattavassa määrässä, niin että puhuttelemani kenraali sanoi käyneensä lukuisissa kasarmeissa, joissa jarjestys ja kuri olivat täysin samalla tasolla kuin Saksan armeijassa. Että japanilaiset vielä ovat kiinalaisiin nähden ylivoimaisia ei ole kiellettävissä, mutta kiinalaiset ovat myoskin ensiluokkaisia so-

JAKELUOHJE:
tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tilaita. Nyt syntynyt taistelu Japanin ja Kiinan välillä tulee kyllä johtamaan Japanin voittoon, mutta "en haluaisi antaa enempää kuin 15 vuotta, kunnes kiinalaiset ovat karkoittaneet kaikki japanilaiset alueeltaan." Kansallistunto ja kansallisherätys ovat siinä määrin Kiinassa nousemassa eikä Japanikaan ajan mittaan taloudellisesti voi kestää sellaista yritystä, mihin se on ryhtynyt.

Näin kertoi kysymyksenalainen kenraali. Hän sanoi olleensa kosketuksissa ei ainoastaan marsalkka Tsiang-Kai-Schekin ja Nankingin hallituksen vaan myös eräitten piirien kenraalien kanssa, joista keskusteluista hän edelläolevat vaikutelmansa oli saanut. Tähän olisi vielä lisättävä, että vuonna 1934 nyttemmin kuollut kenraali von Seeckt toista vuotta oleskeli Kiinassa sotilaallisena neuvonantajana, vaikkei viimemainittua seikkaa virallisesti tunnustettanekaan. Tämä osoittaa myoskin, että Saksassa huolimatta hyvistä suhteista Japaniin, koetetaan luoda ja kehittää hyvät suhteet myöskin Kiinaan. Kaupallisia suhteita lienee Saksalla sinnepäin jo nyt verrattain runsaasti.

Lopuksi mainitsen, että keskustellessani Tokiosta tänne äsken siirretyn Venäjän suurlähettilään kanssa hänkin esitti samaan suuntaan käypiä käsityksiä tapahtumista Kauko-Idässä kuin saksalainen kenraali. Tosin hän ei niin läheisesti määritellyt aikaa, jolloin ja-

panilainen vaikutus Kiinassa häviäisi, mutta oli sitä mieltä, että kansallinen nousu Kiinassa on voimakkaasti vahvistumassa ja että on ajan kysymys, milloin Japanin vaikutus siellä loppuu. Englanti ja Venäjä ovat aikoinaan siinä määrin demoralisoineet Kiinan, että kaikki oli enimmän tarjoavalle saatavissa, mutta on Tsiang-Kai-Schekin toiminta tässä suhteessa jo tuottanut hyviä tuloksia paranemiseen päin ja tulee tämä suunta luultavasti jatkumaan.

Rantakari

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 45.

Ministeri Wuorimaa

11/8 1937

1000—7—37. 3448

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1851-514/37

Berliini SSA 11 P:NÄ elo KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ
53 k 7 Tal D. 1937.
17/8-37 | Nro | Liit.
OSASTO | ASIA
5 | C 5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 45.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 45:

Sekaantumattomuuskysymys.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 45.

Berliini ssa 11 p:nä elo kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
53/67 Sal. D. 1937.
17/8-37 | No | Lit.
RYHMA 5 | OSASTO C5 | ASIA

Asia:

Sekaantumattomuuskysymys.

Tilannetta, joka sekaantumattomuuskomitean työssä Lontoossa on syntynyt, arvostellaan Saksan virallisella taholla seuraavaan tapaan.

Sekaantumattomuuskomitean päätöksen kautta lykätä istuntonsa toistaiseksi antaakseen puheenjohtajalleen tilaisuuden tutkia, mitä mahdollisuuksia kysymyksen selvittämiseksi on olemassa, on jälleen vältetty erittäin kiusallinen tilanne. Viimeinen istunto osotti jälleen, että yhä edelleen Neuvostovenäjän taholta tehdään yrityksiä vääristellä vastuunalaisuutta ja syyllisyyttä. x) Tällä kertaa ei kuitenkaan näille Venäjän pyrkimyksille miltään taholta ole annettu kannatusta. Päinvastoin ei tänään enää missään liene epäselvyyttä siitä, että Venäjän kätketty kieltäytyminen hyväksymästä alkeellisinta osaa Englannin ehdotuksesta, on saattanut koko sekaantumiskysymyksen niin epävarmaan tilanteeseen.

Olisi erheellistä olettaa, että ratkaisun lykkää-

---

x) Tällä tarkoitetaan, että Venäjä yrittää vierittää vastuunalaisuuden ja syyllisyyden neuvottelujen epäonnistumisesta Saksan ja Italian niskoille, jota täällä tietenkään ei myönnetä.

JAKELUOHJE:

tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

minen Englannin ehdotuksen suhteen sen tulevaisuus ja sekaantumattomuuspolitiikan kehitys muodostaisivat sillan erilaisten käsityskantojen yhteensulattamiseksi. Päinvastoin on tilanne nyt sellainen, että problemat, joiden nopea ratkaisu ja selvittely Espanjan sodan paikallistuttamisen kannalta olisivat välttämättömät, ovat selvittämättöminä lykkäytyneet epämääräiseen aikaan. Tämä on sitäkin valitettavampaa, kun Venäjän suhtautumiselle sen esittämä perustelu ei ilmeisesti ole ollut ratkaiseva, vaan vain tarkoitus estää ehdotetun ratkaisun toteutuminen. Arveluttavinta on, että nyt syntynyttä väliaikaa mahdollisesti käytetään uusien välikohtausten aiheuttamiseen, joiden tarkoituksena on, tietenkin mahdollisimman kätketyllä tavalla, koettaa häiritä rauhanpyrkimyksiä.

Nämä näkökohdat huomioonottaen ei sekaantumattomuuskomitean työn lykkäämisellä voi olla muuta merkitystä, kuin että vastuuntuntoiset hallitukset erinomaisella tarkkuudella seuraavat Espanjan tapahtumia ja valvovat, etteivät häikäilemättömät tekijät pääse käyttämään tilaisuutta hyväkseen kalastamalla sameassa vedessä ja luomalla uusia komplikatioita.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinin-lähetystön raportti n:o 46

Ministeri Wicorimaa

1/9 1937

5000—12—35—5337

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1978/552/37.

Berliini SSA 1 P:NÄ syys KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

54/68 Sal. 37		
3/9-37		
RYHMÄ		ASIA
5	C5	

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA: Raportti n:o 46.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 46 aiheesta Saksa ja ulkosaksalaiset.

Ministeri: [signature]

UE 3: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 46.

Berliinissa 1 p:nä syys kuuta 1937.

Asia: Saksa ja ulkosaksalaiset.

1		
54 68 Sal. 37.		
7/9-37		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C5	

Parhaillaan vietetään Stuttgartissa vuotuisia ulkoaaksalaispäiviä, joille suuret määrät osanottajia eri puolilta maailmaa on saapunut. Lukuisia hallituksen jäseniä ja puolueen johtomiehiä on läsnä. Toimintaa johtaa piiripäällikkö (Gauleiter) Bohle, joka, kuten eräässä aikaisemmassa raportissani olen kertonut, viime talvena virastoineen liitettiin Auswärtiges Amtiin, saaden hra Bohle siellä toisen valtiosihteerin aseman. Täten tahdottiin valtiovallan taholta osottaa, että tämä aikaisemmin puhtaasti puoluetoimistona työskennellyt "Auslandsorganisation" nyt kuuluu viralliseen valtiokoneistoon ja että sen alaiset osastot ulkomailla myös ovat virallisia laitoksia.

Tässä yhteydessä herätti huomiota pari viikkoa sitten "Berliner Tageblattissa" ollut kirjoitus, jossa erästä hra Bohlen pitämää puhetta selostettiin siten, että kussakin maassa toimivan ulkosaksalaisjärjestön johtaja on tasa-arvoinen henkilö maan paikallisen lähettilään kanssa ja että hänet on kutsuttava kaikkiin virallisiin tilaisuuksiin. Tähän lehden selostukseen annettiin muutamia päiviä

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

myöhemmin korjausselitys, jossa ilmoitetaan lehden kirjeenvaihtajan väärin käsittäneen hra Bohlen sanat ja että viimemainittu on selvästi lausunut,"että Auslandsorganisation on ainoa pätevä paikka ulkomailla (Saksan kansallisuutta olevien) ulkosaksalaisten huoltokeskuksena ja että siitä syystä olisi toivottavaa, että kasvavassa määrässä paikallisia johtajia, jotka saksalaisen kolonian piirissä maan virallisten edustajain rinnalla toimivat johtavilla paikoilla, myös huomioitaisiin saksalaisen kolonian ulkopuolella viralisissa tilaisuuksissa ja kutsuissa. "Epätarkan selostuksemme johdosta ulkomaanlehdistössä tehdyt johtopäätökset, että Auslandsorganisationin johtajille vaadittaisiin diplomaattisia etuoikeuksia kumoutuvat näin ollen itsestään",lopettaa Berliner Tageblatt korjausuutisensa.

Ulkosaksalaisjärjestöt ja niiden johtajat ulkomailla ovat näin ollen Saksan sisäisen järjestelyn mukaan virallisia laitoksia ja henkilöitä. Tiedustellessani Auswärtiges Amtissa, mitä Berliner Tageblattissa ollut korjaus merkitsi, selitettiin siellä, ettei Saksan virallisessa edustuksessa ulospäin ole muuta elintä kuin lähetystö, mutta että selitys tarkoittaa sitä, että kun Saksan edustustot ulkomailla järjestävät virallisia tilaisuuksia, niihin on kutsuttava Auslandsorganisationin johtajat. Ulkomaihin ei näin ollen uusi järjestely kohdistu sinänsä millään tavoin. Että tämä Auslandsorganisation sen sijaan tarkoin seuraa ja valvoo omia kansalaisiaan ulkomailla, lienee ilman muuta selvää.

Alussa mainituilla Stuttgartin päivillä on pidetty lukuisia puheita. Niissä on yleensä tehostettu Saksan kaikkien kansalaisten yhteenkuuluvaisuutta ja erikoisesti ulkomailla elävien saksalaisten yhteyttä Saksaan ja velvollisuuksia sitä kohtaan. Näistä siteeraan seuraavassa otteen ulkoasiainministeri von Neurathin puheesta, joka ulkomaiden kannalta on mielenkiintoisin sekä sisältöönsä että esittäjäänsä nähden.

Vapaaherra von Neurath lausuu m.m.: "Tyydytyksellä voimme todeta, että me tämän realisen rauhanpolitiikan seuraamisessa kuljemme meihin ystävällisissä suhteissa olevan Italian kanssa käsikädessä. Tämä oikeuttaa toivomaan, että me pääsemme myöskin muiden hallitusten kanssa ystävälliseen yhteisymmärrykseen ulkopolitiikan tärkeiden päivänkysymysten suhteen.

Meidän sisä- ja ulkopolitiikkamme periaatteet selittävät myöskin kaikki ulkosaksalaisia koskevat kysymykset kerta kaikkiaan. Nyt tietää jokainen ulkosaksalainen, että hän on myöskin vieraassa maassa saksalaisen kansanyhteisyyden elävä jäsen. Jos siten oli itsestään selvä asia, että valtavat tapahtumat Saksassa, sisäpoliittisen elämämme uudestaan muodostuminen, eivät voineet jäädä ilman vaikutusta rajojemme ulkopuolella asuvien saksalaisten suhteen, on tuskin käsitettävissä kuinka eräissä vieraissa valloissa on voitu loukkaantua siitä, että myöskin ulkosaksalaisten keskuudessa syttyi toivo olla sydämessään mukana valtakunnassa tapahtuvassa uudessa asiainkulussa

ja ilmaista tämä mielenkiinto liittymällä yhteen samoin ajattelevien maanmiestensä kanssa. On, joskin vain yksityisissä maissa, menty niin pitkälle, että on tahdottu kieltää siellä asuvilta Saksan kansalaisilta jokainen kansallissosialistisen mielenlaatunsa ilmaisu ja estää heitä perustamasta yhdistyksiä heidän yhteisen poliittisen vakaumuksensa pohjalla.

Tällainen menettely on selitettävissä johtuvaksi ainoastaan niiden tarkoitusten ja päämäärien täydellisestä tuntemattomuudesta, joita saksalaisten ulkomailla olevat järjestöt samoin kuin niistä huolta pitävät kotimaiset asianomaiset viranomaiset toiminnassaan seuraavat. Me tiedämme luonnollisesti ja olemme viimeiset sen kieltämisessä, että oleskeluoikeus, joka vieraan valtion kansalaiselle myönnetään jossakin maassa, velvoittaa hänet pidättymään kaikesta sekaantumisesta isäntämaan sisäisiin oloihin mitä tarkimmin sekä noudattamaan siellä voimassa olevia yleisiä lakeja. Mutta jos näin tapahtuu, niin heiltä ei voida kieltää liittymistä yhteen yhteisen kansallisen asenteen perusteella ja sen ilmaisemisen tarkoituksessa eikä olemasta yhteydessä kotimaisten järjestöjen kanssa.

Ulkosaksalaisjärjestön päällikön asettaminen Auswärtiges Amtiin, josta johtaja tämän vuoden alusta antoi asetuksen, ei ole ainoastaan näkyvä merkki puolueen ja valtion yhtenäisyydestä vaan myöskin tae siitä, että vastuunalaisten kotimaisten viranomaisten ulkosaksalaisten hoitoa

varten vahvistamat periaatteet ja suuntaviivat pysyttelevät juuri mainitsemissani rajoissa ja että ulkosaksalaiset järjestöt itse pitävät niitä tarkoin arvossa. Minä toivon sentähden mitä kiinteimmin, että vaikeudet, jotka tässä suhteessa siellä ja täällä ulkomailla ovat syntyneet, nyt pian ainaiseksi katoavat. Niin vähän kuin me ajattelemme sivuuttaa yleisesti tunnustettuja vierasoikeuden sääntöjä, yhtä vähän tulemme sallimaan, että ulkosaksalaiset joutuvat kansallissosialistisen asenteensa vuoksi vieraiden hallitusten taholta eräänlaisen poikkeuslainsäädännön alaiseksi."

Merkillepantavaa tässä lausunnossa on se, että ulkoasiainministeri painosti ulkosaksalaisille sen seikan tärkeyttä, että he ovat vieraina asumamaassaan, eivätkä millään tavalla saa sekaantua oleskelumaansa sisäisiin asioihin. Tämä arvovaltainen huomautus tulee toivottavasti hyödyllisesti vaikuttamaan, mikäli epäselvyyttä tässä suhteessa aikaisemmin olisi ollut.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 47.

Ministeri Wuorimaa

2/9 1937.

5000—10—35 4261

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1993/561/37

Berliini SSA 3 P:NÄ syys KUUTA 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ

55 68 Sal. D. 37.

10/9-37 2 LIK

5 C5 ASIA

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 47.

Lähetystö kunnioittaen oheisena lähettää Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 47 aiheesta

Saksa ja Pohjoismainen yhteistoiminta.

Ministeri: [signature]

UE 3: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 47.

Berliini ssa 2 p:nä syys kuuta 19 37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
55 68 Sal. 37.
10/9-37
5 C5

Asia: Saksa ja Pohjoismainen yhteistoiminta.

Olen useampaan otteeseen joutunut sekä Auswärtiges Amtin virkamiesten/ että muiden huomattavain henkilöiden kanssa keskusteluun, jossa on kosketeltu pohjoismaiden ulkopolitiikkaa. Näiden keskustelujen perusteella voin Saksan virallisissa piireissä vallitsevista käsityksistä antaa seuraavan kuvan.

Saksassa on tyydytyksellä todettu Suomen liittyminen pohjoismaiseen yhteisrintamaan. Tämä suuntautuminen samoinkuin pohjoismaisen ryhmän pyrkimys neutraliteetin säilyttämiseen vastaa myös Saksan etuja. Ainoa pelko, joka on olemassa, on epäilys siitä, että määrätyissä olosuhteissa, esim. Saksan joutuessa sotaan Venäjän tai jonkun tai joidenkin suurvaltain kanssa, painostus näiden taholta pohjoismaihin tulee olemaan niin voimakas, etteivät ne parhaimmasta tahdostaan huolimatta kykene säilyttämään puoluettomuuttaan, vaan pakotetaan asennoitumaan Saksaa vastaan. Tämän Saksassa vallitsevan epäilyksen tukena ovat ne kirjoitukset, joita neuvostolehdissä on näkynyt. Täkäläinen Venäjän suurlähettiläs on minulle myös esittänyt mielipiteenään, ettei tulevassa sodassa tule olemaan mitään puolu-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

eettomia. Ja koko puhe jakamattomasta rauhasta, jota Venäjältä saarnataan, ei olekaan muuta kuin neutraliteettiajatuksen ja -mahdollisuuden tuhoamista, seikka, johon ehkä aina ei kiinnitetä riittävää huomiota.

Mitä taas Saksan edellä esitettyyn myönteiseen suhtautumiseen pohjoismaiseen yhteistyöhön tulee, on se täysin johdonmukainen. Jos Saksa saa vastaansa vaikkapa vain rintaman Ranska-Venäjä, voi sen raaka-aineiden ja elintarpeiden saanti käydä hyvin uhatuksi, vielä suuremmalla syyllä, jos Englantikin tuohon rintamaan yhtyy. Tällöin jää sille varmimmaksi hankinta-alueeksi pohjoismaat, joista se voi tuottaa molempia yllämainittuja siltä puuttuvia tuotteita. Saksalaiset itsekin ovat jo kokonaan luopuneet muutama vuosi sitten kuvittelemastaan autarkiasta, jonka nyt pitävät mahdottomuutena, seikka, mikä tietenkään ei estä pyrkimästä mahdollisimman monipuoliseen kotimaiseen tuotantoon ja sen laajentamismahdollisuuksien tutkimiseen. Tämä realiteetteihin palaaminen on myöskin pakottanut toteamaan, mistä vaikeissa oloissa mahdollisimman helposti ja mukavasti voidaan tuiki tarpeellisia aineita saada, ja luonnollisimpia paikkoja ovat tällöin pohjoismaat. Sieltä tulee suuret määrät erilaisia elintarpeita samoinkuin puuta sen eri muodoissa ja varsinkin sodan aikana tärkeitä malmeja.

Eräs Saksan ulkomaankaupan johtavia henkilöitä sanoi minulle aivan äskettäin, että Saksa nyt kehittää ja suuntaa ulkomaankauppapolitiikkansa pitkää tulevaisuutta silmälläpitäen, jossa pääseikkana ei ole ostaa, mistä halvimmalla saa, vaan mistä varmimmin vaikeammissakin oloissa on mahdollisuuksia

saada ja suuntaa kaupankäyntinsä pysyvästi sinnepäin. Ensimmäisten joukossa ovat tällöin pohjoismaat, jotka yhteensä sekä osto- että myyntimaina muodostavat Saksan kannalta varsin merkittävän kokonaisuuden.

Elintarpeiden ja raaka-aineiden saantimahdollisuus, pohjoismaiden läheisyys ja helpot yhteydet, joita konfliktinkin sattuessa uskotaan voitavan ylläpitää, ovat ne luonnolliset tekijät, jotka johtavat siihen, ettei Saksan kannalta voida kuin suopeasti suhtautua pohjoismaiden pyrkimyksiin aikaansaada laajempi keskinäinen yhteistoiminta ja valmistaa puolueettomuuttaan suurvaltain välisen sodan syttyessä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 48.

Ministeri Wuorimaa

3/9 1937.

5000—10—35 4261

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1998/574/37.

Berliini SSA 3 P:NÄ Syys KUUTA 19 37.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ
56 68 Sal. D. 1937.
10/9-37 | 3 | Liit.
OSASTO | ASIA
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle LLE

ASIA: Raportti n:o 48.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 48 aiheesta

Pääministeri MUSSOLINIn Saksan matka.

M i n i s t e r i : Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 48.

Berliini ssa 3 p:nä syys kuuta 1937.

Asia: Pääministeri MUSSOLINIn Saksan matka.

Ulkomaisessa lehdistössä jo kuukausia kierrellyt uutinen pääministeri MUSSOLINIn käynnistä valtakunnankansleri HITLERin luona on nyt toteutumaisillaan. Saksan lehdistössä ei tähän päivään mennessä asiasta vielä ole ollut sanaakaan, koska lopullinen ratkaisu tähän saakka ei ole vielä tapahtunut. Auswärtiges Amtissa useampaan otteeseen asiaa tiedustellessani ei siellä siihen ole vastattu, vaan huomautettu, ettei asiasta vielä ole lähempää tietoa. Sotilastaholla sen sijaan on nyttemmin matkan tapahtuminen myönnetty ja mainittu herra MUSSOLINIn saapuvan muutamia päiviä Nürnbergin puoluekokouksen päätyttyä valtakunnankanslerin luo Berchtesgadeniin tai Müncheniin, josta molemmat yhdessä saapuvat Berliiniin. Täältä käsin aikonee pääministeri MUSSOLINI käydä seuraamassa Saksan tähän asti suurimpia manöövereitä, jotka tapahtuvat Pommerissa Itämeren rannikolla.

Kun valtakunnankansleri HITLER parisen vuotta sitten kävi Italiassa, ei tuo käynti tuottanut niitä tuloksia, joita silloin odotettiin, vaan muodostui jonkinlaiseksi pettymykseksi todennäköisesti molemmin puolin. Sen jälkeen ovat kuitenkin maiden väliset suhteet, kuten minulla useamman kerran on ollut tilaisuus

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

raportoida, siinä määrin muuttuneet läheisiksi, että herra MUSSOLINIn nyt tapahtuva vastavierailu on varsin luonnollinen ilmiö saksalais-italialaisten suhteiden kannalta katsottuna. Käynti tuskin tuottanee mitään erikoisen merkittävää uutta poliittiseen tilanteeseen, vaan on sen pääasiallinen merkitys käsittääkseni siinä, että sillä ulospäin tehostetaan Saksan ja Italian läheistä ystävyyttä.

Jos käynti antaa aihetta joihinkin huomautuksiin, tulen niihin aikanaan palaamaan.

Rami Hämmer

4.9.

Edellä oleva oli jo kirjoitettu kun pääministeri MUSSOLINIn vierailu tämän aamun lehdissä annetaan julkisuudelle tiedoksi. Tämän vierailun yhteydessä kiinnittää pari seikkaa huomiota, joiden analysointi tällä hetkellä lienee ennenaikaista, mutta jotka kuitenkin on syytä mainita. Toinen näistä seikoista on se, että Italian pääministeri saapuu Saksaan syyskuun loppupuolella, jolloin englantilais-italialaiset neuvottelut Roomassa aikaisemmin oli suunniteltu toimeenpantaviksi ja toinen, että vierailu tapahtuu juuri sellaisena aikana, jolloin Kansainliitto on koolla ja joutuu käsittelemään Abessinian kysymystä.

Saksan lehdistö ilman poikkeusta esittää sydämelliset tervetuliaissanat herra MUSSOLINIlle ja painostaa maiden välisiä läheitä suhteita, MUSSOLINIn ansioita Italian kohottamisessa suurvallaksi ja saksalais-italialaisen yhteisrintaman merki-

tystä kommunistivastaisessa taistelussa. Berliner Börsen - Zeitung mainitsee m.m.: " Saksalais-italialainen yhteisymmärrys on muodostunut verrattomaksi rauhanfaktoriksi sen kautta että molempien maiden johtajat, palautettuaan maittensa ja kansojensa sisäisen järjestyksen ja poistamalla heidän maitaan rasittavat vääryydet (Ungerechtigkeiten) ovat vapauttaneet yleisen ilmapiirin vaarallisista jännityksistä." Pitemmät otteet eri lehtien kirjoituksista lienevät tarpeettomat, koska ne kaikki käyvät samaan suuntaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksen raportti n:o 49

Ministeri Wuorimaa

15/9 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä 15 p:nä syyskuuta 1937.

no 2056/583/37.

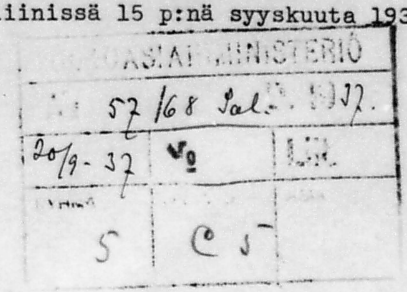

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 49 aiheesta:

Tri Schachtin asema.

Ministeri:

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 49.

Berliini ssa 15 p:nä syys kuuta 1937.

Asia: Tri Schachtin asema.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
57/68 Sal. 1937.
20/9-37
5 C 5

Koko sen ajan, kun tri Schacht on hoitanut talousministerin tehtäviä, on pitemmin ja lyhemmin väliajoin ollut huhuja liikkeellä siitä, että hänen asemansa on heikko ja että hän tulisi eroamaan. Nämä huhut olen aina raporteissani kumonnut, koska saamieni tietojen mukaan ne eivät ole vastanneet todellisuutta, vaan ovat tulleet liikkeelle sen kautta, että kansallissosialistisen puolueen eräissä johtopiireissä tri Schachtin talouspolitiikkaa on vastustettu. Tämä vastustus on kuitenkin ollut tähän saakka sen laatuista, ettei se ole tri Schachtin asemaan mitään vaikuttanut. Nyt sen sijaan näyttää tilanne toisenlaiselta ja lienee todennäköistä, että tri Schacht tulee jättämään talousministerin paikan lähiaikoina.

Muodollisesti tulee asia järjestetyksi siten, että tri Schacht omasta pyynnöstään vapautetaan talousministerin tehtävistä. Joutuuko hän tällöin myös pois Reichsbankin johdosta, on toinen kysymys. Eräillä tahoilla väitetään näin käyvän, mutta en omasta puolestani sitä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

pidä ainakaan toistaiseksi todennäköisenä. Myöhemminhän tilanne voi kehittyä niin, että tri Schacht myöskin jättää Reichsbankin.

Todellinen syy tri Schachtin luopumiseen paikastaan lienee löydettävissä niistä erimielisyyksistä, jotka hänen ja nelivuotissuunnitelman johtajan kenraali Göringin välillä nelivuotissuunnitelman toteuttamisesta ovat syntyneet. Kysymyksessäoleva suunnitelma, jossa sosialisoimis- ja valtiollistuttamistoimenpiteet näyttelevät huomattavaa osaa, ei vastanne niitä taloudellisia periaatteita, jotka tri Schacht on omaksunut. Hänhän ei ole kansallissosialistisen puolueen jäsen, vaan enemmänkin suurkapitaalin ja suurteollisuuden etujen valvoja ja on taipunut ainoastaan siellä, missä hän on katsonut sen aivan välttämättömäksi. Hänen toiveensa lienevät, eräästä minulle lausumastaan päättäen, keskittyneet siihen, että hän aikaa myöten voisi palauttaa kapitalistiset periaatteet Saksan talouselämään. Kun kuitenkin kansallissosialistiset tendenssit ovat päinvastaisia, lienee hänen toiminnalleen tullut niin suuria vaikeuksia, ettei hän katso olevan mahdollisuuksia sitä jatkaa. Pari viikkoa sitten oli hän täällä käyneelle Kreikan valtionpankin johtajalle viitannut siihen, ettei hän enää kauan tulisi Saksan talouselämää johtamaan. Puolan suurlähettiläs, jolla on Saksassa varsin hyvät suhteet, sanoi minulle myöskin, että hänen käsityksensä mukaan tri Schachtin eroaminen on vain ajan kysymys ja etteivät nyt liikkuvat huhut tästä asiasta enää ole ilman perustetta.

Tri Schachtin seuraajasta on ulkomaisessa lehdistössä näkynyt erilaisia uutisia, mutta ei niihin ole mitään vahvistusta voinut saada. Diplomaattikunnan keskuudessa Nürnbergissä mainittiin hänen seuraajanaan rahaasiainministeri kreivi v. Schwerin-Krosigkia. Tuleeko hän muutoksen tapahtuessa tälle paikalle tai tuleeko sille joku muu, jää nähtäväksi. Tuli tälle paikalle kuka tahansa, ei hänen tehtäväkseen jää muuta kuin täyttää ne ohjeet, jotka hän saa nelivuotissuunnitelman toimeenpanijalta, ministeripresidentti Göringiltä, jonka käsiin Saksan talouspolitiikan johto suvereenisesti tämän jälkeen tulee jäämään.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetyksen raportti n:o 50.

Ministeri Wuorimaa

15/9 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä 15 p:nä syyskuuta 1937.

nro 2057/584/37.

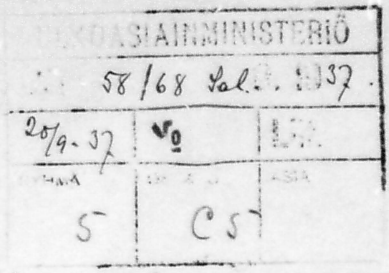

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa № 50 aiheesta:

Diplomaattikunta ja Nürnbergin puoluepäivät.

Ministeri: Ramel Svinhufvud

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 50.

Berliini ssa 15 p:nä syys kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
58/68 Sal. 1937.
20/9.37 No
5 C 5

Asia: Diplomaattikunta ja Nürnbergin puoluepäivät.

Vuoden 1937 puoluepäivillä Nürnbergissä oli diplomaattikunta miltei kokonaisuudessaan. 53:sta lähetystöpäälliköstä oli läsnä 48. Kymmenkunta saapuvilla olleista oli mukana lyhyemmän ajan, muut alusta loppuun. Poissa olivat vain Paavin Nuntius, Neuvostovenäjä, Norja ja Peru, viimemainittu vaikean sairauden tähden.

Puoluepäivillä on tullut tavaksi, että valtakunnankansleri ottaa vastaan diplomaattikunnan. Tänä vuonna tämä tapahtui hänen hotellissaan Nürnbergissä. Tervehdittyään kutakin lähettilästä erikseen, piti kansleri lyhyen puheen, jossa hän kiitti diplomaattikuntaa siitä, että se niin lukuisasti oli hänen kutsuaan noudattanut. Tämän jälkeen jatkoi hän: "Huolimatta siitä, että Nürnbergin juhlilla on nimi puoluepäivät, eivät ne todellisuudessa sitä ole, vaan ovat ne uuden Saksan, sekä kansan että valtakunnan, suurimmat juhlat. Läsnäolo näillä juhlilla ei suinkaan merkitse sitä, että niihin osallistuva kutsuvieras hyväksyy sen enemmän kansallissosialistiset aatteet kuin Saksassa vallitsevan systeeminkään. Ne ovat vain osoituk-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sena siitä, kuinka Saksan kansanyhteisö (Volksgemeinschaft) on kehittynyt lujaksi ja yhtenäiseksi." Kansleri toivoi vielä, että eri valtioiden edustajat myöskin Nürnbergin kokouksissa saisivat oikean kuvan Saksan kansan kehityksestä.

Puheeseen vastasi loistavalla tavalla Nürnbergissä olevien diplomaattien vanhimpana Ranskan suurlähettiläs François-Poncet. Hän kiitti kansleria siitä loistavasta tavasta ja huolellisuudesta, jolla diplomaatteja kohdellaan ja heitä hoidetaan vierailun aikana. Se, että diplomaattikunta miltei kokonaisuudessaan on tilaisuuteen saapunut, osoittaa omalta puoleltaan Saksassa olevien eri valtioiden edustajien hyvää tahtoa koettaa perehtyä ja ymmärtää kolmannessa valtakunnassa vallitsevia olosuhteita. Olisi syytä, kun Saksassa on tapana antaa kaikelle oma nimensä, myöskin ristiä diplomaattikunnan juna ja voitaisiin sitä kutsua esim. uteliaisuuden junaksi tai hyvän tahdon junaksi. Lopuksi suurlähettiläs lausui sen toivomuksen, että Saksassa kehittynyt kansanyhteisö laajenisi myöskin kansojen väliseksi kansainyhteisöksi (zu einer Gemeinschaft der Völker).

Ranskan suurlähettilään puhe, jonka hän muuten esitti saksankielellä, oli siinä määrin loistava ja hieno puhetaidon helmi, että kaikki lähettiläät välittömästi kävivät häntä sen johdosta onnittelemassa. Kansleri oli myöskin ilmeisen tyytyväinen vastauspuheeseen, joka näkyi koko hänen iloisesta ilmeestään. Kuriositeetin vuoksi noteeraan vielä pienen välikohtauksen tilaisuudesta. Kun

kansleri puheen johdosta meni kiittämään ja hyvästelemään Ranskan suurlähettilästä, sanoi hän, että jos diplomaatit joutuisivat leivättömiksi, niin hän mielellään palkkaisi heidät poliittisiksi puhujiksi. Iskuvalmis Ranskan suurlähettiläs vastasi tähän: hyvin mielellään, mutta vain erikois-tehtäviä varten (nur zur besonderen Verwendung), mikä aiheutti yleisen ilon.

Kanslerin puheen suurin merkitys on siinä, että hän virallisesti vahvisti puoluepäivien olevan Saksan kansan suurimman juhlan eikä puoluejuhlan siinä merkityksessä, mikä tälle sanalle yleensä annetaan. Tämä oli erittäin arvokas deklaratio siltä kannalta, että se vastaisuudessa tulee tekemään paljon helpommaksi diplomaattien läsnäolon näissä tilaisuuksissa samoin kuin hallitusten asenteen niihin. Yhdysvaltain asiainhoitaja, joka osallistumisensa johdosta kotimaisessa lehdistössään oli saanut paljon arvostelua, siitä huolimatta, että hänellä oli hallituksensa suostumus Nürnbergin matkaan, sähköttikin heti kanslerin lausunnon Washingtoniin.

Diplomaatit matkustavat Berliinistä Nürnbergiin ylimääräisellä makuuvaunujunalla, jossa kutakin lähettilästä varten on varattu kaksi osastoa ja asuvat koko aikansa Nürnbergissä tässä junassa, jossa heillä kanslerin henkilökohtaisina vieraina on vapaa ylöspito. Kullakin lähettiläällä on käytettävissään Saksan valtion puolesta auto kuljettajineen ja kielitaitoinen adjutantti SS-joukoista, jotka ovat joko korkeampia virkamiehiä, suurliikkeiden johtajia tai ylioppilaita. Nürnbergissä sijoitetaan kunkin lähettilään

vaunuosastoon oma puhelin, jolla ilman korvausta saa olla yhteydessä lähetystön kanssa Berliinissä tai missä muualla Saksan sisällä tahansa. Diplomaattijunan viereen oli rakennettu erikoinen rakennus, käsittäen 10 kylpyhuonetta ja parturinliikkeen, maksuttomasti käytettäviksi. Olen nämä seikat halunnut mainita osoitteeksi siitä, että ulkovaltojen edustajia Nürnbergissä kohdellaan erikoisella huomaavaisuudella ja arvokkuudella.

Nürnbergin puoluekokouksesta ja sen merkityksestä tulen erikseen kirjoittamaan.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 57.

Ministeri Wuorimaa

17/9 1927

5000—10—35 4261

Berliinissä, 17 p:nä syyskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nº 2058/585/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
59/68 Sal. 37.
20/9-37 Vº
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ministeriölle raporttinsa n:o 51 aiheesta:

Pääministeri Mussolinin Saksan vierailu.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 51.

Berliinissa 17 p:nä syys kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
59/68 Sal. 1937.
20/9-37

Asia: Pääministeri Mussolinin Saksan vierailu.

Pääministeri Mussolinin Saksan matkasta on nyt niin paljon selvinnyt, että hän saapuu lauantaina 25 päivänä syyskuuta Müncheniin, jossa valtakunnankansleri Hitler ottaa hänet vastaan ja jossa ensimmäiset keskustelut tapahtuvat. Samana iltana jatkavat molemmat hallitusten päämiehet matkaansa Saksan tähänasti suurimmille manööverеille Pommeriin. Pääministeri Mussolinin mukana seuraavat, paitsi yleisesikunnan päällikköä marsalkka Badoglioa, sota-, meri- ja ilmailuministeriöiden alivaltiosihteerit samoin kuin fascistisen miliisin yleisesikuntapäällikkö. Pääministeri Mussolinin seurue on näin ollen sotilaallisesti edustavin mitä voi ajatella.

Syyskuun 27 päivänä saapuvat molemmat hallitusten päämiehet B erliiniin, jota tarkoitusta varten jo viikon päivät on koristeltu ja jossa vastaanotto tulee olemaan erikoisen loistava. Mussolini tulee asumaan entisessä presidentti Hindenburgin palatsissa. 28 päivänä syyskuuta tulee hän laskemaan seppeleen tuntemattoman sotilaan haudalle ja sen jälkeen käymään ministeripresi-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

dentti Göringin luona viimemainitun metsästyslinnassa Schorfheidessä, n. 50 km Berliinin ulkopuolella. Berliinissä järjestetään stadionilla ja sen ympäristöllä suuret mielenosoitustilaisuudet, joihin tulee osallistumaan noin miljoona henkeä ja joilla sekä Hitler että Mussolini tulevat puhumaan, molemmat saksaksi.

Diplomaattikuntaa ei mihinkään tilaisuuksiin tulla kutsumaan, vaan muodostuu vierailu puhtaaksi saksalais-italialaiseksi ystävyydenosoitukseksi. Auswärtiges Amtin protokollosta ilmoitettiin nim. tiedusteltaessa, että hra Mussolini on ilmoittanut saapuvansa Saksaan ei Italian hallituksen päämiehenä, vaan fascistisen puolueen johtajana, tervehtimään kansallissosialistisen puolueen johtajaa.

Kuten jo tätä asiaa koskevissa aikaisemmissa raporteissani olen maininnut, ei ole oletettavissa, että mitään uusia sopimuksia maiden kesken allekirjoitettaisiin, vaan on matkan tarkoitus osoittaa ulospäin Saksan ja Italian läheistä yhteistoimintaa.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 1

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksön raportti n:o 52.

Ministeri Wuorimaa

22/9 1937.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä, 22 p:nä syyskuuta 1937.

№ 2094/600/37.

60/69 Sal. 37.

27/9-37	№	Liit.
RYHMÄ 5	OSASTO C5	ASIA

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 52 aiheesta:

Nürnbergin puoluekokous 1937.

Ministeri:

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 52.

Berliini ssa 22 p:nä syys kuuta 1937.

Asia:

Nürnbergin puoluekokous 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 60/69 Yal. 1937.
27/9-37
RYHMÄ 5 OSASTO C5 ASIA

Nürnbergin puoluekokoukset, jotka pidetään vuosittain syyskuussa, ovat muodostuneet kolmannen valtakunnan suurimmiksi juhliksi, joissa toiselta puolen jo traditioksi muodostuneen ohjelman puitteissa tuodaan paraatiin kaikki systeemin aikaiset saavutukset, toiselta puolen lukuisissa selostuksissa annetaan yleiskuva kuluneen vuoden tapahtumista, toimenpiteistä ja tuloksista sekä lopuksi valtakunnankanslerin loppupuheessa viitoitetaan milloin selvemmin, milloin peitetymmin vastaisen toiminnan suunta.

Tunnettua jo ennestään on, että Nürnbergin juhlat ovat mittasuhteiltaan valtavat ja sen mukaan ulkonaisesti hyvin vaikuttavat. Onhan tuossa 400.000 kaupungissa juhlaviikkona koolla 1 ½ miljoonaa henkeä. Näiden joukossa oli nyt: 100.000 SA-miestä, 50.000 SS-miestä, 50.000 Hitlernuorisoa, 40.000 työpalveluksesta, 140.000 puoluevirkailijaa, 100.000 työrintaman jäsentä, 60.000 sotilasta, 10.000 puolueen moottorijoukoista (N.S.K.K.), lisäksi kutsu- ja kunniavieraat ja muuta tilaisuuksiin

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pääsykortin hankkinutta yleisöä.

Kun kaupunki ei tällaisia massoja pysty sijoittamaan, majailevat ne jättiläismäisissä telttaleireissä kaupungin ympärillä ja osittain läheisissä kylissä ja pikkukaupungeissa. Juhlien keskuksena on jo osaksi valmistunut, mutta suurimmaksi osaksi rakenteilla oleva kongressialue kaupungin laidassa. Kun tämä rakennussuunnitelma, joka on valtakunnankanslerin omaa käsialaa, noin 1940 valmistuu, sisältyy siihen jo valmiina olevien kenttien lisäksi maailman suurin urheilustadion 400.000 katsojalle ja kokous- (kongressi) halli. Tässä on nousemassa uusi Olympia, joka mahtavuudessa tulee ylittämään vanhan kreikkalaisen esikuvansa. Nürnbergin, jossa myöhäiskeskiajalla Saksan kuninkaat ja keisarit pitivät valtiopäiviä ja säilyttivät aarteitaan, on Hitler jälleen nostanut yhdeksi kolmannen valtakunnan keskipisteeksi. Mutta tämä ei ole vain tradition pohjalla, sillä kansleri selitti äsken päättyneillä puoluepäivillä päinvastoin, ettei uusi Saksa suinkaan merkitse vanhan jälleensyntymistä, vaan jotain kokonaan muuta ja suurempaa, jotain historiassa tähän saakka vielä olematonta.

Ulkonaiset, seremonioineen jo täysin vakiintuneet juhlatilaisuudet puoluepäivillä ovat seuraavat: kongressin avajaiset, työpalveluksen apelli ja paraati, puoluevirkailijain ilta-apelli n.s. sinisen valokupoolin alla, SA., SS. ja NSKK. joukkojen apelli ja paraati, Hitlernuorison aamujuhla, sotaväen taistelunäytös ja paraati sekä kongressin lopettajaiset, joilla kansleri pitää pääpuheensa.

Näiden pääjuhlien sivussa on koko ajan esitelmä- y.m. tilaisuuksia aamusta iltaan.

Valtionrautateiden rekordisaavutuksista huolimatta, jolloin yhden viikon sisällä Nürnbergiin tulee ja sieltä lähtee 1.000 ylimääräistä junaa, ei massojen saapuminen ja lähtö voi tapahtua yhdenaikaisesti. Kukin muodostelma saapuu ohjelman vaatimusten mukaan 2-3 päiväksi Nürnbergiin ja luovuttaa sen jälkeen sijansa uusille osallistujille ja järjestöille. Vaikutelma on puolisotilaallisen mobilisation. Kello 4 aamulla alkavat joukkomarssit eri leireiltä kongressialueelle, jotta kaikki aikoinaan olisi paikoillaan. Jopa 10-15 tunnin päivämarssit eivät ole mitään tavatonta, ja vaikka illalla väsyneinä heittäydytään kin olkivuoteille teltoissa, on mieliala korkealla ja innostus suuri, sillä onhan taas saatu nähdä "Führer" ja kuultu hänen innostuttava äänensä. Sotilaallisten ja uskonnollisten seremoniain yhdistyminen, joka on päätekijöitä puoluepäivillä, samoin kuin noudatettava spartalaisuus, vaikuttavat mieliin voimakkaasti ja jokainen on ihastunut saadessaan osallistua Nürnbergin loistavaan näytelmään, haltioitunut johtajansa innoittavista puheista. Jokapäiväisen elämän surut ja huolet unohtuvat tässä kansanyhteisön mystillisessä ilmapiirissä.

Työ, usko, voima - nämä kolme olivat pääaiheet ja punainen lanka tämän vuoden kongressissa. Vuoden 1933 puoluepäivistä lähtien on yksityisseikkoja myöten puoluekokouksia varten muodostunut tarkalleen määrätty rituaali, jossa nationalismi on uskontona. Juhla "sinisen valoku-

poolin" alla, joka kohoaa 8.000 metrin korkeuteen ja johon poliittiset johtajat osallistuvat, uusien puoluelippujen vihkiminen koskettamalla niitä n.s. verilipulla (Blutfahne), joka oli mukana Münchenin m ellakassa 1923, muistoseremoniat kaatuneille taistelijoille, työpalveluksen uskonnollisluontoinen apelli, Hitlernuorison virret pyhälle Saksanmaalle - kaikki tuo yhteensä luo haltioituneen ilmapiirin. Eräät ovatkin koettaneet määritellä kansallissosialismia "katolilaisuudeksi ilman kristinuskoa", sillä uskonnottomuutta kansallissosialismi ei suinkaan ole. Ja vaikka puhujat vuodesta vuoteen ovat samat ja aiheet puheisiin samoja, vaikuttavat ne kuitenkin massoihin, sillä minkä originaliteetin puute menettää, sen korvaa se systemaattinen voimaperäisyys, jolla kansallissosialistisia oppeja, niitä yhtä mittaa päihin takomalla, yleiseen tajuntaan juurrutetaan.

\+ + +

Poliittinen päähuomio Nürnbergin kokouksessa keskittyy kahteen tekijään: kongressin avajaisissa esitettyyn valtakunnankanslerin julistukseen, jonka tavallisesti lukee Bayerin piiripäällikkö Wagner, jonka ääni erehdyttävästi muistuttaa Führerin ääntä, ja hra Hitlerin kongressin lopettajaisistunnossa pitämään puheeseen.

Kun tämänvuotinen kanslerin julistus tärkeimmältä osaltaan kosketteli talouskysymyksiä, jätän sen tässä syrjään, koska tulen tätä puolta käsittelemään eri raportissa. Sen hee sijaan on syytä tällä kertaa kiinnittää huomiota lopettajaispu

seen, joka pääpiirteiltään oli uusi ankara hyökkäys kommunismia vastaan. Seuraavassa mainitsen sen tärkeimmät kohdat.

Puheensa alussa Hitler vakuutti, ettei kansallissosialismi merkitse ainoastaan vallankumousta Saksan kansan aatemaailmassa, vaan että myöskin saksalaisen ihmisen ulkonainen kuva ja esiintyminen tulee muuttumaan. "Kovaksi terästyneet miehet ja miellyttävän kauniit naiset tulevat tulevina vuosisatoina olemaan elävänä todistuksena tämän tehtävän ratkaisusta".

Tämä kumoaa myöskin lopullisesti, sanottiin puheessa edelleen, monien ulkopuolisten puheet siitä, että Saksassa olisi tapahtunut vanhan uudestisyntyminen. Ensiksikään sitä, mitä nyt on Nürnbergissä eletty, ei ennen ole milloinkaan ollut. Henkisen suuntauksen ja ruumiillisen kehityksen yhteensulautuvaisuus ei ole koskaan ollut niin selvä kuin kansallissosialistisessa valtiossa.

Jatkaessaan puhettaan johtaja heitti kysymyksen, mitä Saksasta olisi tullut, jos se olisi saanut helpon voiton v. 1914. Hänen mielestään se olisi todennäköisesti tietänyt suurta onnettomuutta. Kehitys, joka jo silloin oli menossa huonoon suuntaan, olisi johtanut ehkä Saksan kansan elinperusteiden häviöön. Herra rakastaa sitä, jota hän kurittaa, on sovellutettavissa Saksan kansan kohtaloon.

Sotaa seurannut hätä ei ainoastaan mahdollistuttanut kansallissosialistien nousua valtaan, vaan sen seurauksena voitiin keskittää ja yhdistää koko kansa. Tässä on ollut vastassa ja on edelleen yhteinen vihollinen.

Taistelussa ei ole kysymys vaivaisista dynastisista intresseistä, ei rajojen korjaamisesta eikä pienistä taloudellisista eduista, vaan se on kamppailua maailmansairautta vastaan, joka uhkaa saastuttaa kansat ruton tavoin.

Tämän jälkeen puhuja käsitteli erikoisen jyrkällä tavalla bolshevismia sekä siirtyi, huomautettuaan, että venäläiset ja espanjalaiset ovat aivan syyttömiä tämän sairauden syntyyn ja levenemiseen, käsittelemään demokratioiden asennetta bolshevismiin. Hän valitti syvästi, ettei kansanvaltaisissa maissa uskota kommunistien olevan sitä, mitä ne väittävät ja julistavat olevansa. Demokratiat eivät halua keskustella kommunismista, se ei ole niistä mukavaa, mutta niiden on tehtävä jotain, elleivät tahdo demokratiansa menevän perikatoon. Maailmanrutto ei kysy sisäänpääsylupaa, vaan se tekee marxilaisen diktatuurin kautta kansanvallasta lopun. Kun Eurooppa muodostaa kansainyhteisyyden, on yhden valtion saama tartunta myöskin muille vaarallinen.

Venäjällä, joka ei itsessään ole toisenlainen kuin pari kolme vuosisataa sitten, on vieras rotu riistänyt vallan ja hallitsee pystyttämällään diktatuurilla sen kansaa. Mikäli olisi kysymys vain Venäjästä, voitaisiin tämä noteerata yksinkertaisesti historiallisena realiteettina, kuten monet muut vastaavat ilmiöt, mutta kun Venäjä toimii kommunismin muihin maihin levittämisen tukikohtana, on kysymyksessä probleema, joka koskee koko maailmaa. Tämä probleema on ratkaistava tavalla tai toisella.

Hitler kosketteli sitten Espanjan kysymystä. Englannista ja Ranskasta kuullaan aina väitteitä, että niillä on pyhiä intressejä Espanjassa. Millaisia? "Jos on kysymys poliittisista, niin ymmärrämme sitä yhtä vähän kuin jos joku väittäisi, että hänellä on Saksassa poliittisia intressejä". Että Englannilla ja Ranskalla on taloudellisia intressejä Espanjassa, se myönnetään ilman muuta, mutta Saksalla on niitä aivan yhtä suuressa määrässä.

Samoin kuin Englanti ja Ranska eivät halua voimasuhteiden siirtymistä Euroopassa Saksan ja Italian suuntaan, yhtä vähän Saksa haluaa voimien siirtoa bolshevistisen mahdin lisääntymisen suuntaan. Niin kuin Englannissa ollaan levottomia siitä, että Italia ja Saksa ehkä miehittäisivät Espanjan, "aivan samoin kauhistuttaa meitä ajatus, että Neuvostoliitto valloittaa sen". Jokainen bolshevismin levitysyritys merkitsee muutosta eurooppalaisessa tasapainossa. Samoin kuin Englanti harrastaa tämän muutoksen estämistä omien käsityskantojensa mukaan, niin harrastaa Saksa sitä käsityskantansa mukaan.

Vähemmän tärkeä ei ole tosiasia, että voimainsiirto bolshevismin hyväksi merkitsisi Euroopan valtiorakennuksessa, jossa kaikki jäsenet ovat läheisesti riippuvaiset toisistaan, taloudellista perikatoa.

Englannille on ehkä yhdentekevää, tuleeko Espanjasta erämaa, raunioituuko se bolshevismin kaaokseen vai ei. Mutta saksalaisille, jotka eivät voi perustaa kauppaansa omaan maailmanvaltakuntaan, on Euroopan säilyminen

sellaisena kuin se on elinkysymys. Bolshevisoituneessa Euroopassa ei Saksalla enää olisi liiketuttavia. Bolshevismin leviäminen sillä tavalla kuin se ilmoittaa haluavansa ja kun se ehdottomasti tahtoo, tietäisi Saksalle taloudellista katastrofia. Sen täytyy vaihtaa tavaroita muiden maiden kanssa, mutta tämä vaihto on mahdollinen ainoastaan ehdolla, että muut pystyvät tuottamaan tavaroita.

Siitä huolimatta, vaikka Saksalla on ollut esim. Ranskan kanssa paljon yhteenottoja, "tiedämme joka tapauksessa kuuluvamme yhteiseen kansainperheeseen emmekä tahdo ollenkaan toivoa jonkin kulttuurikansan poistumista näyttämöltä".

Vain juutalainen maailmanbolshevismi on Euroopan kulttuurikansojen perheessä vieras aines, joka ei tuo mitään lisää talouteemme eikä kulttuuriimme, vaan aiheuttaa ainoastaan sekaannusta.

Saksalaiset eivät tahdo olla ollenkaan poliittisia eremiittejä. Saksa ei ole eristäytynyt, ei taloudellisesti eikä poliittisesti. Päinvastoin se pyrkii poliittiseen yhteistoimintaan kaikkien niiden kanssa, jotka todella harrastavat Euroopan parasta. Vielä järjettömämpi on väite taloudellisesta eristäytymisestä. Sen kumoavat jo kauppatilastotkin. Vaikkei kauppa kasvaisikaan, niin Saksa vain alistuisi siihen, muttei pitäisi sitä hyvänä. Euroopan bolshevisoituminen kuitenkin pakottaisi sen eristäytymiseen.

"Me puolestamme", sanoi Hitler ponnekkaasti, "var-

tioimme, ettei bolshevismi pääse enää koskaan Saksaan. Jos joku yrittäisi tuoda tämän vaaran äärellemme taikka Saksan sisälle, niin hän tietäköön, että kansallissosialistinen v altio on hankkinut aseen, jolla tuollainen yritys lyödään salamannopeasti maahan. Että olemme olleet hyviä sotamiehiä, sitä maailma ei ole vielä unohtanut. Että tänä päivänä olemme vielä parempia sotamiehiä, sen se voi huoleta uskoa. Me emme tyrkytä kenellekään mielipiteitämme, mutta älköön kukaan koettako myöskään meille tyrkyttää ajatuksiaan ja ihanteitaan".

Valtakunnankanslerin puheesta voi vetää parikin merkittävämpää johtopäätöstä: 1) kansallissosialistinen Saksa ei ole monarkismiin palautumisen puolesta, vaan oman aatteensa toteuttaja; 2) kansallissosialistinen Saksa ei voi sallia bolshevismin levenemistä, koska sellainen rikkoisi Euroopassa vallitsevan valtapoliittisen tasapainon. Nämä ovat tietenkin, etenkin jälkimmäinen, varsin m erkillepantavia lausuntoja, mutta en haluaisi niistä kuitenkaan vetää niin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, kuin olen huomannut eräitten ulkomaisten lehtien tekevän. Olisin taipuvainen ottamaan huomioon sen, että ulkopoliittisiinkin esityksiin sisältyy annos sisäpoliittisia vaikutteita, jotka systeemin kannalta on välttämätöntä käyttää hyväksi silloin, kun tilaisuus tarjoutuu.

Yleinen huomioni nyt päättyneestä puoluekokouksesta on se, että varsinkin kanslerin esiintyminen oli huomattavasti pidättyvämpi ja hillitympi kuin vuosi

sitten. Voimakkaaseen lopettajaispuheeseensa oli kansleri niin syvästi eläytynyt, että hän kaikkiin kuulijoihin jätti vakuuttavan vaikutuksen siitä, että esittämänsä oli hänen syvimmän mietiskelynsä ja vakaumuksensa tulos. Esitys oli ehkä loisteliain, mitä tähän saakka kanslerilta olen kuullut ja sen teho kuulijakuntaan välitön. Englannin voimakas varustautuminen on momentti, joka on täkäläiseen ilmapiiriin pannut jonkinlaisen sordinon. Mutta tämä ei estä sitä, että Saksa nyt on itsetietoinen ja oman voimansa tunteva, mahtava valtatekijä, jolla on maailman asioissa painava sanansa sanottavana. Tämän vaikutuksen sekä sisään- että ulospäin jätti myös Nürnbergin puoluekokous.

Aarne Koskinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyslön raportti n:o 53.

Ministeri Wuorimaa

22/9 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 24 p:nä syyskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 2095/601/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 61/69 Sal. D. 1937.
27/9-37 | N:o | LIITE
OSASTO 5 | C5 | ASIA

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 53 aiheesta:

Tendenssejä Saksan talouspolitiikassa.

Ministeri: Rafael Saastamoinen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 53.

Berliinissa 24 p:nä syys kuuta 1937.

Asia: Tendenssejä Saksan talouspolitiikassa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 61/69 Sal. 1937
27/9-37 № Liit.
RYHMÄ OSASTO ASIA
5 C5

Vähän ennen Nürnbergin puoluekokousta vietettiin Stuttgartissa vuotuisia ulkosaksalaispäiviä, jotka siellä esitettyjen puheiden johdosta ovat antaneet paljon aihetta ulkomailla käsitellä tätä asiaa. Näillä päivillä esiintyi m.m. nelivuotissuunnitelman toteuttaja, ministeripresidentti Göring, selostaen talouspoliittisia pyrkimyksiään.

Tämä puhe huippeni eräisiin uhkauksen luontoisiin lausuntoihin. Puhuja huomautti, että vientiä on lisättävä; siellä, missä tätä kehoitusta ei ymmärrettäisi, ryhtyy hän tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin. Sen lisäksi on kotimainen tuotanto ensi sijassa turvattava, vaikkapa ulkolaisia tuotteita saataisiinkin halvemmalla; tarpeen tullen hän tulee tekemään itsensä ymmärrettäväksi ja asettaa joka tapauksessa kansan yhteisedun konsernietujen edelle. Esimerkkinä tästä mainitsi hra Göring Reichswerke A.G:n (uusi rautateollisuusyritys) perustamisen. Samaan tapaan käsitteli puhuja elintarvehankintaa. Ellei hallituksen määräyksiä noudateta, tulee hän ryhtymään pakkotoimenpi-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

teisiin. Hänen sanotaan lausuneen, ettei hän hätätilassa säikähdä leipäkorttienkaan käytäntöönottamista, mutta tästä uhkauksesta ei kuitenkaan Saksan lehdistössä ole mainittu sanallakaan.

Tämänvuotisessa Nürnbergin puoluekokouksessa käsitteli valtakunnankansleri julistuksessaan samoja kysymyksiä. Tätä koskevasta julistuksen osasta otan tähän seuraavat pitemmät otteet, antaakseni kanslerin esittämille näkökohdille mahdollisimman sananmukaisen muodon.

"Talous on yksi kansan elämän toimintamuodoista, ja voidaan sen vuoksi järjestää ja käytäntöön sovelluttaa ainoastaan pitämällä silmällä tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia eikä milloinkaan dogmeja.

Dogmina ei voida pitää sosialisoitua taloutta eikä vapaata taloutta, vaan on olemassa ainoastaan talous, jonka velvollisuutena on luoda kansalle korkeimmat ja parhaimmat elinmahdollisuudet.

Sikäli kuin talouselämä vapaitten voimien vaikutuksesta ilman ylhäältäpäin tulevaa johtoa suorittaa tämän tehtävän, on se hyvä ja ennen kaikkea valtion johdolle mieluisaa. Mikäli se taasen jollakin alalla ei voi vapaana taloutena täyttää sille kuuluvaa tehtävää, on kansanyhteisyyden johdon velvollisuus antaa taloudelle ne ohjeet, jotka kokonaisuuden edun vuoksi ovat tarpeelliset. Jos taasen talous jollakin toiminta-alallaan ei olisi lainkaan tehtäviensä tasalla, silloin on kansanyhteisyyden johdon etsittävä uusia keinoja ja menettelytapoja, voidakseen täyttää yhteisön vaatimukset. Yksi on kuitenkin varmaa: kuten

yleensä kaikkialla, kun vaan tahdotaan, niin on tässäkin tie olemassa. Kansallissosialistisen valtion toimintatahto pyrkimyksessään turvata kansallisen talouselämän perusteet on saanut selvimmän ilmenemismuotonsa viime vuonna täällä teille ilmoitetussa päätöksessä tehdä lyhyessä ajassa valtio riippumattomaksi useilla elintärkeillä aloilla ulkomaisesta mielivallasta ja epävarmuudesta. Tämä päätös pannaan toimeen yhtä suurella varmuudella kuin kansallissosialistinen valtiokin luotiin. Mikäli tähän riittävät yksityiset taloudelliset voimat, pannaan ne sitä suorittamaan. Mutta jos osoittautuu mahdottomaksi saavuttaa tätä tietä päämäärä, tulee kansakunta sellaisenaan ottamaan tämän työn. Älköön kukaan luulkokaan, ettei kansanyhteisö, joka on onnistunut luomaan mahtavan armeijan, jättiläismäisen työpalveluksen y.m., kykenisi saattamaan Saksan teräs- ja rautateollistuotantoa sille tasolle, joka on välttämätöntä.

Me olemme jo valmiit muitten, paitsi nelivuotissuunnitelmaan sisältyvien tehtävien suhteen ! Ja minä haluaisin jo tänään teille, hyvät puoluetoverit, antaa varmuuden siitä, että tämä työ sujuu puoluetoveri Göringin johdon alaisena aivan ennakkolaskelmien mukaisesti !

Yksi on varmaa: ei ole olemassa valtiollistetun talouden eikä yksityisyritteliäisyyden ideologiaa. Molemmissa tapauksissa kantaa sama tekijä vastuun: nimittäin kansan yleisjohto, s.o. kansanyhteisyys itse.

Muuten on taloudessamme vain yksi kysymys, joka on meille jatkuvasti ollut surun aiheena, nim. elintarpeit-

ten hankinta. Saksan pinta-ala on ilman koloniaalista täydennystä liian pieni, voidakseen taata kansallemme varman jatkuvan toimeentulon. Ei mikään muu kansa voi sanoa tulevansa toimeen paremmin suhteellisesti yhtä suurella alalla kuin me. Ne luvut, jotka puoluetoveri Darré tulee teille tässä kongressissa esittämään, ovat loistavia todistuksia tämän tosiasian paikkansapitäväisyydestä. Mutta ajatus, että Saksa on vuodesta vuoteen riippuvainen siitä, tuleeko hyvä tai huono sato, on ajan mittaan sietämätön. Halumme saada takaisin entiset siirtomaamme perustuu siis suorastaan taloudelliseen pakkoon, ja sen vuoksi onkin muitten valtioitten kielteinen asenne tähän kysymykseen nähden suorastaan käsittämätön. Saksa ei ole entisiä siirtomaitaan aikanaan varastanut taikka ryöstänyt näiltä valloilta. Meidän päiviemme maailmassa, jolloin niin paljon puhutaan moraalista, olisi paikallaan ottaa huomioon myös tämä näkökohta !

- - - - - Meillä on taisteltavana ankarampi taistelu kuin toisilla. 137 ihmistä neliökilometrillä on vaikeampi elättää kuin 11 tai 12. Tämä ihme voi meille ainoastaan onnistua siten, että koko kansanyhteisö alistuu äärimmäiseen kuriin ja ymmärtää hetken vaatimukset. Meillä saksalaisilla ei ole varaa siihen, että antaisimme kunkin kulkea omaa tietään. Yhteisvoimin kykenemme ratkaisemaan esiintyvät kysymykset tavalla taikka toisella. Yksinään sortuisi jokainen vastaan tuleviin vaikeuksiin."

Näiden arvovaltaisten julkilausumien perusteella ei voi välttyä siltä vaikutukselta, että Saksan talouspolitiikassa jonkinlainen perustavaa laatua oleva muutos on tapahtumassa. Siirtyykö Saksa kokonaan valtiotalouteen?

Kansallissosialistinen talousohjelma takaa teoriassa periaatteellisesti yksityisomaisuuden ja tunnustaa vapaan yritteliäisyyden. Käytännössä on tähän periaatteeseen kuitenkin tullut paljon aukkoja.

Valtio on kansallissosialismin valtaantulon jälkeen elvyttänyt talouselämää työnhankintaohjelmansa toteuttamisen ja varustautumisen avulla, joihin tarkoituksiin on käytetty miljardeja. Talouselämä on saatettu tilaan, jossa se, muutamia vähäisiä poikkeuksia lukuunottamatta, on täydessä toiminnassa ja on saavuttanut, vieläpä ylittänyt, konjunktuurivuosien 1928/29 tuotantotason. Missä tätä tulosta ei ole saavutettu, siellä on se johtunut joko raaka-aineen tai valuutan puutteesta.

Valtion suunnaton kulutus osittain tuottamattomien tarkoitusten finansiointiin on johtanut suureen velkautumiseen, joka pääosaltaan on lyhytaikaista velkaa. Nämä lyhytaikaiset velat on tarkoitus konsolidoida. Valtio on tätä toistaiseksi koettanut järjestää konsolidointilainojen kautta. Tähän mennessä on noin 6,6 miljardia Rmk. saatu konsolidoiduksi, mutta on nämäkin lainat hankittu erilaisten pakkotoimenpiteitten avulla, jotka eivät ole olleet niin paljon lainsäädännöllistä kuin moraalisesti velvoittavaa laatua. Merkittävin toimenpide tällä alalla lienee emissionikielto, niin että pääomamarkkinat nykyään ovat melkein yksinomaan valtion käytettävissä. Yksityistalouden on hankittava varat laajennuksiinsa, mikäli kykenee, muualta.

Tämä valtion etuoikeus käy ilmi muillakin aloilla, vaikka se finanssitaloudessa onkin ilmeisin. Neljän viime vuoden kuluessa tapahtunut talouselämän elpyminen

on saatu aikaan valtion rahoilla, mutta se on toteutettu yksityistalouden omistamilla tuotannollisilla ja aineellisilla reserveillä. Aiemmin teollisuuden omistamat raaka-ainevarastot ovat nyt loppuunkulutetut. Ulkomaankaupan vientiylijäämä ei riitä hankkimaan niitä ulkomaisia välttämättömiä raaka-aineita, joita valtio ja yksityinen tarve vaatii. Seurauksena on raaka-ainepula.

Näihin päiviin saakka noudatettu talouspolitiikka on vaatinut lukuisia sekaantumisia vapaaseen talouteen. Byrokraattinen valvontakoneisto on tavattoman laaja. Siitä mainittakoon vain valuuttavalvonta, raaka-aineenkäytön valvonta, tuotannon valvonta ja työntekijäin valvonta. Tuotantokyvyn käytön määräävät raaka-aineiden ja valuutan jako. Viime vuonna tuli vielä lisäksi hintain valvonta ja tänä vuonna tuontitavarain myyntihintain kontrolli. Tuottaja ei näin ollen enää voi määrätä ostettavien raaka-aineiden määrää eikä hintaa, tuotantomäärää eikä -laatua, sen enempää kuin myyntitavaran määrää, laatua tai hintaa. Samoin ovat laajat rajoitukset olemassa työnantajain suhtautumisesta työntekijöihin sekä myös valtion määrämä palkkasäännöstely. Lisäksi ovat vielä ansiot ja voitot rajoitetut. Voittoja ei työnantaja saa vapaasti käyttää, vaan ovat ne valtion säännöstelystä riippuvaiset, niin myös sosiaaliset maksut, jotka suoritetaan joko lakien mukaan tai "vapaaehtoisesti". Valmistettavan tuotteen valinta on kuitenkin vielä tuottajan vapaassa harkinnassa.

Näyttää siltä, kuin alkaisi valtion sekaantuminen asioihin nelivuotissuunnitelman johdosta lisääntyä. Valuutta-,

raaka-aine- ja hintavalvontaa on laajennettu. Valtio velvoittaa yrittäjän toimenpiteisiin, joihin hän puhtaasti kaupallisesti toimien ei ryhtyisi. Tuoreimpana esimerkkinä mainittakoon kotimaisen malmituotannon laajentaminen. Osa vuoriteollisuudesta taipui tähän todennäköisesti kannattamattomaan ja kalliiseen yritykseen avata malmiköyhiä kaivoksia. vain valtion sekaantumisen pelosta. Toiset kuitenkin kieltäytyivät siihen ryhtymästä, ja välittömänä seurauksena oli valtiollisen "Reichswerke A.G:n" perustaminen.

Alussa selostetut puheet jo viittaavat siihen, että valtion käsi yhä voimakkaammin tulee talouselämään sekaantumaan, ehkäpä on siihen pakotettukin. Vaikeuksien voittamiseksi ei todennäköisesti muita keinoja ole olemassa, varsinkaan kun Saksa ilmeisesti ei ole taipuvainen ulkomaihin nähden tekemään mitään poliittisia myönnytyksiä. Pakko tällaisen suunnan ottamiseen johtuu myös siitä tosiasiasta, ettei johtavissa talouspiireissä haluta antautua minkäänlaisiin taloudellisiin seikkailuihin.

Aarne Saarma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 54

Ministeri Nuorimaa

29/9 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 1 päivänä lokakuuta 1937

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2145/617/37

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE

62/69 Sal. 37.

5/10-37 | 9

RYHMÄ 5 | OSASTO C5 | ASIA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 54 aiheesta: Mussolinin vierailu.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 54.

Berliini ssa 29 p:nä syys kuuta 1937.

Asia: Mussolinin vierailu.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
62 69 Sal. 37.
5/10-37
OSASTO
5 C5

Kun jo aiemmin olen kertonut siitä loistavasta vastaanotosta, jota todella voidaan sanoa ainutlaatuiseksi, mikä Mussolinille Saksassa on järjestetty ja lisäksi Suomen lehdistökin varsin yksityiskohtaisesti tätä käyntiä on kuvaillut, rajoitun seuraavassa eräisiin toteamuksiin, jotka näin heti käynnin päättyessä voidaan tehdä.

Huomio kiintyy ensi kädessä niihin puheisiin, joita eri tilaisuuksissa molemmat diktaattorit pitivät. Päivällisillä, jotka valtakunnankansleri vieraansa kunniaksi järjesti, lausui isäntä m.m. seuraavaa:

"Uskomme, ettei poliittista työtämme rauhan turvaamiseksi ja eurooppalaisen kulttuurin korkean kukoistuksen hyväksi voida käsittää ryhmitykseksi (Block) muita eurooppalaisia valtoja vastaan. Olemme päinvastoin vakuutetut,ettemme tämän yhteisen työmme kautta palvele vain molempien maittemme etuja, vaan myös sydäntämme lähellä olevaa pyrkimystä yleisen kansainvälisen yhteisymmärryksen saavuttamiseksi. Tässä mielessä tulevat Italia ja Saksa rinnakkain käsittelemään ja harkitsemaan poliittisia

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tehtäviä, estääkseen täten kaikki mahdolliset yritykset molempien kansojen erottamiseksi toisistaan tai pelaamiseksi toisiaan vastaan."

Vastauspuheessaan esitti pääministeri Mussolini m.m:

"Saksalais-italialainen solidariteetti on elävää ja toimivaa solidariteettia. Se ei ole minkäänlainen poliittisten laskelmien tai diplomaattisten viisastelujen tulos, vaan luonnonmukaisen yhteenkuuluvaisuuden ja yhteisten etujen ilmaus. Se ei ole eikä halua olla itseensä sulkeutunut blokki, joka epäillen ja peläten vetäytyy kuoreensa. Italia ja Saksa ovat valmiit yhteistyöhön kaikkien muiden kansojen kanssa, joilla on hyvää tahtoa. Mitä ne vaativat, on kunnioitusta ja ymmärtämystä heidän tarpeitaan, välttämättömyyksiään ja oikeutettuja vaatimuksiaan kohtaan. Ainoaksi ehdoksi ystävyydelleen asettavat ne vain sen vaatimuksen, ettei arvokkaan eurooppalaisen kulttuurin perusteita koeteta järkyttää."

Syyskuun 28 päivänä Berliinin stadionilla vietetyssä suurjuhlassa pitivät molemmat valtionjohtajat lyhyet puheet, jotka radioitiin suurimpaan osaan maailmaa. Näistä puheista otan seuraavat tärkeimmät kohdat.

Valtakunnankansleri Hitler sanoi m.m.: "Maassamme vallinneet liberalismin ja demokratian ihanteet eivät ole pelastaneet Saksan kansaa kaikkein pahimmilta väkivallanteoilta, joita historiallisesti voidaan ajatella. Sen vuoksi olikin kansallissosialismin luotava uusi ja vaikuttavampi ihanne, palauttaakseen kansallemme ne yleiset ihmisoikeudet, jotka siltä oli kielletty puolitoista vuosikymmentä. - - - -

Myöskin Saksa on nyt kansallisen itsetuntonsa ja sotilaallisen voimansa kautta jälleen suurvalta. Näiden molempien valtioiden (Italian ja Saksan) voima on nykyhetkellä tärkeimpänä takeena sen Euroopan säilyttämiseksi, joka vielä on tietoinen kulttuurivelvollisuuksistaan eikä ole taipuvainen hajoamaan hävittävien voimien edessä !"

Pääministeri Mussolini lausui m.m.: "Se tosiasia, että tänään olen tullut Saksaan, ei suinkaan merkitse, että huomenna menisin jonnekin muualle. - - - - - Saksan matkaani ei kätkeydy mitään salaisia tarkoitusperiä. Täällä ei punota mitään, mikä olisi omiaan yhä enemmän pirstomaan jo ennestään tarpeeksi rikkinäistä Eurooppaa. Tämä Rooman-Berliinin "akselin" olemassaolon ja lujuuden juhlallinen vahvistus ei ole kohdistettu muita valtoja vastaan. Me, kansallissosialistit ja fascistit, haluamme rauhaa ja olemme aina valmiit työskentelemään rauhan hyväksi, todellisen hedelmääkantavan rauhan, joka ei vaitiollen sivuuta kansojen yhteistyöstä johtuvia kysymyksiä, vaan päinvastoin ne ratkaisee. Koko maailmalle, joka jännittyneenä kyselee, mikä Berliinin tapaamisen tuloksena tulee olemaan; sotako vai rauha, voimme me molemmat sekä Führer että minä, kuuluvasti vastata: rauha. - - - - - Luulen, että suurena syynä kansojen välillä vallitseviin väärinkäsityksiin ja epäluuloihin on se, että vastuunalaiset henkilöt eivät tunne uutta, kehittymässä olevaa todellisuutta. Kansojen elämä, kuten yksityistenkin ihmisten, ei ole mitään jäykistynyttä, kerran luotua, vaan on se jatkuvan muuttumisprosessin alaista: on suuri virhe, ja se voi tulla kohtalokkaaksikin, arvostella jotakin kansaa parikymmentä tai viisi-

kymmentä vuotta vanhojen laskelmien tai kuvauksien tai kirjallisuuden perusteella. Tämä virhe tehdään hyvin usein Italiaan nähden. Jos paremmin tunnettaisiin Saksan ja Italian kansalliset vallankumoukset, hälvenisi paljon ennakkoluuloja ja moni kiistakohta kadottaisi oikeutuksensa. - - - - - Saksa ja Italia noudattavat samoja päämääriä myöskin talousautarkian alalla: ilman taloudellista riippumattomuutta voi jonkun kansan poliittinenkin riippumattomuus olla kyseenalainen, ja sotilaallisesti voimakas kansa voi joutua taloudellisen saarron uhriksi. Me olemme saaneet tämän vaaran välittömästi tuntea, kun 52 Genevessä kokoontunutta valtiota päätti ryhtyä noihin rikokselisiin talouspakotteihin Italiaa vastaan, pakotteihin, jotka vietiin läpi kaikella ankaruudella, mutta jotka eivät johtaneet tarkoitettuun tulokseen, vaan antoivat päinvastoin fascistiselle Italialle tilaisuuden osoittaa maailmalle vastustuskykynsä. Kaikesta painostuksesta huolimatta ei Saksa yhtynyt pakotteihin. Sitä emme tule koskaan unohtamaan. - - - - - Fascismilla on oma siveysoppinsa, jolle se aikoo pysyä uskollisena, ja tämä siveysoppi on myöskin minun henkilökohtainen moraalinen käsityskantani: on puhuttava selvästi ja rehellisesti ja, jos omistaa ystävän, kuljettava tämän kanssa maalin päähän. Kaikki vastustajamme sinkoamat väitteet ovat väärät: sen enempää Saksassa kuin Italiassakaan ei ole diktatuuria, on vain olemassa voimia ja järjestöjä, jotka palvelevat kansaa. Millään hallituksella, missään maapallon osassa, ei ole kansansa kannatusta siinä määrin kuin Saksan ja

Italian hallituksilla. Suurimmat ja aidoimmat demokratiat nykypäivien maailmassa ovat saksalainen ja italialainen. Kaikkialla muualla hallitsee politiikkaa "eittämättömän ihmisoikeuden" varjon alla rahan, pääoman, salaisten järjestöjen ja keskenään sodassa olevien poliittisten ryhmien voimat. Saksassa ja Italiassa ei yksityisillä tekijöillä ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa valtion politiikkaan. Saksassa ja Italiassa vallitseva ajatusyhteys on saanut ilmaisunsa taistelussa bolshevismia vastaan, tuota nykyaikaisimmassa muodossa olevaa synkimmän bysantilaisuuden sortovaltaa vastaan, joka käyttää hyväkseen alempien kansanjoukkojen herkkäuskoisuutta, tuota nälkä-, veri- ja orjahallitusta vastaan. Tätä inhimillistä epäluomaa vastaan, joka elää valheesta, on fascismi sodan jälkeen mitä tarmokkaimmin taistellut: taistellut sekä sanoin että asein. Sillä, jos sana ei auta ja jos uhkaavat olosuhteet sitä vaativat, on aseeseen tartuttava. - Niin olemme tehneet Espanjassa, jossa tuhansia italialaisia vapaaehtoisia on kaatunut eurooppalaisen kulttuurin pelastamiseksi, kulttuurin, joka vielä voi uudelleen syntyä, jos se kääntyy pois Geneven ja Moskovan vääristä, valheellisista jumalista ja siirtyy vallankumouksemme loistavien totuuksien puoleen. Toverit ! Tulen puheeni loppuun. Ei kumpikaan meistä tee rajojemme ulkopuolella minkäänlaista propagandaa sanan tavallisessa merkityksessä, kannattajia saadaksemme. Me uskomme, että totuudella itsellään on tarpeeksi voimaa tunkeutuakseen kaikkialle ja että se lopulta tulee voittamaan. Huomispäivän Eurooppa on oleva

fascistinen loogillisen kehityksen kautta, mutta ei propagandamme avulla. - - - - - En tiedä herääkö Eurooppa ja milloin, kuten Nürnbergin puoluepäivillä sanottiin, sillä salaiset, meille kylläkin tunnetut voimat, ovat liikkeellä kansalaissodan muuttamiseksi maailmanpaloksi. On tärkeätä, että molemmat suuret kansamme - joihin kuuluu tuo suunnaton ja yhä kasvava ihmismäärä sataviisitoista miljoonaa - seisovat yhdessä järkkymättöminä ja päättäväisinä."

Puheet eivät näin ollen sisällä mitään uutta, kuten olettaa saattoikin. Ne vahvistavat vain jo olevan. Mussolinin puhe osoittaa, että hän, vaikka ennenkin jo on kommunismia vastaan asettunut, täällä on, arvatenkin Saksan vaikutuksesta, ottanut entistä jyrkemmän asenteen, osottaakseen tälläkin "Berliinin-Rooman akselin" lujittumista. Ei ole pienintäkään syytä epäillä, että hän Saksasta lähtiessään ja nähtyään lujan puolueorganisation Münchenissä, Saksan uuden armeijan sen jättiläismanööverеillä pohjois-Saksassa ja Kruppin valtavat asetehtaat Essenissä sekä saatuaan loistavan vastaanoton Berliinissä, varsin voimakkain vaikuttein palaa kotiinsa ja tulee entistä itsetietoisemmin esiintymään, tuntiessaan turvanaan Saksan tarjoaman tuen. Hänen suhteensa Kansainliittoon saattaa myös muuttua jyrkemmäksi, ehkäpä katketa.

Niinkuin jo ensimmäisessä, matkaa koskevassa raportissani oletin, ei mitään uusia sopimuksia Berliinissä tehty, mutta ei sellainen toiselta puolen ole tarpeellistakaan "akselin" muutenkin toimiessa moitteettomasti. Ber-

liinin vierailun ulkopoliittisena tuloksena voitaneen pitää sitä, että Saksan-Italian suhteet sen kautta ovat tulleet entistä kiinteämmiksi, niin etteivät mahdolliset yritykset niiden järkyttämiseksi nykyoloissa tule onnistumaan ja että molemmat valtiot kansainvälisiä kysymyksiä käsitellessään ovat keskenään läheisessä kosketuksessa ja yhteistoiminnassa. Mitä tämä tulee vaikuttamaan muiden maiden suhtautumiseen, jää nähtäväksi. Matka on vahvistanut Mussolinin Palermossa lausumat sanat, ettei Roomaa voida tavoittaa, jos Berliini syrjäytetään eikä Berliiniä, jos Roomasta ei välitetä.

Poliittisten olojen kehitys on ajanut Italian ja Saksan, jotka kolmisen vuotta sitten olivat miltei sotajalalla, yhteen; poliittisen tilanteen muutos voi myöhemmin tätäkin nyt lujaa konstellatiota höllentää, ei kuitenkaan nähdäkseni varsin läheisessä tulevaisuudessa. Tällä hetkellä on saksalais-italialaista yhteisymmärrystä arvosteltava sen nykyisen reaaliarvon mukaan ja sitä pidettävä yhtenä erinomaisen merkittävänä valtatekijänä suurpolitiikassa.

Näyttää siltä, kuin tapahtunut vierailu olisi herättänyt levottomuutta Saksan kaakkoisissa naapureissa, koska Tshekkoslovakian ja Itävallan pääministerit äkkiä ovat tavanneet toisensa. Eikä se ihme olisikaan. Nämä seudut, samoin kuin Balkanin maat, ovatkin arkoja kohtia saksalais-italialaisissa suhteissa. Mutta muut tekijät ovat molemmille maille muodostuneet niin tärkeiksi, että kysymykset näistä seikoista on lykätty taka-alalle eikä

kummaltakaan taholta siellä pyritä tekoihin, jotka toiselle olisivat epämieluisia. Näiden kysymysten selvittäminen jää myöhemmäksi.

Kuinka laajemmissa saksalaisissa piireissä todella suhtaudutaan tähän uuteen ystävyyteen, ei minulle ole täysin selvinnyt. Minulla on tunne, vieläpä välitön kokemuskin, että varsin monilla tahoilla on vallalla epäilyksiä suhteiden kestävyydestä, sillä maailmansodan alkuvuosien kokemuksia, jolloin Italia kylmästi luopui kolmiliitosta, ei ole unohdettu. Virallisissa piireissä todennäköisesti lasketaan, että Mussolinin Italia on luotettavampi. Sitä paitsi, kuten mainittu, on maailmanpoliittinen konstellatio voimakkaasti vaikuttanut nykyiseen kehitykseen ja luonut edellytykset Berliinin-Rooman "akselille". Sen kestävyys osottautuu vasta sitten, kun se joutuu todella kovalle koetukselle. Mielenkiintoiseksi jää nähdä, mitä vaikutuksia nyt tapahtuneella vierailulla on saksalais-englantilaisiin suhteisiin, joita Berliinistä on koetettu solmia ja kehittää.

Käydessäni 30/9 valtiosihteeri v. Mackensenia tapaamassa, määritteli hän Mussolinin käynnin merkityksen seuraavasti: Käynnin tarkoituksena oli osottaa Berliinin-Rooman suhteiden solidarisuus ja lujuus. Rauhantahto molemmissa maissa on ehdoton ja taisteluhaaste kommunismia vastaan on defensiivinen. Saksan ja Italian välillä ei ole mitään liittosopimuksia ollut eikä nytkään tehty sen enemmän sotilaallisella alalla kuin muutenkaan. Saksalais-italialainen suhde ei ole mikään liittosopimus tai blokki

eksklusiivisessa mielessä, vaan yhteisten etujen sanelema yhteistoiminta, johon muillakin on mahdollisuus yhtyä.

Tämä valtiosihteerin esittämä kuva käynnin merkityksestä vastaa ja vahvistaa edelläesittämiäni käsityksiä, jotka ennen valtiosihteerin tapaamista jo olin kirjoittanut.

Pariisilainen "Le Temps" arvostelee Berliinin kohtausta seuraavasti: "Tosin "Rooman-Berliinin akseli" on todellisuus, jonka merkitystä ei ole väheksyttävä ja johon on mukauduttava sellaisena kuin se on eurooppalaisen politiikan kokonaispelissä. Mutta ei sen enemmän tänään kuin eilenkään ole olemassa todellista liittoa autoritääristen valtioiden välillä, sitovaa sopimusta, joka olisi esteenä yhteistyölle toisten kansojen kanssa. Antakoon se minkä arvon tahansa italialaiselle ystävyydelle, aikoo Saksa, joka on näin syntyneen poliittisen yhteyden etujen välitön nauttija, Italian jäädessä laskemaan epämääräiseen tulevaisuuteen, säilyttää täyden liikkumisvapauden ratkaistakseen kysymykset, jotka sitä lähinnä koskevat. - - - - Vain vastaisten tapahtumien valossa voidaan saada selvyys siitä, missä määrin Rooma ja Berliini jäävät kiinteästi solidääreiksi toimenpiteissään." Lehti huomauttaa vielä Hitlerin paljon pidättyvämmästä puheesta, verrattuna Mussolinin puheeseen ja toteaa, ettei vierailu ole vahingoittanut Nyonin sopimuksen synnyttämää helpotusta kansainvälisissä suhteissa, ovien jäädessä avoimiksi vastaisille hyödyllisille neu-

votteluille. Tämä huomattavan ranskalaisen lehden lausunto on mielenkiintoista panna merkille.

Hannelkoorman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 55.

Ministeri Wuorimaa

4/10 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 2157/624/37.

Berliinissä 4 p:nä lokakuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
68/69 Sal. 37.
8/10 - 37
OSASTO
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 55 aiheesta:

Vieläkin Mussolinin vierailusta.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 55.

Berliini ssa 4 p:nä loka kuuta 19 37.

63/69 Tal. 37.
7/10-37
OSASTO
5 C5

Asia: Vieläkin Mussolinin vierailusta.

Pyydän saada täydentää otsakeasiaa käsittelevää raporttiani n:o 54 seuraavilla lisähuomautuksilla.

Italian suurlähettiläs kertoi Mussolinin palanneen kotiinsa erinomaisen hyvin vaikuttein ja tyytyväisenä matkaansa. Niin kuin jo edellisessä raportissani mainitsin, en ollenkaan epäile tämän väitteen todenperäisyyttä. Sen sijaan lienee asia jonkunverran toisenlainen, mikäli koskee käytyjä neuvotteluja. Näitä neuvottelutilaisuuksia oli poikkeuksellisen vähän ja mahdollisesti voi tämä saksalaisten puolelta tarkoituksella olla näin järjestettykin, täyttämällä ulkonainen ohjelma niin runsaasti, ettei pitempiin neuvotteluihin jäänyt tilaa. Sielläkin, missä pitkiin kaksinkeskusteluihin olisi ollut mahdollisuutta, ei niitä järjestetty. Useita tunteja kestävän matkan Essenistä Berliiniin, jossa olisi ollut mahdollisuus vaikka kuinka laajasti keskustella, suorittivat molemmat valtionjohtajat eri junissa, jotka kahdeksan minuutin väliajoin lähtivät Essenistä. Ainoa kahdenkeskinen keskustelu lienee ollut kolmeneljännestunnin tapaaminen

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Münchenissä. Toinen tilaisuus, jossa myös ulkoministerit olivat läsnä, oli viimeinen aamiainen Berliinissä. Eräs suurvaltalainen virkatoverini, jolla oli hyviä tuttavia Mussolinin seurueessa, oli viimeisenä päivänä käynyt heitä tapaamassa ja olivat he olleet hyvin tyytyväisiä vastaanottoon, mutta kuitenkin jättäneet sen käsityksen, ettei Mussolini pyrkimyksilleen ollut saavuttanut sitä kannatusta, jota hän oli odottanut ja että näin ollen tässä suhteessa matka kokonaisuudessaan ei tuottanut niitä tuloksia, joita Mussolini oli odottanut tai arvellut saavuttavansa.

Tähän haluaisin omasta puolestani lisätä seuraavaa.

Sen jälkeen kun Saksa on saavuttanut täydellisen suvereniteetin omalla alueellaan, on sen ulkopoliittinen toiminta tullut paljon varovammaksi, sanoisinko subtiilimmaksi. Englannin valtava varustusohjelma on varmaankin osaltaan myös vaikuttanut pidättyväisempään ulkopolitiikkaan Saksassa. Saksa, joka jo noin vuosi sitten huomattavasti vetäytyi pois aktiivisesta osallistumisesta Espanjan asioihin, on sen jälkeen pysynyt tällä linjalla eikä todennäköisesti suostunut lupaamaan sellaista tukea, jota Mussolini pyysi. Käsitykseni mukaan Saksan Italian hyväksi tapahtuva tukeminen Espanjan kysymyksessä rajoittuu nykyään vaan diplomaattiseen ja propagandatoimintaan, mutta ei mene sen pitemmälle. Ellei käsitykseni ole aivan väärä, vaikuttaa tähän Saksan kantaan ensi sijassa Saksan sotilasjohto, joka ei ole valmis taipumaan minkäänlaisiin aktioneihin, joiden seurauksena voisi olla suuremman sodan syttyminen. Saksan armeijan vielä kauan aikaa epätäydellinen varustautumisaste ja sen vaikea taloudellinen asema

ovat epäilemättä tekijöitä, jotka vaativat Saksan varovaiseen asenteeseen. Lisäksi tulee vielä se, ettei pyrkimys hyvien suhteiden aikaansaamiseen Englannin kanssa suinkaan ole hävinnyt, vaan koetetaan sitä hoitaa. Tietoisuus näistä tekijöistä on varmaan myös aikaansaanut sen rauhallisen suhtautumisen, joka suurin piirtein sekä Ranskassa että Englannissa Mussolinin käynnin johdosta näyttää olevan vallalla.

Näistä seikoista huolimatta ei saksalais-italialaista yhteistoimintaa kansainvälisellä alalla kuitenkaan saa millään tavalla aliarvioida.

Mitä Mussolinin kutsuun Hitlerille saapua Italiaan tulee, on valtakunnankansleri sen periaatteessa hyväksynyt. Matkan ajasta ei vielä ole sovittu ja mainitsi Italian suurlähettiläs, ettei se ainakaan tänä vuonna tule tapahtumaan. Edellämainittu virkatoverini oli italialaisilta kuullut, että matka tehtäisiin huhti-toukokuussa ja kun hän oli tiedustellut miksi niin myöhään, oli hän saanut vastaukseksi, että Italiassa silloin ilma ja luonto ovat kauneimmillaan.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 56.

Ministeri Wuorimaa

8/10 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 8 p:nä ~~lokakuuta~~ 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2180/432/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
64/69 Sal. 1937.
12/10.37 | 5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 56 aiheesta: Saksa ja Japanin - Kiinan sota.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 56.

Berliini ssa 8 p:nä loka kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
64/69 Sal. 37.
12/10-37
OSASTO
5 C5

Asia: Saksa ja Japanin-Kiinan sota.

Kun joitain päiviä sitten keskustelin ulkoasiain valtiosihteerin kanssa, kysäsin m.m., mitä Saksassa arvellaan japanilais-kiinalaisesta sodasta. Sain tähän vastauksen, että alkanut taistelu on Saksalle varsin epämieluinen siitä syystä, että Saksalla on hyvät suhteet molempiin maihin. Japanin kanssa aikoinaan tehty kommunismia vastustava sopimus loi maiden välille erittäin hyvät suhteet ja Kiinassa taas Saksan kauppa on viimeaikoina niin hyvin menestynyt, että sota tässä suhteessa vaikuttaa varsin vahingollisesti. Edellä olevaan valtiosihteerin lausuntoon lisäisin vielä omasta puolestani sen, että saksalaisia upseereja jo useita vuosia on ollut Kiinan armeijaa järjestämässä ja lienee heitä siellä vieläkin, elleivät tietoni ole aivan vääriä. Tämä on tietenkin luonut tilanteen, joka saattaa Saksan virallisen aseman vaikeaksi ja varsin varovaisesti asioita täällä viimeaikoina onkin käsitelty ja koetettu välttää selvää kannanottoa, vaikka luulenkin sen

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kallistuvan kaikesta huolimatta enemmän Japanin puolelle.

Tiedusteluuni japanilais-italialaisista suhteista mainitsi valtiosihteeri, ettei Italia tule yhtymään japanilais-saksalaiseen sopimukseen, mutta että on todennäköistä, että Japani ja Italia lähitulevaisuudessa tekevät keskenään vastaavanalaisen sopimuksen. Tämä seikka osoittaa, että nämä kolme maata ovat löytäneet yhteisen pohjan kommunistivastaisen tunnuksen alla. Onko tämä tunnus riittävä Saksan ja Italian etujen turvaamiseksi Kaukaisessa Idässä, on kokonaan toinen kysymys. Saksalaisen kenraalin lausunto, jonka raportissani n:o 44 selostin, ei ainakaan anna vakuuttavaa käsitystä Japanin lopullisesta menestyksestä.

Varsin sekavin tuntein on Saksassa otettu vastaan Yhdysvaltain presidentin Chikagossa pitämä puhe, joka on tunnettu myöskin pistokseksi tänne päin, niin kuin se kai olikin, vaikkakin se itse asiassa kohdistui Japaniin. Ulkoasiainministeriön puolivirallinen julkaisu huomauttaa, että jos presidentti Roosevelt tahtoo menestyksellisesti vaikuttaa maailman, siis myös Euroopan politiikkaan, on hänen jatkettava siitä kohdasta, johon presidentti Wilsonin toiminta tällä alalla katkesi. Ei riitä, että vain todetaan tilanteen epäterveellisyys ja vaarallisuus, vaan on myöskin tehtävä diagnosi siitä, mitkä tämän tilanteen suoranaiset syyt ovat. Tämän on kuitenkin presidentti Roosevelt jättänyt tekemättä. Kirjoitus loppuu: "Jos Yhdysvaltain presidentti näkee tervehtymisen mahdollisuuden rauhaa rakastavien kansojen yhtymisessä ja pahojen säikähdyttämisessä, niin on tällaisella ehdotuksella käytännöllinen merkitys vasta sitten, kun sitä ennen

selvyys hyvästä ja pahasta on hankittu. Tällaisen eron tekemiseen eivät amerikkalaiset, presidentin esittämät kriteriot vielä riitä. Jos Yhdysvaltain presidentti vakavasti haluaa ottaa vastuun alotteesta, joka todella johtaa olosuhteiden parantamiseen, niin ei hän voi välttää ajatusta siitä haaksirikosta, jonka hänen edeltäjänsä (Wilson) kärsi ja on hänen oltava selvillä siitä, onko hänellä todellakin päättäväisyytensä lisäksi sitä voimaa, joka tarvitaan oikeuden voittoon saattamiseksi maailmassa."

Saksan lehdistö, sen verran kun se on kyseessäolevaan puheeseen puuttunut, on sitä verrattain ankarasti arvostellut ja vedoten siihen, että Yhdysvallat äskettäin kymmenen miljoonan dollarin arvosta ovat myyneet aseita Venäjälle, huomauttanut, etteivät ainoastaan pykälät ole ainoa ansa, johon amerikkalaisen presidentin on kiinnitettävä huomiota, vaan että on myöskin olemassa sisäpolitiikka ja taloudellisia intressejä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 57.

Ministeri Wuorimaa

11/10 1937

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 2198/637/37.

Berliinissä, 11 p:nä lokakuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
65/69 Sal. 1937
15/10-37 | 2
RYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 57 aiheesta: Saksa ja Espanjan kysymys.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 57.

Berliini ssa 11 p:nä loka kuuta 1937.

Asia: Saksa ja Espanjan kysymys.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
65 69 Sal. 37.
15/10-37
5 C 5

Olen jo parissa aiemmassa raportissani maininnut siitä, että Saksa Espanjaan nähden jo noin vuosi sitten on asettunut pidättyvälle kannalle ja ettei Mussolini'n Berliinissä käydessään onnistunut tätä Saksan asennetta muuttaa. Saksa antaa asiassa Italialle diplomaattista, moraalista ja propagandistista tukea, ollen tietenkin henkisesti kenraali Francon menestyksen puoltaja.

Kun nyt Ranska ja Englanti ovat kehottaneet Italiaa yhteisiin neuvotteluihin vapaaehtoisten poistamista koskevassa kysymyksessä, eikä Saksaa ole siihen kutsuttu, lienee tämäkin katsottava osotteeksi siitä, että saksalaisten vapaaehtoisten osallistuminen Espanjan sotaan on lukumääräisesti vähämerkityksellinen. Tätä länsivaltain alotetta on tietenkin suurella tarkkuudella Saksassa seurattu ja Italia varmasti Saksan kanssa siitä neuvotellut ennen vastauksen antamista. Saksassa on koko ajan korostettu kahta seikkaa: Ranska ja Englanti eivät muutamia kuukausia sitten, kun Saksa ja Italia

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

esittivät, että neuvoteltaisiin vapaaehtoisten poistamisesta Espanjasta, halunneet asiasta kuulla puhuttavankaan, sekä että poistamista eivät voi ratkaista yksin kysymyksessä olevat vallat, vaan edellyttää sen selvittäminen molempien taistelevien puolten suostumusta siihen ehdotonta pariteettia noudattamalla. Jos toinen taisteleva puoli on tehnyt vapaaehtoisensa Espanjan kansalaisiksi ja perustaa kielteisen kantansa tähän, ja toinen sitä ei ole tehnyt, on epäsuhde muodostunut, jota ei ilman muuta voida sivuuttaa.

Nämä lienevät päänäkökohdat, joiden pohjalle Saksassa ja myös Italiassa asenne rakentuu. Saksan kanta kysymykseen selviää seuraavasta saksalaisista lähteistä saamastani selostuksesta, joka muuten vahvistaa yllä esitetyn käsityksen Saksan suhtautumisesta.

"Kun Nyonin neuvottelujen johdosta Italian hallitus edusti sitä käsitystä, että kysymys valvontapalveluksesta Välimerellä kuuluu puuttumattomuuskomitealle, vastattiin tähän molempien länsivaltojen taholta, että tässä on kysymyksessä Välimeren turvallisuus sinänsä, eikä mikään Espanjan probleeman yhteydessä oleva asia ja että tästä syystä puuttumattomuuskomitea ei ole oikea paikka.

Luonnollisesti kuuluu diplomaattiseen tapaan ja voitaisiin tässäkin yhteydessä merkitä hyödylliseksi, että suurvallat diplomaattisten edustajainsa kautta keskustelevat kiireellisistä kysymyksistä ja koettavat selvittää asiat, välttääkseen valmistamattoman ja täten tuloksiltaan

epävarman käsittelyn joutumisen ratkaisun tekevän suuremman gremion käsiin. Tällaisen menettelytavan saavuttamiseksi ei kuitenkaan olisi tarvittu sitä huomiotaherättävää näyttämöllepanoa, mikä englantilais-ranskalaisessa menettelyssä ilmeni. Molempain länsivaltojen kollektiivinen esiintyminen osottaa kuitenkin, että tietoisesti oli pidetty silmämääränä ratkaisevat neuvottelut, jossa Italia jo edeltäkäsin tulisi olemaan yhteisrintaman edessä. Tällaista valtuutusta länsivalloilla ei kuitenkaan ollut.

Tuskin millään kysymyksellä on niin erilaisia ja monenlaatuisia puolia kuin juuri vapaaehtoisten asialla. Että se yleensä saattoi syntyä, ei suinkaan ole Italian syy, vaan niiden maiden, jotka "ihmisoikeuksien nimessä" vaativat jokaiselle yksityiselle vapautta osallistumiseksi Espanjan kansalaissotaan. Että aikoinaan sekä Saksan että Italian taholta varoituksia esitettiin, jotka kuitenkin sekä Englannissa että Ranskassa kauan aikaa jätettiin huomioimatta, on tosiasia, jota ei voida tehdä olemattomaksi. Tosin ei eräissä paikoissa enää tänään haluttaisi todeksi sitä, mitä aikaisemmilla asteilla itse on vaadittu tai edistetty. Sitä suuremmalla syyllä ei niiden, jotka aiemmin virheen ovat tehneet jatkamalla vääriä menetelmiä, jotka heidän myötävaikutuksellaan ovat syntyneet, pitäisi nyt olosuhteita vielä entisestään pahentaa.

Niinkuin asiat nyt ovat, hallitsevat ensi sijassa vapaaehtoisia ne espanjalaiset puolueet, jotka heidät ovat armeijoihinsa liittäneet. Siksi ei vapaaehtoisten

poistaminen Espanjasta, mikä luonnollisesti voi tapahtua vain täydellisen pariteetin pohjalla, voi käytännössä toteutua ilman molempien sotivien puolien - tarpeenvaatiessa pakollista - myötävaikutusta. Tällöin on - ottaen huomioon juuri punaisen kansainvälisen prikaatin kokoonpano -, ensin tarkoituksenmukaiset keinot heidän poistamisekseen löydettävä.

Nämä kaikki ovat kuitenkin kysymyksiä, jotka ilmeisesti menevät ulkopuolelle kolmenvallankonferenssia, mitä Pariisissa ja Lontoossa on ehdotettu. - - - - - Jokainen toisenlainen yritys (kuin kaikkien Espanjan sodasta kiinnostettujen yhteistyö) jättää vain kiusallisen leiman mielivallasta ja määrätyistä sivutarkoituksista".

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyston raportti n:o 58.

Ministeri Wuorimaa

13/10 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä, 13 p:nä lokakuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 2215/646/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE
No 69/70 Sal. 37
19/10-37
RYHMÄ 5 OSASTO C5 ALIA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 58 aiheesta:

Saksan työrintama.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Nro 2215/646/37

Berliinissä, 13 p:nä lokakuuta 1937.

69/70 Sal. 37

19/10-37

OSASTO

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 58 aiheesta:

Saksan työrintama.

Ministeri: Gummerus

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 58.

Berliini ssa 13 p:nä loka kuuta 1937.

Asia: Työrintama.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
69/70 Sal. 37.
19/10.37
5 C5

Suurin kansallissosialistinen järjestö on työrintama, Arbeitsfront, jota ei ole sekotettava työpalvelukseen, Arbeitsdienst. Työrintama, jota johtaa tohtori Ley, on se sosiaalinen järjestö, joka kansallissosialismin valtaan tultua otti haltuunsa ammattijärjestöt varoineen ja velkoineen ja tuli niiden sijalle yhtenä kokomaan käsittävänä järjestönä. Siihen kuuluvat kaikki työtätekevät, sekä työnantajat että työntekijät, virkamiehet ja vapaiden ammattien harjoittajat, siis yleensä kaikki tuloja nauttivat. Tämän järjestön toiminta koskettaa kaikkia sosiaalisia aloja ja on niin ollen hyvin monipuolinen. Se välittää syntyvissä työriidoissa, huolehtii varattomien avustuksesta, järjestää halpoja tai vapaita lomamatkoja vähävaraisille alajärjestönsä Kraft durch Freuden kautta y.m. Kun lienee mielenkiintoista tutustua tämän valtavan järjestön toimintaan, mainittakoon seuraavassa siitä eräitä tärkeimpiä seikkoja.

Saksan työrintamaan kuuluu viimeisen toiminta-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kertomuksen mukaan 453.000 liikettä, käsittäen yhteensä n. 12,4 miljoonaa henkeä, jotka on jaettu kuuteentoista Reichsbetriebsgemeinschaft'iin. Sitä paitsi käsittävät käsiteollisuuden ja kaupan muodostamat Reichsdienststellet 1 ½ miljoonaa pienliikettä, yht. 8 miljoonaa henkeä. Jäsenmaksuina, jotka kannetaan progressiivisesti kunkin tulojen mukaan, saa työrintama kuukaudessa n. 32 miljoonaa markkaa. Tämä tekee vuotuiset tulot 384 miljoonaksi markaksi. Mainittu summa kohoaa yhä, sillä jäsenluku kasvaa vuosittain runsaasti. Eläkkeinä suorittaa työrintama nykyään vuodessa 84 milj. markkaa. "Kraft durch Freude"-järjestön menoihin myönnettiin v. 1936 n. 13 (edellisenä vuonna 17) miljoonaa markkaa. Kansan terveydellisen tilan kohottamiseen käytettiin viime vuonna 6 miljoonaa markkaa; vastaisuudessa tullaan tähän tarkoitukseen käyttämään 40 milj. markkaa. Ammattiopetukseen on työrintama tähän saakka käyttänyt kaikkiaan 80 miljoonaa markkaa, tehden siis vuotta kohti n. 20 milj. markkaa. Rakennustarkoituksiin - kuten Rügenin merikylpylän, puolueopistojen (Ordensburg), teatterien, "K.d.F."-huvilaivojen, joilla tehdään halpoja valtamerimatkoja, toimistojen y.m.s. aikaansaamiseen - käytettiin kertomusvuonna 50 miljoonaa markkaa. Lisäksi vaativat yhteiskoulutukset, työjoukkueet (Gewerkschaftsscharen) ja liikeapellit 25 miljoonaa. Hallintomenoihin menee melkein viidesosa kokonaistuloista. Työrintaman lehdistö leviää n. 19 miljoonana kappaleena; yksistään "Arbeitertum"-nimisen lehden painos on 2,86 miljoonaa.

"Kraft durch Freude"-järjestön järjestämiin tilaisuuksiin, matkoihin, konsertteihin, teatterinäytäntöihin, kansanjuhliin y.m., on sen olemassaolon aikana osallistunut 61 ½ miljoonaa henkeä; liikevaihto näistä halpahintaisista tilaisuuksista oli 2 miljardia markkaa. Tämän järjestön palveluksessa on 5000 palkkaanauttivaa ja 120.000 palkatonta ihmistä. Kertomusvuoden aikana otti n. 9 miljoonaa henkeä osaa "K.d.F:n" matkoihin ja n. 2 miljoonaa henkeä sen järjestämiin retkeilyihin. Seitsemän miljoonaa osallistuu "K.d.F."-järjestön urheiluun. 13 ½ milj. henkeä on sen olemassaolon aikana käynyt "K.d.F:n" järjestämissä teatteriesityksissä ja 3 ½ miljoonaa konserteissa.

"Schönheit der Arbeit"-järjestön alotteesta, joka sekin on "K.d.F:n" alainen ja jonka tehtävänä on luoda valoisat, siistit työpaikat, suoritettiin 365 miljoonan Rmk:n arvosta kaikenlaisia parannuksia eri liikkeenhaaroissa, tuskin kuitenkaan ilman vastaavaa painostusta puolueen tai valtion taholta. Parhaillaan on työn alaisena tällaisia parannuksia n. 200 milj. markan arvosta. Siihen liittyy myöskin "Schönheit des Dorfes"-niminen toiminnanmuoto; 5.000 kylää "kaunistettiin", ja 10.000 kylää on parhaillaan kaunistelun alaisena.

Ammattiopetuksen kohottamiseksi ylläpitää työrintama 98 ammattikoulua, 2 kotitalouskoulua, 3 ulkomaalaiskoulua (Auslandsschulen) ja 4 insinöörikoulua. Sen toimialaan kuuluvat sitä paitsi: neuvonanto ammatinvalinnassa, opintomatkat, opetusvälineet, valtion ammattikilpailujen järjestäminen ja opetus-

työpajojen ylläpitäminen. Opetustarkoitukseen on tähän mennessä käytetty n. 78,8 miljoonaa markkaa.

Menot peitetään täysin tuloilla; sitä paitsi säästää työrintama joka kuukausi noin miljoonan markkaa. Puhdas omaisuus, ilman inventarioita, nousee noin puoleen miljardiin markkaan.

Työrintama velvoittaa kaikkia siihen kuuluvia laitoksia kuukausittain järjestämään kunkin omassa keskuudessaan yhteisiä illanviettoja, joihin kaikkien, liikkeen tai viraston ylimmästä päälliköstä juoksupoikaan ja -tyttöön saakka, on saavuttava ja joissa pidetään kansallissosialistisia esitelmiä, esitetään musiikkia y.m. tarkoituksella kansallissosialistisessa hengessä lähentää kaikkia kansankerroksia toisiinsa ja hävittää luokkavastakohtia. Järjestö on yksi kansallissosialismin voimakkaimpia ilmenesmismuotoja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 59.

Ministeri Wuorimaa

18/10 1937.

5000—10—35 4361

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 2216/647/37.

Berliinissä, 14 p:nä lokakuuta 1937.

70/70 Sal. 37

19/10.37

OSASTO

5 C 5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 59 aiheesta:

Saksan taloudellinen tilanne.

Ministeri: Gummerus

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 59.

Berliinissä 13 p:nä loka kuuta 1937.

70/70 Sal. 37.

19/10-37.

Asia:

Saksan taloudellinen tilanne.

Neljännesvuosikatsauksessaan toteaa konjunktuuritutkimuslaitos, että Saksan talous suurimmalta osaltaan on täysin kuormitettu. Konjunktuurivuosien 1928-29 taso on miltei kaikkialla saavutettu, vieläpä useilla aloilla ylitettykin. Tilastojen mukaan on teollisuustuotanto 15 % korkeampi kuin mainittuina vuosina. Työssä olevien työläisten ja virkailijain lukumäärä on 1/4 miljoonaa suurempi kuin silloin. Työttömyys on käytännöllisesti katsoen voitettu ja uusia voimia palkattaessa on yhä suuremmassa määrässä turvauduttava vanhempiin, työkyvyltään rajoitettuihin tai aivan nuoriin työvoimiin. Viime vuoteen verrattuna on työssäolevien lukumäärä lisääntynyt n. 1,3 milj. hengellä, joista uusia työhön päässeitä on n. 0,7 miljoonaa. Yksityiskauppavaihto on paljoudeltaan saavuttanut edellisen konjunktuuriperioodin tason. Arvoltaan on se kuitenkin huomattavasti siitä jälellä. Kun tavaravaihto v. 1929 oli arvoltaan 36,6 miljardia Rmk., oli se v. 1936 vain 27,8 miljardia.

Sitä mukaa kuin talous lähenee täyttä toimin-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

takykyään, hidastuu itsestään myöskin sen nousu. Tämä ilmenee samoin selvästi teollisen tuotannon indeksistä. Jos v. 1928 merkitään 100, oli matalin kokonaisindeksi 58,7 v. 1932, mutta nousi v. 1936 jo 106,7:ään. Ensimmäisenä neljänneksenä 1937 oli indeksi 111,7 ja toisena neljänneksenä 116,3. Pyrkimykset suunnataan nykyään tuotannon laajentamiseen, jonka tuloksen saavuttaminen pääasiassa on investointikysymys, jolle kuitenkin useita esteitä on olemassa. Ennen kaikkea häiritsee sitä puute raaka-aineista, varsinkin raudasta, mutta myöskin ammattityövoimien puute on huomattava. Tärkein seikka kuitenkin, joka investointia pääasiassa vaikeuttaa, on se, että sijoitustuoteteollisuus (rakennukset, alukset jne.) on jo tuotantokykyrajaansa saakka nostettu. Tuotantovälineteollisuuden kokonaisindeksi oli toisena neljänneksenä (1928 = 100) 128,5, oltuaan ensimmäisenä neljänneksenä 114,8, viime vuonna 112,9 ja 1932 vain 45,7. Sijoitustuoteindeksi oli vielä korkeampi, nim. 132,4 toisena neljänneksenä, 112,6 ensimmäisenä neljänneksenä, 116,6 viime vuonna ja vain 35,4 v. 1932. Ensi sijassa hyödyttävät tätä teollisuutta varustustilaukset ja kuluttavat varmaankin pääosan sen kyvystä. Samoin vaikuttaa siihen myöskin jossain määrin viennin lisäys. Lopuksi ei ole unohdettava, että työt nelivuotissuunnitelman toteuttamiseksi vaikuttavat tällä alalla huomattavasti. Nelivuotissuunnitelmateollisuus, jonka tarkoituksena on kotimaisen tuotannon avulla poistaa tai ainakin rajoittaa minimiin raaka-aineen puute, vaatii aluksi investointituotteiden kulutusta ja rasittaa siitä syystä toisia talousaloja.

Siitä huolimatta, että viennin lisääntyessä myöskin tuonti on kasvanut ja kotimainen raaka-ainetuotanto sään-

nöllisesti lisääntyy, on raaka-aineen hankinta edelleenkin varsin puutteellista. Raaka-aineen jako eri taloushaaroille on siitä syystä täytynyt säännöstellä. Suosituimmassa asemassa ovat varustukset, nelivuotissuunnitelman tarpeet ja vienti; muiden ryhmien tarpeet jäävät taka-alalle ja koskee tämä erikoisesti kotimaisia tarveaineita. Kulutustuotteiden tuotantoindeksi on kuluvan vuoden ensimmäisenä neljänneksenä luvulla 103,2 saavuttanut korkeimman tasonsa. Viime vuonna oli se 97,5 ja v. 1932, kriisin ollessa korkeimmillaan, 78,1. Kuluvan vuoden toisena neljänneksenä on tämä indeksi puutteellisen raaka-aineen jaon tähden laskenut 101,6:een. V. 1936 oli se 95,6 ja 1932 vain 74.

Erikoisen häiritsevästi vaikuttaa puute raudasta ja teräksestä. Rauta- ja terästalouden valvoja nelivuotissuunnitelmassa, eversti von Hannecken, on tosin eräässä tilaisuudessa selittänyt, ettei raudan puute aiheudu varustuksen, nelivuotissuunnitelman ja muiden valtion tarpeiden johdosta, koska tämä tarve helposti voidaan tyydyttää, vaan johtuu se tehtaiden uutisrakennuksista ja uudistuksista, uutisasutuksista ja lisääntyneestä autotuotannosta. Tämän väitteen kääntäminen toisinpäin antaa kuitenkin tulokseksi, että jos varustusta ja autarkiatendenssejä, s.o. jos kotimaisten raaka-ainetehtaiden rakennuksia supistettaisiin, olisi tuo toinen tarve helposti peitetty. Valtiollisen Reichswerke A.G:n perustaminen ei myöskään tule lähiaikoina rauta- ja teräspuutetta vähentämään, koska tehtaiden rakentaminen ja käyntiin saattaminen vaatii määrätyn ajan. Näistä seikoista selviää myöskin äskettäin voimaan saatettu, entistä suurem-

pi rajoitus metallien jaossa yksityiseen talouteen, mikäli se ei työskentele armeijan, viennin tai nelivuotissuunnitelman hyväksi.

Ratkaiseva merkitys raaka-ainehankinnassa on vastaisuudessa, niinkuin nytkin viennillä. Vuoden 1937 ensimmäisellä puoliskolla oli vienti 2,7 ja kahdeksana ensimmäisenä kuukautena 3,8 miljardia Rmk., ollen täten n. 21 % korkeampi kuin vastaavana aikana edellisenä vuonna. Nousevien raaka-ainehintojen tähden ulkomailla väheni niiden tuonti v. 1937 alkuun saakka säännöllisesti, huolimatta siitä, että vienti voimakkaasti kasvoi. Hinnoissa sen jälkeen tapahtunut lasku on tilannetta Saksalle hiukan parantanut. Lisäksi voitiin saksalaisten valmistuotteiden vientihintoja hiukan korottaa. Kuitenkaan ei lisääntynyt vienti riitä peittämään nousevan kotimaisen tarpeen kasvamista raaka-aineissa. Tähän tulee lisäksi, että epätyydyttävä sato lisää elintarpeiden tuonnin välttämättömyyttä. Kuluvan vuoden ensipuoliskolla tuotiin maahan elintarpeita 942,1 milj. Rmk:n arvosta, mikä vastaa 45 %:n lisäystä viime vuoteen verrattuna. Kun elintarpeiden suuremman tuonnin jatkuminen edelleen on välttämätöntä, vaikuttaa tämä vastaavasti epäedullisesti raaka-aineiden tuontiin.

Tämä tilanne on erikoisesti kuluttajille epämieluttävä. Työtätekevän väestön tulo oli kuluvan vuoden ensimmäisenä puoliskona n. 18 miljardia Rmk., ollen edelliseen vuoteen verrattuna 10 % korkeampi ja vuoteen 1933 nähden 45 %. Kulutustuotteiden tarve on vastaavasti noussut, ilman että olisi ollut mahdollisuuksia rinnakkaisesti tarpeeseen

nähden tarvittavia määriä kotimaassa tuottaa tai maahan tuoda. Tämän tilanteen tuloksena on kulutuksen rajoitus. Tästä on johtunut epäsuora korttisysteemi voin jaossa, rajoitettu munien ja lihan jako, supistukset muussa rasvaainetuotannossa, supistukset ravintoloiden ruokalistoissa, tuotantokontingentointi elintarvetalouden eri aloilla (esim. suklaa), maissin ja perunajauhon sekotuspakko leipäviljaan sekä kalan kulutuksen voimakas propagoindi.

Hintataso Saksassa on osottanut hiljalleen nousevaa suuntaa. Huolimatta hintakomissaarin toiminnasta, ei tällaista kehitystä ole voitu välttää, varsinkin kun ulkomailta tuotavien raaka-aineiden ja tuotteiden hinnat ovat kohonneet ja kotimaiset korvikeaineet tulevat toistaiseksi kalliiksi. Pyrkimyksenä on kuitenkin ollut mahdollisimman paljon rajoittaa tätä nousua, varsinkin kun palkkoja ei ole saatu kohottaa. Hintakomissaarin valvonta ei siksi ole rajoittunut vain yleiseen myyntihintainvalvontaan, vaan on hänen oikeuksiaan laajennettu niin pitkälle, että hän voi sekaantua tuotteiden valmistukseenkin, vaatimalla esittämään itselleen jokaisen tuotanto- ja jakeluasteen kalkulatiot ja niiden perusteella määrätä hinnat. Täten koetetaan säilyttää siedettävä suhde palkkojen ja hintojen välillä. Onpa eräitä hintoja laskettukin, kuten eräiden lannoitusaineiden, hehkulamppujen, aluminiumin, elektronimetallin ja keinovillan. Kaikista ponnistuksista huolimatta ei hintojen nousua kuitenkaan ole voitu estää ja epäsuhde palkkoihin nähden täten kasvanut. Työväen palkkoja on osittain nostettu siten, että määrätyt työntekijäluokat on korotettu astetta korkeampaan palkkata-

riffiluokkaan, mutta ei tämä ole ollut yleistä, eikä myöskään riittävästi tasottanut palkan ja tavarain hinnan suhdetta. Työntekijän reaalipalkan arvioidaan vieläkin olevan 80 % konjunktuurivuoden 1929 palkasta. Virkailijoiden palkat arvioidaan sen sijaan nykyään 103 %:ksi viimemainitun vuoden palkkoihin verrattuna.

Teollisten osakeyhtiöiden tulot ovat kriisin vaikeimpaan aikaan verrattuna parantuneet, mutta jäävät kuitenkin tuotannollisesta tervehtymisestä paljon jälelle. Tilastollisten tutkimusten mukaan on kustannuslaskelmissa, verrattuna v. 1932, tuotantokustannusten suhde kauppavaihtoon vain vähän muuttunut. Huomattavasti korkeammat kuin 1932 ovat vain raaka-ainehinnat ja verot. Palkkakulut ovat jääneet suunnilleen samoiksi, korkomenot koron laskemisen vuoksi vähentyneet, johon viimemainittuun myöskin osaltaan on vaikuttanut teollisuuslaitosten velkautumisen väheneminen. Saavutetut voitot ovat siis pääpiirteissään tuloksena kauppavaihdon lisääntymisestä, mikä siis osoittaa ilmeistä massatuotantokonjunktuuria.

Finanssiteknillisellä alalla ei tilanne ole sanottavasti muuttunut. Nyt niinkuin ennenkin investoi valtio suuria summia varustukseen, autoteihin, rakennuksiin, uutisasutukseen y.m. Finanssiministeriön valtiosihteeri Reinhardt mainitsi vuoden 1933 jälkeen tapahtuneet valtioinvestoinnit pyörein luvuin 38 miljardiksi Rmk:si. Tämä talouden elvyttämiseksi annettu raha on luonnollisestikin pannut teollisuuden voimakkaaseen toimintaan. Säästöt osottavat myöskin säännöllistä nousua. Raaka-aineen puutteen,

ammattityöläisten puutteen ja investointikiellon vaikutuksesta niillä aloilla, joihin ei liity valtiopoliittisia intressejä, on talouselämän investointitoiminta pakostakin joutunut ahtaisiin rajoihin. Sitä paitsi on ylijäämien käyttö valtiovallan toimenpitein määritelty. Tästä on puolestaan seurauksena, että sijoitukset osakemarkkinoilla rajoitettujen osinkomahdollisuuksien tähden pidetään aisoissa. Tämän kautta jää valtion konsolidointilainoille riittävästi vapaita varoja käytettäväksi. Kuluvana vuonna on valtio konvertoinut lyhytaikaisia lainojaan 2 1/2 miljardin Rmk:n arvosta ja v:sta 1935 lähtien pyörein luvuin 7 miljardin Rmk:n arvosta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetyston raportti n:o 60.

Ministeri Wuorimaa

16/10 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä 16 p:nä lokakuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2228/656/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 67/70 Sal. D. 1937.
18/10.37 No
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 60 aiheesta: Keskustelu ministeripresidentti Göringin kanssa.

Ministeri: Aamelkommen

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 60.

Berliini ssa 16 p:nä loka kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
67/70 Sal 37.
18/10.37
5 C 5

Asia: Keskustelu ministeri-presidentti Göringin kanssa.

Kun sotamarsalkka Mannerheim, ollessaan elokuussa läpimatkalla Berliinissä, kävi ministeripresidentti Göringin asunnossa kiittääkseen viimemainittua tämän osoittamasta huomaavaisuudesta sotamarsalkan syntymäpäivänä, ei ministeri-presidentti Göring ollut Berliinissä, mutta ilmoitti myöhemmin, että hän sotamarsalkan palatessa tahtoisi kutsua hänet luokseen käymään. Sotamarsalkan ollessa paluumatkalla Suomeen pyysikin sitten ministeripresidentti sekä hänet että allekirjoittaneen t.k. 15 päivänä teelle metsästyslinnaansa Berliinin lähistöllä. Tilaisuudessa, jossa ei ketään muita ollut läsnä, tuli puhetta myöskin Suomen-Saksan suhteista ja pyydän saada seuraavassa esittää eräitä keskustelussa kosketeltuja kysymyksiä.

Ministeripresidentti Göring huomautti, että Suomen ulkoministerin Moskovassa käynti oli herättänyt Saksassa levottomuutta siitä, että käynnin takana olisi pyrkimys Suomen ulkopoliittisen suunnan muuttamiseen ja kääntymiseen Saksalle vihamieliseksi, seikka, josta jo aikoinani olen kirjoittanut. Sotamarsalkka Mannerheim huomautti

JAKELUOHJE: Ainoastaan Hallitukselle ja sotamarsalkka Mannerheimille.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tähän samaa, jota jo puolestani aikaisemmin itsekin olin selittänyt, nim. että Suomelle on välttämätöntä koettaa kaikkien valtioiden kanssa ylläpitää mahdollisimman hyviä suhteita ja koska nämä Venäjään nähden olivat huonommat kuin Venäjän suhteet mihinkään muuhun naapuriinsa, oli niitä koetettava ainakin niin paljon parantaa, että Venäjällä esiintynyt ja ulkomaille levitetty hyökkäävä sävy Suomea vastaan loppuisi. Tämän selityksen näytti kenraalieversti Göring tyydytyksellä panneen merkille. Sen jälkeen puhui hra Göring samoista seikoista, joista jo raportissani n:o 47, päivätty 2. 9. 37, olen maininnut, nim. että Saksan kannalta edullisin tilanne on se, että Suomi ja Skandinavian maat konfliktin sattuessa säilyttävät puolueettomuutensa, mutta että saksalaisissa piireissä vallitsee määrätty pelko siitä, että saattaa muodostua sellainen Venäjään liittyvä koalitio, joka vastoin Suomen tahtoa koettaa pakottaa sen ja Ruotsin ryhmitykseen Saksaa vastaan. Viittaan tässä suhteessa edellämainitussa raportissani esittämiini näkökohtiin. Keskustelusta kävi selvästi ilmi, että Suomessa voidaan laskea suureen saksalaiseen sympatiaan maatamme kohtaan, edellyttäen, ettei meillä Saksaa vastaan oteta vihamielistä asennetta, vaan tehdään kaikkemme täydellisen puolueettomuuden säilyttämiseksi.

Ministeripresidentti Göring tiedusteli minulta Suomen-Saksan kauppasuhteiden kehittymistä ja näytti olleen tyytyväinen saatuaan kuulla, että Saksalla Suomessa on huomattavasti ylijäämää, jota voitaisiin ostoihin käyttää, sillä puun tarve on hänen sanojensa mukaan erittäin suuri. Tämän lausunnon

johdosta lienee oletettava, että Saksa tulee käyttämään kaiken sille Suomessa kertyvän rahan puunostoihinsa sieltä.

Ministeri Göringin vastaanotto oli erinomaisen ystävällinen ja esiintoi hän hyvästellessään uudelleen, että Saksassa Suomea kohtaan paljon sympatioja on olemassa. Sivumennen viittasi hän myös siihen valtakunnankanslerin useissa puheissa esitettyyn seikkaan, ettei Saksa tule sallimaan bolshevismin leviämistä Euroopassa Neuvostovenäjän ulkopuolelle.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetyksön raportti n:o 61

Ministeri Wuorimaa

16/10 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä, 16 p:nä lokakuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 2229/657/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
68/70 Sal. 37
18/10-37
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 61 aiheesta:

Belgia ja Saksa.

Ministeri: [signature]

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 61.

Berliini ssa 16 p:nä loka kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
68/70 Sal. 37.
18/10-37
5 C5

Asia: Belgia ja Saksa.

Että Belgian ja Saksan suhteet jo pitemmän aikaa ovat olleet varsin hyvät, siitä olen useamminkin maininnut. Belgian täkäläinen lähettiläs on useaan otteeseen tätä seikkaa painostanut. Kun Ranska ja Englanti takasivat Belgian itsenäisyyden ja Hitler myös luvannut tunnustaa maan koskemattomuuden, on kysymys kaikessa hiljaisuudessa ollut vireillä. Kun n.s. länsisopimuksen valmistuminen kuitenkin venyi epämääräisyyteen, aktivoitiin saksalais-belgialaisia keskusteluja ja oli lopputuloksena neuvottelutietä syntynyt noottienvaihto, joka sanomalehdistä on tunnettu. Saksan lehdistö merkitsee tyydytyksellä tuloksen osotteena Saksan rauhantahdosta ja tekijänä yleisen rauhan vakiinnuttamiseksi. Näitä samaan suuntaan käyviä lausuntoja ei ole syytä sen lähemmin selostaa. Sen sijaan otan tähän Auswärtiges Amtin puolivirallisen julkaisun lausunnon asian johdosta, josta käy ilmi jo ennestäänkin tunnetut saksalaiset näkökohdat tässä kysymyksessä.

"Kun kuningas Leopold esitti Belgian kansan

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

toivomuksen, että maa on vapautettava yksipuolisista sitoumuksista ja pyrittävä riippumattomaan ja tasapainoon johtavaan politiikkaan, on tähän toivomukseen Saksan taholta heti alusta alkaen suurella ymmärtämyksellä suhtauduttu. Länsipaktin johdosta käytyjen diplomaattisten neuvottelujen kulku onkin sitten antanut aihetta Belgian hallitukselle toivomustensa mukaisesti uudelleen järjestää Belgian kansainvälinen asema länsipaktineuvottelujen kulusta täysin riippumattomana. Yhtenä etappina tätä päämäärää kohti johtavalla tiellä oli englantilais-ranskalainen selitys huhtikuun 24 p:ltä 1937, jolla molemmat länsivallat takasivat Belgian loukkaamattomuuden ja samalla vapauttivat Belgian sen Locarno-velvoituksista. Ottaen huomioon Belgian kuninkaan päämäärän voitiin siten syntynyttä Belgian asemaa tosin pitää edistysaskeleena, mutta se ei vielä johtanut lopulliseen päämäärään. Voi huoletta sanoa, että kuninkaan toivomus olisi jäänyt täyttämättä, ellei Saksan hallituksen selityksen kautta olisi luotu sitä tekijää, joka saattaa Belgian myöskin Saksaan nähden analoogiseen ja selvään asemaan. Nyt on Belgian suhteelle läheisiin suurvaltoihin luotu tuo kantokykyinen pohja, joka on ollut edellytyksenä Belgian riippumattomuuteen ja tasapainoon tähtäävän politiikan toteuttamiselle.

Saksassa tervehditään tällaista kehitystä sitä suuremmalla syyllä, koska se myöskin saksalaisen käsityksen mukaan vastaa Belgian maantieteellistä asemaa ja sen historiallisia tehtäviä. Myöskin tulee nyt saavutettu sopimus rauhoittavasti vaikuttamaan Länsi-Euroopan tilanteeseen. Mitä

lopuksi tulee itse länsipaktikysymykseen, vaikuttanee se varmasti edullisesti myöskin tähän suuntaan käyviin ponnistuksiin ja helpottaa tilannetta sen kautta, että saksalais-belgialaisella noottienvaihdolla, jonka vaikutuksesta Belgian kansainvälinen asema on selvennetty ja uudelleen järjestetty, tärkeä osaprobleema on ratkaistu."

Rasmus Ramsay

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 62.

Ministeri Wuorimaa

28/10 1937

5000—12—35—5337

Berliinissä, 28 p:nä lokakuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2302/686/37

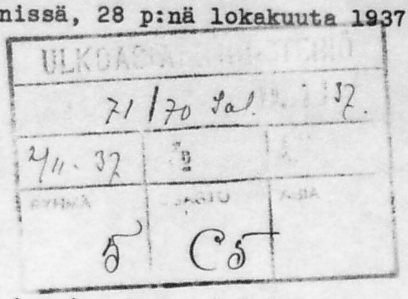

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 62 aiheesta:

Ministeri Holstin käynti Berliinissä.

Ministeri:

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 62.

Berliini ssa 28 p:nä loka kuuta 1937.

71/70 Sal. 32.

2/11-37 32

Asia: Ministeri Holstin käynti Berliinissä.

Lokakuun 22 - 24 päivinä tapahtuneesta Suomen ulkoasiainministerin vierailusta Berliinissä katson tarpeelliseksi esittää seuraavaa.

Mitä matkan luonteeseen tulee, oli se puoliviralliseen ja täysvirallisen välimuoto. Tämä seikka johtui kahdesta syystä. Ensinnäkin oli epäluulo Suomen ulkopoliittisiin suuntauspyrkimyksiin viimeisten kuukausien aikana, kuten useampaan otteeseen olen tiedoittanut, siksi suuri, ettei täysvirallista vierailua, joka edellyttää vierailumaan taholta tapahtuvaa suoranaista kutsua, ollut mahdollista aikaansaada. Toiseksi olivat sekä Ruotsin että Tanskan ulkoministerit kauttakulkumatkalla omasta alotteestaan ja pyynnöstään käyneet vapaaherra von Neurathia tapaamassa, joten heidän vierailunsa oli luonteeltaan täysin puolivirallinen; tämän johdosta, ja ettei Tanskassa ja Ruotsissa kateutta tai epäilyksiä syntyisi, oli sekä Saksan ulkoasiainministeriön että allekirjoittaneen käsitys se, ettei vierailuamme olisi sanottavasti laajennettava edellämainittujen vierailujen piiristä. Kun

JAKELUOHJE:

Ainoastaan Hallitukselle.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

se kuitenkin tapahtui erikoisena matkana Suomesta käsin, sai se enemmän virallisen luonteen ja voimakkaamman leiman siitä, että Suomen taholta haluttiin painostaa sen tahtoa hyvien suhteiden säilyttämisen tarpeellisuudesta Saksan kanssa. Siitä syystä osallistui myös ulkoministeri von Neurath illallisiin allekirjoittaneen luona, mitä hän Auswärtiges Amtin ilmoituksen mukaan ei ollut tehnyt Skandinavian lähettiläisiin nähden.

Kun matka oli järjestynyt näissä merkeissä, oli valitettavaa, että Suomen lehdistössä julaistiin harhauttava tieto, että se tapahtui ulkoministeri v. Neurathin kutsusta. Tämä tieto aiheuttikin välittömästi reagoinnin Saksan taholta, sillä täällä ilmoitettiin, että matka tapahtui ulkoministeri Holstin esittämästä toivomuksesta, jonka pohjalla allekirjoittanut sen toteuttamisesta neuvotteli kin positiivisin tuloksin. Matka oli näin muodoin hallitusten välisen sopimuksen tulos. Eikä tällaisia matkoja muulloinkaan järjestetä ennen edelläkäypää tiedustelua sellaisen mahdollisuuksista ja toivottavuudesta.

Edelläolevan mukaisesti järjestyivät myös vierailun ulkonaiset puitteet vastaanottoineen saapuessa ja lähtiessä sekä virallisine ateriolneen. Merkille pantavaa oli, että ulkoministeri von Neurath viipyi illallisten jälkeen luonani poikkeuksellisen kauan, jolla hän ilmeisesti halusi osottaa ystävällistä suhtautumistaan Suomeen. Seppeleen lasku tuntemattoman sotilaan muistomerkille on tavanmukainen huomaavaisuuden osotus. Kun ulkoministeri von Neurath aamiaisilla luonaan

esitti vierailuohjelman laajentamista käynnillä Reichsleiter Rosenbergin luona ja hänen ulkopoliittisessa opistossaan, oli se käsittääkseni myös merkittävä osotukseksi siitä, että edellä käynyt keskustelu molempain ulkoministerien kesken oli häntä tyydyttänyt.

Ministerien välisestä keskustelusta, joka oli kahdenkeskinen, antaa Herra Ulkoasiainministeri Hallitukselle selostuksensa. Minun on seuraavassa vain todettava, minkä vaikutuksen käynnin merkityksestä olen saanut.

Täytyy tällöin tunnustaa, että käynti, olosuhteet huomioonottaen, onnistui paremmin kuin saattoi odottaa. Ulkoministeri von Neurath on siihen ilmeisesti tyytyväinen ja Auswärtiges Amtissa vakuutettiin minulle tätä vielä jälkeenpäin. Asiain käsittely oli yleisluontoista, mutta selvitti sen, ettei Suomen Hallituksen taholta haluta millään tavoin huonontaa suhteita Saksaan toisten suhteiden kustannuksella. Samoin kävi ilmi, että Saksan kannalta Suomen puolueettomuus on toivottavin. Suomea kohtaan Saksassa vallitsevat ystävälliset käsitykset tulevat ilmi siitä Auswärtiges Amtin epävirallisen julkaisun lausunnosta, joka tuli julkisuuteen ministeri Holstin lähdön jälkeisenä päivänä ja jonka heti suomennettuna Herra Ulkoasiainministerille toimitin. Siihen sisältyvät ne saksalaiset näkökohdat, jotka jo aikaisemmin olen raporteissani esittänyt.

Matkan tulosta on näin ollen Suomen kannalta arvosteltava täysin positiivisesti. Tätä saavutusta ei ole nyt varaa laskea hukkaan, vaan tehtävä kaikki sen ylläpitämi-

seksi. Siksi pidän välttämättömänä, että kun Herra Ulkoasiainministeri vastaisuudessa joutuu matkustamaan Geneveen, jossa hän tapaa useimpien muiden maiden ulkopolitiikan johtajat, hän joko mennessä tai tullessa pysähtyy täysin epävirallisesti muutaman tunnin Berliinissä ja pistäytyy ilman julkisuutta vapaaherra von Neurathin luona kuulemassa, mitä hänellä päivän suuriin kysymyksiin on sanottavana. Samalla kuin tämä on huomaavaisuus Saksaan päin, on tällainen informatiokäynti oman orientoitumisemme kannalta erinomaisen merkityksellinen.

Matkan yhteydessä ovat muutamat Saksan lehdet kirjoittaneet ystävällisessä hengessä artikkelita suomalais-saksalaisista suhteista. Selostus näistä kirjoituksista seuraa myöhemmin erikoisena sanomalehtikatsauksena.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinistä olevan lähetystön raportti n:o 63.

Ministeri Wuorimaa

9/11 1937.

5000—12—35—5337

Berliinissä, 1 p:nä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 2330/698/37

72/71 Sal. D 37.
5/11-37 No
OSASTO
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 63 aiheesta:

Tohtori Schacht.

Ministeri: [signature]

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 63.

Berliini ssa 1 p:nä marras kuuta 1937.

Asia: Tohtori Schacht.

ULKOASIAINI
72/71 Sal. 37
5/11-37 №
5 C5

Raportissani n:o 49, päivätty 15/9.37, kerroin siitä, että tri Schachtin ero talousministerin toimesta tulisi piakkoin tapahtumaan. Julkisuudessa ei Saksassa asiasta ole näkynyt sanaakaan. Mikäli eri tahoilta saamistani tiedoista voin päätellä, on asia nykyään seuraavassa vaiheessa.

Noin kuukausi sitten oli tri Schacht tanskalaiselle virkaveljelleni sanonut, että hän jättää talousministeriön. Viikko, puolitoista sitten, oli hän täkäläisessä Yhdysvaltain suurlähetystössä julkisesti puhunut, ettei hän enää katso olevansa talousministeri ja toivoo ensi vuoden huhtikuussa myös vapautuvansa Reichsbankin johdosta. Eräs korkeampi saksalainen virkamies, joka ei ole sen enempää talousministeriössä kuin Reichsbankissakaan, kertoi minulle luottamuksellisesti, että tri Schachtin lähdön julkisuuteen tulemista koetetaan lykätä toistaiseksi ja että hän ensi huhtikuun alussa myös jättää Reichsbankin, sillä silloin loppuu hänen sopimuksensa pankin pääjohtajan toimesta. Tämä kaikki käy täysin yhteen sen kanssa, mitä yllämai-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nitussa raportissani jo kerroin. Saksan talouselämä ja valuuttakysymykset ovat niin kiinteästi toisiinsa liittyneet, ettei voi ajatella talouspolitiikkaa johdettavan toiseen suuntaan kuin valuuttapolitiikkaa. Ja kun talouselämän johto kokonaan on joutunut nelivuotissuunnitelman johtajan, ministeripresidentti Göringin käsiin, joka noudattaa kokonaan toisia periaatteita kuin tri Schacht, ei viimemainitulle jää mahdollisuutta johtaa valuuttapolitiikkaakaan, vaan on siitäkin luovuttava, koska ei halua luopua omista periaatteistaan.

Talousministeriötä johtaa nykyään sen monivuotinen valtiosihteeri Posse ja Reichsbankin johtoon tulee, niin minulle on kerrottu, nykyinen Preussin finanssiministeri Popitz, joka kuuluu olevan ensiluokkainen ammattimies alallaan. Mutta molemmat tulevat jäämään nelivuotissuunnitelmatoimiston alaisuuteen. Määrätäänkö myöhemmin uusi talousministeri, ei ole tiedossani.

Vastakohta yksityistalous-valtiotalous, Schacht-Göring, on johtanut viimemainitun yliotteeseen, jonka seurauksena tri Schacht poistuu, ainakin toistaiseksi, näyttämöltä. Mitä vaikutuksia tällä tulee olemaan sisään- ja ulospäin, jää nähtäväksi.

Aarne Thesleff

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 64.

Ministeri Wuorimaa

4/11 1937

5000—12—35—5337

Berliinissä, 1 p:nä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 2331/699/37

ULKOASIA
73/71 Sal. 37.
5/11-37
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ministeriölle raporttinsa n:o 64 aiheesta:

Chamberlain, Kansainliitto ja Saksa.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 64.

Berliini ssa 1 p:nä marras kuuta 1937.

ULKOASIAIN
73/31 Sal. 8 -37.
5/11-37
5 C 5

Asia: Chamberlain, Kansainliitto ja Saksa.

Saksassa on kiinnitetty suurta huomiota eräseen Englannin pääministeri Nevile Chamberlainin pitämään puheeseen, jossa hän kosketteli Englannin suhdetta Kansainliittoon. Kun käytettävissäni on vain saksalainen selostus puheesta, perustuu esitykseni yksinomaan siihen.

Tämän mukaan edusti Chamberlain sitä käsitystä, että ainoa käytännöllinen kysymys, joka nykyään on olemassa, on se, miten rauhanperiaate saadaan toteutetuksi. Kun Englannin hallitus tuntee, ettei Kansainliitto enää pysty tehtäviään täyttämään, niin ei ole syytä papukaijamaisesti yhä uudelleen kerrata, että luotetaan Kansainliittoon. Englanti kyllä uskoo niihin periaatteisiin, joita varten Kansainliitto perustettiin. Jos Kansainliitto olisi muodostunut maailman mahtavien kansojen liigaksi, olisi se vaikutusvaltainen elin toteuttaakseen periaatteensa. Kun se nykyään ei kuitenkaan enää merkitse mitään taetta hyökkäystä vastaan, on nyt Englannin löydettävä käytännölliset keinot rauhan palauttamiseksi.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Nämä pääministeri Chamberlainin esittämät ajatukset on tyydytyksellä Saksassa todettu, mikä onkin ymmärrettävissä. Onhan Saksa koko ajan ollut Kansainliittoa vastaan erikoisesti siitä syystä, että se on katsonut liiton ajavan määrättyjen valtojen etupolitiikkaa ja että sen menestyksellisen toiminnan pohjana on sen rakentaminen toisenlaiselle perustalle. Mikä tämä perusta olisi, siitä tuskin täälläkään ollaan selvillä.

Todetaan vielä, että Kansainliitto universaalisuudestaan, joka oli sen alkuperäinen tarkoitus, jo heti sai tinkiä ja vuosien kuluessa yhä laajemmassa määrässä on joutunut tinkimään. Tämä taas on johtunut siitä, että liiton alkuperäisiä periaatteita on jouduttu loukkaamaan ja että sitä suorastaan on käytetty välineenä toteuttamaan tekoja, jotka ovat olleet miltei päinvastaisia sen omille periaatteille.

Kuinka laajakantoisiksi hra Chamberlainin esittämät mielipiteet on arvioitava, ei ole minun arvosteltavissani. Olen vain halunnut esittää niiden aiheuttaman reaktion Saksassa.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 65.

Ministeri Vuorimaa

8/11 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä 8 p:nä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2382/715/37

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE
74/71 Sal. 37.
12/11-37 №
SYHMÄ OSASTO
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 65 aiheesta:

Saksan - Puolan vähemmistöt.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 65.

Berliinissa 8 p:nä marras kuuta 1937.

74 71 Pol. 37.

10/11-37 No

OSASTO

5 C5

Asia: Saksan - Puolan vähemmistöt.

Jo useita kuukausia sitten kerroin, että Saksan ja Puolan välillä keskusteluja on käynnissä molemminpuolisen vähemmistökansallisuuden etujen turvaamiseksi. Nämä keskustelut ovat ilmeisesti olleet verrattain vaikeat, koska vasta nyt niissä tuloksiin on päästy. Mikäli olen saanut kuulla, on tämä tapahtunut varsin voimakkaan saksalaisen painostuksen kautta. Kun sopimuksista Suomen lehdistössä on verrattain laaja selostus ollut, en niitä tässä sen enempää selosta, totean vain, että ainakin ulkonaisesti toistaiseksi on sovittu asiasta, joka viime kuukausina on ollut verrattain myrkyllisten kirjoitusten aiheena ainakin Saksan lehdistössä, niin että on aika ajoin ollut syytä epäillä saksalais-puolalaisen sovinnon kestävyyttä.

Saksassa painostetaan nyt tapahtuneen deklaration yhteydessä sitä, ettei Saksa ole sitä tehnyt minkään vähemmistösuojelua edellyttävän sopimuksen vaikutuksesta, vaan **vapaasta** tahdostaan ja poistaakseen hankauskysymyksiä, jotka johtuvat siitä, ettei Puolan ja Saksan välinen

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

raja kulje kansallisuusrajojen mukaisesti. Puola taas, joka on kieltäytynyt alistamasta vähemmistökysymyksiään kansainvälisen elimen valvontaan, on tässä tapauksessa hyväksynyt vähemmistösuojelua koskevat periaatteet. Samalla huomautetaan tässä yhteydessä siitä, etteivät olosuhteet Danzigissa millään tavoin tule häiritsemään sopimusmaiden välisiä suhteita. Viimeaikaiset ilmiöt Danzigissa ovat kuitenkin olleet sellaiset, että on syytä jäädä odottamaan, mikä niiden vaikutus saksalais-puolalaisiin suhteisiin tulee olemaan. Nyt annettuja deklaratioita pidetään kuitenkin Saksassa uutena osotuksena sen rauhanhalusta.

Minkäänlaisiin muihin kommentaareihin ei asia tällä kertaa antane aihetta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 66.

Ministeri Wuorimaa

19/11 1987

5000—10—35 4261

Berliinissä 19 p:nä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 2426/729/37

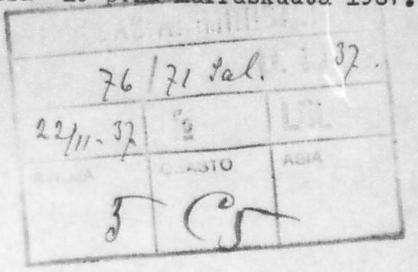

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 66 aiheesta:

Vaikutelmia ja huomioita Saksasta.

Ministeri: Aarno Koskimies

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 66.

Berliini ssa 19 p:nä marras kuuta 1937.

Asia: Vaikutelmia ja huomioita Saksasta.

76/71 Sal 37.

22/11.37

5 C5

Matkustaja, joka tulee Saksaan ja viipyy täällä lyhyen ajan, saa todennäköisesti varsin edullisen yleiskuvan. Ravintolavaunuissa ja ravintoloissa on kaikenlaista ruokaa runsaasti saatavissa, puutetta ei huomaa, miltei kaikki ulkomaisetkin ylellisyydet ovat tarjolla. Kaikkialla toteaa suuren vilkkauden, teollisuudessa tehtaat ovat käynnissä, kauppaliikkeissä on paljon tavaraa, työttömyyttä ei maassa sanottavasti ole. Ihmiset ovat siististi, vaikkeikaan ylellisesti puettuja, nälkäisiä kasvoja ei juuri näe. Tämä ulkonainen kuva ei kuitenkaan joka suhteessa vastaa todellisuutta. Se, joka maassa pitemmän ajan viipyy ja joutuu eri piirien kanssa kosketuksiin, ja varsinkin sellainen, joka vuosikausia olosuhteita on seurannut, huomaa yhä enemmän vallitsevia puutteellisuuksia. Seuraavassa pyydän saada esittää tässä suhteessa saamiani vaikutelmia ja tekemiäni huomioita. Paljonhan niistä tosin jo on tunnettuakin, mutta niiden kokoaminen yhteen yhtenäiseen esitykseen antaa ehkä paremman yleiskuvan.

Huolimatta kaikista niistä monista positiivisista

JAKELUOHJE:

Ainoastaan Hallitukselle.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

tuloksista, jotka kansallissosialistinen valtiovalta Saksassa voimassaoloaikanaan on aikaansaanut, on sanottava, että sen epäsympaattisimpia piirteitä on kaikkialla tuntuva pakko. Yksilöllisestä vapaudesta ei paljoakaan ole jäljellä ja ikävimmäksi ilmiöksi on muodostunut se ihmisten valvontasysteemi, joka on vallalla. Kukaan ei uskalla lausua mielipiteitään muuten kuin varsin rajoitetussa, luotetussa seurassa, pelosta, että häntä vastaan tehdään ilmianto. Tätä tilannetta kuvaa myös seuraava. Muutama viikko sitten annettiin m.m. uusi virkamieslaki, jonka voimaantullessa valtakunnan sisäasiainministeri piti puheen, jossa hän nimenomaan painosti sitä, että virkamiehistön on kaikki ilmoitettava mitä kuulevat, ollessaan kosketuksessa toisten ihmisten kanssa. Tällainen olotila painaa raskaana ihmisten mieliä ja tekee ilmapiirin sameaksi. Tähän on kuitenkin lisättävä, että näyttää siltä, kuin arvostelua viime aikoina enemmän olisi sallittu kuin ennen, sillä se tapahtuu keskusteluissa huomattavasti vapaammin.

Kristikansaa huolestuttaa niin katolisissa kuin protestanttisissakin piireissä kirkkokysymys, joka näyttää kärjistymistään kärjistyvän. En ole pätevä tätä kysymystä arvioimaan sen koko laajuudessa, mutta ehkä seuraavat kuulemani selitykset antavat siitä jonkinlaisen käsityksen. Että konflikti katolisen kirkon kanssa on syntynyt, on kansallissosialismin kannalta varsin luonnollinen. Sen oppeihin ei millään tavalla sovellu, että maassa on olemassa valtava järjestö, jota johdetaan ulkomailta. Mutta kysymyksenalaista on sekin, voisiko katolinen kirkko, eroamalla paavista ja muodostamalla puhtaasti saksalaisen katolisen kirkon, säilyttäen muut katoliset dogminsa, saavuttaa sovinnon

kansallissosialismin kanssa, kun sitä ei ole pystynyt tekemään ulkoapäin riippumaton protestanttinen kirkkokaan. Kansallissosialismi hylkää vanhan testamentin puhtaasti juutalaisena oppina ja hyväksyy uudesta testamentistakin vain ne osat, jotka se katsoo olevan ilman juutalaista vaikutusta. Kun kerran eräälle huomatulle kansallissosialistille lausuin, että poliittinen oppi, ryhtyessään taisteluun kirkkoa vastaan, yleensä tällaisen taistelun häviää, sain vastaukseksi, ettei kansallissosialismi ole yksinomaan poliittinen oppi, vaan maailmankatsomus, s.t.s. uskonto. Luther ryhtyi aikoinaan kirkkoa puhdistamaan, mutta ei pystynyt viemään reformatiota loppuun saakka ja tämän reformation loppuun vieminen on kansallissosialismin tehtävä. Minkälaiseksi tämän uskonnon pitäisi muuttua, en osaa selittää, mutta todennäköisesti olisi tarkoitus poistaa kaikki juutalaisuuden vaikutus uskonnosta ja säilyttää siinä se etiikka, mikä voidaan yhdistää natsionalismiin, s.o. tässä tapauksessa germanismiin. Kun koko Saksan nuori polvi nykyään eri nuorisojärjestöissä kasvatetaan tähän henkeen ja näitä ideoita silmälläpitäen, niin tulee vasta tulevaisuus osoittamaan, kuinka syvälle käypä kansan henkisessä kehityksessä ja uskonnollisessa mielialassa kansallissosialismin vaikutus tulee olemaan. Viimeinen ilmiö kirkkotaistelussa on protestanttisen kirkon protesti valtakunnankanslerille Rosenbergin esittämää oppia vastaan, jota he pitävät kristillisyyden tuhoamisena. Tämän protestin on allekirjoittanut 96 johtavaa kirkonmiestä, joista useat muista kuin tunnustuskirkosta. Taistelu kirkon kanssa, joka kohdistuu sekä katolilaiseen, luterilaiseen että reformeerattuun kirkkoon, ei kuitenkaan ole yksinomaan maailmankatsomuksellista, vaan myös poliittista laatua. Kansallissosialistisella taholla on minulle huomautettu, että eri kirkkokuntiin kuuluvat papit ovat käyttäneet saarnatuolia taisteluun vallitsevaa suuntaa vastaan ja sitähän ei totalitäärisessä valtiossa voida sallia. Dogmaattiseen puoleen riidassa en pysty lähemmin puuttumaan.

Kirkollinen taistelu johtaa kiinnittämään huomiota myöskin muuhun henkiseen elämään. Se vapaan sanan käytön mitä ankarin rajoitus, joka maassa vallitsee, on epäilemättä johtanut henkisen elämän yksipuolistumiseen. Tieteellisen työn taso on madaltunut, kun pääehto toimen hoitamiseen ei ole pätevyys ja asiantuntemus, vaan puolueansiot. Oppi- ja kurssikirjat kouluja varten kirjoitetaan uudelleen uutta ideologiaa vastaaviksi. Niinpä valmistuvat ensi keväksi uudet historian ja maantiedon oppikirjat. Mutta kansallis-sosialismin ensimmäisenä tarkoitusperänä ei olekaan henkisen tason monipuolinen kehittäminen, vaan kaikkien valaminen henkisesti yhteen muottiin ja saksalaisen itsetietoisuuden lisäsominen alimmista ikäasteista alkaen. Kansa on ensi sijassa kasvatettava ruumiillisesti terveeksi, vahvaksi ja karaistuksi ja siksi onkin tällä puolella nykyään suurempi merkitys kuin henkisellä. Koko vallitseva suuntaus on voiman palvontaa ja henkisen tason kohottamiseen ryhdytään vasta sitten, kun ensin on saatu terve kansa, joka pystyy synnyttämään terveitä jälkipolvia. Mutta vaikka monet henkiset alat ovatkin joutuneet kärsimään, niin on useita tämänkin työn aloja, joita kaikin keinoin edistetään. Niinpä teknillinen toiminta ja keksintöjen tekeminen sekä luonnontutkimus y.m. ovat erikoisen huolenpidon ja miltei rajattomien varojen myöntämisen esineenä. Myöskin taide-elämä saa valtion taholta runsasta tukea.

Maan oikeuslaitoksen uudistus on uusien aatteitten mukaisesti valmisteilla. Minkälaiseksi se kiteytyy, ei vielä

voida sanoa. Sen perusajatuksena tullee olemaan, että oikein on se, mikä on yhteisölle eduksi ja valtakunnalle hyväksi, rikollista se, mikä yhteisöä ja valtakuntaa vahingoittaa. Yksilön etu joutuu turvatuksi vain mikäli se on yhdenmukainen kokonaisuuden kanssa. Kun valtio ja puolue ovat yksi ja sama, lankeavat johtopäätökset itsestään. Vaikka oikeuslaitos vielä toimiikin vanhojen lakien pohjalla, on Saksan omienkin lehtien oikeudenkäyntiselostuksista saanut usein lukea, kuinka politiikka on päässyt vaikuttamaan ratkaisuihin. Tässä on tietysti tarkoitettu varsinaisia tuomioistuimia, eikä poliittisia tuomioistuimia.

Saksan talouselämä, josta äskettäin laajemmin kirjoitin, on ilmeisesti puutetaloutta (Mangelwirtschaft). Valtiollinen valvonta pyrkii suuntaamaan kulutuksen kulloinkin niille aloille, joilla enemmin on tuotteita saatavissa; tuotantopuolta ohjataan myös raaka-aine- ja valmistuskontingenttien muodossa. Tämä johtaa tietenkin jännityksiin kuluttajain ja tuottajain piireissä, kun ensinmainitut saavat tarpeensa tyydytetyksi vain vajanaisesti ja vaikeutuneissa olosuhteissa ja jälkimmäisten liiketoiminnan kehitys taas häiriytyy.

Myöskin hintainmuodostuksen alalla huomaa kiristymistä. Missä tavarasta on puute, siellä on hintain kohoamistendenssi havaittavissa. Hintain tarkastus toimeenpannaan tosin hyvin ankarasti, mutta hintainnousua ei kuitenkaan voida kokonaan estää. "Institut für Konjunkturforschung"-nimisen laitoksen laskelmien mukaan olivat elinkustannukset viime kesän alkuun mennessä sitten vuoden 1933 kohonneet 7,7 prosentilla. Nämä laskelmat pohjautuvat kuitenkin sellaisiin

arvioihin, jotka ainoastaan ehdollisesti ovat oikeat. Joko arvioperustana olevia tavaroita ei käytännössä lainkaan ole saatavissa tai voi niitä ainoastaan määrätty kansanluokka kalleutensa tähden ostaa tai sitten ovat ne laadultaan huonompia. Tämä johtaa tavallisesti siihen, että on ostettava kalliimpia tavaroita, mikä taasen on verrattavissa huomattavaan, epäsuoraan hintojen nousuun. Ulkomaalaisiin tavaroihin nähden tapahtui hiljattain uusjärjestely, jonka mukaan näiden tavaroiden hintaa saadaan nostaa samassa määrässä kuin ne ovat ulkomailla tulleet kalliimmiksi.

Samalla voi myöskin huomata, että elintaso hiljalleen Saksassa laskee. Valtion tarpeet nielevät suureksi osaksi rahan, deviisit, raaka-aineet ja valmistuotteet. Kannattamattomien yritysten luku yhä suurenee, samalla kun varsinaista kulutusta supistetaan. Työtätekevän väestön palkkataso kohoaa hyvin vähän, jota vastoin hinnat yhä nousevat ja kuten sanottu, välittömästi tosin hitaasti, mutta välillisesti nopeammin. Saksan kansa huomaa tuskin tätä elintasonsa alenemista, sillä rajoitukset toimeenpannaan vähitellen eikä vertausmahdollisuuksia ole olemassa. Myöskään ulkomaalaiset matkailijat eivät tosiasiallisista olosuhteista pääse selville, sillä mitä taitavimmin harjoitetun propagandan ja mestarillisen organisation avulla peitetään puutteet ja estetään vieraskin niitä näkemästä.

Kun muutamia päiviä sitten keskustelin täällä jo vuosikausia oleskelevan amerikkalaisen finanssimiehen kanssa, ei hän katsonut tilannetta sen vaikeudesta huolimatta vielä

millään tavalla katastrofaaliseksi. Suunnattomien summien käyttäminen varustautumiseen ja muihin tuottamattomiin menoihin on kuitenkin vaara, joka voi johtaa katastroofiin, mutta nykyistäkin menoa voi vielä huoleti jatkua 3-4 vuotta, ennen kuin niin pitkällä ollaan. Tri Schacht on täysin selvillä nyt vallitsevan suunnan vaarallisuudesta ja koko ajan pyrkinyt menojen supistamiseen ja viennin lisäämiseen, kuitenkaan siinä riittävissä määrin onnistumatta. Jos hänen näkökantansa voittaisivat, ei Saksalla olisi ylivoimaisia vaikeuksia päästä nykyisestä pulasta. Jos muutosta ajoissa ei tapahdu, käy tilanne epäilemättä kestämättömäksi, sillä muutamien vuosien kuluttua eivät eksporttimahdollisuudet enää ole samat kuin nykyään ja Saksan kipeästi tarvitsema valuutansaanti ja taloudellisen tasapainon saavuttaminen käy mahdottomaksi. Jos jätetään huomioonottamatta se seikka, että tuottamattomaan työhön käytetään suunnattomia kapitaaleja, niin on tunnustettava, että Saksan talouspolitiikkaa kuluneina vuosina on hoidettu erinomaisella taidolla.

Tämä amerikkalaisen asiantuntijan lausunto on varsin mielenkiintoinen ja käy hyvin yhteen omien käsitystenikin kanssa. Saksan selviytyminen nykyään vallitsevista taloudellisista vaikeuksista ei suinkaan vielä ole mahdoton eikä siinä suhteessa ole tuudittauduttava liian pessimistisiin laskelmiin. Asema ei vielä ole läheskään niin huono, ettei siitä voisi selviytyä, mutta se vaatii kansalta huomattavia uhrauksia verojen, kallistuneen elintason ja mukavuuksista luopumisten muodossa. Arvostelisin tilannetta toistaiseksi englantilaisen sanonnan mukaan fifty-fifty.

Minulta on usein kysytty, kuinka on ymmärrettävissä, että Saksan kansa on alistunut sellaiseen pakkovaltaan kuin maassa on. Olen tällöin käsityksenäni lausunut, että siihen ensisijaisesti ovat vaikuttaneet ne vaikeat olosuhteet, jotka maailmansodan jälkeen Saksassa olivat muodostuneet, suunnattomine työttömien laumoineen, johon lisäksi tuli ankara taloudellinen pula. Kun vielä ottaa huomioon Saksan kansan mentaliteetin, joka aina on kunnioittanut kovaa järjestystä ja joka mieleltään on sentimentaalinen ja mystiikkaan taipuva, niin oli maaperä valmis uudelle mystiikkaan perustuvalle opille, joka kansan mielialaan voimakkaasti tehosi ja joka lupasi nostaa valtakunnan siitä nöyryytyksen tilasta, mihin se maailmansodan jälkeen oli joutunut. Laumoittain liityttiin uuteen liikkeeseen, joka vähitellen kokosi kansan valtavan enemmistön puolelleen ja saavutti rajattoman vallan. Käsitykseni on, että kansallissosialistisen liikkeen takana vieläkin on väestön absoluuttinen enemmistö, vaikkakin innostus monilla tahoilla on talttunut ja pettyneiden määrä lisääntynyt. Mutta ennen kaikkea on valtiovallan asema siinä määrin lujittunut, etteivät minkäänlaiset tyytymättömyyden ilmaisut pääse vaikuttamaan. Erikoisesti suuri osa ainakin vanhempaa sivistyneistöä kärsii pakkovallasta, taloudelliset piirit ovat monilla tahoilla tyytymättömiä ankaraan säännöstelyyn, talonpojat koviin rajoituksiin ja pakkoluovutuksiin ja työläispiireissä sanotaan olevan paljon tyytymättömyyttä sen johdosta, että elinkustannukset ovat nousseet paljon

suuremmassa määrässä kuin palkat ja sen kautta toimeentulo vaikeutunut. Jatkuva olojen vaikeutuminen tulee itsestään lisäämään tyytymättömien lukua, mikäli olosuhteita ei saada paranemaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 67.

Ministeri Wuorimaa

22/11 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 22 p:nä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 2433/730/37

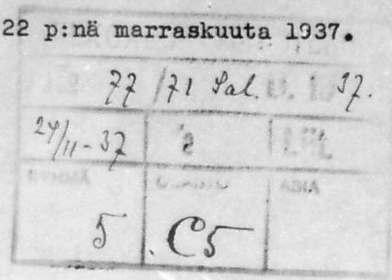

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 67 aiheesta:

Lordi Halifaxin Berliini-vierailu.

Ministeri: Aarne Wuorimaa

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 67.

Berliini ssa 22 p:nä marras kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
77/71 Sal. D. 1937.
24/11-37 LIK
5 C5

Asia: Lordi Halifaxin Berliini-vierailu.

"Joka odotti välittömiä konkreettisia tuloksia, on varmasti pettynyt, mutta sen sijaan se, joka piti hyödyllisenä, että saatiin aikaan keskustelu, jonka tarkoituksena ei ole tällaisten tulosten saavuttaminen, voi todeta, että molemminpuolisten näkökohtien ja vakaumusten tunteminen liiankin jännittyneessä kansainvälisessä ilmapiirissä voi olla vain hyödyksi. Mahdollisuudet "väärinkäsityksiin" ovat vähentyneet".

Näin lausuu Frankfurter Zeitung vierailun päättyessä ja tapaa tässä epäilemättä oikeaan.

Se häly, joka eräissä länsieurooppalaisissa lehdissä nostettiin puheenaolevan matkan johdosta ja jonka tarkoituksena varmaankin oli saada matka estetyksi, aiheutti "Nationalsozialistische Parteikorrespondenzissa" yhtä jyrkän vastaiskun. Englannin hallitus ei kuitenkaan antanut itseään säikähdyttää, vaan lähetti päinvastoin Lordi Halifaxin vuorokautta aiottua varemmin matkalle. Englannin hallitus on ilmeisesti omaksunut kannan, että kun Saksa jälleen on noussut yhdeksi suurimmista valtatekijöistä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

maailmassa - olkoon tämä seikka sitten miellyttävä tai epämiellyttävä, se on joka tapauksessa realiteetti - niin on syytä välittömästi saada selvää sen pyrkimyksistä ja niistä mahdollisuuksista, joiden piirissä kansainvälinen jännitys voitaisiin saada laukeamaan.

Matkasta ei julkisuuteen ole laskettu muita tietoja, kuin sen ulkonaiset piirteet. Kun Lordi Halifax lähti Berliinistä, ilmoitti hän sanomalehtimiehille asiallisesti vain seuraavaa: "Toivon, että keskustelujemme tuloksena ovea hiukan enemmän avattiin ilmapiirin puhdistamiseksi Englannin ja Saksan välillä samoin kuin paremmaksi toistensa ymmärtämiseksi, mistä niin paljon riippuu".

Tiedustellessani asiaa Auswärtiges Amtissa kerrottiin minulle seuraavaa.

Käynti on ollut epäilemättä hyödyksi siitä syystä, että Englannin hallituksen vaikutusvaltainen jäsen on välittömästi saanut vaihtaa mielipiteitä Saksan politiikan korkeimman johtajan kanssa. Ei ollut kysymys mistään sopimuksista, vaan vapaasta ja suorasta keskustelusta maailmanpoliittisista kysymyksistä ja niistä vallitsevista käsityksistä Englannissa ja Saksassa. Tässä suhteessa on käynti ollut hyödyksi ja tapahtui se hyvin sovinnollisen mielialan vallitessa, ilman että kummaltakaan puolelta minkäänlaisiin jyrkkyyksiin olisi erehdytty, vaan keskusteltiin täysin asiallisesti ja rauhallisesti kaikista kysymyksistä. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että vastakohdat ja erimielisyydet vielä olisi voitettu, vaan ainoastaan vastaisia keskusteluja varten tietä tasoitettu.

On todennäköistä, että käynnin seurauksena tulee olemaan useita muitakin käyntejä, mutta ei niistä vielä mitään lähempää ole sovittu. Lordi Halifaxin on ensin annettava Englannin hallitukselle selostus käynnistään ja vasta sitten kun sen reaktio Englannissa tulee tunnetuksi, voidaan arvioida käynnin positiivinen merkitys. Kummaltakaan puolelta ei tehty minkäänlaisia vaatimuksia sen enemmän Berliinin-Rooman akselin kuin Lontoon-Pariisin ystävyyden heikontamisesta.

Käynti oli sitäkin tarpeellisempi ja tervetulleempi, kun ulkoministeri Edenin ja suurlähettiläs v. Ribbentroppin välit ovat varsin huonot.

Että käynti Ranskassa on herättänyt hermostuneisuutta, vahvistettiin minulle Auswärtiges Amtissa ja olen sen itsekin huomannut Le Tempsin kirjoituksista.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berliinissä olevan Lähetystön raportti n:o 68.

Ministeri Wuorimaa

30/11 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 30 p:nä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2498/750/37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 78/72 Sal. 37.
3/12-37 No
SYRJÄ OSASTO ASIA
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 68 aiheesta:

Saksan kansainvälinen asema.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 68.

Berliini ssa 30 p:nä marras kuuta 1937.

ULKOASIAINHALLITUS
78/72 Sal 37.
3/12-37
5 C5

Asia: Saksan kansainvälinen asema.

Berliinin diplomaattikunnassa näyttää olevan se käsitys aivan yleinen, ja yhdyn siihen omasta puolestanikin, että sitä mukaa kun aikaa kuluu ja Saksan varustukset kasvavat, Saksan kansainvälinen asema ja merkitys yhä suurenee. Sen jälkeen kun kiinteä yhteistyö Italian kanssa on syntynyt ja Japani antikommunistisen sopimuksen kautta vielä näihin maihin lähentynyt, ei isolatiosta enää voida puhua. Tonavan ja Balkanin valtiot alkavat olla yhä voimakkaamman saksalaisen vaikutuksen alaisia ja suhteet Puolaan voitanee edelleenkin merkitä hyviksi. Englannin nyt alkanut kosketus Saksaan Lordi Halifaxin käynnin kautta osottaa myöskin, että sielläkin päin etsitään teitä ratkaisun löytämiseksi kärjistyneeseen tilanteeseen. Nämä kaikki ovat merkkejä, jotka vahvistavat alussa mainitsemani käsityksen.

Mitä Lordi Halifaxin käyntiin tulee, sain siitä eilen varsin merkillisiä tietoja. Kertoja oli eräs suurlähettiläs, joka sanoi saaneensa ne lähteestä, jonka hän pitää luotettavana. Paikkansapitävyys jää näin ollen

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hänen vastuulleen. Tämän mukaan on kansleri Hitler Lordi Halifaxille ilmoittanut Saksan ehdottoman vaatimuksen siirtomaiden saamisesta, mutta ei ole määrännyt mitään aikaa, milloin tämän olisi tapahduttava, vaan ilmoittanut, että jos tämä asia järjestyy kohtuullisen ajan kuluessa, tulee Saksa painostamaan Japania siihen, että Englannin edut Itä-Aasiassa tulevat täysin turvatuiksi. Saksa on myöskin luopunut Japanin suhteen niihin siirtomaihinsa nähden, jotka kaukaisessa idässä joutuivat sodan jälkeen Japanille. Saksan siirtomaakysymys keskittyy näin ollen Afrikaan. Kun Englannin edut kaukaisessa idässä ovat tavattoman suuret, niin ei suinkaan ole ihme, jos tällaisissa olosuhteissa Englanti realistisesti harkitsevana vakavasti kiinnittää huomiota tällaisiin esityksiin.

Ranskan suurlähettiläs oli erittäin tyytymätön siihen, ettei hän saanut Berliinissä minkäänlaisia tietoja Lordi Halifaxin käynnistä. Hän sanoi minulle, että vaikka hänet oli kutsuttu Englannin suurlähetystöön aamiaiselle Lordi Halifaxin kanssa, ei sen enemmän Lordi Halifax kuin Englannin suurlähettiläskään antanut hänelle minkäänlaisia tietoja keskusteluistaan Saksassa, niin että vasta Ranskan pää- ja ulkoministerit Lontoossa käydessään saivat niistä jotain kuulla. Edelläkerrotunlaista Hitlerin ehdotusta ei hän pitänyt mahdottomana ja tuntui olevan verrattain hermostunut. Saksan sisäisistä oloista oli hän muuten sitä mieltä, että nykyinen systeemi on varsin pitkäaikainen ja että Saksa taloudellisestikin nykyistä menoa voi jatkaa

vuosikausia. Se tosin vaatii Saksan kansalta uhrauksia ja kärsimyksiäkin, mutta ei niin mahdottomia, ettei se niitä kestäisi vielä kauan aikaa. Hänen lausuntonsa käy niin ollen täysin yhteen sen käsityksen kanssa, jonka raportissani n:o 66 esitin. Lisäksi huomautti hän niistä sosiaalisista toimenpiteistä, joihin Saksassa on ryhdytty ja jotka ovat suunnattoman laajakantoisia sekä sanoi nykyään erikoisen tarkoin seuraavansa niitä. Ne ovat siksi merkityksellisiä (Kraft durch Freude-järjestö, Winterhilfe, Siedlungtoiminta y.m.), että toisten valtioiden on pakko ruveta niitä kopioimaan ja olosuhteisiinsa sovelluttamaan, jos tahtovat välttyä levottomuuksilta tai vallankumouksilta.

Ranskan suurlähettiläs huomautti vielä, että suurin levottomuus johtuu siitä, että ei ollenkaan olla selvillä, mihin Saksa todella pyrkii ja mitkä sen lopulliset vaatimukset ovat. Tyytyykö se vain siirtomaihin ja hyväksyy nykyiset eurooppalaiset rajat, ilman että se, tultuaan sotilaallisesti jättiläismäisen vahvaksi, pyrkii hankkimaan kaikkia niitä etuja, jotka se katsoo itselleen hyödyksi, on kysymys, johon ei mitään selvää vastausta saada. Tämä seikka tekee ilmapiirin levottomaksi ja epäselväksi.

Kun muutamia päiviä sitt ı jouduin keskusteluun erään täkäläisen suurteollisuusmiehen kanssa, kertoi hän, että täällä pannaan suuria toiveita Lordi Halifaxin käyntiin ja että teollisuuspiirit suurella optimismilla katsovat tulevaisuuteen ja odottavat, että tämä käynti johtaa yhteisiin neuvotteluihin Yhdysvaltain, Englannin, Ranskan, Saksan

ja Italian kesken taloustilanteen selvittämiseksi ja normaalien suhteiden aikaansaamiseksi kansainvälisessä taloudellisessa kanssakäynnissä. Eräs täkäläinen lähettiläs huomautti minulle myöskin käsityksenään, ettei kansainvälisesti kiristyneen tilanteen selvittäminen tule tapahtumaan poliittisella pohjalla, vaan taloudellisella ja sosiaalisella, jonka vaikutuksesta vasta poliittinenkin tilanne parantuu ja selviää.

Kun joku aika sitten keskustelin Yhdysvaltain silloisen asiainhoitajan kanssa (suurlähettiläs on nyttemmin palannut), joka useita vuosia on ollut Genevessä, sanoi hän käsitysten Yhdysvalloissa kansainvälisistä kysymyksistä olevan niin täysin hajallaan, että ne Euroopan valtiot, jotka perustavat politiikkansa Yhdysvaltain tukeen, saattavat erinomaisen pahasti pettyä. Yhdysvallat eivät tule sekaantumaan Euroopan asioihin muuta kuin sellaisessa tapauksessa, että niiden välittömät intressit joutuvat vaaraan. Kun Kansainliittokin, sanoi hän, miltei kokonaan on menettänyt merkityksensä poliittisena tekijänä, ei silläkään ole ainakaan nykyään suurta arvoa.

Ranskan suhteista Venäjään lausui Ranskan suurlähettiläs, että viimeaikaiset tapahtumat Neuvostolassa ovat vahvasti Ranskassa vieroittaneet monia niistä piireistä, jotka aikaisemmin harrastivat yhteistyötä Venäjän kanssa. Jos tätä suuntaa kauan jatkuu, loppuu tämä innostus niissäkin ranskalaisissa piireissä, jotka innokkaimmin ranskalais-venäläistä yhteistyötä ovat kannattaneet.

Yhdysvaltain Amerikasta juuri palannut suurlähettiläs

kertoi siirtomaakysymyksestä, ettei hänellä ole vähintäkään epäilystä siitä, että Saksa tulee saamaan siirtomaita. Asia on periaatteessa selvä, kysymys koskee lähinnä sitä, millä tavalla sovitaan Saksan sotilaallisten voimien käyttämisestä siirtomaissa, joita siellä ei tahdota sallia.

Kun kaikki edellämainitut seikat ottaa huomioon, ei niistä voi vetää muuta johtopäätöstä kuin jo alussa tekemäni, että Saksan kansainvälinen asema päivä päivältä tulee yhä lujemmaksi ja sen merkitys kasvaa.

Rauch Hommen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 69.

Ministeri Wuorimaa

4/12 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 1 p:nä joulukuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2508/754/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
79 72 Jal D. 1937.
4/12-37 Lit.
5 C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 69 aiheesta:

Unkarin pää- ja ulkoministerien käynti Berliinissä.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 69.

Berliini ssa 1 p:nä joulu kuuta 19 37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
79/72 Sal. 37.
4/12.37 No LIK
5 C5 ASIA

Asia: Unkarin pää- ja ulkoministerien käynti Berliinissä.

Unkarin pää- ja ulkoministerit vierailivat Berliinissä viime viikon alkupuolen 4 päivää virallisesti ja loppupuolen 3 päivää yksityisesti. Vierailuohjelma oli se tavallinen, jota kutsuttujen vieraiden suhteen noudatetaan.

Asialliselta sisällöltään oli matka aikaisempien ministerivierailujen kruunauksena. Saksan ja Unkarin välit ovat sodan jälkeen aina olleet ystävälliset ja läheiset - kohtaloyhteyskin on siihen vaikuttanut -, ja tämä matka ei siltä kannalta katsoen tuonut mitään erikoista uutta. Keskusteltiin kaikista maita koskevista yhteisistä kysymyksistä ja lujitettiin vallitsevia suhteita.

Kaupallisella alalla saatiin maiden välinen kaupankäynti järjestetyksi lähintä aikaa varten. Saksa ostaa Unkarista viljaa, öljukasveja, bauksitia y.m. Unkari ostaa vastaavasti saksalaisia tuotteita.

Saksalaisten vähemmistöjen huollosta Unkarissa keskusteltiin myös ja antoivat unkarilaiset saksalaisia

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tyydyttäviä vakuutuksia. Unkarin kannalta tärkein kysymys lienee ollut kansallissosialistinen propaganda Unkarin saksalaisten keskuudessa, joka useampaan otteeseen jo on antanut aihetta Unkarin täkäläiselle lähettiläälle esittää valituksia Auswärtiges Amtissa. Mikäli Unkarin lähettiläs minulle kertoi , ei Saksan korkeimmalla taholla tällaista propagandantekoa hyväksytty, vaan annettiin lupaus, ettei sitä ainakaan Saksan taholta tueta. Täten sai tämä kysymys ainakin muodollisesti unkarilaisia tyydyttävän ratkaisun. Käytäntö tulee osottamaan, toteutuvatko unkarilaisten toiveet.

Vielä käsiteltiin Unkarin tasa-arvoisuutta aseistus- y.m. kysymyksissä ja lupasivat saksalaiset näitä Unkarin vaatimuksia tukea.

Unkarin vierailleet hallituksen jäsenet palasivat tyytyväisinä matkaansa kotimaahansa. Lordi Halifaxin edellisinä päivinä tekemä vierailu kuitenkin pani tämän unkarilaisen käynnin varjoon, niin ettei huomio siihen kiintynyt niin paljon, kuin muuten olisi ollut asianlaita.

Aarne Wuorimaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 70.

Ministeri Wuorimaa

1/12 1937.

5000—10—35 4261

Berliinissä 1 p:nä joulukuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2509/755/37.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
80/72 Sal. D. 1937
4/12-37 | 2 | Lit.
RYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C5

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 70 aiheesta:

Saksa - Tshekkoslovakia.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 70.

Berliini ssa 1 p:nä joulu kuuta 1937.

Asia: Saksa - Tshekkoslovakia.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
80/72 Sal. 1937
4/12-37 No Lit.
OSASTO ASIA
5 C5

Keskieuroopan arin kohta on nykyään kieltämättä Tshekkoslovakia. Pieni Entente on kokonaisuutena varsin heikolla pohjalla ja Jugoslavian ja Rumanian tuki Tshekkoslovakialle Saksaan nähden hyvin kyseenalainen.

Kuitenkin on Tshekkoslovakia Ranskaan ja Venäjään tukien saksalaiseen vähemmistöönsä nähden noudattanut politiikkaa, joka on nostattanut Saksan takajaloilleen ja luonut maiden välille jännittyneet suhteet. Ranskan tukikin muodostuu Tshekkoslovakian kannalta yhä problemaattisemmaksi sen mukaan kuin Saksan varustukset lännessä valmistuvat, sillä niin pian kuin Saksa on siellä saanut kuntoon oman "Maginot-linjansa", lienee ranskalaisilla Saksaan yhtä vähän asiaa kuin saksalaisilla Ranskaan. Tätä silmälläpitäen ei Tshekkoslovakian asema suinkaan ole kadehdittava, ja mitä kauemmin saksalaisen vähemmistön asian järjestyminen viipyy, sitä epäedullisemmaksi Tshekkoslovakialle tilanne kehittyy. Useat virkatoverini ovat lausuneet käsitykse-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nään, ettei Tshekkoslovakia selviä vaikeuksista, ellei se järjestä valtakuntaansa Sveitsin tapaan kantonaaliseksi itsehallintovaltioksi, ja tässä saattaa olla paljon perää. Jos sekään ajan mittaan pelastaa maan saksalaiset alueet, ottaen huomioon suurgermanistiset tendenssit kansallissosialismissa.

Tilanne tällä suunnalla on siis kaikkea muuta kuin kehuttava. Keskustelin eräänä päivänä täkäläisen Tshekkoslovakian lähettilään kanssa, joka on varsin huolissaan, ja kertoi hän tällöin seuraavaa.

Kun hyökkäykset Tshekkoslovakiaa vastaan tulivat yhä jyrkemmiksi ja välikohtauksia maassa saksalaisen vähemmistön kanssa syntyi, kävi lähettiläs Prahassa hallituksensa kanssa neuvottelemassa. Tällöin oli hän palannut ohjein ilmoittaa Saksan hallitukselle, että Tshekkoslovakia heti lopettaa emigranttien toiminnan, jos Saksa lopettaa Saksassa olevien Tshekkoslovakian saksalaisten toiminnan Tshekkoslovakiaa vastaan. Tämä edellyttää kuitenkin, että saksalaisten m.m. olisi erotettava Reichstagiin valitut 3 entistä Tshekkoslovakian saksalaista, mutta se lienee mahdotonta, koska he jo ovat Saksan kansalaisia. Samoin olisi Prahan hallitus valmis järjestämään saksalaisen vähemmistönsä olosuhteet, jos Saksa lopettaisi harjoittamasta propagandaa Tshekkoslovakian saksalaisten keskuudessa. Täten on syntynyt circulus viciosus, josta ei päästä yli eikä ympäri.

Saksassa taas katsotaan saksalaisen vähemmistön sorron Tshekkoslovakiassa olevan sellaisen, ettei sitä voida sallia ja konflikti jatkuu. Kaikesta päättäen vakavia erehdyksiä onkin tehty ja saamani tiedon mukaan on täkäläinen Englannin suurlähettiläskin antanut Tshekkoslovakian lähettiläälle varsin ankaran varoituksen, koska viimemainittu erittäin tyytymättömänä ja hermostuneena oli hänen luotaan palannut.

Epäselvä tilanne tulee varmaankin vielä kauan jatkumaan.

Ramsay Cook

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 71.

Ministeri Wuorimaa

11/12 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 1 p:nä joulukuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2584/756/37

ULKOASIAINMINISTERIÖ
81/72 Sal. 37.
4/12-37 | 6
KYHMA 5 | OSASTO C5 | ASIA

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle oheisena raporttinsa n:o 71 aiheesta:

Schachtin ero.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 71.

Berliini ssa 1 p:nä joulu kuuta 1937.

Asia: Schachtin ero.

81/72 Sal. 37

4/12-37 | Ao | LM

5 | OSASTO C5 | ASIA

Raportissani n:o 63 tulin siihen johtopäätökseen, ettei tri Schachtin johto talousministeriössä enää voinut olla pitkäaikainen. Se päättyikin marraskuun 27 päivänä, jolloin tri Schacht vapautettiin talousministerin tehtävistä ja hänen sijalleen tammikuun 15 päivästä 1938 määrättiin propagandaministeriön valtiosihteeri ja tri Göbbelsin lähin työtoveri Funk. Viimemainittuun päivään saakka hoitaa talousministerin tehtäviä ministeripresidentti Göring. Tämä merkitsee sitä, että talousministeriön toiminta yhteytetään nelivuotissuunnitelman puitteisiin ja kun tämä on tehty, ottaa hra Funk ministeriön johdon käsiinsä, jääden tietenkin ministeripresidentti Göringin ylivalvonnan alaiseksi.

Hra Funkin sanotaan omaavan laajat tiedot ja kokemukset talouspoliittisissa kysymyksissä. Hän ei kuitenkaan kuulu olevan kapitalistisen systeemin kannattaja, vaan enemmän taipuva sosialistiseen taloussuuntaan. Missä määrin tämä merkitsee muutosta viime aikoina noudatettuun talouspolitiikkaan, joka jo paljon on kulkenut toisia ratoja kuin mitä tri Schacht on ajatellut, jää nähtäväksi.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Varsinkin suurteollisuuspiireille lienee tri Schachtin lähtö pettymys. Vielä viime päivinä kuulin siltä taholta vakuutuksia, että tri Schachtin asema nyt lopullisesti on vakiintunut ja ettei hänen erostaan enää puhuta. Kun omat tietoni olivat toisensuuntaisia, en näihin lausuntoihin kiinnittänyt sen suurempaa huomiota, ihmettelin vain, ettei teollisuuspiireissä sen paremmin oltu tilanteesta selvillä.

Tri Schacht jää edelleen Reichsbankin johtoon. Kuinka tämä käy yhteen sen kanssa, että talouspolitiikkaa noudatetaan toiseen suuntaan kuin hän haluaisi ja kun Reichsbankin toiminta niin kiinteästi on sidottu talouspolitiikkaan, on vaikea käsittää. Hänen valtuutensa pankin pääjohtajana päättyy ensi maaliskuun lopussa ja lienee parasta odottaa tätä aikaa, ennenkuin lopullisesti selviää, mikä tilanne tulee olemaan.

Tri Schachtin lähdöstä oli jo kuukausimääriä ulkomailla niin paljon kirjoitettu, ettei se enää liene tehnyt sitä sensatiomaista vaikutusta, joka siitä muuten olisi ollut. Saksassa se sensijaan lienee herättänyt varsin sekavia tunteita. Schachtia vastustaneilla puoluetahoilla ollaan tietenkin hyvin tyytyväisiä, kun tämäkin ministeriö nyttemmin on saatu puolueen välittömiin käsiin. Lehdistössä esiintyneistä lausunnoista päättäen on kuitenkin epäilyjäkin tapahtuman johdosta useilla tahoilla. Näitä lausuntoja on Suomen lehdistössäkin selostettu, joten en niitä tässä sen lähemmin koskettele. Kuitenkin on "Berliner Tageblatt'issa" asiasta

ollut kirjoitus, jossa viitataan siihen, että tri Schachtin hyvät suhteet ulkomailla olisivat koituneet hänelle vaaraksi. Otan tämän kohdan kirjoituksesta suomennettuna tähän.

"Schacht nauttii suurta arvonantoa ulkomailla eikä vähemmin Saksalle vähemmän ystävällisten maitten poliitikkojen ja liikemiesten taholta. Tämä on antanut aihetta kotimaassa oleville Schachtin arvostelijoille, jotka ovat ulkomaihin nähden epäluuloisia -myönnettäköön, useimmiten ei syyttä - huomauttaa, että Schachtilla on liian paljon "ystäviä ulkomailla". Mutta nyt on ulkomaan vähemmän ystävällisen osan respektillä kahdenlainen merkityksensä, taloudellisen luottamuksen, toimintakykyisen miehen tunnustaminen ja - tieto vaarallisesta vastapelaajasta. Ja koska on olemassa tuo ymmärrettävä epäluuloisuus ulkomaita kohtaan, niin ei puutu kuin pieni askel olettamukseen, että tuo niin usein huomattava Schachtin kehuminen vähemmän ystävällisessä ulkomaassa yrittäisi aikaansaada saksalaisissa tunteissa vastakohdan Schachtin ja Saksan kansan politiikan suurten linjojen välillä. Tämä on spekulatiota sen tosiasian kanssa, että me poliittisesti ja maailmanpolittisesti nuori kansa olemme rakentamassa selvää ja varmaa kansallistuntoa, ja että usein vielä on olemassa jätteitä epävarmuudesta ulkomaihin nähden, jotka erottuvat ylimmän johtomme politiikasta, osaksi naivin töykeyden, osaksi liioitellun arkuuden kautta. Jos uskoisi ulkomaita, että tällä spekulatiolla nyt olisi kuitenkin ollut menestystä, niin olisi tämä suuri erehdys. Johtajan selitys henkilöitten vaihdosta on tarpeeksi selvä. Sitä paitsi Schacht jää valtiopankin presidentiksi.

Ratkaisevat tekijät virkojen ryhmittymisen kehityksessä ovat Saksassa aivan toisella pohjalla. Yhä enemmän työntyy vuosi sitten julistettu nelivuotissuunnitelma, jonka ensimmäisiä menestyksiä eivät edes kiellä epäluuloiset englantilaiset, talouspolitiikan keskipisteeksi. Tässä mielessä ottaa uusi talousministeriön johtaja vastaan virkansa. Me näemme jo vähemmän ystävällisen ulkomaan sanomalehdistössä ystävällisiä kirjoituksia, joiden mukaan Saksassa nyt kaikki muutetaan sotataloudeksi. Ja etevät kirjoittajat alkavat pian asettamaan paralelleja, ei tietenkään Englannin ja Ranskan valtavien varustusten suhteen, vaan esimerkiksi Japanin talouspoliittisen muutoksen suhteen. Ja tietysti tässä yhteydessä viitataan opettavaisin sormin m.m. Hermann Göringin rautatehtaisiin.

Meille ovat nämä argumentit nyt jo tuttuja, ja me voimme vastata niihin, ennenkuin ne esitetään meitä vastaan suurella metelillä. Hermann Göringin rautatehtaat on jo ennakolta ajateltu luovuttaa sopivassa tilaisuudessa yksityisiin käsiin. Kaupalliselta näkökannalta katsottuna on olemassa ainoastaan se ero, että näiden laitosten osake-enemmistön hankkiminen tulee olemaan kalliimpaa kuin jos vuoriteollisuuden konserni olisi itse nämä laitokset perustanut. Sitä paitsi ei nelivuotissuunnitelma ole maailmaa vieroksuva, sillä on tekemistä sota-asioitten kanssa vain niin paljon, että meillä ei ole halua, sotilaallisen hyökkäyksen sattuessa, olla toista kertaa materiaaliin nähden orvon asemassa. Nelivuotissuunnitelman taloudellinen merkitys on hyvin yksinkertainen, nim. vapauttaa meidät mahdollisuuksien mukaan ostopakosta meistä riippumattomasta paikasta ja meille määrättyyn hintaan. Me emme ihaile maailmaa vieroksuvaa autarkiaa, me yritämme ainoastaan olla

maailmankaupassa osakas, jota ei voida määrätä, vaan partneri, jolla on vapaat kädet valita. Ikävät kokemukset ovat meitä opettaneet ja olisi hulluutta luulla, että olisimme unohtaneet v. 1919 edeltäneitä ja sen jälkeisiä vuosia."

Näitä ensimmäisiä lehtilausuntoja ei kai ennätetty seuloa, joten ne pääsivät julkisuuteen. Seuraavan päivän lehdissä koetettiin edellisen päivän varomattomuuksia silitellä ja sen jälkeen on asiasta kokonaan vaiettu.

Ministeripresidentti Göringin yksiin käsiin joutunut talouspolitiikka tulee nyt tiukasti ajamaan nelivuotissuunnitelman läpi, olkoot vastukset minkälaiset tahansa. Tähän on Saksan talouden kaikkien haarojen nyt mukauduttava. Mielenkiinnolla jää seuraamaan uutta kehitystä. Ministeripresidentti Göring sanoi minulle, että Saksan talous kolmen vuoden kuluttua on sellaisessa kunnossa, ettei maan tarvitse pelätä blokaadiakaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 78.

Ministeri Wuorimaa

8/12 1937

5000—10—35 4261

Berliinissä 8 p:nä joulukuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2625/764/37.

82/72 Sal. 37.

10/12.37 | 2 | Lih.

5 | C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 72 aiheesta:

Suomen itsenäisyyspäivä Berliinissä.

Ministeri: [signature]

UE 13: A 4.

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 72.

Berliini ssa 8 p:nä joulu kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
No 82/72 Sal. 37.
10/12-37 2
5 C5

Asia: Suomen itsenäisyyspäivä Berliinissä.

Sen johdosta, että Ministeriö oli kehoittanut lähetystöjä erikoisemmin huomaamaan Suomen 20. itsenäisyyspäivää ja oikeuttanut tähän tarkoitukseen käyttämään niille myönnettyjä propagandavaroja ja kun lähetystön hallussa oli vielä Berliinissä esittämätön filmi "Suomi kutsuu", katsoi lähetystö sopivaksi järjestää itsenäisyysjuhlan, yhdistämällä siihen filmiesityksen. Tämän pohjalla juhla järjestettiin yhteen Berliinin parhaimmista elokuvateattereista "Capitol am Zoo", johon sopii 1300 henkeä.

Juhla sai varsin komeat puitteet sen kautta, että siellä lupautui esiintymään Berliinin radioaseman suuri orkesteri (72 miestä) korvauksetta, paitsi soittokoneiden siirtokuluja, jotka lähetystön oli suoritettava. Lisäksi suostui Saksassa kuuluisaksi tullut laulajattaremme rouva Lea Piltti esiintymään tilaisuudessa. Tämän kautta muodostui ohjelma seuraavaksi: Sibeliuksen Finlandia, Suomen lähettilään tervehdyssanat, Suomen pääkonsuli Dixin puhe, Suomen ja Saksan kansallislaulut, rouva Piltin viisi suomalaista laulua, Sibeliuksen II:n sinfonian 4. osa ja

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lopuksi filmi "Suomi kutsuu". Kun sekä tervehdyssanat että pääkonsuli Dixin puhe jo aikaisemmin Ministeriölle on lähetetty tarkastettavaksi ja saanut hyväksymisen, ei niiden sisällön kertaaminen tässä ole tarpeellista. Ohjelman suoritus kesti puolitoista tuntia.

Teatteri oli aivan täynnä ja pyrkijöitä tilaisuuteen oli enemmän kuin paikkoja oli tarjolla. Arvovaltaista kutsuyleisöä oli juhlassa runsaasti. Ulkomaisten lähetystöjen päälliköt rouvineen olivat saapuneet varsin lukuisasti, sillä lähetystöpäälliköitä oli saapuvilla neljäkymmentä, heidän joukossaan Ranskan, Italian, Turkin ja Brasilian suurlähettiläät. Hallituksen jäsenistä oli saapuvilla kenraaliamiraali Raeder. Ministeripresidentti Göringiä edusti hänen ensimmäinen adjutanttinsa eversti Bodenschatz, joka tuli esittämään ministeripresidentin onnittelut ja tervehdyksen sekä valittelut siitä, ettei hän runsaan työtaakkansa tähden itse voinut saapua. Valtakunnanministerit, työministeri Seldte ja postiministeri Ohnesorge, jotka olivat lupautuneet saapumaan, saivat viime tingassa esteen ja lähettivät ministeriönsä korkean virkamiehen itseään edustamaan. Lisäksi oli saapuvilla useita valtiosihteereitä, suuri määrä ministeriaalitirehtöörejä ja muita korkeita viranomaisia sekä hallituksesta että puolueesta. Viimemainituista on erikoisesti mainittava sotainvaliidien johtaja Oberlindober. Sekä Saksan että Suomen kauppaneuvotteluvaltuuskunnat olivat täyslukuisina läsnä. Itsestään selvää